

Vámos Miklós

A New York-Budapest metró

regény

1993.

Ensi,

a japán drámaíró,

nem szeretett fényképezni. Úgy vélte, a dolgok megörökítésének mindössze két értékes módszere van: az emlékezés, meg az írás. Ha ugyan ez a kettő különválasztható - *az író rendszerint emlékképeiből dolgozik*. Bántotta, hogy ilyen mondatokat termel az agya, de nem tehetett róla, az utóbbi időben abból élt, hogy színikritikákat írt a *Yokohama Sinbum* számára, ami nem túl egészséges foglalatosság, és ide vezet.

Bávatagon nézte az ismeretlen város látványát, *az alatt kanyarodó, meglehetősen széles, örvénylő folyót* (na tessék!), *az ígésző ívű hidakat, a távolba vesző házsorok eklektikus, mégis valamiképpen strukturált összevisszaságát*. Van, aki versben beszél, és van, aki prózában. Ensi újabban kritikában beszélt. Kavartak körötte az arcok, villogtak a vakuk. A turista-csoport, amelynek botcsinálta vezetőjeként ide érkezett, már apróbb alakzatokra szakadozott, a klikkek elszántan gyűlöltek egymást. Most azonban viháncoló gyerekek módjára igyekeztek lefényképezni a panorámát, belekomponálva saját magukat. A Halászbástyát mindenki meg akarta örökíteni. Valamennyi útikönyvben láthatták a fotóját. Ensi, a japán drámaíró, engedve a közhangulat nyomásának, szintén lefényképezte néhányszor, miután teljesítette változatos csoportképekbe rendeződött honfitársai kérését, hogy kattintson az ő gépeikkel is.

Odahaza nem ilyennek képzelte. A Tokióban sebtében vásárolt Sundai útikönyv leírása nyomán azt hitte, a *Halfogók Erődítménye* (így fordították japánra) kúpos domb tetején álldogál magában, s kacsaringós lépcsősor vezet fel oda. *E képzet kialakulását döntően befolyásolta a párizsi Sacré Coeur* (tessék!), mely csakugyan egyedül áll kúpos dombján, a hozzá vezető kacsaringós lépcsősorral; Ensi persze a *kábelkabinnal* ment föl, nyomában a többi japánnal, akiket szívből utált. Csupa hülye technokrata, százezer idiótikus kéréssel és problémával, teljesítésük és megoldásuk mind órá, Ensire vár, mert ő - az ígéretes drámaíró, aki kilenc évvel ezelőtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját - *tour guide*-ként vezeti e társasutazást, amelyre a Yosuko gyár befizette alkalmazottainak egy félrepülőnyi csapatát.

A Yosuko gyár futószalagjairól kis- és közepes méretű aratógépek kerültek le, karosszériájuk a Yosuko színeket - élénk sárga és alkonyati bíbor - viselték, valamint a Yosuko jelmondatot: KI MINT ARAT, ÚGY VET. Ensi, amióta megismerkedett azokkal, akik - ahogyan egyikük mondotta az ismerkedési esten: - *a gyár lelkét alkotják*, tudta, ha nagy szüksége volna kis- vagy közepes méretű aratógépre, semmiképp sem vásárolna a Yosuko gyár termékeiből. Ensinek azonban nem aratógépre volt szüksége, hanem némi önfegyelemre, hogy nagyobb döccenő nélkül csinálja végig ezt a túrát, s azután ugyanolyan hamar felejtse el a Yosuko nevet, ahogyan megtanulta. Úgy érezte, kétszer idegenvezetett most Európában: először és utoljára. Erről rögtön a Yosuko cég sövényvágó ollójának színes hirdetése jutott eszébe: EGYET FIZET, KETTŐT KAP! Van ilyen.

A japánok exponálták az ezredik filmkockát (többségük a Fuji gyár termékeit használta, melyek VETEKEDNEK A KODAKKAL!), a videokamerák is tették a dolgukat. Ensi dacosan hátat fordított az egész bagázsnak, és a Halfogók Erődítménye mögötti épületeket kezdte fényképezni. Nikonjának keresőjében vette észre azt a - vele nagyjából egykorú - férfit. Külföldi lehet, a magyarok föltehetően nem jönnek ide bámészkodni. A férfi elmélyülten szemlélte a várost, arcán lenge mosollyal. Ensi úgy döntött, az illető bizonyára francia - sötét, durva szálú haj, villogó fekete szem, széles járomcsont -, s mindjárt mögé képzelte Párizst, azt a várost, mely e körutazás során *a legnagyobb hatást gyakorolta rá*.

Mindez átsuhant az agyán, majd szétporladt, helyet engedve más gondolatoknak és érzületeknek. Ensi a Nikont a közeli, gót stílusú katedrális felé fordította. E templom nevének kiejtésével - Máth-i-ásh - ma már meggyűlt a baja. A francia férfi újra fölbukkant a Nikon keresőjében. Odébb ment? Ensi igyekezett kihagyni azt a férfit a kompozícióból, de akkor meg a Yosuko dolgozói türemkedtek a kép négyyszögébe. Eh... nem mindegy? - megnyomta a gombot, a gép engedelmes kattanással nyitotta és zárta a redőnyt, majd pajzán zsittyenéssel továbbította a filmet.

Marton Gyula, a magyar színész, abban a másodpercben pislogott, amikor a japán drámaíró Fuji márkájú filmjére másolódtak az arcvonásai. Érdekes lesz, gondolta, előhívhatja ez a kis japcsi a filmet, mutatja a családjának a fotókat. Na, és ki ez a pasas itt? - kérdezik a ferdeszemű kisfiúk és kislányok. Ez? - a japcsi eltűnődik, ez senki. Egy magyar, véletlenül... Egy véletlen magyar.

Ilymódon elkerülhet az ember bárhová, szötte tovább a véletlen magyar. Aki kellő türelemmel álldogál egy efféle turistalátványosságnál, azt előbb-utóbb lekapják a németek, a franciák, a kanadaiak, a kínaiak, a mexikóiak, a tunéziaiak, az amerikaiak, az angolok, a brazilok, a svédek, az ausztrálok, *und zó veiter*, lásd a világtatlaszt. Nézik azután e *megnyerő, nehezen feledhető* arcot, mind több családban és mind több országban válik közismertté - ezen az alapon szívós munkával megteremthető a világhír egy sajátos válfaja...

Nem volna közönséges fegyvertény, ha valakinek sikerülne elérnie, hogy *minden* család fotóalbumába bekerüljön, gondolta Marton Gyula, a magyar színész. Végeredményben ez is egy módszer... Nem valami gyors, nem túl hatékony, de azért...

Marton Gyula, a magyar színész, kábé másfél órát töltött aznap a Halászbástyán. Ezalatt hetvennégy privát fényképre nyomakodott rá - igaz, általában csak a háttérbe. Az eredmény: legalább három világrészre utaznak majd a vonásai a fényérzékeny anyag emlékezetére bízva, hogy azután a vegyszerekben előhívódjanak, végül (az esetek többségében) a fotópapíron kössenek ki. Mindez röpke másfél óra alatt! - nem rossz eredmény.

A Halászbástya csak a kezdet. Mi volna, ha olyan színhelyeken csinálná ugyanezt, ahol nemcsak amatőrök, hanem hivatásos sajtófotósok kattintgatnak?! Vagy ahol a tévétársaságok forgatnak!? A családi albumoknál százszorta nagyobb nyilvánosság a sajtófotóké (akkor is, ha csak a háttérükről lehet szó), még sokkalta komolyabb lehetőség rejlik a tévéfelvételekben. Megjegyezi-e valaki azokat az arcokat, melyek *véletlenül* kerülnek a képernyőre, a tudósítások háttérében? Talán igen, talán nem. Ki tudja. Mindenesetre ez is egy út, meg kéne próbálni.

Komolyan gondolom én ezt? - kérdezte Marton Gyula, a magyar színész, önmagától. Nem tudott válaszolni. Búcsúzni jött a Halászbástyára, ösztöndíjat kapott Amerikába - ahol egyébként töltött már néhány hónapot a közelmúltban, amikor két egyfelvonásosát bemutatta egy washingtoni színház. Mert ő nemcsak színész, hanem rendező és drámaíró is, szóval, szőröstül-bőröstül színházi ember. Úgy ám! Holnap indul a repülőgép. Szerbusz, Budapest!

Ezt a várost, úgy érezte, többé-kevésbé már meghódította. Bizonyos mértékig ismerik és elismerik itt (bár nyugodtan sétálhat az utcákon, kevesen fordulnak utána), kap jó szerepeket olykor (nem túl gyakran), szép kritikákat is (még ritkábban), a közönség szereti (az erre vonatkozó apró jelek és bizonyítékok persze viszonylagosak). Mindegy, most átrepül Amerikába, hogy megnézzze, milyenek a korlátlan lehetőségek odaát, s ha teheti, színpadra (filmvászonra) verekszi magát, továbbá meggazdagszik, de nem kicsit, hanem nagyon, annyira, hogy az itthoni kollégák mind sárguljanak aszott körtévé az irigységtől. Persze, ők már most is eléggé sárgák az irigységtől, mert nem ők kapták az ösztöndíjat.

Marton Gyula ugyanolyan véglegesen rögzítette agytekervényeibe a Halászbástya látványát a nyüzsgő japánokkal, ahogyan az ő képe merevült a színesfilmek fényérzékeny felületére. Számára sokáig ez a panoráma jelentette Magyarországot, vitte magával, túl az óperencián, a connecticuti New Havenbe, majd New York City-be, azután New Orleans-ba, Chicagóba, Kaliforniába, New Mexicóba ésatöbbi. Vándorlásai során újra meg újra fényképezőgépek torkolattüzébe ügyeskedte magát, sőt néhányszor sikerült bekerülnie amerikai tévéműsorokba is. 1988 őszén Dukakis, a görög származású demokrata elnökjelölt, New Haven-be látogatott, s végigsétált a Green nevű parkot átszelő utcán. Marton Gyula, a magyar színész, minden leleményességét bedobta, hogy a járda szélére furakodhassék, épp amikor az aprótermetű politikus ott haladt el. A véletlen magyar kinyújtotta a kezét. Dukakis ránézett, majd ferdén mögé, arcára széles mosoly települt, megragadta Marton Gyula tenyerét a jobbjaival, aztán rákulcsolta a balt is, és hosszú másodpercekig rázogatta, mielőtt továbbhaladt volna. A magyar színész viszonzta a mosolyt, s arra gondolt: megnézted, hogy vesznek-e a kamerák, mi? egy cipőben járunk, apuskám! csak ne vigyorogj olyan hülyén, mert nem fogsz tetszeni a választóidnak!

Aznap az NBC országos tévécsatorna délutáni és esti híradóiban legalább ötvenmillió amerikai láthatta Dukakis jattolását a véletlen magyarral. A kommentátor szerint: *Massachusetts kormányzója korteshadjárata során ma a connecticuti New Havenben járt. A nagygyűlés után szívélyesen elbeszélgetett a helyi lakosokkal. Egy görög származású férfival néhány szót váltott az anyanyelvén.* Marton Gyulának az első adás után többen telefonáltak, hogy gratuláljanak: nem is tudtuk, hogy te görög vagy! Jelentkezett aztán a Connecticuti Görögök Érdekszövetségének elnöke, bizonyos Georgopulosz úr: miért nem hallottam én rólad? - kérdezte igen szigorún. Marton Gyula az első telefonálóknak még megmagyarázta, hogy félreértésről van szó, hiszen ő magyar, nem görög, vagyis Budapestről való, nem pedig Athénből, de mindenki olyan csalódott volt, hogy hamarosan úgy döntött, vállalja a görögséget. Elvégre miért ne lehetnék én görög? Az is csak egy kis nép, nagy múlttal. Mire Georgopulosz úr hívása befutott, Marton Gyula már javában görögnek érezte magát. Georgopulosz úr mindig is görögnek érezte magát, az angolt erős akcentussal beszélte, így azonnal görögre váltott. Marton Gyula kínosnak érezte volna bevallani, hogy e szózuhatagból (melynek hangzása őt leginkább az oroszra emlékeztette) kukkot sem ért, inkább egyetértően hümmögetett. Úgy tetszett, Georgopulosz úrnak a nézetváltás eme formája megfelelt, sokáig mondta a magáét, végül azt kérdezte angolul: akkor hát hová küldjem a belépési nyilatkozatot? - a magyar színész pedig lediktálta a lakcímét.

Nemsoká megérkezett a nyilatkozat, kiderült, hogy évi ezerkétszáz dollár a tagdíj, Marton Gyula ettől rögtön kijózanodott, írt néhány sort a Connecticuti Görögök Érdekszövetségének, megmagyarázván, hogy itt valami félreértés van, ő nem görög, hanem török (noha ez angolul egyáltalán nem rímel). Mindegy, beírta azzal, hogy jót röhögött a saját viccén. De akár görög, akár török, mindenesetre tény, hogy Marton Gyula *szerepelt* az NBC - a három legnagyobb amerikai tévétársaság egyikének - híradóiban, a nyúlfarknyi jelenetet több európai televízió is átvette (a magyar nem).

Hasonló sikert könyvelhetett el, amikor a rákövetkező tavaszon Floridába látogatott. Daytona Beach-en, ahol a tengerparti homokon a kocsik lehajtanak egészen a vízig, filmforgatás volt. Marton Gyula két jelenet háttérébe is belopta magát, ingyen statisztaként. *Vágyaid valóra válnak* címmel mutatták be azt a filmet, Marton Gyula tisztán kivehetően napozott hátul, a kép bal sarkában, öreg Ford Mercury Zephyrjének támaszkodva. (A másik jelenetet - amely mögött a hullámokban ugrándozott - sajnos kivágták.)

Minden kezdet nehéz. Volt azután - valamivel később - egy másik amerikai film, melyet New Hampshire-ben forgattak. Marton Gyulát beajánlotta a rendezőnek egy Joe Seeger nevű drámaíró. A rendezőt Jerry Andersonnak hívták, és csakugyan adott Marton Gyulának egy szerepet, egy kis szerepet, egy icurka-picurkát, melyért azonban már fizetség járt: ötven dollár. No jó, hát statiszta volt, igen, járókelőt alakított egy utcai jelenetben. A főszereplő házaspár összeveszett egy nyitott sportkocsiban, miközben Marton Gyula elsétált a túloldalon. Őrá igazán nem lehetett panasz, a jelenetet kilencszer vették föl, de soha nem miatta kellett ismételni. Más kérdés, hogy a produkció az utómunkálatok során csődbe ment, a film nem érte meg a bemutatót, s Marton Gyula hiába várta, hogy megérkezzék a postaládájába az ötven dolláros csekk. Mindegy, elmondhatta magáról, hogy föllépett *amerikai filmekben* - és el is mondta, sokszor, sokaknak.

Amint lejárt az ösztöndíja a Yale-en, Marton Gyula főleg alkalmi tanításból élt. Ismerős ismerőse révén került a New London-i Connecticut College színházi tanszékére, ahol *Távoli tájak színműírói* címmel tartott speciálkollégiumot. A Connecticut College szabályzata szerint legalább hat hallgatónak kell jelentkeznie egy kurzusra ahhoz, hogy ne töröljék a tanrendből, ugyanakkor egy kurzusra nem vehető fel több hallgató, mint kilenc. Marton Gyula speckoljára éppen kilencen jelentkeztek. Az egyetem ódon angol iskolákat idéző gyepén megszólította egy japán fiatalember. Bocsánat, kezdte, éneklős akcentussal a japán, a magyar vendégprofesszorhoz van szerencsém, aki a THR 310-et tanítja? Személyesen, mondta Marton Gyula, a magyar színész. A japán félénken pislogott, bocsánat, mit ért azon, hogy személyesen? Semmit... vicc, rossz vicc.

Vagy úgy, a japán fejet hajtott, sajnos, a vicceket itt nem érteni szoktam. E nyelvi hiba hallatán Marton Gyula szíve megtelt együttérzéssel, felöltötte legszívélyesebb ábrázatát, beszélj csak, te kis japán hallgatlak! - ezt üzenté a pillantása. A kis japán pedig előadta, hogy az ő neve Ensi, vendéghallgató itt, eredetileg IREX ösztöndíjas volt New Yorkban, de csak hat hónapig, azóta saját maga tartja fenn magát. Folyamodott tandíjmentességért, kérelmére azonban még nem kapott választ. Boldog volna, ha járhatna a magyar vendégprofesszor kurzusára, hiszen eléggé érinti a téma, ő maga is a távoli tájak drámaírói közé tartozik. Úgy érzi, még sok az elsajátítanivalója, biztosan rengeteget tanulhatna a magyar vendégprofesszortól, akiről köztudomású, hogy színműveket is írt. Olvasta a *syllabus*-ban, hogy szó lesz a *jellemfestés egyedi módszereiről* és a *sajátos párbeszéd-technikákról*, őt éppen ezek a dolgok érdeklik.

Marton Gyula folsóhajtott. Őt viszont éppen ezek a dolgok nem érdekelték. A *syllabus*-t - a kurzus leírását - összecsapta, mindenféle hangzatos frázisokat és nagyképű műszavakat zsúfolva bele. Remélte, soha senki nem fogja számonkérni rajta, kellemetlen meglepetés, hogy a beiratkozók ilyen gondosan áttanulmányozzák. Mi a túró fogok mondani a jellemfestésről vagy a dialógusokról egy ilyen kis japánnak? - gondolta rosszkedvűen, agyában kergetőztek az okoskodó félmondatok, amelyeket különféle rendezőktől hallott, hát, majd csak lesz valahogy.

A kis japán folytatta: megértem, hogy a THR 310 előfeltétele egy elsőéves fogalmazási kurzus abszolválása, csak hogy az a probléma, hogy én nem voltam elsőéves itt, hiszen én Nagaszakiban végeztem a művészeti főiskolát, odaát egészen más a szervezet és a rend, így kivétel szeretnék lenni, drámaírásból én tíz évvel ezelőtt megnyertem a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját *A hősök álmai* című történelmi színművemmel, mely a második világháborút ábrázolja, japán szemszögből. De van is még más probléma. A tanszéki *registrar* szerint már a létszám betelt. Azért bizonyára található valamiféle megoldás, ha a magyar vendégprofesszor úgy akarná. Számomra ez létkérdés, mert a magyar vendégprofesszor kurzusán kívül

alig akad olyan, amelyik az érdeklődési körömbé váгна, kár, hogy csak késve kaptam róla tudomást.

Marton Gyula nézte a japán drámaíró töpörödött arcát, fátyolos mélybarna szemét, s elképzelte, miféle színdarab lehet *A hősök álmai*, amelyben a második világháborút ábrázolta ez a kis japán, kis (vagy nagy) japán szempontból. Eszébe jutott a *Teaház az augusztusi holdhoz* című komédia, japán kisiparost alakított benne. Az ő japánságát nyilván éppolyan nevetségesnek találta volna ez az igazi japán, mint amilyennek ő találja az igazi japán... hm... igazi japánságát. Az igazi magyarságot kár volna belekeverni. Mit szólna ez a japcsi a *Bánk bán*-hoz, annak *egyedi jellemfestéséhez és sajátos párbeszéd-technikájához?* - ebben a pillanatban határozta el, hogy ódon magyar színdarabokkal fogja traktálni kurzusa hallgatóit. Abba majd belegebednek... Talán néhányan hamar föl is adják, és kimaradnak. Minél kevesebb marad a kilencből, annál jobb!

A távol-keleti színműíró izgatottan várta a választ. Végeredményben tök mindegy, hogy kilenc vagy tíz szempár mered rád, gondolta Marton Gyula. Nagylelkűségi roham jött rá, megígérte, igyekszik elintézni a dolgot. Rendkívül hálás vagyok, mondta a kis japán.

Marton Gyula, a magyar színész, elindult tehát, hogy megkeresse a *Registrar's Office*-t. Más egyetemeken, ahol megfordult vagy tanított, nem sok sikert aratott az ilyesfajta irodákban. A Yale-en egy kislányosan félénk olasz származású nő, Miszisz Dzsottó, töltötte be a registrar - főadminisztrátor - szerepét, s Marton Gyula minden kérésére azt felelte: hát, azt éppen megpróbálhatom. A töméntelen próbálkozás azonban szinte soha nem járt eredménnyel. Nem intézte el, hogy Marton Gyula kapjon Yale igazolványt, amire pedig nagy szüksége lett volna, nem segített a lakáskeresésben, nem szerzett neki parkolási engedélyt sem, márpedig anélkül szinte lehetetlen megállni New Haven belvárosában, mely kilencven százalékban a Yale központi épületeivel azonos.

Mindezt - és még sok egyéb problémát - a magyar színésznek kellett megoldania tavaly szeptemberben. Miszisz Dzsottó elmagyarázta, hogy Yale igazolványt azért nem kaphat, mert 1. külföldi ösztöndíjasként magasabb kategóriába tartozik, mint a diák, 2. alacsonyabba, mint a professzor. Marton Gyula tehát ott lebegett e két kaszt között, bárminő amerikai igazolvány nélkül, minek folytán semmilyen boltban nem fogadták el az általa kiállított csekkeket. CSEKKET CSAK KÉT FÉNYKÉPES IGAZOLVÁNY FELMUTATÁSA ESETÉN FOGADUNK EL! - olvashatta a feliratokon. Útlevelét gyanakodva nézegették, majd fejcsóválva tolták vissza, az ilyen könyvecskeszerű valamit nem tekintették *photo i.d.*-nak, az igazolvány Amerikában laminált, hitelkártyaszerű, színes, fényképes műanyaglapocska. Jogosítványa sincs? - kérdezték tőle a pénztárosok, ám a sápadt rózsaszín, négyrét hajtogatott magyar jogosítvány sem úgy festett, mint az itteni kártyaigazolványok. Marton Gyula megdühödött, s a Yale School of Drama könyvtárában kapott - megfelelő méretű - olvasójegyről zsilett-pengével levakarta a könyvtár szót, a bal sarokba odaragasztott egy színes igazolványképet, ezek után a kartonnak tokot készített egy zöld műanyag irattartóból, s ezt mutatta föl *fotó ájdí* gyanánt - mindenütt elfogadták. Senki se tételezte föl, hogy a hírneves Yale Egyetem ösztöndíjasa fogja magát és igazolványt hamisít.

Hasonló módszerrel szerzett parkolásra jogosító matricát - bement a *Parking Office*-ba, kicsit udvarolt az ott ülő testes lánynak, majd azt hazudta, hogy valaki éjnek évadján lekaparta a *sticker*-t a kocsija lökhárítójáról. Ilyenek az emberek, mondta az a lány együttérzőn, és minden további kérdezősködés nélkül adott egy matricát.

Vajon a japán drámaíró is ilyen jól föltalálja magát? - merengett Marton Gyula, a magyar színész, s amint visszaidézte a kis ember párás szembogarát, biztosra vette, hogy Ensi soha nem hazudna egy parkolójegyéért. Talán még ennél jóval fontosabb dolgokért sem.

A Connecticut College, e méregdrága magánegyetem, minden áron igyekezett a nagy múltú angliai iskolákra hasonlítani. Azzal kezdte, hogy a *campus* egy New London nevű városkába települt, melynek közepén a folyót természetesen úgy hívták: Temze... Az egyetem jelenlegi épületeit ebben a században emelték, ám többségüket középkorira fazonírozták, fémbetétes ablakokkal, boltozatos bejáratokkal, avittá faragott kövekkel. A pázsiton rendszerint - most is - *Lacrosse*-t játszottak, egyfajta gyephokit, furcsa módon mindig lányok, copfos, szőke kiscsajok. Egyáltalán, a Connecticut College-ban a diákok - és a tanárok - zöme szőke és kék szemű, gondolta Marton Gyula, a (fekete hajú és szemű) magyar színész. Lehet, hogy ez is fölvételi követelmény... Szegény kis japcsi a sötét gomb szemével, ugyanolyan hajsza a Connecticut College levesében, mint te. Mi, hajszaalak, tartsunk össze...

A Registrar's Office-ban azonban kiderült, hogy hiába a magyar vendégprofesszor jóindulata, itt komolyan veszik a szabályokat. Kilenc főnél több semmiképp sem járhat a kurzusra, Professzor Marton, mondta az elhízott szőke asszony, aki a külföldi diákok *officer*-jeként mutatkozott be. Ha az ön kérésére kivételt tennénk, joggal panaszkodnának a többi diákok, ők nem azért fizetik a tandíjat, hogy túlszúfolt termekben ücsörögjenek, ahol esetleg a tanár szavát se hallják. Tíz diák azért még nem túlszúfoltság, jegyezte meg Professzor Marton, pláne a kilenchez képest. Nem tehetünk kivételt, ismételte a szőke asszony (fehér, mint a rózsza! - dúdolta Marton Gyula hangtalanul). Értem, de az illető híres japán drámaíró, aki tíz évvel ezelőtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját. Nem, mondta a szőke asszony, az illető a Connecticut College vendéghallgatója, aki mindarra igényt tarthat, amire a többi vendéghallgató, mellesleg tandíjmentességért folyamodott, és az illetékes bizottság a kérését félig teljesítette. Hogyhogy félig? Fél-tandíjmentességet engedélyeztek számára, tekintettel arra, hogy híres japán drámaíró, aki tíz évvel ezelőtt elnyerte a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját.

Marton Gyula, a magyar színész, tudta, a tandíj a Connecticut College-ban mintegy húszezer dollár. Honnét teremti elő a kis japán a felét? Tízezer dollár nem kevés pénz, ő kábé félév alatt keres annyit, így, hogy óraadóként agyontanítja magát, négy különböző egyetemen. Na persze, ha *rendes* professzor volna, nem pedig óraadó... alkalmi hajsza...

Föltette, hogy a távol-keleti drámaírót többé nem látja. Tévedett. Amikor belépett az első órájára, a kis japán úgy integetett neki a padsor széléről, mint egy gyermekkori jóbarát, aki hosszú évek után bukkant föl. Úgy látszik, mégsem annyira élhetetlen, valahogyan elintézte magának. Ajjaj... most aztán számonkéri rajtam a kis stréber a jellemfestést meg a dialógotechnikákat! - összerándult a gyomra. Jónapot kívánok, mondta közben gépiesen, nevem Gyula Marton, színházi ember vagyok, Magyarországról jöttem, a vasfüggönyön túlról, amivel kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy az európai színházakban tényleg van *vasfüggöny*, melyet leereszthetnek a színpad és a nézőtér közé, ha a színpadon ne adja isten tűz üt ki, korábban - a gyertyavilágítás idején - ez eléggé gyakori volt.

Kilenc hallgatója tekintetében kigyúlt a figyelem lángja. Marton Gyula mindig e szavakkal kezdte az első órát. A kis japán gondosan jegyzetelt; kérdés, jeleket rajzol vagy angolul ír? - a száz személyre méretezett előadóterem padsorainak asztallapja a bennük ülők felé lejtett, így Professzor Marton nem láthatta a papírt.

A bemutatkozáskor Ensi nem mulasztotta el megjegyezni a Yamaha Színházi Központ aranykoszorúját, amire a többi nyolc hallgató udvariasan elismerő *ou*-t mormolt. Hány éves lehet? - tűnődött Marton Gyula, ha tíz éve nyerte az aranykoszorút, akkor legalább harminc.

A szünet előtt Marton Gyula - mint rendesen - följánlotta, hogy szívesen válaszol a hallgatók kérdéseire a kurzussal vagy a személyével kapcsolatban. Ilyenkor szoktak arról érdeklődni, van-e cenzúra Magyarországon? utazhatnak-e külföldre a magyarok? támogatja-e az állam a színházakat? Miután elmondta konzervválaszait, indult volna kifelé, ám ekkor Ensi jelentkezett: szabadna még megtudnunk, hogy hány éves a magyar vendégprofesszor? Tehát ő éppolyan bajban van a fehéremberek korának megsaccolásával, mint mi az övékével, gondolta Marton Gyula; harminckilenc, mondta. A kis japán olyan arckifejezéssel bólogatott, mintha ezt rendkívüli teljesítménynek tartaná. Idősebb volna nálam? Vagy fiatalabb?

Kávézni kell, de gyorsan! Kilépett az épület hátsó kapuján. A benti léghűtés után arconcsapta a fullasztó New England-i hőség. A kánikula itt néha szeptember végéig is eltart. Azonnal átizzadta az ingét. Óvatosan szedte a levegőt, amíg a tüdeje megszokta a forróságot. Kissé bizonytalan léptekkel keresztülballagott a füves térségen, s bemenekült a *Dining Hall*-ba, ahol diákok és oktatók ingyen étkezhetek. Megmutatta ideiglenes tanári igazolványát a cerberusnak, az idős férfi jóváhagyóan biccentett. Marton Gyula töltött magának egy bögre híg amerikai kávé (már megszokta), s elvett egy *blueberry muffin*-t az önkiszolgáló pultról. Eszegette a süteményt, élvezte, ahogyan a mélykék blueberry bogyók összeroppantak a szájában, s megint - vagy ezredszer - eszébe jutott, hogy meg kéne néznie a szótárban, mi is az a blueberry? som? vagy kökény?

Leülhetek? - a kis japán jött oda, kezében tálcával. Marton Gyula az üres székre mutatott. Ensi roskadáig telerakta a tálcáját a Dining Hall kínálatából, hozott magának tonhalas szendvicseket, gyümölcssalátát, csokoládéfagylaltot és két bögre - legalább fél liter - kávé. Ennyi lötytyöt képes meginni? ettől majd beadja a kulcsot, gondolta Marton Gyula. Bár valószínű, hogy a kis japán csak azért szerelte föl magát ilyen alaposan, mert ingyen van. Pitiáner...

Ensi egy texasi házaspár válásának köszönhetette, hogy bejutott a THR 310-re, a magyar vendég-professzor kurzusára. Fölratkozott a várólistára, másodikként. Az első egy New London-i fiatalember volt, aki egy videókölcsonzóben dolgozott és színész szeretett volna lenni. Félreértette a kurzus leírását, azt hitte, távoli színpadokon a kaliforniaiak értendők. Amikor aztán rájött, hogy európaiakról és ázsiaiakról lesz szó, inkább a THR 296-ra jelentkezett (*Bevezetés az amerikai film történetébe - Chaplintól a Marx fivérekig*, tartja Donald Cumberland az angol tanszékről). Ensi így lett első a várólistán. Mr és Mrs Bunkenport hosszas viták után úgy döntött, hogy elválnak, az asszony maradt a San Antonio-i (Texas) házban, a férfi elköltözött Oregon államba, új életet kezdeni. Mrs Bunkenport öt oldalas levélben adta a lánya, Jane, tudtára a történeteket, azzal zárván sorait: „Ne nyugtalanodj miattam, tökéletesen rendben vagyok. Tanulj, végezd a dolgodat, meglátod, túlleszünk ezen is. Ölel és csókol szerető anyád.” Jane azonnal összecsomagolt, New Yorkba utazott, s onnan a következő géppel hazarepült az anyjához - így nem tudta beadni a jelentkezési nyomtatványt a THR 310-re a határidő letelte előtt. Ensit pedig fölhívták telefonon: örömmel értesítjük...

Hírlett, hogy a magyar vendégprofesszor nem akárki. Már szerepelt több amerikai filmben. Két egyfelvonásos darabját bemutatták New Yorkban és Washingtonban, sőt állítólag másutt is játszani fogják. Ha ilyen jók az összeköttetései, talán segíthet, hogy az én darabjaimat is bemutassák Amerikában, gondolta Ensi. Majd ha megismer és megszeret, odaadom neki valamelyiket, hogy olvassa el. Véleményezze. Segítsen átírni. Aztán elhelyezni.

Ensi *A hősök álmai*-t már véres verejtékkel lefordította angolra. Reménytelen feladat volt. Ensi törve beszélt angolul, s még törtebben írt. A szavak és kifejezések jelentését többé-

kevésbé tudta már (vagy megnézhetette a szótárban), de ízüket és hangulatukat nem érzékelte. Segítségre szorult. Egy koreai szakáccsal bérelt szobát felesben a tengerparton. A szakácsot Chungnak hívták, mindig éjjel dolgozott, nappal aludt. Chung tizenkét éve érkezett Amerikába egy teherhajó rakterében, hamis papírokkal. Ensi föltette, tizenkét év alatt eléggé megtanulhat valaki angolul ahhoz, hogy az ő nyers fordítását átjavítsa. Chung vállalkozott a munkára, háromszáz dollárért. A gépelt kéziratot a fölismerhetetlenségig összefirkálta piros és zöld filctollal. Mit jelentenek a színek? - kérdezte Ensi. Azt, hogy kifogyott a piros, mondta Chung, és eltette a háromszáz dollárt.

Ensi nekilátott, hogy letisztázza a darabot. Volt írógépe, de inkább a Connecticut College könyvtárában lévő számítógépek egyikét használta, hátha később is javítani kell. Augusztusban minden délután ott görnyedt a képernyő előtt, igyekezvén kisilabizálni Chung betűit. Amikor elkészült, lézerprinteren nyomatta ki, annak ellenére, hogy így oldalanként ötven centbe került. A példány nyomdai minőségű lett, és amikor átadták neki a még forró papírköteget, óvatosan magához ölelte, akár az anyák az újszülött gyermeküket.

Azt hitte, a munka lezárult. De amint megmutatta egy amerikai ismerősének, kiderült, hogy Chung nem a szavak embere. Hogyan is lehettem ilyen ostoba! hiszen attól, hogy valaki beszél angolul, még nem biztos, hogy képes jó stílusban fogalmazni! Olyasvalaki kell nekem, aki író, sőt ha lehet, drámaíró. Ensi e feladatra a magyar színházi embert tartotta legalkalmasabbnak. Külföldi, így nyilván megérti a gondjaimat. További előny, hogy állítólag ő maga fordította a saját darabjait, van rutinja e téren. Ennyit igazán megtehet egy tanítványáért...

Ensi úgy érezte, itt kávézik tőle karnyújtásnyira szerencséjének letéteményese. Mindent elkövetett, hogy jó benyomást keltsen. Kisujját eltartotta a többitől, s a lehető legilletelmesebben falatozott, nem csámcsogott, nem szürcsölt. Professzor, milyen ország az a Magyarország? - kérdezte. Kicsi, mondta Marton Gyula, a gondolataiba mélyedt magyar színész. Épp honvágya volt. Képzeletében otthon járt, a budapesti József Attila Színházban, ahol már főiskolás korában is statisztált.

Egy görög versdráma előadásán, amikor már valamennyi statisztá lemészárolva és vérben-fagyva hevert a színpadon, odasúgta neki a Teknőc - akkori legjobb barátja -: tudod, mi a legnagyobb siker? Marton nem válaszolt, utálta, ha előadás alatt röhögtetik, a Teknőc híres volt bárgyú színpadi vicceiről. De persze a Teknőc nem nyughatott: Marton! - sziszegte, ez komoly! tudod, mi a legnagyobb siker? Marton Gyula várt egy kicsit, aztán visszasúgta: nem. A szép halál, mondta erre fojtott hangon a Teknőc. Nagy vicc, dünnyögte Marton Gyula. Akkor vette észre, hogy a Teknőc - kissé púpos tartású, hórihorgas srác - egész testét rázza a zokogás. Mi a baj? - kérdezte Marton Gyula ütődötten, és felült. A nézőtér az egyik hulla váratlan föltámadását szerteszaladó kacagással fogadta. Marton Gyulát ötszáz forintba büntették. A Teknőc a szünetben kapta a hírt, hogy meghalt az apja: meglegelvén a hosszú szenvedést, kezébe vette a karjába kötött infúzió üvegét, és pizsamában, kalapban, de mezítláb indult a Rókus kórházból haza - tüdőembóliával ápolták az intenzív osztályon. A Teknőc évekig ismételte ezt a történetet. Az embernek lehet több esküvője, születhetnek újabb gyerekei, de halála csak egy van, és ha az rosszul sikerül, visszamenőleg minden el van rontva (nem így mondta). Marton Gyula sokat töprengett a Teknőc filozófiáján. Hangzatosnak találta, de elfogadni nem tudta. Bánom is én a szép halált! nekem a szép élet kell... addig legyek sikeres, amíg élek. Különben sem olyan nagy eset, ha az ember meghal - épp ő az egyetlen, aki nem is tud róla.

Japán szintén picike egy ország, jegyezte meg Ensi, néhányka sziget, és az a probléma, hogy majdnem senki se beszéli nyelvünket rajtunk kívül. Nekem mondd ezt? - így Marton Gyula, a véletlen magyar, ne röhögtess, mi össz-vissz tízmillióan vagyunk! Hát igen, de legalább a

latin ábécét írtok ti, vagy nem? Latin ábécét írunk, igen, viszont vagy negyven éve szocializmus van, és nem konvertibilis a pénzünk! Nálunk azonban ledobálták atombombát, és a nulláról kellett kezdeni az egészet!! Persze, de miért nem beszélsz a hatalmas amerikai segélyekről?! Nem voltak is olyan hatalmasok!! Ugyan... te panaszkodsz, amikor fölpumpáltak titeket, a fél világnak ti gyártjátok az autót, a kompjútert, a videót!!! - Marton Gyula ezt már ordította, az egész terem érdeklődve figyelte őket.

A magyar színész elszégyellte magát, egy professzor nem üvöltözhet a diákjával, elnézést, vetette oda, nagyon rossz napom van. Nekem is, mondta Ensi szolgálatkészen, biztosan a melegség miatt. Lehetséges... - Marton Gyula úgy döntött, nagy ívben kerülni fogja a kis japánt. Csakhogy a kis japán épp az ellenkezőjét határozta el, s kettejük közül ő volt a makacsabb. Minden alkalmat megragadott, hogy a magyar vendégprofesszorral társalogjon. Az óra két szünetében folyton ott nyüzsgött a közelében. Kávézni és vacsorázni hívta, e javaslatokat Marton Gyula néhány hétig különféle kifogásokkal visszautasította. Ensi a tanteremben semmi tanújelét nem adta lassan izmosodó magánkapcsolatuknak, változatlanul készséges jótanulóként viselkedett. Rendszeresen bejárt Professzor Marton fogadóórájára. Új kiadású könyveket adott kölcsön. Szerzett színházjegyet New Yorkba, s ő fuvarozta oda a viharvert Volkswagenjén, ragaszkodván ahhoz, hogy a parkolástól a vacsoráig mindent ő fizessen. Marton Gyula - némi vita után - beleegyezett. Azzal nyugtatta háborgó lelkiismeretét, hogy a japánok mégiscsak 125 millióan vannak. Különben is, Japán már-már a leggazdagabb ország, írta a *Newsweek*.

Kezdeti ellenérzése olvadozott, majd átváltott forró baráti szeretetbe. Egyre több estét töltött a kis japán szobájában, néha ott is aludt, Chung engedélyével és üres ágyában - persze, reggel hét előtt távoznia kellett, amikorra a szakács hazatért. Átolvasták egymás darabjainak angol fordítását. Vak vezet világtalant, gondolta Ensi. *I dunno, he dunno, we dunno*, gondolta Marton Gyula, kis ragozási hibával. Én se tom, ő se tom, mi se tom...

Tiszta hülye vagyunk, mondta Ensi egy éjjel, miután kinyitották a második üveg kaliforniai vörösbort, mér olyan fontos az minekünk, hogy pont angolul legyünk drámaírók? Azért, édes öregem, mert itt van a dohány, válaszolta Marton Gyula, ha itt egy jót húzol, egész életedben ellehetsz. Na de téged már bemutattak, és mégis... mégse... - Ensi bizonytalanul abbahagyta. Ez az, gondolta Marton Gyula, *mégis*, és *mégse*. Eddigi bemutatóin nem gazdagodott meg, a *filmszerepein* sem - oké, azok mondjuk nem voltak igazi filmszerepek. És a bemutatók igaziak voltak? Nézőpont kérdése. Lehet, hogy valami épp attól nem igazi, hogy énvelem történik. Lehet, hogy velem kapcsolatban *semmi* nem igazi.

Ezen az éjszakán mesélte el Ensi, a japán drámaíró, hogy járt ő már Budapesten egyszer, *tour guide*-ként, jól emlékszik a városra, az alatt kanyarodó, meglehetősen széles, örvénylő folyóra, az ígésző ívű hidakra, a távolba vesző házsorok eklektikus, mégis valamiképpen strukturált összevisszaságára, a Máth-i-ásh templomra meg a Halfogók Erődítményére, mindkettőt lefényképezte. Én nem csinállok fotókat, mondta erre Marton Gyula, a véletlen magyar, szerintem a dolgok megörökítésének mindössze két jó módszere van: az emlékezés, meg az írás. Ha ugyan ez a kettő különválasztható, vélte Ensi, hiszen az író az emlékképeket használja.

Tökéletesen egyetértettek, már megint. A japán drámaíró elővette a Nikon fényképezőgépét, s arra kérte a magyar színészt és vendégprofesszort, hogy hadd fotózza le, a mai nap emlékére. Marton Gyula fölállt, fejet hajtott, azzal a mozdulattal, ahogyan a főiskolai vizsgaelőadásban tette, spanyol grandként. A Nikon zárja kinyílt (60-addal), s Professzor Marton képmása a filmre kopírozódott, mely ezúttal Eastman Kodak márkájú volt.

Ensi nem emlékezett rá, hogy történt már velük ilyesmi, és Marton Gyula sem. A Nikon talán igen, ám őt nem kérdezték.

Don McGuire, **a beszédtanár,**

egyre rosszabbul beszélt. Hangszíne rohamosan mélyült, színtelenedett, s mind rekedtebben kongott. McGuire sok trükköt tudott, amelyekkel érthetően artikulálhatta a szavakat, annak dacára, hogy ami a gégefőjéből érkezett, immár csupán elfúló recsegés volt.

Sejtette, mi történik vele. Nem volt kétsége afelől, hogy hamarosan újra gyógykezelésre szorul. Mindenekelőtt abba kellene hagynia a dohányzást. Bár meglehet, hogy késő - késő bánat, eb gondolat. A felesége őrjöngve követelte, hogy azonnal szokjon le a cigarettáról: napról-napra romlik az állapotod! képtelenség, hogy egy felnőtt ember ilyen felelőtlen legyen, és ne gondoljon a családjára! a két szép gyerekére! itt öled meg magad! szántszándékkal! a szemünk láttára!!!

Don McGuire türelmesen végighallgatta ezeket a hisztérikus hangon előadott érveket, s csak annyit mondott: *never mind*, azaz: sose bánd, nem számít. Szavajárása volt ez, ilyenkor azonban olaj a tűzre: hogyhogy ne bánjam? nagyon is bánom! te vagy a férjem! a gyerekeim apja! nem nézhetem végig tétlenül, ahogyan kinyírod magad! nagyon szépen kérlek, csinálj valamit!!! Csinálok. Mit? Élek.

Ilyesfajta kijelentésekkel azonban nem nyugtathatta meg a feleségét, a lányát, a fiát, az anyósát vagy a beosztottait. McGuire kilencedik éve állt a *Yale School of Drama* - Amerika egyik legjobb színiakadémiája - élén. Ő volt az *Associate Dean*, a *Dean* helyettese és jobbkeze. Azóta nemcsak beszédet, hanem színészmesterséget is tanított. A *Dean* pozícióját ugyancsak kilencedik éve Saul Gordon töltötte be, az ország öt leghíresebb rendezőinek egyike, többszörös Tony-díjas. Gordon jóformán csak napokat töltött New Havenben, pedig vett magának egy emeletes házat, közvetlenül a *Yale Gym* - a templomra emlékeztető tornaterem-együttes - mellett. Kellett valaki, aki vezeti a drámaiskolát, szerződteti a tanárokat, lebonyolítja a felvételi- és a rostavizsgákat, megszervezi az előadásokat. Ezért hívta Gordon a Yale-re McGuire-t, már korábban is együtt dolgoztak, a jónévű *Carnegie-Mellon* Egyetemen, Chicagóban.

McGuire tudta, hogy a tényleges munka órá marad, hiszen Gordon - mint afféle sztár-rendező - örökké utazgatni fog városról városra, ahová a szerződése szólítják. Gordon feketebőrű, most épp annak van divatja az amerikai színpadokon. Talán csak akkor lehetne sikeresebb, ha indián volna - illetve ha *indián* (vagy fekete) nő.

A nyár első felét általában Angliában töltötte, ám az idén nem volt kedve az utazáshoz, inkább leköltözött a *Martha's Vineyard* szigetére, a tengerparti házba, amelyet a felesége örökölt. Hírneves szomszédai voltak, egyik oldalon Styron, az író, a másikon pedig Buchanian, egy újabban fölkapott *stand up* komikus, aki szórakozóhelyeken - és gyümölcslet népszerűsítő tévéreklámokban - kereste a kenyerét. Gyakran átjártak egymáshoz poharazgatni. Régebben Don McGuire boldog volt, ha valaki váratlanul betért hozzá, mostanában már inkább fárasztotta, nehezére esett a beszéd. Mogorva vénember lettél, állította a felesége. Mindig is az voltam, mondta - vagy inkább sziszegte - ő. *Never mind*.

Postája halomban tornyosodott az íróasztalán, nem volt kedve kinyitni a borítékokat. Régebben minden héten egy estét a leveleinek szentelt, három dobozba szortírozta őket: az első volt a FONTOS, a második a MÉG RÁÉR, a harmadik pedig a SZEMÉTLÁDA. Most legszívesebben az utóbbiba taszította volna valamennyit. Igen, de némelyikben pénzes csekk

lapulhat (McGuire gyakran írt színikritikákat a New York-i lapokba, s könyveket is szerkesztett), másokban kifizetendő számla... Áh, majd megnézem... holnap.

Figyelmét immár csak a rendkívüli színű vagy formájú küldemények keltették föl. Mint az a négyzet alakú, szegényes légipostai boríték, mely Magyarországról érkezett. Úgy nézett ki, akárha a múlt századból küldték volna. A papír silány, a szöveget öreg írógépen írták, mely az r-betűket mindig a sor fölé ugratta. A drámaiskola címére jött, onnét küldte utána a titkárnő, a többivel együtt.

Kedves uram, írta az illető, Magyarországról ösztöndíjasként fognék érkezni az ön tanszékéhez, körülbelül tíz hónapért. A budapesti követségtől kaptam a nevét. Megmondták, hogy tanácsadóm lesz. Máris szeretném kapni a tanácsát atekintetben, hogy miként majd lesz a dolgom a Yale School of Dramában. Azt hiszem, okos, hogyha bemutatkozás gyanánt önéletrajzomat mellékelve lássa. Színházi ember vagyok én itt Magyarországon, színész, de szintén rendező s egy kissé drámaíró, volt egy színdarabom bemutatva már Amerikán is (Washington DC-ben), jártam akkor néhány hónapig odaát. Nagyon tetszett az USA. Abban az időben jöttem rá, hogy szeretnék lenni benne hosszasabban. Örülnék, ha tudásaim átadhatnám a diákoknak odakint. Tartanék szeretettel tanfolyamot vagy/és előadást színészi mesterségben vagy a magyar színházról...

McGuire tűnődve szemlélte a régimódi gépelést, mely az apja leveleire emlékeztette. Manapság már főleg számítógépes nyomtatású sorokat kap az ember. Magyarországon még nem terjedtek volna el a számítógépek? A levélíró neve - Gyula Marton - ismerősen csengett, de McGuire képtelen volt rájönni, hogy honnan, miért. Rövid töprengés után a papírost gombóccá gyúrte, s a harmadik dobozba hajította. Kosár, csont nélkül.

Hamarosan befutott a második levél Magyarországból, ugyanolyan borítékban és gépeléssel. Kedves uram, soraimra nem jön válasz, gondolom, meg se kapta azokat talán. Írok újból most. Ösztöndíjasként fognék érkezni az ön tanszékéhez... Satöbbi. Makacs ember, gondolta McGuire, s ismét célbadobott a papírgalacsinnal.

A harmadik levél csupán néhány napot váratott magára. McGuire érdeklődve simította szét. Grafomán, gondolta megvetően. A magyar egy hajszálnyiival sem fogalmazott ingerültebben: fölteszem, hogy a leveleim nem érkeznek el... - írta a megszólítás után, s ugyanazokat a mondatokat variálta, mint korábban. Hogy ő mennyire szívesen tanítana, már csak anyagi okokból is, mert az ösztöndíja eléggé szűkös lesz.

Ez azt hiszi, hogy épp őrá várunk, dünnyögte McGuire, amikor a magyar színházi ember harmadik ajánlkozásából is labdacsozt készített. Hozzám beszélsz? - kérdezte a felesége az alsó szinten, a konyhában. Nem. Kár, mondta az asszony. McGuire nem felelt. Úgy társalgunk mi már, mintha egy abszurd dráma szereplői volnánk. *Never mind.*

Még négy levél érkezett a tanév kezdetéig a kitartó magyartól. Tulajdonképpen megérdemelné, hogy taníthasson, gondolta McGuire egy nagylelkű pillanatában. Ám azután ingerülten legyintett: miért éppen ő? rajta kívül még sokan megérdemelnék! a Yale School of Dramáról van szó, nem pedig egy vasárnapi iskoláról!

Fülledt napok jöttek, a tengeri szelek sem hoztak enyhülést. Don McGuire harákkolt, és nap-hosszat hevert a nyugágyban a felső teraszon, a sirályokat bámulva. Ha rágyújtott, a melléből azonnal fölszakadt a köhögés, olyan hangosan ugatott, hogy a madarak csapatostul odébb rebbentek. Kár, hogy nem lehet némán köhögni, gondolta. Amikor a roham elmúlt, behunyta a szemét. Délután több órás autózás vár rá. Egyetlen porcikája se kívánta. Pedig nem akárkihez: Arthur Millerhez volt hivatalos, hónapok óta iparkodott rábeszélni, hogy tartson előadásokat a drámaíró-szakos hallgatóknak. McGuire szerette, ha a színházi világ sztárjai egymásnak adják

a kilincset a drámaiskolán. Használjuk ki, hogy New York csak másfél órás vonatút. Mindig úgy képzelte, egy színésznek készülő fiú vagy lány számára inspiratív élmény, ha mondjuk Robert de Níróval szerepelhet egy színpadon.

Az egyetem vezetői nem osztották e nézetet. Többször kifogásolták a Drama School „költészes sztárkultuszát”. Don nagy csodálkozására, a diákok egy része sem méltányolta erőfeszítéseit. Minek hoz ide befutott színészeket? mért jó, ha folyton ők kapják a legklasszabb szerepeket? - kérdezte egy másodéves a *Szabad Szó Napja*-n, amikor a hallgatók elmondhatták minden gondjukat. Ugy érzitek, hogy azokat a szerepeket ti is el tudnátok játszani, olyan színvonalon, mint ők? Igen, mondták néhányan azonnal, kórusban; vagy jobban, tette hozzá az eredeti kérdező. A többség egyetértően bólogatott. Don szája tátva maradt. Ő maga a *Júsielé*-n diplomázott színészből, annak idején egy évet adott volna az életéből, ha mondjuk Marlon Brandóval játszhatott volna. Ma már persze más a helyzet, semmiért nem adna egy évet az életéből.

Tizenkettőkor ült be a kocsiba, átment a komppal a szárazföldre, s nekivágott az autópályának. Elgémberedett a háta, mire bekanyarodhatott Arthur Miller házához, a vadregényes erdei úton. Az író farkaskutyája öblös csaholással rohant oda McGuire fekete Oldsmobile-jához, hátsó lábára állva az ajtónak támaszkodott. Menj innen, te dög, mondta McGuire rekedten, öt óra óta most szólalt meg először, nem esett jól. A kutya körme csikorgott a dukkózott fémen, az ugatást abbahagyta, de nem moccant. Takarodjál, te... izé! - nem jutott eszébe a kutya neve, hess! mert nem tudok kiszállni!

Addigra előballagott az élő klasszikus. Dont meglepte, milyen fiatalos. Az író egyetlen intéssel elzavarta a dögöt. Donnak az jutott eszébe, hogy nem is olyan régen Arthur Millert tartották Amerika legokosabb emberének; akkori feleségét, Marilyn Monroe-t pedig Amerika legszebb nőjének kiáltották ki. Kezet fogtak. Hogy vagy? - kérdezte az élő klasszikus, de nem gondolta komolyan; jól, mondta McGuire, de nem gondolta komolyan, és te hogy vagy? - kérdezte, de nem gondolta komolyan; remekül, mondta az élő klasszikus, de nem gondolta komolyan.

Kiültek Arthur Miller híres verandájára, ahol Amerika vezető színházi embereinek döntő többsége megfordult már. Az élő klasszikus első kérdése az volt, hogy Don mit iszik, a második meg az: hallom, jön hozzátok egy bizonyos Mr Martin. Hát... - Don nem tudta, bevallja-e, hogy fogalma sincs, kiről van szó. Mindenesetre nagyon helyes, hogy ti is nyitotok a keleti blokk felé, mondta az élő klasszikus, elég hosszú ideig a kutya se törődött velük... én jártam Budapesten, többször is, helyes város, széles folyóval a közepin, kedvesek ott az emberek.

Don McGuire nem értette, miért meséli mindezt az élő klasszikus, aztán a városnévről beugrott neki a kitartó magyar; kérlek szépen... te ismered azt a bizonyos... Mr Martint? Nem, mondta az élő klasszikus, de kaptam tőle néhány levelet a közelmúltban... állítólag több darabomban játszott Budapesten, azt írta, régi vágya, hogy megismerhessen.

Vajon még ki mindenkinek írt annak érdekében, hogy taníthasson a Yale School of Dramán? Don McGuire irtózott a túlságosan rámenős emberektől. Eldöntötte, ha rajta múlik, Mr Martin soha semmit nem fog tanítani a drámaiskolában, még akkor sem, ha az Amerikai Egyesült Államok Elnöke vagy az ENSZ főtitkára emel szót az érdekében.

Hamarosan megfeledkezett a magyarról. Szeptember legelején azonban Elaine, a titkárnője, jelezte, hogy bizonyos Martin úr szeretne bejönni hozzá, sürgős ügyben, lehetőleg még ma. Magyar? - kérdezte Don, s már a szájában érezte a düh csípős ízeit. Hát... mindenesetre

külföldi... állítólag ösztöndíjas. Mondd meg neki, hogy velem nem lehet sürgősen beszélni. Jöjjön szerdán reggel kilencre.

Amint Elaine becsukta maga után a lyuknyi iroda ajtaját, Don kinézett a falba vágott nyithatatlan üveglakon. A tágas előtérben tetőfokára hágott a csúcsforgalom, legalább húsz hallgató várakozott a jelentkezési nyomtatványokkal a három íróasztalnál, kapkodva dolgoztak az adminisztrátorok. Don rögtön kiszúrta a magyart - ő volt az egyetlen ember a teremben, aki nem szorongatott papírokat. Alacsony, törékeny muki volt, gondosan elválasztott szőke hajjal és drótkeretes szemüveggel. *Kis fasz*, gondolta Don McGuire. Elaine azonban nem ahhoz a kis faszhoz ment, hanem egy természetes, göndör hajú, latinos külsejű férfihoz, aki a szoba közepén álldogált, enyhe terpeszben, tömött válltáskával és erőszakos állkapoccsal. Tehát ő az... *nagy fasz*, gondolta Don McGuire. Az általános zajgomolyban is hallatszott, amint Elaine - azon a szép alt hangján - átadta az üzenetet a göndörhajú magyarnak. Nem lehetne valahogyan előrébb? - kérdezte Mr Martin, McGuire megítélése szerint kissé nazálisan. (Talán náthás. Az elmaradott országokból érkezők gyakran meghűlnek, nincsenek hozzászokva a légkondicionáláshoz.) Sajnos nem, mondta Elaine, az Associate Dean nagyon elfoglalt, most zajlanak a beiratkozások, láthatja, mi folyik!

Kedd este azonban kitört az egyeztetési balhé: adminisztratív hiba folytán két harmadéves színésznek négy különböző produkcióban kellett volna próbálnia ugyanabban a négy hétben, ami fizikai képtelenség. Régebben ilyesmi nem fordulhatott elő - Don rendszerint saját kezűleg készítette a beosztást. Idén a színésztanszak vezetőjére bízta, íme az eredmény. Másnap reggelre válságstábot hívott össze minden érdekelt - a tanszak vezetője, a két hallgató és a rendezők - részvételével. Ennyien csak úgy fértek be Don irodájába, ha a két diák a földre kuporodott törökülésben, a falat támasztva. Javában vitatkoztak a megoldás lehetőségein, amikor Elaine jelezte, hogy Mr Martin befutott. Nem baj, mondd, hogy valami közbejött, adjál neki más időpontot.

Nem sokkal ezután heves szóváltás szűrődött be az előtérből. Mindannyian kinéztek az üveglakon. Tudom, miért ezt velem csinálják, harsogta Mr Martin odakinn, csak mert én a vasfüggönyből jövök, és mi nem számítunk!

Ki ez a marha? - kérdezte a tanszak vezetője, egy elhízott és kiöregedett Broadway-bonviván, a homlokán sötét, körteformájú májfolttal. Egy magyar színész, hozzánk küldték ösztöndíjasnak. És mi a baja? Hallod. Ismertem egy magyart, úgy hívták, Martin, darabokkal ügynökölt, mondta a kiöregedett bonviván, az özvegye még most is megvan, nem lehet, hogy ez a krapek egy rokon? Don McGuire vállat vont, s átgondolta, mi bajt okozhat, ha a Martin ügynökség netán megharagszik a Yale School of Dramára, aztán türelmetlenül lezárta: nem mindegy? gyerünk tovább!

Téved, Mr Martin, mondta Elaine a gyogyepedagógusok türelmével, minket nem izgat, hogy ki honnét érkezik, Don McGuire-nek tényleg közbejött egy halaszthatatlan tárgyalás, ezért szeretné, ha más időpontban beszélhetnének. Na de nem ő az ott benn?! - a magyar színész az üveglakra bökött. Igen, Mr Martin, Don McGuire ott van bent, de sajnos mégsem ér rá, pillanatnyilag akkor sem érne rá, ha ön amerikai volna, vagy marslakó! Marton a nevem, mondta a magyar színész ellenségesen, Gyu-la Mar-ton! Djú-la Mar-toun, ismételte Elaine rendületlen nyugalommal, bocsánatot kérek, Mr Mar-toun, többé nem fogom elfelejteni.

Gyula Marton már nem rá figyelt, hanem az üveglakra. Egy pillanatra összeakadt a tekintete a férfiéval, akit McGuire-nek tippelt, odabiccintett, az meg vissza, kissé tétova - vagy inkább bárgyú - mosollyal az arcán. Nagy fasz, gondolta Gyula Marton, s megállapította, hogy épp

ilyennek képzelte odahaza Magyarországon, hiába várván választ a leveleire; igen, ilyen öreg, széthízott fejű bürokrátára számítottam, a körteformájú májfolt az egyetlen meglepetés.

Gyula Marton elhatározta, hogy a maga részéről megfingatja Don McGuire-t. Utánanézett, hogy mit tanít, s az elsős színészek mesterség-kurzusát választotta. Bizonyára lesz rá alkalma, hogy hülyét csináljon belőle a tanítványai előtt. Gyula Marton eddigi tapasztalatai szerint az amerikaiaknál könnyű műveltebbnek lenni, ez a Don McGuire amúgy sem látszik túl nagy számnak, ravasz kötözködéssel az idegeire mehet, álvitákat provokálva tönkreteheti az óráit, beugratós kérdésekkel a halálba kergetheti. Már előre dörzsölgette a tenyerét, milyen pofát fog vágni a pasas, amikor észreveszi őt a tanteremben. Tíz perccel hamarabb érkezett, de nem tudott bejutni az épületbe, errefelé biztonsági okból minden ajtó mindig zárva, az összes tanár és diák irdatlan kulcscsomókkal közlekedik. Várt, míg jött egy pattanásos arcú lány, s beeresztette. Lementek az alagsorba, egy ütött-kopott terembe. A téglalap alakú helyiség végében két tucat lecsapható asztalkájú szék állt, három sorban, a falak mentén pedig díszletelemek és paravánok. A lány ledobta vászontarisznyáját, kirohant a folyosóra. Vízcsobogás hallatszott. Pis-pis, gondolta Gyula Marton. Bámészkodott. Az agyonkarcolt szürke linóleumpadlón zöld szigetelőszalag-darabkák jelezték egy színpadkép és a díszletbútorok sarkait. Mindez nagyon ismerős volt, a főiskoláról. Gyula Marton úgy érezte, tizennyolc évet fiatalodott egy csapásra.

Göthös, alacsony, ugráló ádámcsutkájú férfi lépett be az ajtón. Félüveges olvasó szemüvege az orra hegyéig csúsztatva, átnézett a lencsék fölött, szürke szembogarával. Hát maga kicsoda és mit keres itt? Nevem Gyula Marton, magyar színész vagyok, ösztöndíjas. Örvendek, mondta a férfi - a hangja olyan rekedten szólt, mintha smirglipapír volna a torkában -, Don McGuire a nevem. Tényleg? - Gyula Marton nagyot nyelt. Tényleg, mondta a kis muki, foglaljon helyet... zavartnak látszik. Őszintén szólva... másmilyennek képzeltem. Engem? Igen. Jobbra vagy rosszabbra számított? Hm... - kövérebbre, gondolta Gyula Marton, de nem mondta ki.

Szállingóztak befelé a diákok, McGuire otthagyta Gyula Martont, letérdelt a linóleumra, egyenként föltépte a szigetelőszalag-csíkokat, majd a szemétládába dobta. A bejárat mellett állt egy kerek üvegtartályos hidegvíz-automata, McGuire ivott néhány kortyot, aztán a papírpoharat is a szemétládába helyezte. Pedáns ember, gondolta Gyula Marton.

Elkezdődött az óra, McGuire harminc perc leforgása alatt két lányt megríkatott, s többeket kíméletlenül megalázott. Az első pár - egy keménykötésű fiú és egy vöröshajú lány - nem tanulta meg a szerepét. Olvasták a kurzus-leírásban, hogy mindjárt az első órán rajtuk a sor, de nem sejtették, hogy McGuire azonnali szövegtudást követel. Hogyan akartok játszani, ha ott a kezetekben a példány? - ordította McGuire, ami az ő hangján inkább sistergésre emlékeztetett. A vöröshajú lány elbőgte magát. Kérem, kezdte a fiú, nem tudtuk, hogy mindjárt az első órán... Nem tudtátok?! - szakította félbe McGuire, miért, mit gondoltatok, mi a faszt fogunk csinálni itt? nem azért iratkoztatok be, hogy játsszatok? mit képzeltek, óvoda ez? vagy bölcsöde?

A második párbeli lány - a *Solness építőmester*-ből adták elő a cukkolós jelenetet - annyira izgult, hogy remegett a hangja, csurgott róla a verejték. Ujjjaival állandóan és kényszeresen a miniszoknyáját igazgatta. McGuire egy spirálos gyorsíró füzetbe jegyzetelt. Amikor az utolsó szó is elhangzott, McGuire a homlokára tolta a szemüvegét, és megkérdezte: mit gondolsz, miért izzadsz ennyire? A miniszoknyás lány legszívesebben elsüllyedt volna a szégyentől, beharapta az ajkát. Nem a szag miatt kérdezem, tette hozzá McGuire. Ez volt a kegyelemdőfés, a lány visítva bőgött, azt ismételve: nekem még soha senki nem mo-hon-do-hott ilyet... én úgy szégyellem ma-ha-ga-ham... Ne rángasd a szoknyádat! - horkant rá Don McGuire, ha zavar, hogy ilyen rövid, minek hordod?!

Faragatlan pokróc, gondolta Gyula Marton, a keze ökölbe szorult, a szíve megtelt lovagias érzelmekkel. Gyanította, hogy McGuire respektust akar szerezni magának, így a későbbiekben számíthat a hallgatók fegyelmezettségére. De akkor is... visszataszító. Szólni kellene. Megmondani, hogy ez nem stílus. Milyen alapon használ ennyire ordenáré szavakat az osztályteremben? Föl kéne jelenteni... vagy megvárni odakinn és fölpofozni!

McGuire közben már azt a végkövetkeztetést vont le, hogy a miniszoknyás lány magában tartotta a feszültséget, ahelyett hogy kiengedte volna, azért izzadt. A színészet nem más, mint a bennünk villódzó magasfeszültség szabadonbocsátása, hadarta, hörgésbe fúló szövegekkel, ezt a belső tüzet kell fölszítani a levegőben, vagyis átadni a partnernek, aki hozzáteheti a maga belső izzását, így hevül a cselekmény fokról-fokra, ezt hívják jobb helyen színháznak!

Gyula Martonnak el kellett ismernie: McGuire hasonlatai pontosak. Visszagondolt egész eddigi pályafutására, mélabúsan állapította meg, hogy mindig ilyesfajta közös tűzrakásra vágyott a színpadon, ám csak nagyon kevés része volt benne. Már hazafelé ballagott az Elm Streeten, amikor rájött: McGuire fingatásáról elfeledkezett. Nem baj, majd legközelebb.

Mit tehetek önért? - kezdte Don McGuire, rendkívül nyájasan, amikor Gyula Marton végre bejutott az irodájába (az időpontot Elaine kétszer is módosította telefonon). Gyula Marton addigra már McGuire több óráját végigülte, s a megfingatás még mindig csupán elvont lehetőség maradt, mert... Gyula Marton maga sem tudta, miért. Úgy alakultak a dolgok, hogy nem jött - illetve elszalasztódott - a kedvező alkalom. Nem vagyok eléggé résen... vagy pedig...?

McGuire türelmetlenül várta a választ, ujjai dobolni kezdtek az íróasztal lapján. Gyula Marton érezte, kérhetne bármit, ez a pofa úgysem teljesítené. Így azt felelte, hogy McGuire semmit sem tehet érte, ő csupán bemutatkozni jött. McGuire helyeslően bólintott, mesélje el, hogy mik a tervei. Szeretném egy évig tanulmányozni a drámaiscolát, a színészet oktatását, az itteni színházi életet, magyarázta Gyula Marton, szívesen tartanék néhány előadást a magyar vagy a kelet-európai színházról, kiegészítendő a fapados ösztöndíjam, kurzust is szívesen tartanék, de fölteszem, hogy nem pont énám vártak, nyilván be vannak töltve a helyek a drámaiscola saját tanáraival. Igen, mondta erre Don McGuire. Szívesen játszanék is, folytatta Gyula Marton, olyan szerepet, amelynél az akcentus és a hiányos nyelvtudás nem akadály. Esetleg rendeznék, ha volna rá mód. Van aztán két egyfelvonásosom, Magyarországon nagy sikerrel vitték őket színre (e mondatban a „nagy” szó hazugság, a „siker” pedig erős túlzás volt), fordítgatom a szöveget angolra, hátha valahol be lehetne mutatni.

Ezek szerint mégiscsak tudnék segíteni, mondta McGuire, a Yale School of Drama hét színháztermének a műsortervét én állítom össze, és ha lefordította a darabjait, esetleg adja ide, igyekszem majd belenézni. Jó, mondta Gyula Marton, s arra gondolt, hogy ennél feltételesebb módban már nem lehet fogalmazni. Don McGuire félreérthetetlen mozdulattal jelezte, hogy Gyula Marton ideje lejárt. Mindketten fölálltak, s mert az Associate Dean nem nyújtott kezét, Gyula Marton színpadias főhajtással búcsúzott, majd kifarolt az ajtón. Ide is fölöslegesen jöttem, gondolta.

Beült az *Atticus*-ba, hogy megvigasztalódjék. E könyvesbolttal egybeépített kávéházban friss szendvicset és süteményt ehetett az ember, miközben olvashatta az új könyveket, anélkül hogy meg kellett volna vennie. Hosszú francia szendvicset rendelt magának, s kávé, mellyel itt annyiszor töltik tele a bögrét, ahányszor a kedves vendég kívánja. Olyan megalázottnak érezte magát, mint Don McGuire tanítványai, egy-egy durva kirohanás után. Azért ha én egy amerikai drámaiscola volnék, s bezuhanna oda egy magyar színész, biztosan megkérném,

mesélje el, milyen náluk a színház, hogyan működik a főiskola, miféle darabokat írnak a magyarok. Ezeket semmi nem érdekli?!

Elveszítettnek érezte magát. Szívós munkával sikerült elérnie, hogy az álom valóra váljék: kikerüljön Amerikába, íme, most itt van, a Yale Egyetem drámaiskoláján - és ez se jó. Régen volt ennyire boldogtalan, mint itt, a külföldi ösztöndíjas megfoghatatlan státuszában, valamivel a diákok fölött, de jóval a tanárok alatt lebegve. Senki sem törődik vele, senkit sem izgat, él-e, hal-e, mihez kezd magával, az idejével, a képességeivel - egyszóval, az életével. Elemi erővel tört rá a honvágy, otthon szeretett volna lenni, a barátai, a kollégái vagy akár az elvált feleségei társaságában, ülni egy füstös presszóban, vicceket hallgatni vagy mesélni, amelyekben Arisztid, Móricka, a nyulacska vagy a nagy zöld köevő a főszereplő. Itt még senkinek sincsenek érzelmei vele kapcsolatban, McGuire sem utálja, egyszerűen észre sem veszi, *ő egyszerűen nem számít*, mint Fülel a *Micimackó*-ban.

Kér még kávét? - az aprótermetű kiszolgálónő nem várt választ, azonnal teletöltötte Gyula Marton bögréjét. Kös, dűnnyögte a csüggedt magyar színész. Nem ilyennek gondolta Amerikát. Odahaza a különféle ramaty színházi büfékben, sűrű cigarettafüstben, ízetlen virslik és szemérmetlenül fölvezetett pálinkák elfogyasztása után rendszeresen előhozakodott valamelyik kolléga azzal, hogy *bezzeg ha Amerikában születtünk volna!* Úgy látszik, az ember - az ilyen ember, mint én - soha nincs *jó* helyen.

E kontinenst számukra az amerikai filmek díszletei és az amerikai színészek gesztusai testesítették meg. Ahogyan Marlon Brando hátrasimítja a haját. Meg ahogyan Dustin Hoffman jégkockákat dob a viszkijébe. És ahogyan Robert de Niro átveszi a jobb kezébe a villát...

A szenátorné magyarázta el (jóval később) Gyula Martonnak, hogy a hagyományos amerikai illetlen szerint az embernek le kell tennie a kést az asztalra, miután vágott egy szeletet a húsból, a villát átvennie a jobb kezébe, s úgy enni. Amikor újra szüksége van a késre, a villa megint a bal kézbe vándorol, ésatöbbi. Gyula Marton azt a tetszetős magyarázatot találta ki, hogy a kés letevésének eredete bizonyára a vadnyugat: jobb, ha az éles fegyvert minél rövidebb ideig szorongatják az emberek... Így mesélte tovább mindenkinek, amerikaiaknak is. Soha senki sem vonta kétségbe e história tudományos hitelességét.

Gyula Marton két kézzel evett - a kés és a villa mellőzésével. Az *Atticus*-ban a szendvics mellé egy háromágú villát adtak, kést nem. A falusi vasvillák jutottak róla az eszébe. Elképzelte, mit szólna Don McGuire, ha a következő órájára magyar paraszti jelmezben érkezne - a tshikósh, gulásh, fokosh szellemében -, lajbiban, pörge kalapban és fekete csizmában, a kezében vasvillával, Rózsa Sándor modorában: neköm penig ne káromodjék kend, ne egzecírozta a deákokat, ne gonoszkojjék, mert mögtanítom kesztyűbe dudálni! - ha netán McGuire egy rossz szót merészel szólni, azonnal hasba szúrja, döccennének a villahegyek abban a csontos testben, de Gyula Marton addig nyomná beléje, míg kibukkannának a hátán, nesze! - zubogna a tripla vérpatak a szürke linóleumpadlóra.

Gyula Marton szeretett volna többet tudni Don McGuire-ről. Vajon színész volt-e régebben, amikor még volt rendes hangja? Milyen szerepeket játszott? Amerika melyik szögletében született? Hogyan került a Yale-re? - igyekezett mindezt kideríteni. Beszélgetést kezdeményezett néhány elsős színésszel, faggatta a könyvtárolányt, a registrart és másokat, elolvasta a Yale Repertory Theatre ismertető füzetkáját, amelyben a drámaiskola minden vezetőjének önéletrajza és fényképe szerepelt. Ám amit így megtudott - néhány száraz adat -, nem sokat mondott. Don McGuire maga soha nem volt sikeres színész, ám tanítványai közül többen világhírűek lettek - főleg a New York-i beszédtanársága korszakában. Operálták a hangszálait kétszer is. A felesége egy biológiai kutatóintézetben dolgozik, adminisztratív munkakörben. A

fiuk a kaliforniai *Stanford* Egyetemen építészetet tanul, a lányuk gimnazista. McGuire-ék egy közeli kertvárosban laknak, Don onnét jár be fekete Oldsmobile-ján. Végzett diákjai istenítik, és - ezt Gyula Marton tapasztalhatta - vissza-visszajárnak, hogy végigüljék az óráit. Egy könyvet publikált, *Akcentusok és dialektusok a színpadon* címmel. Gyula Marton nekilátott, hogy átrágja magát rajta, de a szakszavak sűrű hálóján újra meg újra fönnakadt. Előrelapozott, mindenféle undorító grafikonokat meg ábrákat látott, pfúj...

Az elsőéveseknek McGuire heti háromszor tartott mesterségórát, hétfőn, szerdán és pénteken tizenkettőtől kettőig. Október elején Gyula Marton egyszer csak összeszámolta, hogy immár tizennégyszer ülte végig - fíngatás nuku. Be kellett vallania: McGuire értette a dolgát. Gyula Marton gyakran kitalálta, hogy mire akarja McGuire rávezetni a gyerekeket, de sokszor őt is meglepte a tanár darabértelmezése. A végén azon kapta magát, hogy jegyzetelni kezdett egy kis kapcsos füzetbe. A belső címlapra fölírta McGuire egyik gyakran hangoztatott jelmondatát: *Acting is reacting!* Még sosem hallott ennél pontosabb és magvasabb mondatot a saját mesterségéről, szerette volna visszaadni magyarul, de nem találta a megfelelő szavakat. „A színészet = reagálás!” Így pocskul hangzott. McGuire másik alapelvét is lényegbevágónak találta: „A színészet nem viselkedési mód, hanem emberi kapcsolat - közted és a partner között.”

McGuire és a tanítványai között szó sem volt emberi kapcsolatról, változatlanul el-elsírták magukat a lányok, néha egy-egy fiú is, és véresre harapdálták a szájukat. McGuire legidegeztőbb szokása az volt, hogy közbeszólt az első néhány mondat után: úgy érzem, nincs összpontosítás, fussatok neki még egyszer! Megesett, hogy egy trió ötször indult rá a *Hedda Gabler* második felvonásának elejére, fogvicsorgatva és ujjakat tördelve.

Gyula Marton úgy látta, Don McGuire a szó szoros értelmében szerelmes a Csehov (Ibsen, Strindberg) drámák figuráiba, jeleneteiket félig lehunyva szemmel hallgatta - jegyzetelte - végig, olyan arckifejezéssel, mint az operabarát a legendás áriákat. Gyula Marton különösnek találta a jól ismert csehovi sorokat angolul. Ő persze mindig magyarul hallotta - oroszul, ahogyan íródtak, soha. Az oroszoknak ugyanilyen furcsa lehet magyarul, angolul és minden egyéb nyelven. Csehov magyarul rendszerint veretesnek és ódivatúnak hat, angolul valahogyan köznapibb. A nevek is átalakultak. *Ványa bácsi* például „Ánkl Vanja” lett, *Tuzenbach* „Tuzinbecs”, a szerző maga pedig „Csekkoff”. Gyula Marton a sors ironikus fíntorának vélte azt a tényt, hogy a „check off” ige jelentése: kipipálni valamit egy listán. Csehov soha semmit nem pipált ki.

Asztrov - táskás szemű, kissé már ritkuló hajú srác - megmutatta a környék pusztulását bizonyító tervrajzait és grafikonjait a nőnek, akire vágyott. Jelena rendezetlen mozgású, széles arccsontú, hibátlan fogazatú kaliforniai lány volt. Nem viselt melltartót. Gyula Martonnak fizikai fájdalmat okozott, hogy máshová nézzen. Jelena mindent elkövetett, hogy az erdőkről és az állatállományról saját magára terelje a doktor figyelmét.

Gyula Marton annak idején látta a *Ványa bácsi* híres előadását a Vígszínházban. A címszerepben: Latinovits. Asztrov: Darvas Iván. Jelena: Ruttkai Éva. Pontosan emlékezett erre a részre, Ruttkaiából áradt a szerelemvágy, Darvas elegáns volt, de célratörő.

Rendben van, mondta Don McGuire. Ez nála a dicséret felsőfokának számított, a két játészó személy boldogan összeölelkezett. De miért nem figyelsz oda, amikor a tervrajzait mutatja? Jelena érezte, korai volt az öröm; hát, azért figyeltem... Rá se bagóztál a papírajaira! - McGuire fölnyalabolta a díszletasztalkáról Asztrov filctollal készített kellékrajzait, s elmélyülten nézegette. Szemüvege még lejjebb csúszott az orrán, az egész osztály azt figyelte, leesik-e. Odamutatta a rajzokat Jelenának, látod az erdőket? Látom. És a tavakat? Hát... igen. Az

állatállományt is? Igen. Külön a teheneket és a disznókat? Hm... mondjuk rá! - Jelena idegesen elvigyorodott. Akkor mutasd meg a teheneket!

Jelena közelebb hajolt, találomra rábökött az egyik fekete kriksz-krakszra. Aztán egy másikra: itt pedig a disznók, dünnyögte. McGuire biccentett, na ugye, jó kis rajzok ezek, igaz? A hallgatók egy része helyeselt, mások nevetgéltek. Prima kis rajzok, folytatta McGuire, csak az a baj, hogy kurva unalmasak! azért nem figyelsz oda!

Jelena és Asztrov buzgón bólogatott, szerettek volna szabadulni már. De McGuire nem adta ilyen olcsón. Miért mondd azt a végén, hogy „hát, ez szörnyű?” Jelena óvatosan kezdte, itt engem... rajtakapnak Asztrovval. És az miért olyan szörnyű? Azért, mert megtudják, hogy mi ketten... pedig ugye itt van *Szónia* (Szonya), aki szerelmes a doktorba. Te nem vagy szerelmes bele? Én... asszem én is... egy kicsit... - Jelena fülig vörösödött. McGuire úgy tett, mintha észre se venné, mennyire zavarba hozta, kínoztta tovább: tulajdonképpen mi történik itt közte-tek? Jelena akadozva elmondta a jelenet tartalmát. Asztrov hozza a rajzait és kimutatásait, melyek nagyon érdekesek, de viszont ő, mármint Jelena, azt szeretné megtudni, hogy milyen érzelmeket táplál Szónia iránt. Jó, jó, recsegte közbe McGuire türelmetlenül, de basztatok? Jelena hátrahőkölt, mi? ketten? itt? hát már hogy basztunk volna? Basztatok, jelentette ki Don McGuire megfellebbezhetetlenül. Magyarázni kezdte, hogy a színdarabokban - pláne a régebbiekben - egyezményes jelekkel helyettesítették a szexet. Ahogyan a klasszikus regények is ilyen megoldásokkal élnek. Az első néhány csók utáni három pontos fejezetvég azt jelenti, hogy hőseink ezután nagyot keféltek, ám az általános közerkölcs és a cenzúra miatt ennek leírásától eltekintünk. Csekoff darabjai tele vannak le nem írt ágyjelenetekkel, a korabeli nézők pontosan érzékelték. Ezért olyan fontos eldönteni, hogy adott esetben volt-e szex vagy sem, és ha ez eszedbe sem ötlött, akkor lószart se tudsz erről a jelenetről! - McGuire hangja egyre reszelősebben sípolt.

Ezután *Nájna* (Nyina), a Sirály, visszatért gyermekkorá színterére, meglátogatván Konsztantint, az immár neves író, aki egy pillanatra elhiszi, hogy a lány őmiatta jött ide - de persze téved, Nájna a birtokon vendégeskedő Trigorin kedvéért állított be. Nájna - sovány, szőke lány, biciklinadrágban és kockás férfingben - rendkívül idegesnek látszott, többször elakadt, mondat közepén. Konsztantyin segítőkészen súgott neki. Miután Nájna ismételtelen leszögezte, hogy ő a sirály, majd fölzaklatva elszaladt, Konsztantyin elkeseredetten összetépte a kéziratait, s kérdőn pillantott McGuire-re.

McGuire Nájna megdicsérte, Konsztantyin alakításával viszont elégedetlen volt. Azt akarta kiszedni belőle, hogy miért tépeti össze Csekoff az ifjú íróval a kéziratait? Konsztantyin önnön csüggedt lelkiállapotát hozta föl indokul, a szörnyű csalódást, amiért Nájna még mindig Trigorint szereti. Gyula Marton azonnal rájött, hogy hová akar kilyukadni McGuire: „Ha egy író összetépi a kéziratait, tulajdonképpen öngyilkosságot követ el. Szellemi öngyilkosságot.” Mindezt nem kitalálta, hanem fölidézte: a Szolnoki Szigligeti Színházban játszott ő a *Sirály*-ban (sajnos, csak Medvegyenkó szerepét), az ottani rendező instruálta e szavakkal Konsztantint, egy tehetségtelen fráter, aki azóta már nincs is a pályán. Az itteni Konsztantyin az istennek se jött rá, hogy McGuire az öngyilkosság szót szeretné hallani. Rajta kívül ezt lassan már mindenki tudta. Nájna finom mozdulattal a saját torkára tapasztotta a tenyerét, így akarván ötletet adni a partnerének, ám a fiú nem vette észre. Egy srác a halántékára helyezte a mutatóujját, revolvert imitálván, Konsztantyin ezt tökéletesen félreértette, úgy hitte, osztálytársa beszédes mozdulattal lehülyézi.

Gyula Martont azonban már nem érdekelte Konsztantyin küszködése, kopóként vetette magát az alkalom nyomába: *fingatás indul!* - alig várta, hogy végre kimondják az öngyilkosság szót, rögtön jelentkezett, most először, amióta a mesterségórákra járt. McGuire gépiesen intett: tessék.

Mr McGuire, kezdte Gyula Marton (szándékosan *nem* a keresztnévén szólította, mint ahogyan a többiek szokták - az angolban az a tegezés jele), Konsztantyin ugyebár a darab végén ténylegesen öngyilkos lesz. Ha a kézirat-megsemmisítés is öngyilkosság, akkor Csekoff kétszer vettet véget Konsztantyin életének önkezével. Miért? - diadalittasan hátradőlt.

McGuire pillanatnyi habozás nélkül válaszolt: azért, mert a legtöbb néző tökhülye! Van más kérdés? ha nincs, tartsunk szünetet! - elsőként lépett ki az ajtón.

Talán hugyoznia kell, gondolta Gyula Marton savanyún. Sajnos, a kérdésére adott válasz tökéletesnek tűnt. Csekoff hajszálfinom üzeneteit nyilván csak a vájtfülűek veszik, a többieknek biztonság kedvéért szájbarágta a mondanivalóját.

Gyula Marton sportszerű volt, idővel beletörődött, hogy az Associate Dean iránti utálata észrevétlenül átváltozzék tiszteletté. Ellenszenves alak is lehet jó tanár...

Közeledett *Thanksgiving*, vagyis a Hálaadás napja. Gyula Marton onnét értesült róla, hogy hirtelen fölolvadt körötte a jég: meghívásokat kapott. Hol töltöd Thanksgiving estjét? - kérdezte több színész-hallgató (köztük Jelena is), ha nincs más meghívásod, gyere el hozzánk! Gyula Marton természetesen Jelenát választotta. Rengeteget képzelgett hitvány szobája magányában arról az estéről, pontosabban arról a pillanatról, amikor Jelena szülei és testvérei már nyugovóra tértek, s ők ketten magukra maradnak a kereveten, a márványkandalló előtt, melyben pattogva ég a tűz, pirosra festvén az arcokat.

A Thanksgiving olyasmi, mint a karácsony, magyarázta Jelena, ajándékozás nélkül... jó nagy zabálás... töltött pulyka, áfonyamártással. Mindig pulyka? Igen, annak emlékére, hogy a korai telepések vadpulykát ettek... nem szereted? Dehogynem! - hazudta Gyula Marton. A szájában szétáradt a pulykahús nedves vattára emlékeztető íze. *Never mind...*

Azon a héten a Drama Schoolban a futó és várható előadások kisalakú plakátjai közt Gyula Marton fölfigyelt az egyikre, melyen Beckett eredetileg hangjátéknak írt darabját hirdették: *Knapp's Last Tape*, rendezte Bill Kramer, előadja Don McGuire. Gyula Marton azt hitte, rosszul lát. *Az a Don McGuire?* Hogy a fenébe adhat elő bármit, a nem létező hangjával?! Agyrém!!! - A plakát annyira felizgatta, hogy a registrar irodájában elkérte Bill Kramer telefonszámát. Kramer harmadéves rendező-szakos volt, Gyula Marton már összefutott vele néhányszor. Aznap este fölhívta: te, arról a Don McGuire-ről van szó, aki... Hát persze, öregem, mondta Bill Kramer, Don McGuire csak egy van. De hát alig tud beszélni! Épp ez az! Nem értem. Gyere el, majd megérted.

Gyula Marton ismerte Beckett hangjátékát, egyfelvonásos monodrámaként játszotta az övével párhuzamos színész osztály egyik tagja a főiskolán, *Az utolsó tekercs* címmel. Egy Knapp nevű öregemberről szólt, aki mindenféle üzeneteket vesz magnetofonra, és aztán - ha Gyula Marton jól emlékszik - meg is hal.

A Yale School of Dramán valamennyi előadásról helylistát függesztettek ki a *Zöld Terem*-nek nevezett átjárószobában, aki meg akarta nézni, odakanyarította a nevét. Igyekezni kellett, mert a produkciókat csak néhányszor játszották, hamar beteltek az ívek. Gyula Marton fölírta magát, meg Jelenát is. Akarsz jönni a Knappra? - kérdezte a lányt a mesterségórán (újabbán már mindig Jelena mellé ült). Naná, Dont mindenki látni akarja. Jó, mert beírtalak. Kösz.

Az utcán olyan tömeg várakozott, mintha aznap este Robert Redford lépett volna föl az Annex épület színháztermében. Négy karvastagságú gyertya égett a járdán, mutatván az utat befelé. A koratéli este sötétségében imbolygó lángok titokzatos ünnepélyességet árasztottak. A belső kapunál név szerint ellenőrizték a terembe igyekvőket, aki nem szerepelt a helylistán, azt kíméletlenül elküldték - ilyen se volt még! Mire Gyula Marton és Jelena az általános tolongásban bejutott, a Yale elnöke és több magasrangú vezetője már ott ült az első sorban, talpig öltönyben, arcszeszfelhőben, ezüstkeretes szemüvegben. A székek zömén kis cédula jelezte, hogy foglalt, alig találtak két egymás melletti szabad helyet.

Már tíz perccel múlt hét, de még mindig nem kezdődött az előadás. A leheletektől befűledt a terem, Gyula Marton verejtékezett, az ingujjával itatta föl, remélte, hogy Jelena nem veszi észre. McGuire szerint a színész nem izzadhat, ha jól játszik. Vajon a néző izzadhat-e? Lehet, hogy csak akkor, ha rosszul néz?!

Egy ballonkabátos alak ácsorgott a sorok közti folyosón, Gyula Martonék mellett, s idegesen nézelődött. Már nem volt üres szék a teremben, a diákok egy csoportja a földre ült, ez a pasi is jobban tenné, hogyha lekuporodna, láthatja, hogy nincs hely, gondolta Gyula Marton, meddig akar itt szerencsétlenkedni? Egyre többen bámulták azt az ütött-kopott kis mukit, és Gyula Marton végre rájött: Don McGuire téblábolt ott, Knapp, a magányos öregember szerepében. Nem viselt maszkot vagy arcfestéket, mégis húsz évvel idősebbnek látszott, mint az órákon, diákjai kuncogtak, összesúgtak. A terem elcsöndesült. Knapp tovább bámészkodott, elégedetlenül csóválta a fejét, majd lassú léptekkel fölballagott a színpadra. Kinyitotta a száját, de nem szólalt meg. Körbejárta hitvány odúját, melyben csupán egy ócska priccs, egy düledező asztal, két szék és egy régimódi magnetofon árválkodott. Az ellenfények - *gegenlicht* - köde vacogó hideget árasztott a szobában, Knapp fázósan dörzsölte össze végtagjait, Gyula Marton érezte, ő is kihűl, az izzadság a testére dermedt.

Knapp még most sem szólalt meg, kotorászni kezdett az asztal fiókjában, hangszalag-tekerceket húzott elő. Lenézett a közönségre, mint aki már mondani akarna valamit, ám azután legyintett, az egyik szalagot befűzte a magnetofonba, elindította a készüléket. Nem történt semmi. Knapp nézegette a magnót, végül rájött mi lehet a baj, s benyomta a dugaszt a konnektorba. A közönségen végigfutott a nevetés. Knapp rosszállóan ingatta a fejét, szalagot cserélt. Az ósdi magnó vászonborítású hangszórójából kiszvartatva fölhangzott a Beatles szám. *Yesterday, all my troubles seemed so far away...* A nézők fetrengtek. Knapp sóhajtott, öneki ez sem tetszett, újra szalagot cserélt. A megafonból metsző tisztasággal és nagyon felhangosítva szakadt ki a suttogása: *Nem tudok beszélni...* - szomorúan a készülékre mutatott.

Kitört a tapsvihar. Gyula Martonnak lesett a tantusz. McGuire tehát *fölvette az egész monológot*, a mikrofont a szájához szorítva. A darab amúgy is egy öregember magnófelvételeiről szól... A magnetofon már belekezdett az eredeti szövegbe, McGuire pedig a játékba, egy-egy gesztussal jelezte, mi a véleménye a saját mondatairól, a helyzetről, s legfőbbképpen önmagáról. Gyula Marton úgy érezte, csoda részese, igen, ilyen az a színház, amelyért érdemes mindent fölláldozni. Azon kapta magát, hogy valamit szorítanak az ujjai, s az ő kezét is szorítja valami - Jelena mindkét tenyere az övére kulcsolódott. Ezt is Don McGuire-nek köszönheted...

Amikor az utolsó tekeres kifutott a magnóból, Knapp nem állította le, a szalag vége, akár egy kifícamodott ventillátor, csapkodva körözött és neszezett a műanyag káván. Gyula Marton tudta, az előadásnak vége. Knapp azonban nem hajolt meg, csak ült ott, szemezve közönségével - diákjaival, kollégáival és feletteseivel -, járátva tekintetét az arcokon. Hosszú másodpercek teltek így, míg azután Gyula Marton elsőként kezdett tapsolni. A bénultnak tűnő

sokaság azonnal átvette. Hosszan ünnepelték az est hőseit. Knapp nem állt föl. Hagyta, hogy a gratulálók körbevegyék, ám senkinek sem válaszolt, csak elfogadta a feléje nyújtott kezeket. Mire Gyula Marton és Jelena is odanyomakodott, már eltűnt, bement az öltözőjébe.

Fantasztikus! - lelkesedett Gyula Marton. Beültek a *Gipsy Club*-ba egy pohárra, a magyar színészből ömlött a szó, Knapp minden egyes mozdulatát elemezni akarta. Jelena kissé fáradt mosollyal hallgatta. Ne haragudj, mondta azután de holnap korán kelek, próbám van! - a lány egy másodéves rendező produkciójában dolgozott, világosítóként. A Yale School of Drama alapszabálya volt, hogy mindenkinek csinálnia kell mindent, a színész rendez, a drámaíró játszik, a kritikus ügyel, a díszlettervező táncol... Csak engem nem hagynak labdába rúgni, gondolta Gyula Marton. Hazakísérlek! - ajánlotta Jelenának, de a lány elhárította, maradj csak, tudod, hogy itt lakom a sarkon! - kilibbent a csillagos éjszakába.

Gyula Marton a bárpultra könyökölt a sűrű félhomályban és cigarettafüstben, kért magának még egy konyakot. Hiába minden, barátom, mondta a mellette ücsörgő feketebőrű fiatalembernek, vannak, akik tudnak varázsolni, és vannak akik nem. Nem baj, mondta erre a fekete - egy bűdös szót sem értett, mert Gyula Marton, a magyar színész, az anyanyelvén beszélt. De persze igazságtalan dolog ez, folytatta Gyula Marton, nagyon-nagyon igazságtalan. Nem baj, mondta a fekete barátságosan. Hogy lehet az, hogy fölmege a színpadra, hangja annyi sincs neki, mint egy nyikorgó ajtónak, a kiállása nulla, az alkata semmilyen, és mégse bírod levenni róla a szemed?! Nem baj, mondta újra a fekete, s arrébb taszította a magyar színészt, mert félt, hogy a végén lehányja - ami gyakran megesett a Gipsy Clubban.

Maga sem tudta, hogyan került haza. A lakhelye semmivel se volt különb, mint Knappé. Ruhástul feküdt le. Másnap negyed tizenkettőkor ébredt, megrágva és kiköpve.

Türelmetlenül várta McGuire következő óráját. Biztosra vette, hogy szó esik a tegnapi bemutatóról, és úgy döntött, ezúttal mindenképpen jelentkezik, hogy elmondja a véleményét. Néhány perccel tizenkettő után ért az alagsori terembe. McGuire még nem volt ott, egy ismerősnek látszó férfi állt a hallgatók előtt, mesélt nekik valamit. Gyula Marton lerogyott az első üres székre - a Jelena melletteket már elfoglalták. Kereste a lány tekintetét, ám Jelena a férfit figyelte. Furcsa hangulatot árasztottak az arcok, meglepő komorságot. Lényeg az, hogy már túlesett rajta, mondta a férfi, jelenleg csak az a kérdés, hogy meddig tart.

Miről van szó, kérdezte Gyula Marton sűgva a szomszédjától, Asztrov doktortól. Don, mondta a doktor. Tessék??? Don McGuire! Mi van vele? Kórház. Kórház? Igen, kórház, ismételte a srác ingerülten, nem értesz angolul???

Gyula Marton sértetten hátat fordított neki, jó vicc, most jön rá? - antennái azonban már riadtan ágaskodtak: Don kórházban? miért? mióta?? hogyhogy??? Az operáció a lehető legjobban ment, magyarázta az a férfi, már magához is tért, mindenkit szeretettel üdvözöl. Amíg visszatérhet a körötökbe, én fogom tanítani a színészmesterséget, valaha magam is Don osztályába jártam a Carnegie-Mellon Egyetemen, mint említettem, a nevem Ted Willow, láthatatok off-Broadway színpadokon, de a filmbarátoknak sem vagyok ismeretlen... Mikor jöhet ki Don a kórházból? - kérdezte az egyik lány; nehéz megjósolni, felelte Ted Willow, egy-két hónapig biztosan nem. Egy-két *hónapig*? - ismételték többen is, hüledezve. Igen, ez azért komoly műtét, eltávolították az egész gégefőjét... - Ted Willow hosszú mutatoujjával körülrajzolta az érintett területet a saját nyakán. Ilyenkor az a fő cél, hogy a daganat ne támadhasson meg más szerveket. Kioperálnak mindent a torokból, és nyitnak egy kis rést a nyakon, a lélegzéshez. Don a jövőben a szokott módon többé nem is beszélhet, legföljebb csak rezonátorral.

Gyula Martont a roszullét kerülgette. Don McGuire tehát *rákos... volt?* A kérdőjel sötét zászlóként lógott a tétova mondat végén.

Az osztályból néhányan nem tudták, mi az a rezonátor, Ted Willow részletesen leírta, hogyan működik, utánozta a rezonátort használók beszédmodorát, mely leginkább arra emlékeztet, ahogyan a tudományos-fantasztikus filmekben a robotok makognak. Hosszú hetekre van szükség, hogy Don elsajátítsa a rezonátor használatát, olyan ez, mint amikor a kisgyerek megtanul beszélni. Az elkövetkező hónapokban Don nem várható vissza - ebben a tanévben már szinte biztosan nem. *Ebben a tanévben nem?* - harsant föl újra a hűledező kórus. Sajnos, be kell érniök velem, mondta szerény főhajtással Ted Willow, az off-Broadway színész, aki a filmbarátok számára sem ismeretlen.

Gyula Marton közel állt ahhoz, hogy elbőgje magát. Jelena nem - ő már túlesett rajta. A termet hatalmába vette a síri hangulat. Most értették meg, mit jelentett *Az utolsó tekercs*. Don McGuire így búcsúzott az emberi beszéd képességétől, a kimondott szavaktól - a saját hangjától. Gyula Marton e gesztust szívbemarkolónak és gyönyörűnek érezte. Nem volt mit tenni, kibukott belőle a sírás. Édes istenem, miért csak a nők bőghetnek?

Alpári vicce a sorsnak, hogy amikor már nem csak tisztelem, de vallásosan imádom is ezt az embert, fogja magát, és... Mi lesz most velem? - legszívesebben fölállt volna, hogy hazamenjen. Egyáltalán nem érdekelte, hogyan tanítja a színészetet Ted Willow. Hamarosan kiderült, hogy igaza volt: Ted Willow épp olyan unalmas mesterségórát tartott, amilyenből elég jutott Gyula Martonnak főiskolás korában. Jól mondta Bill Kramer, Don McGuire csak egy van.

Gyula Marton meghívta Jelenát ebédre a *Kavanagh*-ba, a drámaisiskolások törzshelyére. Pontosabban csak *elhívta*, abban nem volt biztos, hogy a végén csakugyan ő fizethet. Az általa enni invitált amerikaiak magától értetődő természetességgel nyúltak a számla után s tették az asztalra a fogyasztásuk ellenértékét. Mintha emberi méltóságuk sérelmének éreznék, ha valaki - helyettük - kiegyenlítené a ceket.

A lány szeme még mindig vörös volt a sírástól, Gyula Marton szívesen megcsókolta volna mind a kettőt, de ezt a pillanatot sehogyan sem érezte alkalmasnak, McGuire szelleme ott lebegett közöttük. Néhány perccel később óvatosan Jelena vállára csúsztotta a kezét, a lány hagyta, sőt közelebb bújta. Na jó, gondolta Gyula Marton kis megkönnyebbüléssel. Nekem Don olyan volt, mintha az apám lett volna, mondta Jelena, az igazi apám gyakorlatilag eltűnt az életemből. Mindig izgatottan jöttem az órára, különösen ha aznap én voltam soron, reméltem, hogy lesz hozzám egy bátorító szava vagy legalább egy biztató mosolya. Én is, lovallta bele magát Gyula Marton az önámításba. Sütötte a bőrét a lány testének melege, remélte, ez csak a kezdet. Jelena tovább áradozott Don McGuire-ről, Gyula Marton már már kezdett gyanakodni: a lány talán inkább az Associate Deanhez szeretne bújni, s csupán jobb híján éri be ővele. De ez akkora baromságnak tűnt, hogy nem mondta ki.

Jelena egy Kavanagh hamburgert rendelt, Gyula Marton követte a példát, ámbár fogalma se volt, milyen az. Amikor a tömzsi pincér letette elé, alig akart hinni a szemének. A tányéron közepes malomkerék nagyságú cipó - *bun* -, vízszintesen kettőbe vágva, a felső rész külön tálcán érkezett, az alsóra helyezték a tenyérszerű széles, ökölnyi vastag hamburgert. Gyula Marton érdeklődve vizsgálta ezt a túlméretezett porciót, reménytelennek tűnt, hogy mindezt megegye, úgy döntött, a buci felső részétől eleve eltekint, hiszen ha rátenné, ez az egész dolog sehogyan se férne a szájába. Viszont a hamburgert szokásosan két marokba kapva fogyasztják, ha nem rakja a helyére a cipó tetejét, összezsírozza a kezét. Az a legokosabb, ha késsel-villával lát neki. Ám az ilyesfajta puha zsömlécipót harapásra gyártják, nem szele-

telésre, hiába akarta belenyomni a pengét, összelapult, de nem hasadt szét. Lehetetlen, hogy ne tudnám elvágni! - teljes erővel nyiszált, fogát csikorgatva.

Ekkor vette észre, hogy Jelena - kissé megrettent arccal - nézi. A lány annak rendje s módja szerint fogta a Kavanagh hamburgert, mely az ujjai között szabvány méretűre nyomódott össze. Gyula Marton szívesen eldobta volna a kést és a villát, ám úgy érezte, hülyét csinálna magából. Végeredményben ez egy szabad ország, mindenki úgy zabál, ahogyan akar, nem igaz? Mondd, kezdte Jelena óvatosan, ti mit szoktatok ebédelni Magyarországon, úgy általában?

Gyula Marton pontosan értette: Jelena burkolt módon az iránt érdeklődött, hogy látott-e ő már hamburgert. Tudom, hogy szabad kézbevenni, jelentette ki elvörösödve, csak most nincs kedvem hozzá. Oké, mondta a lány, ne zavartasd magad.

E döccenő lehervasztotta Gyula Martont. Azért sem magyarázkodom! - hajtogatta némán, tudta, két halántékcsontra táncot jár, mint rendesen, ha benne szorul az ingerültség. Kérte a számlát, légy a vendégem! Nem kell, mondta Jelena mosolyogva. Tudom, hogy nem kell, de én szeretném! - ám addigra a lány magához húzta a cetlit, s számlálni kezdte a részét. Gyula Marton ekkor bedobta: *Let's make an easy bill and just split!* - tegnap hallotta ezt, egy tévésorozatban.

Egy kis japán ült a szomszéd asztalnál. Megütötte a fülét ez a mondat. Mit jelenthet az, hogy „Csináljunk egy könnyű számlát és repesszük szét?” Aha... - látta, hogy a férfi és a nő egyszerűen felezte a számla összegét. Amíg a fizetésre nem került a sor, házaspárnak nézte a férfit és a nőt. Az esetben nyilván a hapsi rendezte volna a számlát. Ámbár... talán külön kasszán vannak. Ebben az országban semmi sem lehetetlen. A kis japán New Yorkból vonatozott New Havenbe, hogy megnézzen egy Shakespeare darabot a híres *Yale Rep*-ben. Feketebőrű színészek játszották a klasszikus szerepeket - e figurákat ő mindig sárgabőrűnek képzelte.

Gyula Marton remélte, hogy Jelena föl hívja magához, de a lány a Kavanagh előtt puszival búcsúzott, még dolga van. Gyula Marton szívesen megkérdezte volna, hogy mi dolga lehet éppen most, amikor ő randevút szeretne kérni tőle, ám mire eszébe jutottak a szükséges szavak, Jelena már eliramodott. Gyula Marton ottmaradt a járdán. Ekkor lépett ki az ajtón a japán, s tett egy lépést a magyar felé. Akarsz valamit, haver?! - mordult rá Gyula Marton ellenségesen; bocsánat, mondta a kis japán éneklős kiejtéssel, és elkacsázott.

Thanksgiving napján Jelena a York mozi előtt vette föl Gyula Martont egy bumfordi fekete kocsiba. Milyen autó ez? - kérdezte Gyula Marton. A nővéremé, egy évre kölcsönadta, amíg a *Brown-on* tanul. De milyen márka? Fogalmam sincs. Nem tudod, milyen márkájú kocsit vezetsz? Miért kéne tudnom?

A kormány bőrzésébe domborított betűk jelezték: Saab. A sportos vonalú autó Gyula Martonnak igen tetszett, szívesen vezette volna egy kicsit, de nem mert szólani, attól tartott, Jelena visszautasítaná, pláne hogy a nővéreé a kocsi. Ám a lány maga ajánlotta föl, amikor átértek Connecticutból Massachusetts-be. Gyula Martonnak a torkában dobogott a szíve, amikor a volán mögé ült. Még sosem vezetett ilyen pöpec autót.

Jelena szüleit Gyula Marton - talán a Csekoff darab hatása miatt - falusi udvarházba képzelte el, nyírfaligettel, tavacskával, kerti hintával. Ehelyett többszintes alpesi faházakból álló telepre hajtottak be, miután Jelena a megfelelő műanyagkártya bedugásával föl nyitotta az automata sorompót. Érkeztükre összefutott a család, Jelena anyja (vastagon krémpúderezett szőke démon), mostohaapja (dagadt, kopasz, köpködve lövöldözi magából a szavakat), húga

(nyakigláb bakfis, aki állandóan szemezni igyekezett Gyula Martonnal, fülsértő vihogást hallatva), nővére (egy pattanásos és szemüveges lány, indiai szariba burkolódzva), öccse (sértődékeny kamasz, aki mindenáron a kommunizmusról akart beszélgetni Gyula Martonnal) és nagyanyja (halálszagot árasztó öregasszony, tolókocsiban, szélütés folytán elferdült szájjal).

E kiruccanással kapcsolatos szexuális ábrándjai azonnal szétfoszlottak, amint a népes család körülvette, s egyenként bemutatkoztak. Nagyon örülünk, hogy eljött, ismételtette Jelena anyja, kínos lassúsággal artikulálván a szavakat - a lánya bizonyára figyelmeztette, hogy ne hadarjon, mert különben a magyar színész nem fogja érteni. Köszönöm a meghívást. Ou, ez a legkevesebb, amit megtehetünk, Thanksgivingkor mindenkinek családi körben a helye! - fuvolázta Jelena mamája, olyan erőszakolt mosollyal, hogy Gyula Marton alig tudott uralkodni a vonásain. Mi a bűdös francnak jöttem ide? - kérdezte önmagát. Persze, tudta a választ.

A vacsoránál kellemes meglepetéssel észlelte, hogy az egybesült pulyka nem a nedves vattára emlékeztetett, inkább a legfinomabb csirkemellre, ám jóval nagyobb darabokban landolt a tányéron, mely magyar mérce szerint amúgy is inkább tálnak tűnt. A rosszullétig teleette magát. Szolgálatkészen válaszolgatott Jelena öccsének, aki egy másodpercre sem hagyta békén. Igen, Magyarországon van cenzúra. A színházakat támogatja a minisztérium, de mostanában már nem szólnak bele a műsortervbe. Nem, tudtommal nincsenek kínvallatott politikai foglyok. Nem, a magyar nem ázsiai nyelv. Ésatöbbi.

Tizenegy tájt a családtagok gyorsan szétspricceltek a ház különböző emeleti és alagsori szobáiba, Gyula Marton kettesben maradt Jelenával, éppen úgy, ahogyan képzelte, még a márványkandalló is megvolt, igaz, nem égett benne a tűz. A háttérben rendkívüli méretű televízió döngicsélt, egész idő alatt bekapcsolva hagyták, úgy látszik, itt ez a szokás.

Gyula Marton a kamaszkorát idéző terveket szőtt. Tízíg számolok, utána átkarolom, megcsókolom, majd lehangyeredünk a sűrű bolyhos padlószőnyegre... A képernyőn földrengést mutattak, mely - az áldozatok bőrszíne alapján - valahol Ázsiában pusztíthatott. Jelena arról mesélt, hogy ő tulajdonképpen már másodszor elsős a Yale School of Dramán. Két éve vették föl, vagyis inkább három, és akkoriban minden összezavarodott körülötte, a szülei váltak, a nagyapja meghalt, a fiúja pedig csúnyán felültette. Egyetlen ember tartotta benne a lelket, *Dánld*, rengeteget beszélgettek, igazán nem ő tehet róla, hogy a végén beleszeretett.

Csak hogy *Dánld* ugye nős, ettől ez az ügy ugyanolyan bonyolult lett, mint az egész szerencsétlen életem... egy este aztán fölmentem az East Rock hegyre, oda, ahová a Yale Biztonsági Kézikönyv szerint egyedül még férfinak sem ajánlatos, pláne sötétedés után, újabban ott tanyáznak a New Haven-i kábítószeres bandák. Meg akartam halni. Csöppet se bántam volna, ha kirabolnak, megerőszakolnak, hátbaszúrnak. De senkivel se találkoztam. Meleg őszi este volt, átmásztam a vaskorláton, léptem egyet-egyet előre a nagy szikla lapos tetején. Semmit se láttam. Nem tudtam, mikor hullok le a mélybe, vágytam e halálos zuhanásra, féltem is tőle. Izzadságban úszott a testem. Hirtelen valaki a nevemen szólított - ismerős hang. Újra hívott, megfordultam, indultam visszafelé, két fénysugár villant a szemembe, akkor már tudtam, *Dánld* jött értem, szaladtam feléje, a karjába vettem magam, öleltem-csókoltam, honnan tudta, hogy itt vagyok? - azt felelte: megérezte! - mindig olyan férfira vágytam, aki megérzi, ami fontos! az övé lettem, ott, az East Rock tetején, a kocsija hátsó ülésén. Nem csoda, ha másnap még sokkal zavarosabbnak éreztem mindent, összepakoltam, csapot-papot hátra-hagyva hazajöttem.

Miért? - kérdezte Gyula Marton. Ne hülyéskedj, azért az nem semmi, hogy lefeküdtem vele, az Associate Deannel! Kicsodával???

Jelena erre már nem válaszolt, s Gyula Marton fejében szörnyű döndüléssel becsapódott egy vasajtó: Dánld = Donald, nyilván annak rövidebb változata a Don! Don McGuire... Az Associate Deant nem izgatta a korkülönbség, az sem zavarta, hogy ez a széles arcsontú, hibátlan fogazatú lány a tanítványa, megragadta a kínálkozó alkalmat, bumm!

Gyula Marton már nem akarta átkarolni, megcsókolni, majd lehengeredni vele a sűrű bolyhos padlószőnyegre. Szívesen kirohant volna a téli éjszakába, sebzetten vonítva, akár a kóbor kutyák. Jelenának azonban más tervei voltak, gyöngédségre és melegségre vágyott, hosszú ujjai behatoltak Gyula Marton inge alá. Ő bágyadtan viszonzta a kezdeményezést. Jelena föltápáskodott, vezette Gyula Martont föl az emeletre, a szobájába. Lábujjhegyen lopakodtak, az ajtók mögött szenderegtek a lány családtagjai. Odabenn Jelena villanyt gyújtott, vetközni kezdett, Gyula Marton bénultan nézte. Mire vársz, te ökör?! - nógatta önmagát, ám odalenn sehol semmi, szégyenteljes ernyedtség. Na, most mi van? - kérdezte Jelena valamivel később, kezében egy lila színű kotonnal, amit már kivett a fóliahegesztett zacskóból. Ott kuporogtak az ágy lábánál a szőnyegpadlón, a lány meztelenül, ő alsógatyában - az óvszer látványa tovább lankasztotta. Persze, itt közkeletű... az AIDS miatt... - erősen verejtékezett, amiről ismét McGuire jutott eszébe, nem mintha egy pillanatra is képes lett volna megfélekedezni róla. Szóval... - zavartan krákogott, engem nagyon meglepett, hogy te és Don... Tényleg? - Jelena fölnevetett, azt hittem, mindenki tudja a Drama Schoolban.

Én nem, mondta Gyula Marton. Csak nem vagy féltékeny? - kérdezte a lány; deee-hogy! - hazudta Gyula Marton. Visszaértünk a kiindulási ponthoz, gondolta, már megint gyűlölöm... Ezt is *elbaszta* nekem... *That fucking guy fucked up the whole thing.*

Thanksgiving után egy hétig be sem tette a lábát a Drama School épületeibe, magas lázzal feküdt a szobájában. Súlyos beteg volt. Náthás. A kutya se nézett feléje. Úgy látszik, Jelenának ennyi elég volt belőle, mert még csak nem is telefonált. Rákövetkező hétfőn Gyula Marton elment a mesterségórára. Amikor benyitott az ajtón, azt hitte, káprázik a szeme. Don McGuire ült ott, a szokott helyén, az első sor közepén - nyakán fehér gézpólával -, a mellette lévő széken pedig Ted Willow. Bátorítóan intett Gyula Martonnak. Ted Willow is oda-biccentett: jöjjön csak bátran, még nem kezdtük el.

Gyula Marton közvetlenül mögöttük talált magának helyet. Azok ketten leveleztek. *A Haláltánc és a Nóra lesz ma*, írta Ted Willow. *Oké*, írta Don McGuire, *mindig viselkedj úgy, mintha ez az egész természetes volna*. Ted Willow kacsingatott, mint aki mindent ért.

A későn érkezők ugyanúgy kövé dermedtek McGuire láttán, ahogyan Gyula Marton. *A Három nővér* Irínája letérdelt előtte, kezet akart csókolni. McGuire nem hagyta, mutatta, hogy az arcára kéri.

Hol van Jelena? Később derült ki, hogy a lányt is ágyba döntötte az influenza, odahaza fetrengett, sértődötten várva, mikor kérdezi már meg a magyar színész, hogy él-e, hal-e?

Aznapi Ted Willow volt McGuire nyelve. A beszéd lehetőségétől megfosztott beszédtanár mindig leírta, amit mondani akart, s egyszerűen odamutatta a füzetét a New York-i színésznek, hogy olvassa föl. Ted Willow igyekezett úgy tenni, mintha ennél azért több szerepe volna, a maga megjegyzéseit is hozzáfűzte. Olga és Natasa harmadik felvonásbeli veszekeedéséről például kijelentette: az sem lehetetlen, hogy Natasa nemcsak a házbeli uralomért küzd, hanem Olga barátságáért is... ugye, Don? - nem várt választ, csak udvarias akart lenni. Olga és Natasa kérdőn pillantott McGuire-re. Don McGuire habozott, láthatólag nem szeretett volna vitába szállni a New York-i színésszel, ám végül úgy érezhette, *muszáj*, a fejét rázta, s leírta: *Nem, Natasa uralkodni akar, bármi áron*. Nem, mondta Ted Willow kedvetlenül, Don szerint Natasa uralkodni akar, bármi áron.

Ted Willow a következő órára már be se jött. Nem volt rá szükség. Addigra Don McGuire megtanulta, hogyan beszéljen a rezonátor segítségével. Állítólag másoknak ez több hónapig tart. A nyakához szorított szerkezetből gépies zümmögés hallatszott, Gyula Marton eleinte egy kukkot sem értett, ám azután hozzászokott a füle. Az első két szó, amit sikerült fölfognia, nagyon ismerős volt: *never mind...*

Don McGuire úgy tett, mintha semmi sem történt volna, ott folytatta, ahol abbahagyta. Gyula Martont mindez annyira lenyűgözte, hogy ő is szívesen térdre borult volna előtte, ahogyan Irina tette. Mint kiderült, McGuire a másodéveseknek tartott beszédkursusát is folytatta rendületlenül, közmegelegedésre.

Gyula Marton tehát újra megbocsátott Don McGuire-nek. Egyetlen óráját sem mulasztotta volna el. McGuire változatlan könyörtelenséggel bánt a diákjaival, a lányok megint sírtak, néha a fiúk is, és valamennyien véresre harapták az ajkukat. Aki ilyen könyörtelen önmagával, az megengedheti, hogy másokkal is az legyen, gondolta Gyula Marton.

Jelenának nem tudott megbocsátani. A lány sem kereste. Don óráján egyszer-egyszer összeakadt a tekintetük, ám többé nem találkoztak, nem is beszéltek egymással.

Don McGuire három hetenként járt a Yale-New Haven Kórházba, ellenőrzésre. Tudta, a hangja csak a kezdet, más veszteségek következnek, fokozatosan és elkerülhetetlenül. Állapota sokáig stagnált, csak három évvel később, május végén - a vizsgaelőadások időszakában - fordult rosszabbra. Orvosai javasolták, feküdjön be a kórházba, ő azonban inkább átadta a folyó ügyeket Ted Willownak, akit utódjául szemelt ki, s elköltözött egy vermonti faluba, anélkül hogy a címét bárkinek hátrahagyta volna. A felesége a végén a szövetségi rendőrséggel kerestette. Don McGuire ott halt meg, szeptember végén, abban a hegyvidéki házban. A szomszédok törték rá az ajtót. A teraszon feküdt, egy régimódi nyugágyon, a rezonátort görcsösen a nyakához szorítva. Mintha az utolsó pillanatokban még beszélni akart volna valakihez.

Temetésére a Yale School of Drama oktatói és diákjai teljes létszámban kivonultak. Jelenához és Gyula Martonhoz Don McGuire halálhíre el sem ért, sorsuk addigra mintegy négyezer mérföldnyire vetette őket a connecticuti New Haventől - két különböző irányban.

Lora,

a panziósnő,

gyakran föltesztelte a kérdést: miért épp az év utolsó hetében akar az egész világ New Orleans-ba jönni? A választ önmagától várta, illetve Elisabeth Taylortól, a fekete macskától. Amikor beköszöntött a december, a panzió bágyadt csöndjét szétverték a szaporodó telefonhívások. Szoba egy hétre, három napra, tíz éjszakára - pénz nem számít. De tisztességes panziós nem szabhat *sokkal* magasabb árat, pusztán azért, mert az embereket megszállja az évvégi agybaj.

Lora tudta, hogy egyre jobban hasonlít Elisabeth Taylorra. Nem bánta. Inkább hasonlítsak arra, akit szerettek, mint olyasvalakire, akit ki nem állhatok, ugye, Liz? Nyaou, mondta a fekete macska. Meglátod, akad vendég a padlásszobába is! Azt hiszik, év végén másképp fest ez a város. Micsoda hülyeség... a *Vieux Carré* sokkal bájosabb tavasszal, amikor nincs akkora nyüzsi, és az erkélyek vaskorlátjáról az úttestre ereszkednek a virágba boruló indák. Köz hírré kéne tenni, hogy New Orleans nemcsak szilveszterkor szép.

Megcsörrent a telefon. Elisabeth Taylor születése óta rettegett a telefontól, most is hátra-hőkölt, gerince ívbe domborodott, fölállt rajta a szőr. Lora az állat nyakára eresztette vékony ujjait, nincs semmi baj. Ámbár ezt legalább annyira saját magának mondta - ő is telefonfóbiás volt. *Armstrong House*, parancsoljon, dűnnyögte a régimódi készülék kagylójába.

Jónapot, szeretném tudni, van-e szoba? - kérdezte egy reszelős férfihang, darabos kiejtéssel. Hány személyre? Egy. Sajnálom, már csak a padláson. Hol? Van két kis szobám a padláson. Elnézést, nem értem.

Lora belefűjt a membránba, majd megismételte, hangosabban. Bocsánat, mondta a férfi, hallom, csak nem értem azt, hogy *padlás*. Nem érti azt, hogy padlás? Elnézést, külföldi vagyok. Milyen külföldi? Nagyon. Hogyhogy nagyon? Hát... magyar. Magyar? Miért, van valami kifogás a magyarok ellen? Nekem nincs, én még sose láttam egyet se. Itt a ragyogó alkalom, mondta a férfihang. Lora nem tudta, mit válaszolhatna erre, így hát visszatért az előző témához: a szoba kicsi és a padláson van, a padlás pedig... nos, a padlás az, ami fönt van! Fönt? Igen, a háztető alatt. Ja, a *padlás*! - örvendezett az illető. Van hozzá vécé és tusoló, *nagyon* külföldieknek megszámítom napi húsz dollárért, az csak nem sok!?

Látod, mondta Elizabeth Taylornak, amikor lerakta a kagylót, *tuttam*, hogy kiveszik a padlásszobákat is, *én tuttam*, ilyenkor a kutyaólat is kivennék. A macska mintha nem örült volna annyira e hírnek, otthagya a gazdáját, fölzaladt a nemezborítású belső lépcsőn. Lora beírta a magyart a könyvbe. Épp karácsony este érkezik... tehát nincs családja.

Az Armstrong House az öreg negyed sarkában állt, szemközt a rendőrséggel, hátsó ablakai a St Louis temetőre néztek. A New Orleans védjegyévé vált cirádás vaskorlátok már elrozsdásodtak a hosszú balkonokon. Ha a vendégei rátehénkedtek, Lora figyelmeztette őket: vigyázat, leszakadhat, s akkor engem átvisznek oda! - a rendőrség épületére mutatott. Gyakran szobakerült, hogy meg kéne javíttatni a korlátokat, de Lora fontosabbnak találta a ház belsejét, büszke volt rá, hogy a szebb szobákba különböző stílusú antik bútorok kerültek, szerette aszerint emlegetni őket: a Colonial Termet kapja, uram! Önnek, hölgyem, a Korai Telepest adom, vigyázzon, a támlás pad karfája kijár! - A nászutasok mindig a Bourbon Szalont, a több gyermekes családok pedig a Thonet Szobát kapták.

A nagyon külföldi este negyed tízkor állított be. Elnézést kért a kései érkezésért, de volt egy kis gondja a kocsival. Sűrű fekete haja és sötét szembogara alapján Lora spanyolnak tippelte volna, ha nem emlékezett volna rá, hogy a telefonban azt mondta, magyar. Ilyenek a magyarok? - Megmutatta neki a házhoz tartozó parkolóhelyet, a férfi odaállította a batárját, kivette a sportszatyrait. Mióta van úton? - kérdezte Lora. Hajnal óta... tegnap indultam New Havenből. New Havenből? de hiszen az Connecticut! Hát igen. Az legalább ezeröttszáz mérföld! Majdnem, bólogatott a férfi. Alig állt a lábán.

Mutatom az utat! - Lora előrement a lépcsőn, remélem, jól fogja magát érezni minálunk! Az egészen biztos, mondta a nagyon külföldi. Úgy látszik, a magyarok optimisták, gondolta Lora. Mit is mondott, hogy hívják magát? Dzsúla Marton a nevem, mondta Marton. Örvendek, Mr Morton, Lora de Lavallo vagyok, mondta Lora, bemutatom Elisabeth Taylort. Nyau, mondta Elisabeth Taylor. Remélem nem fél a macskáktól?! Dehogy, nekem is van, hazudta Mr Morton.

A panziósnő nyújtotta törékeny tenyerét, s Marton, a magyar színész, ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy kezet csókoljon - a hölgy kísértetiesen emlékeztetett Honthy Hannára, azzal a különbséggel, hogy Marton ötven körülnek saccolta. Lora félreértette a mozdulatot, visszarántotta a kezét, a gyűrűjében lévő hegyes smaragdkő a férfi mindkét ajkát föltépte, elöntötte a vér. Jajistenem, ne haragudjék!

A lépcsőfordulóban ovális tükör lógott a falon, megpillantották saját magukat, s mindketten ugyanarra gondoltak: a férfi most határozottan emlékeztetett Frankensteinre. Lorának az is eszébe jutott, hogy a híres vérivó Erdélyből származott...! - kiszakadt belőle a nevetés; csilingelő kacagása hallatán Marton nem tudta megállni, hogy el ne röhögje magát. Hosszú másodpercekig tartott ez a páros roham, ha egyikük abbahagyta, rákezdte a másik. Lora közben papírzsebkendővel törölgette a férfi száját, ne haragudjék, Mr Morton, igazán röstellem magam!

A vérzés nem csillapult. Mr Morton nyalogatta a sós lét, és igyekezett megnyugtatni Lora de Lavallo-t: nincs semmi baj, az efféle szájsebek nem fájnak annyira.

Lora de Lavallo az idejére sem emlékezett, mikor csókoltak neki kezet. Ragaszkodott hozzá, hogy a férfi vacsorázzék vele, amint kissé rendbeszedte magát. Mr Morton nem kérte magát, kopogott a szeme az éhségtől. Az Armstrong House-ban a reggelit - európai módra - beleértették a szobaárba. Ebédet nem, de vacsorát kaphattak a vendégek, ha előre szóltak. A szakácsnő délután mindent megfőzött, a szobalány szolgálta föl a nappali hátsó, boltozatos részében, a tizenkétszemélyes étkezőasztalon. Lora ezúttal saját kezűleg terített meg, méghozzá az ezüst készlettel, s a háromágú gyertyatartókat is föltette.

Mr Mortonnak táva maradt a véralvadásos szája, amint meglátta, hogy a két tányér az asztal két végébe került, egymástól legalább tíz méternyire. A beszélgetéshez itt elektromos hangosítás kell... - ám e megjegyzést inkább magába fojtotta. Különben is, a panziósnő vacsorára hívta, nem társalogni. Lehet, hogy egy bűdös szót se szól majd hozzá. Magyar ember evés közben nem beszél - legalábbis a közmondás szerint. És a louisianai?

Lora de Lavallo mélykék bársonyruhába öltözött a vacsorához, kissé őszülő haját kontyba csavarta, arcéle így még keskenyebbnek tűnt. Jóestét, hercegnő! - gondolta Mr Morton. Ámbár Amerikában nem alakult ki az európai értelemben vett arisztokrácia, mint tudjuk... Nin-cse-nek itt gró-fok, sem her-ce-gek! - harsogta az agyvelejében a munkásörség központi kórusa, sok elhízott férfi, szürke egyenruhában.

Szereti a gumbó-t, Mr Morton? - kérdezte a hercegnő. Az mi? Louisianai egytálétel, nemzeti specialitás.

A gumbo Mr Mortont leginkább a rizses húsról emlékeztette, amit nem szeretett, de farkaséhes volt, s a hercegnő szíves kínálására kétszer is vett a tálból. Egy kis vörösbort, Mr Morton? - a hercegnő fölállt, odajött a palackkal, a cipője sarka kopogott a kőpadlón, mely márványnak látszott, csakúgy, mint a kandalló. A hercegnő olyan mozdulattal töltött a metszett kristály-pohárba, ahogyan egy hercegnőnek illik töltenie. Ha ugyan egy hercegnő tölthet egyáltalán... Ámbár miért ne tölthetne? Például amikor az inas és a szobalány szabadnapos. Vagy szerelmi légyott esetén, az imádott férfinak, ugyebár! - elképzelte önmagát és Lora de Lavallo-t a baldachinos ágyban, az asszonyt hűsz, önmagát tíz évvel fiatalabb korában. Lora de Lavallo gyönyörű nő lehetett.

Elisabeth Taylor fölugrott a hercegnő melletti szék karfájára, onnan leste a gazdáját, udvarhölgyi alamuszissággal. Mr Morton erős késztetést érzett, hogy dühödt ugatásba kezdjen, s a macskát ily módon rémitse halálra, de tele volt a szája. Elisabeth Taylor elnyújtott nyávogást hallatott. Na, mi van, Liz, te már megint éhes vagy? - a hercegnő dobott neki egy darabka húst, a macska elkapta, kecsesen balanszírozva a karfán. Nevetséges, hogy a macskák mennyire hasonlítanak a gazdájukra, gondolta Mr Morton. A hercegnő nevetgélt, mint aki tudja, amit tud. Mi hozta a városunkba, Mr Morton? - kérdezte.

Értheti ezt egy ilyen hercegnő?

Jóformán az egész gyerekkorát egy színes képeslap alatt töltötte. Azt a képeslapot a Londonban élő nagybátyja küldte, akit ő akkoriban még nem ismert (évekkel később találkozott vele, egyetlen egyszer). *Itt karácsonyolunk, búcsúztassuk évnek a végét New Orleansban, jazzal és pezsgővel, Jenci.* A színes kép egy utcarészletet ábrázolt, farsangi forgataggal, középen feketebőrű zenekar - nyakba lógatós dob, gitár, trombita, szaxofon - játszott, táncolva önnön muzsikájára. A trombitásról ő évekig azt hitte, hogy Louis Armstrong. Micsoda jó hely lehet az, ahol karácsonykor az emberek táncolnak az utcán! - gondolta a kamasz, mondta a felnőtt Marton. Igaz, ami igaz, nagyon jó város ez, jelentette ki a hercegnő, még egy kis vörösbort, Mr Morton?

Mr Morton elfogadta, noha már kissé szédült. Ramaty vidéki panzióra számított, nem egy ilyen márványkandallós kastélykára, bűbáj hercegnőcskével. A szobácska is elsőrendűnek bizonyult, patyolattiszta zuhanyozócskával, suhogós ágyneművel, barátságos fényű olvasólámpával. *Nú Orlinsz,* mondta Mr Morton fennhangon, amikor eloltotta, a louisianai fekete bennszülöttek akcentusát utánozva (filmek nyomán), több-kevesebb sikerrel.

Az álmom a reggelinél folytatódott. Mi szem-szájnak ingere, svédasztalon. Ropogós francia kenyér, melyet a ház úrnője *ficelle*-nek hívott. Négyféle fölágott, vastag fatálakon. Erjesztett puha sajtok, falevelekbe csomagolva. Házi főzésű lekvárok, öblös üvegedényekben. Déli és északi gyümölcsök kavalkádja... *Bon appétit,* Mr Morton, mondta a hercegnő. Ő köszönte szépen, s megjegyezte, hogy itt Amerikában ritkán kívánnak az emberek jóétvágyat, míg viszont Magyarországon szinte mindig. Hát igen, mondta erre a hercegnő, az amerikaiak praktikus emberek, fölteszik, hogy aki enni készül, annak már jóétvágya van... csak hogy ez itt Louisiana.

Napközben Mr Morton a városban császkaált - kereste az utcarészletet a képeslapról. A Vieux Carré majdnem minden sarkában megtalálta. Fekete muzsikusok játszották a déli dzsesszt az öreg negyedben, az alkalmi közönség úgy viselkedett, mintha Louis Armstrongot hallgatnák. A műsor rendre ugyanazzal a versikével - és kalapozással - zárult: *Just before you quit, leave a little bit!* Ő így műfordította: „Mielőtt elmész, aggyál egy kis pénzt!” - sajnálta, hogy nem talált jobb rímet. Mindig az Armstrong House-ban vacsorázott, nem törődve a költségekkel. Imádta a hercegnőt nézni, hallgatni, beszélni hozzá. Szilveszter éjszakáján is hamar elunta az

utca karneváli forgatagát, kevéssel éjfél után inkább hazaballagott. A panzió lakóinak többsége csöndesen pezsgőzött a márványkandallónál, melybe ezúttal kivételesen begyújtottak, nyilván csak a látvány kedvéért. Odakinn visongtak a trombiták, idebenn halkan pattogott a tűz. A hercegnő mindenkiel koccintott. Boldog új évet, Mr Morton, emelem poharam a sikereire! - a többiekhez fordult: Mr Morton híres magyar színész! Éljen, mondta valaki, valaki más pedig tapsolni kezdett, amit azután valamennyien átvettek, s Mr Morton azon kapta magát, hogy önfeledten hajlong.

Ő persze már a második estén elmesélte Lora de Lavalle-nak az egész gyerekkorát, a harmadikon a színművészeti főiskolát, az összes vizsgaelőadásokat, a negyediken a szüleit és a feleségeit, az ötödiken az amerikai ösztöndíját és a Yale School of Dramát. A hercegnő csöndesen megjegyezte: mondja, Mr Morton, van ott egy bizonyos Don McGuire, beszéd-tanár!? Mr Mortonnak torkán akadt a falat, ismeri? A hercegnő mosolygott, már hallottam felőle. Hol? honnét?? hogyan??? Nekem is volt némi közöm a színházhoz. Éspedig? Nem érdekes... meséljen inkább a budapesti színházakról!

Mr Morton önéletrajzi fejezeteit a hercegnő Louisianáról és New Orleans-ról szóló históriákkal viszonyozta. Elmagyarázta, hogy miért a magnólia lett Louisiana állam jelkép-növénye, és miért a pelikán a jelkép-állata. Önmagáról azonban szinte soha nem beszélt. Mr Morton semmivel sem tudott többet Lora de Lavalle-ról annál, mint amikor először lépte át a panzió küszöbét. Nem tudott, de annál többet képzelt. Úgy vélte, francia nemesi család leszármazottja lehet. Az első *de Lavalle*-ok nyilván még a francia hódítások idején keveredtek át az óhazából, s vitézzül harcoltak az angolok ellen - többek közt a *Vadölő* lapjain. Később részt vettek Észak és Dél háborújában, elesetek, megsebesültek, kitüntették őket. A pionírok idején meggazdagodtak, elszegényedtek, olajat fűrtak, aranyat ástak. Lora fiatalkorában balettáncos-nő lehetett, s miután visszavonult (hátrahagyván Los Angeles-ben néhány férjet és gyereket), megvette magának a vagyona romjaiból ezt a márványkandallós házat, azóta él itt, csöndes magányban, bölcs derűvel szemlélve a világ zűrzavarát.

E regényes élettörténet elemeit a falakon látható aranykeretű fotók, a vitrinekben fénylő tárgyak s a ház egyéb részletei alátámasztották. Mr Morton tervezte, hogy az utolsó vacsorán bizonyosságot szerez, ám aznap este és másnap reggel a hercegnő nem mutatkozott. Reggeli után Mr Morton az előtérben lévő pici fogadópulthoz lépett, megnyomta a kézi csöngettyűt a mélyzöld bőrrel borított asztallapon. Nagy csalódására most sem Lora de Lavalle jött elő, hanem egy középkorú nő, szolgálatkészen átadta a számlát, mely gyanúsán alacsony összegről szólt. A hercegnővel elköltött vacsoráért semmit sem számítottak föl - eszerint a vendége volt. Csordultig telt a szíve hálával és szeretettel. Bocsánat, válthatnék egy szót a tulajdonosnővel? Sajnos nem, el kellett utaznia, de szívélyes üdvözlétét küldi.

Szívélyes üdvözlétét... mi mást küldhetne egy hercegnő? - gondolta Mr Morton, amikor bedobta a cuccát a Mercury Zephyr hátsó ülésére. Az Armstrong House nyitva hagyott bejáratán Elisabeth Taylor oldalgott ki. Sicc!!! - sziszegte Mr Morton, ám a macska fütyült rá.

Határozottan irigyelte azt a dögöt. Őelőtte mintegy ezernégyszáz mérföldes autózás állt, semmi kedve nem volt hozzá. Érezte, misztersége - és mortonsága - véget ért. A mortonságot nem, de a miszterséget sajnálta. Egy igazi Mr Mortonnak volna sofőrje... vagy pénze repülő-jegyre. Idefelé megállt félúton egy autóparkolóban, s aludt néhány órát a kocsis hátsó ülésén, attól azonban csak még elgyötörtebbnek érezte magát. Talán okosabb volna, ha egy seggel hajtana New Havenig. De milyen állapotban lesz az az egy segg, amire odaér?! Egy segg, egy lélek. Az se lenne rossz, ha ittmaradhatna az Armstrong House-ban, néhány hétre - hónapra, évre?! Hamarosan meghízna a louisianai házikosztón (melyből leginkább a *pecan pie* nevű süteményt szerette).

Gyorsan kikeveredett az öreg negyedből, ráfordult az 59-es autópályára, mely az alabamai Tuscaloosa táján 20-assá válik, majd ismét 59-es lesz, Tennessee-ben pedig 75-ös, mielőtt - közel Észak-Karolina határvonalához - belefut a 81-esbe, ami azután egészen a George Washington hídig kanyarog, öt államon át. New Yorkból már *csak egy ugrás a Sugar...*

Ugyanezen az útvonalon haladt Lora de Lavalle fölfelé, régimódi Lincoln Continentaljában. A hatalmas hófehér autót egy fiatal lány - az unokahúga - vezette. Lora azon kevés amerikaiak közé tartozott, akiknek nem volt jogosítványuk. Hátról ült, a négy személyes piknik-kosár és a nyomkodós termosztársaságában, úgy nyugtatta rajtuk a tenyerét, mintha bármelyik pillanatban készen állna, hogy kiugorják velük a kocsiból. Az unokahúga szeleburdin váltogatta a sávokat, nem volna csoda, ha egyszer csak tényleg ugrani kéne. Lora már többször kérte, hogy hajtson óvatosabban, de hiába.

Megálltak a következő parkolóban. Itt, lenn, Délen, még kiülhettek az egyik piknik-asztalhoz a bágyadt napsütésben, de tudták, néhány száz mérföldnyivel följebb már dühöngenek a mínuszok, a rádió bementa: New York államban hóvihar várható. Az unokahúga tegnap este aggódva telefonált, Lora néni, láttad az előrejelzést? az időjárás-csatorna szerint semmi jó nem várható... nem kéne elhalasztanunk az utazást? Lora azonban ritkán adta föl a terveit.

Az öccse kibírhatatlan felesége néhány soros levélben tudatta, hogy a férjét sajnos újra műteni kellett: „a dolog súlyosabb, mint valaha”. Lora gyűlölte az öccse feleségét, a *clevelandi tehenet*, szavahihetőségével kapcsolatban komoly fenntartásai voltak. Azt sem értette, miért nem telefonál az a nő, ha tényleg annyira súlyos a dolog? Éppenséggel a testvére is jelentkezhethetne, nem esne le a gyűrű az ujjáról... persze, egész életében elkényeztették, ahhoz szokott, hogy mások intézzék az ügyeit. Apró gyerekkora óta szinte minden sikerült neki, ment arra, amerre akart, mint kés a vajban. Lehet, hogy ezért vette félvállról a betegséget, talán azt hitte, ugyanolyan könnyen megoldódik, mint minden egyéb gondja. Lora gyakran emlegette, hogy a nyűg, a baj, a kínlódás, a gürcölés rendre az ő osztályrésze, a siker pedig az öccsée. Amióta kiderült, milyen súlyos beteg, e trend megfordulni látszott. Lora az első műtét alkalmával csapat-papot hátrahagyva utazott fel a testvéréhez, szobát vett ki a Duncanban - ez a ramaty hotel közel volt a kórházhoz -, mindent elkövetett, hogy hősiesen ápolja a testvérét, amire a clevelandi tehen nyilvánvalóan nem képes. Példamutató önfeláldozásával tovább rontotta amúgy sem szívélyes kapcsolatukat. Egy ordítózos veszekedést követően immár csak akkor ment be a kórházba, ha az öccse felesége lőtávolon kívül volt. Nyilván most is ez a módszer a célszerű.

Az éjszakát egy útmenti Holiday Innben töltötték, az unokahúgának félárú kártyája volt a szállodalánchoz. Este - amikor a lány a fürdőszobában időzött, s énekelt a fürdőkádban, szemérmetlenül hamisan - Lora vette a telefont, föltárcsázta az öccse számát. Legalább egy éve nem beszéltek. Kisvártatva géphang szólalt meg a vonal túlfelén: Hal-ló. Lora azt hitte, dögvóráson lévő üzenetrögzítővel van dolga, várta a folytatást. Hal-ló! - ismételte a gép fémes zümmögéssel. Lora zavarodottan lerakta a kagylót, mi ez? - hívta ismét. De megint ugyanaz a géphang: Hal-ló! Lora erős késztetést érzett, hogy újra lecsapja. Hal-ló? ki a pi-csa szó-ra-ko-zik?? - zümmögte az a gép, Lora ezt a stílust jól ismerte, beleborzongott, Don? - suttogta tehetetlenül. Lo-ra?! - kérdezte a gép. Jó darabig hallgattak mind a ketten. Eny-nyi ma-radt a han-gom-ból, zümmögte aztán a férfi, min-dent ki-vet-tek e-zek a fa-szok. Úristen, motyogta a nővére. Ne sír-jál... hoz-zá le-het szok-ni... - hallatszott a férfi elfúló lélegzetvétele, aztán mintha erősödött volna a fém zümmögés: most már hagy-ján, az e-le-jén meg se tud-tam szó-lal-ni ez-zel a ki-ba-szott va-cak-kal... az a szar, hogy túl ha-mar ki-fogy az e-lem. De miért nem mondtad meg? miért nem szóltál? miért nem telefonáltál? Na ne hü-lyés-kedj...!

Marton Virginiában kapcsolta be a kocsí fűtését. Hamarosan esni kezdett a hó. Reggel még ingujjban ült a volánnál, most pedig már csak télikabátban szállhatna ki. Pedig a java még hátra volt... Este tizenegykor megvacsorázott egy gyorsbüfében, és az asztalra borulva elszundikált. Éjfélkor a pincér fölébresztette, zárunk, uram. Odakinn süvített a jeges szél. Marton tűnődött, megálljon-e egy motelban, úgy döntött, inkább hajt tovább, ameddig lehet. New Jersey-ben tombolt a hóvihár. A leálló sávban egyre több kocsi vesztegelt. A hópárna érezhetően vastagodott az úton, a Mercury Zephyr immár sínautóként evickélt az előtte hajtók nyomvonalában. Ha itt valamiért fékezni kell, tömeges karambol lesz...

Esteledett, mire a *New Jersey Turnpike* nevű undorító sztrádaszakaszra ért. Útvámot csak az ellenkező irányban szedtek, tehát nem az tartotta föl a forgalmat, mégis annyira összehúzódtak a kocsisorok, hogy már lépésben sem haladhattak. Sokan úgy vélték, jobban járnak, ha lemenekülnek az autópályáról, csak hogy a bekötőutakon olyan vastagon állt a hó, hogy a kocsik a szó szoros értelmében belefulladtak, eldugaszolva a kijáratokat.

Martonnak tankolnia kellett, de a benzinkutaknál ostromállapot volt, már az odavezető szervízutakra sem hajthatott rá. New Jerseyben nincsenek önkiszolgáló benzinkutak valami helyi törvény miatt, így akkor is soká tart, ha nincs ilyen tömeghisztéria. Az ilyen kicsit előre-és-rögtön-megállunk üzemmódban sokat fogyasztanak a kocsik, pláne az automata sebváltósak. Klassz lesz, ha lerohadok a hóban, gondolta. Végül azért sikerült hazaveszkelődnie New Havenbe - hajnali négyre. Agyában újra és újra a New Orleans-i szép napok képei peregtek, a Vieux Carré forgataga, a márványkandallós ház, Elisabeth Taylor, s legfőképp a hercegnő.

Mindenkinek elmesélte. A hercegnő család- és élettörténete egyre fordulatosabban ágyazódott a francia és az amerikai történelembe; a ház nőttön-nőtt, a bútorok s más berendezési tárgyak értéke emelkedett, a hercegnő beszédmodorának választékossága fokozódott. Az Armstrong House a megtalált és elvesztett Paradicsommá lett, ahová Martonnak okvetlenül vissza kell térnie, a legelső adandó alkalommal.

A legelső alkalom egy év múltán adódott. Dzsoana (Johanna) nem volt egészen biztos abban, hogy épp New Orleans-ban akarná tölteni a karácsonyt és a szilvesztert, irtózott a hosszú autózástól, nyugtalankodott, hogyan viselkedik majd a fia, Dzseremi (Jeremy). Ugyan, mondta Marton, a kisserék szeretnek autózni. Te még nem ismered Dzseremit, egész úton hisztizni fog, éhes lesz, szomjas lesz, álmos lesz, nyugós lesz, aztán megint előlről. Nem baj, ezt akkor is látnod kell. Tudom, mondta Dzsoana, francia nemesi család, Észak Dél ellen, fekete macska, márványkandalló...

Fel, New Orleans-ba! - skandalta Marton, amikor a csupa szeplő Dzsoana meg a még szeplősebb fia beszállt a Mercury Zephyrbe, a Newark reptér menti alvóvárosban. Egy faszerkezetes kis ház földszintjén laktak, a bérleti díjat Dzsoana részeges apja fizette, már amikor fizette, gyakran hozott végrehajtói értesítést a postás. Marton gyűlölte azt a házat. Nehéz feledni a legelső éjszakát, amit ott töltött. Dzsoana ünnepi vacsorát főzött, vaskos sztékeket sütött a verandára kitett rostélyon, és amikor Dzseremit végre-valahára az ágyba tették, sokáig suttogva beszélgettek. A lány újra meg újra lefejtette magáról Marton kezét: ne várj, még ébren van... Ugyanakkor tíz percenként reszketni kezdtek a faborítás lécei, táncra perdültek az üvegpoharak a szekrényben s az asztalon - egy-egy sugárhajtású gép a magasba lőtte magát. Néhány pillanattal később megérkezett a velőtrázó dübörgés is. A reptér akkor sem szüneteltette működését, amikor ők ketten már egymáséi lettek a franciaágyon. Dzsoana közben izgatottan piszegett: nem szabad zajt csapnunk, Dzseremi fölébred! Erre nem ébred föl? - kérdezte Marton az egyik légítámadás után; nem, ezt már megszokta.

Virágos jókedvben autóztak a New Jersey Turnpike-on dél felé. Dzseremi - a várakozással ellentétben - mintaszerűen viselkedett, nem nyafogott, nem követelődzött, órákat töltött néma csöndben, a nyomogatós kompjúter-játéka fölé hajolva, melynek pici képernyőjén repülőraj támadt a hadihajóra - a fedélzeti lövegeket a kisfiú kezelte -, hullottak a telibe talált gépek a tajtékos vízbe. Marton vicceket mesélt, Dzsoana pedig humoros történeteket a saját gyerek- és Dzseremi kisebb gyerekkorából. Washington után énekelhetnékük támadt.

I'm sin-ging in-the-rain! - zengte Dzsoana és a fia két szólamban. Dzseremi megpróbált szteppelni a hátsó ülésen.

Hej, te bun-kócs-ka te drá-ga! - bögte Marton.

This land is your land, this land is my land, from Ca-li-for-nia to the New York Is-land!

Me-ne-kül-te-k a pá-nok, a ga-ráz-da zsi-vá-nyok, s va-la-meny-nyi ve-szett ot-to-mán!

Yes-ter-day all my trou-bles seemed so far a-way!

Né-ha furcsa han-gu-lat-ban az ut-cát já-rom egy-ma-gam-ban!

A-me-ri-ca, A-me-ri-ca!

E-lő-re pro-le-tár, a vég-ső harc-ra, a vő-rös zász-lót e-meld ma-gas-ra!

Dai-sy, Dai-sy, gim-mi your an-swer, do! I'm half cra-zy all for the love of you!

Mint a mó-kus fenn a fán, az út-tő-rő oly vi-dám!

There is a house in New Orleans... - amint Dzsoana e dalba kezdett, Marton önkéntelenül tercelt. A réges-régi Animals szám a kamaszkorát idézte. Eddig föl sem tűnt neki, hogy a *Felkelő nap háza* a szövegíró szerint épp New Orleans-ban van.

Este megszálltak egy M-6 motelban. Dzseremi mindenáron pizzát akart vacsorázni, így hát Marton elballagott, hogy szerezzen. Kissé szédelgett a hosszú autózás után, élvezte, hogy a két lábán közlekedhet, tulajdonképpen végig ő vezetett, mert amikor Dzsoana ült a kormány mögött, ő akkor sem tudta abbahagyni. Dzsoana nem tűrte, hogy hangosan figyelmeztesse a táblákra és a mögöttük jövőkre, így csak magában mondta: vigyázz, előznek! ne menj olyan közel a kamionhoz! indexelj! - az amerikaiak nagyon ritkán használták az irányjelzőt, sáv-váltáshoz szinte soha, Marton emiatt bizonytalannak és szeszélyesnek érezte a többi vezetőt, *amblokk*.

A betonút túloldalán lévő bevásárlócsarnokok csoportozatát a vakító neontábla szerint *Garden Mall*-nak hívták. Amerikaszerte ilyen hivalkodóan túlvilágított üzemesarnokban vásároltak az emberek, és Martonban mindig fölharsant egy könyörgő hang, amint átlépte valamelyik mall küszöbét (pontosabban önműködő üvegajtáját): sok! sok! az isten szerelmére, túl sok!!! Nem kell száznegyven különböző márkájú mosópor, nincs szükség kétszázhatvan fajta csomagolt kenyérre, sokféle - közeli és távoli államokból és országból érkező - szőlőre, narancsra, görög-dinnyére, fügére, kiwire, papayára. Húsz méteres polcon sorakoztak azok a déli (?) gyümölcsök, amelyeknek a nevét sem Marton, sem az átlagos háziasszony nem ismerte, mint a *cherimoya*, a *guava*, a *feijoa* vagy a *carambol*. Az állandóan gomolygó párával hűsített zöldséges pultokon is hemzsegték a különös növények, a *bok choy*, a *kale*, a *swiss chard*... Még döbbenetesebb a húsok, halak és tengeri ingyom-bingyomok választéka. Sok! SOK! TÚL SOK!!!

Marton kész pizzákat választott, fölmelegítette a mikróban, vett mellé italokat, meg néhány *croissant*-t, reggelire. Neszkávét hoztak magukkal.

Ezúttal - talán a motel süppedős ágyában töltött éjszaka miatt - rövidebbnek tűnt az ezernégy-százvalahány mérföld. Sötétedett, amikor - késő délután - áthajtottak a *Lake Pontchartrain*-t keresztező, se vége, se hossza autópálya-hídon. Marton szándékosan került erre, látni akarta ezt a híres utat, mely az autóklub Louisiana útikönyve szerint *scenic highway*, festői szépségű gyorsforgalmi út. Sokáig úszott a Mercury Zephyr a hatalmas tó - pontosabban tengeröböl - kellős közepén ívelő hídon, kétoldalt a végtelen ég és víz halvány kékje összemosódott, a kocsi megtelt az óceán sós illatával. Marton maradéktalan boldogságot érzett. Ilyen úton kell megérkezni a Paradicsomba. Ez már a tenger? - kérdezte Dzseremi; igen, mondta Marton; nem, mondta Dzsoana. A Mercury Zephyrben elől nem két ülés volt, hanem egybefüggő padlat, amelyen hárman is utazhattak, Dzseremi előre mászott, Marton pedig megmutatta neki az atlaszban, hogy a Mexikói öböl vize folyik be ide, egy szoroson keresztül.

A vártnál nehezebben találta meg a Vieux Carrét, tévedésből áthajtott a Mississippi túloldalára, noha pontosan tudta, hogy az öreg negyed az innensőn van. Visszaküzdötte magát az északi oldalra, a 10-es autópálya két egymásra merőleges szakaszán száguldott föl és alá, sehogyan sem sikerült lekanyarodnia a Vieux Carréba, pedig a térkép alapján gyerekjátéknak tűnt. New Orleans-t az emlékezete kisvárosként tartotta számon, most viszont olyan forgalomban autózott, amilyenben New Yorkban szokott, a viseltes, olajfoltos autópálya is a *Brooklyn-Queens Expressway*-t idézte. Egyáltalán, jó városban járok? - kérdezte félhangosan és magyarul; ne káromkodj, mondta Dzsoana, majd csak megtaláljuk.

Sehogyan sem tudott áthajtani az autópálya alatt, a végén már megkerülte az egész negyedet, ismét lekeveredett a Mississippihez, ronda dokkok közé, északnak kanyarodott, vékony utcákon evickélt fölfelé, de akárhányszor sikerült bejutnia a bűvös négyzetbe, ahol a Vieux Carrét sejtette, egyirányú és zsákutcák állták útját, ahol pedig a Louis Armstrong parknak kellett volna lennie, vaskorlátok terelték a kocsikat tovább. Marton fejében megfordult, hogy föladja, s azonnal visszavezet New Havenbe. Dzseremi már elvesztette a türelmét, sajtbургert követelt; ahova megyünk, ott egészen rendkívüli vacsorát kapsz, magyarázta neki Marton; sajtbургert akarok, mondta Dzseremi; én meg csöndet! - kiáltotta Dzsoana.

Kiderült, hogy az Armstrong House utcájába nem lehet behajtani autóval, pedig Marton határozottan emlékezett, hogy az épülethez tartozó parkolóhelyen hagyhatta a kocsit. Megállt egy téren, amelyet a térkép alapján úticéljukhoz közelinek vélt, ám a térkép és a valóság különbözött, tíz perces kutyagolás után jutottak a panzióhoz. Marton alig ismert rá. Az épület valamelyest összement, elvesztette nemesi kúria jellegét, inkább másodosztályú vidéki panziónak tűnt. Marton becsöngetett, egy köpcös, borostás arcú férfi nyitott ajtót, valószínűleg éppen vacsorázott, mert még tele volt a szája, türelmetlen fejmozdulattal kérdezte: mit akarnak? Jóestét, nevem Morton, foglaltam szobát telefonon. Igen? maj mingyár meglássuk! - a férfi hátrament a pulthoz, mocskos fedelű füzetet húzott elő, lapozgatni kezdte a gyűrött oldalakat, közben tovább rágott és nyeldekelt. Marton nem ilyen rideg fogadtatásra számított, ki ez a bunkó? hol a hercegnő? miért alkalmaz ilyen ellenszenves alakokat?

Honnajd jöttek? - érdeklődött a bunkó; Connecticut, mondta Marton, nem mindegy az neked? - gondolta. Itt van e! - a borostás arcú a füzetre hajolva bólogatott, és Marton örömmel állapította meg, milyen ocsmányul kopaszodik. Orra érzékelte, hogy áporodott szag van az előtérben, pocsolyaszag, szellőztetni kéne. A nagyobbik pallásszoba lesz maguknak, a gyerek végett, jöjjenek csak! - fölvitte őket a *nagyobbik* padlásszobába, mely Marton megítélése szerint éppen akkorka volt, mint a kisebbik, berendezése azonban sokkal hitványabb. Dzsereminek egy vacak kempingágy jutott, ha kinyitották, már csak azon átlépve közlekedhettek. Az

ablak nem arra a frontra nyílt, mint Marton régi szobájáé, idelátszott az autópálya viaduktja a háztetők fölött, beszűrődött a forgalom moraja. A zuhanyozófülkét olyan szűkre méretezték, hogy testesebb ember aligha tusolhatott volna benne. Vécére ki kellett menni a lépcsőfordulóba... Marton becsapottnak érezte magát. A bunkó mindeközben folyamatosan nyomta a sódert, reggeli nyóc és tíz között, értem? be köll tartani, mer tíz után má leszedik az asztalt, értem? asztán a melegvízzel bannyunk óvatosan, mer egy bojlerről megy az egész szálló, értem?

Akár egy SZOT-üdülő gondnoka odahaza, állapította meg Marton. Félt, hogy a lány kikéri magának ezt a szobát, de Dzsoana örült, hogy leülhetett az egyik lógó belü minifotelba, s nem bánta volna, ha a bunkó végre eltakarodik. Marton kikísérte a férfit, tűnődött, adjon-e borravalót, nem, ahhoz nyájasabbnak kéne lennie, s legalább egyszer *Mr Morton*-nak szólítania. Lehet vacsorázni? - kérdezte, amikor már a lépcsőfordulóban álltak. Nem, este nem nyissuk ki a konyhát. Aha... és mondja, mióta dolgozik itt? Én? én nem dolgozok! enyimé a panzió! - felelte a férfi dölyfösen.

Amikor valamelyest kifűjták magukat, nekivágtak, hogy sajtbургert keressenek a Vieux Carréban, ahol persze több a lokál és a jazz klub, mint a gyorsbüfé, de azért találtak. A hercegnő nyilván meghalt, mondta ki az ítéletet Marton, kezében egy rendkívül hosszú sült krumplival. Meghalt, ismételte szomorún, a panziót dobra verték, végül ez a bunkó vette meg, egy fölkapaszkodott újjgazdag, aki eladdig halárus volt a piacon. Miért pont halárus? - kérdezte Dzseremi; a szagokból következtetek, mondta Marton. Az is lehet, hogy a pasi a hercegnő valamiféle rokona, örökölte a vagyont! - vélte Dzsoana; kizárt dolog! a hercegnőnek nem lehetnek ilyen bunkó rokonai.

Útban az Armstrong House-ba rájöttek, hogy a környéket ideiglenesen zárta le a rendőrség: aznap szabadtéri dzsessz koncert volt a Louis Armstrong parkban, már el is kezdődött, híres zenészek játszottak, többek közt Al Jarreau, Chaka Khan és Dizzy Gillespie. Minden jegy elkelt. A padlásszobából a színpad oldalára láttak, s tisztán hallották a zenét. Dzseremit lefektették, az ablakban könyökölve élvezték az ingyen koncertet. Ettől Marton megvigasztalódott. Egy óra tájt elsétált a kocsijáért, addigra a tömeg már szétszéledt, a rendőrök bontani kezdték a vaskorlátokat. Beállt a panzió parkolójába, eloltotta a lámpákat. Egy darabig még nem szállt ki, a kormányra eresztette az állát, gyászolta Lora de Laval-t.

Másnap folytatódtak a kellemetlen meglepetések az Armstrong House-ban. Dzseremi kedvéért Dzsoana vett néhány doboz almalét, és szerette volna, ha a konyhán beteszik a jégszekrénybe - a bunkó visszautasította: nincs hely. Viszont a vendégek rendelkezésére áll az üdítőital-automata, jelentette ki. Abban persze minden négyszer annyiba került, mint a boltban. Lószart! - mondta Dzsoana, s inkább a mosdóban hűtötte az almalés dobozokat. A reggeli svédasztal szegényesnek és kifosztottnak tűnt, mire ők lementek. A parkolóban kézzel írt tábla jelezte, hogy kocsinként napi öt dollárt számít föl a bunkó - az újjgazdagok szarrágó anyagiasságának érzékletes példajaként. A zuhanyozóban eldugult a lefolyó, hiába szóltak, senki sem csinálta meg.

Szarjon a saját kalapjába! - gondolta Marton, aki immár hibátlanul káromkodott angolul. Ne hagyjuk, hogy elrontsa a kedvünket, javasolta Dzsoanának; nem hagyjuk, mondta erre a lány, ugye Dzseremi? *Szarjon a saját kalapjába!* - jelentette ki Dzseremi.

Lassacskán azonban New Orleans varázsa erősebbnek bizonyult, mint a bunkó iránti ellenszenv meg a hercegnő miatt érzett gyász, s amikor az utolsó reggelineél Marton kérte a számlát, szívébe már beköltözött az elégedettség langy melege. A pasas odahozta az asztalhoz a kézzel - girbegurba betűkkel - írt blokkot. Marton Visa hitelkártyával akart fizeni, de a

bunkó nem nyúlt érte, a kandalló felé mutatott. A párkány - melyről a tavaszi reggel rivaldafényében látszott, hogy műmárvány - tele volt szobrocskákkal és műtűrkékekkel. Egy meglehetősen rózsaszínű táncosnő tartotta a minden papír- és írószerboltban kapható műanyagtablát: *Csekket és hitelkártyát nem fogadunk el!* Marton nem emlékezett rá, hogy látta-e ezt a föliratot egy évvel ezelőtt - akkoriban persze még nem is volt hitelkártyája.

Épp annyi készpénzt talált a tárcájában, hogy kiegyenlíthesse a számlát. Legyen máskor is szerencsénk! - mondta a bunkó vigyorogva, miközben virsliujjaival az asztalra számlálta a visszajárót. Amikor a pina dalol, gondolta Marton, s azt kérdezte, barátságosnak szánt hangon: mióta az öné ez a panzió? Hát, várjunk csak... tizenkét éve. Tizenkét éve?? Bizony, akkor nyitottunk a feleségemmel, annak előtte mészárszék vót e házban. Ezek szerint... tudja, én már jártam itt, egy évvel ezelőtt, de akkor nem találkoztunk! Persze hogy nem, akkoron vótam én nagyon beteg, kórházba kellett mennem hónapokra, kivették a háromnegyed gyomrom, aszíttem, meg se maradok, asztán mégiscsak itt vónék!

A konyhában tilinkózni kezdett a telefon. A kövér szakácsné kidugta a fejét a csapóajtón: van szobánk? Ezek itten mennek elfele! - mondta a bunkó, Lora, gyere csak ide, az úr aszongya, már megszállt itten, emlékszel rája? Igen, mondta a puffadt asszony és visszahúzódott a konyhába.

Lora... Lora de Lavallo? - Marton hangja reszketett a felindultságtól. Ja, helyeselt a férfi, úgy híjják az asszonyt, Lora de Lavallo! - az ő kiejtésében már nem úgy hangzott ez a név, mint egy francia származású hercegnőé, hanem úgy, mint egy puffadt louisianai szakácsnőé: *Lór Delevl*.

Hogyan hízhatta szét magát Lora de Lavallo a felismerhetetlenségig... ilyen rövid idő alatt? Hogyan fordulhatott ki emberi - hercegnői - formájából... ennyire?!

És tessék mondani, volt itt egy macska... Elisabeth Taylor! Vót, igen, de a Lizt elütötte egy autó... ja kérem, még a macskák se élnek örökké.

Marton sokáig egy megveszekedett szót sem szólt, csak fogta a kormányt, s nézett mereven előre. Dzsoanában volt annyi erkölcsi nemesség, hogy békén hagyja. Dzseremiben nem: *her-ceg-nő! her-ceg-nő!* - ismételtette dallamos hangon. Martont idegesítette ez a skandalás, bekapcsolta a rádiót. A WCBS-en híreket mondtak, miután egy angyali kórus elénekelt az állomás szignálját: *More than just the headline - Dábljú Szi Bí Esz!* - vagyis hogy ők nemcsak a vastagbetűs híreket ismertetik.

Edward Kennedy szenátor Moszkvában tárgyal Mikhail Gorbachev szovjet elnökkel.

Földrengés Kalifornia déli részén.

Vihar és árvíz Floridában.

Kokaincsempész bandát fűleltek le a mexikói határon.

Tizenhat éves szünet után ismét ülésezik a chilei parlament.

Az első szabad választásokat tartják Magyarországon, politikai megfigyelők szerint valószínűleg a legnagyobb új párt, a Szabad Demokraták Szövetsége kapja a szavazatok többségét.

A panziósnő lehúzta a szennyest a kiürült padlásszobában. Pontosan emlékezett arra a pillanatra, amikor a magyar színész beállított ide tavaly, ugyanebben a világoskék batárban... Milyen közönséges nőt szedett föl, rádásul egy poronttyal! Hiába, a férfiak mind elmebetegék.

Lora de Lavallo egy évvel ezelőtt kapta a rossz hírt az öccséről. Nem bánta, hogy esténként beszélgethetett valakivel, *valami másról*, nem kellett rögtön magára maradnia a sötétségben. Mire visszaérkezett New Orleans-ba, kiderült, hogy a férje is menthetetlen, csak fölnyitották a hasát, de hozzá se nyúltak - túl sok az áttétel. Azóta se mondta meg neki az igazat, nem volt rá ereje. Majd ha... muszáj.

Nagyon megváltozott ez a magyar. Hát, nem fiatalodik ő sem. Annak idején bánatos vizslakutyára emlékeztetett, félénk volt és magányos. Most már egyáltalán nem úgy néz ki, mint egy színész. A haját rövidre vágatta (pocsékul áll neki), az arca kikerekedett, s ami a legfőbb veszteség: eltűnt a tekintetéből a gyerekes kíváncsiság, mely azokban a nehéz napokban Lorának kapóra jött. Pont olyan lett, mint a többi férfi... mint a szabvány amerikai hímek.

Zsanpól,

az Amerikában élő, francia

származású képkereskedő, üzleti útra jött Kelet-Európába, 1986 végén. *Ez az egész história tulajdonképp így kezdődött.*

Marton, a Magyarországon élő magyar színész, ekkoriban még nem is álmodott arról, hogy valaha kijuthat Amerikába. Zsanpól egyik ügyfele szeretett volna megvásárolni néhány századvégi magyar festményt, amelyek bizonyos Szépművészeti Múzeum (Budapest) tulajdonában álltak. Zsanpól úgy hallotta, Budapest kedélyes város, a legszebb és a legnyugatiasabb a Keleti Blokkban, ahová nem kell papírzsebkendőt és vécépapírt vinnie magával az utazónak (mint például Moszkvába, ahol Zsanpól már járt, szintén üzleti úton). Menjünk Budapestre! - javasolta a szenátornénak, aki rögtön benne volt. A szenátorné majdnem mindig unatkozott, s bárhová szívesen elkísérte Zsanpólt, aki viszont soha nem unatkozott.

A Ferihegyi reptéren némi bonyodalom támadt, amikor kiderült, hogy nincsen magyar vízumuk, másfél órába tellett, mire kaphattak, hiába akart Zsanpól fejedelmi borraivalót adni a határőröknek, zavartan visszautasították. Mi a probléma? - kérdezte újra meg újra, egyre türelmetlenebbül, de mindig ugyanazt a választ kapta a rangidősnek látszó tisztól: nincs probléma! Lehet, hogy csak ennyit tud angolul, mondta a szenátorné.

Amikor végre kijutottak, már csak az ő poggyászuk körbekörbézett a hevederen. Zsanpól fogadott egy hordárt, tíz dollár elég lesz? - választ sem várva a zsebébe gyűrte. Úgy látszik, elég volt, a szikár, sildes sapkás férfi kihúzta magát és szalutált. Zsanpól a szegényes előcsarnokban sofőrös bérautó iránt tudakozódott. Az angolul csak törve beszélő hölgy, aki a Hertz föliratú pult mögött állt, azt ajánlotta, hogy forduljanak Joszkához. Kihez? Joszkához, hamar jön itt!

Joszka két méteres, szőke vasgyúró volt, egy legalább tíz éves fekete Mercedessel, amelynek a tetején vászonzacskó borította a taxilámpát. Azt hiszem, félreértettük egymást, magyarázta Zsanpól, mi nem taxit akarunk, hanem bérkocsit, három teljes napra! Igen, szabad beszállni, mondta Joszka kacsingatva, és a csomagtartóba emelte a két bőröndöt. Három nap, ismételte Zsanpól, reggel, éjszaka, mindig! Joszka, akár a visszhang: Minn-digg!

Zsanpól telefonon foglaltatott szobákat, az arany American Express kártyájával, a *Hotel Intercontinental*-ban. Mind a kettő a Duna folyóra nézett, és a tavaszi napsütésben a szemközti Várhegy épp olyan festői szépségű volt, amilyennek a *New York Times* utazási rovata a közelmúltban leírta. A fényképmellékleten kövérek öregurak sakkoztak egy forróvízű gyógyfürdő medencéjében, és Zsanpól okvetlenül sakkozni akart egy ilyen medencében a szenátornéval - ámbár nem volt biztos abban, hogy e fürdők koedukáltak.

Joszkával mindenekelőtt a Szépművészeti Múzeumba vitették magukat. Zsanpól az igazgatót kereste, határozott föllépése nyomán a titkárnő tízperces várakozás után bevezette őket a bordószőnyeges irodába. Az igazgató - sovány, rosszul öltözött emberke, repedt lencsés szemüveggel - bemutatkozott, angolul nem, de franciául beszélt valamicskét. Zsanpól azonnal a tárgyra tért. Fölhatalmazása van arra, hogy három képet megvásároljon a múzeumtól ügyfele számára, a plafon darabonként huszonötezer dollár! - a nyomaték kedvéért előhúzta a csekkfüzetét, melynek mélyzöld tokja valódi krokodilbőrből készült, s kinyitotta aranyhegyű Mont Blanc töltőtollát. Pillanat, mondta az igazgató, lekapta az orráról a szemüvegét, ne haragudjék, de a dolgok nem ilyen gyorsak itt... nem ilyen egyszerűek... - magyarázni kezdte, hogy ez egy

állami múzeum, az itt tárolt műkincsek állami tulajdonban vannak. A szocializmusban alapelv, hogy legfőljebb olyan festményeket szabad eladni, amelyekről az erre illetékes bizottság megállapítja, hogy kultúrtörténeti szempontból nem annyira fontosak, vagyis értékesítésükkel nem rövidülnek meg a múzeumba járó tömegek, egyszóval a dolgozó nép. Mindez - a nyelvi hibáktól eltekintve - igen logikusan hangzott. Zsanpól lefordította a szenátorénak. Nagyon helyes, jelentette ki a szenátorné, volna szíved elvinni a kis magyarkáktól a festményeiket? nézze meg az ember!

Ugyanakkor a múzeum pincéjében rengeteg műtárgy található, amelyeket ki sem tudnak állítani, mondta az igazgató, ő a maga részéről meg van győződve arról, hogy Zsanpól odalenn találhat olyan képeket - azonos korból, esetleg azonos alkotóktól is -, amelyek az ügyfelét kielégítenék. E festmények megfelelő ajánlat esetén eladhatóak.

Zsanpól nagy csodálkozására a pince tényleg *pince* volt, szén vagy tűzifa tárolására alkalmasnak látszott, műtárgyakéra viszont egyáltalán nem, rozsdás vasrácsokon lógtak a képek, néha párosával összefordítva enyhe dohszagban, drótos viharlámpák gyöngye fényében. Itt-ott penészfoltok tarkították a boltozatos falakat, s beszűrődött a járműforgalom zaja a megvetemdedt ablakokon. Szégyen-nyalázat! - vélte a szenátorné. Amikor Zsanpól megismételte az igazgatónak franciául, a keszeg emberke helyeselt: sajnos, szegény a múzeum, mivel az ország szintén szegény. Szerezhetnék nekik valamilyen alapítványi támogatást, hogy rendbehozzák ezeket a helyiségeket, mondta a szenátorné, legalább a léghűtést be kéne szereltetni! Zsanpól egyetértett, de nem fordította le, nem akarta magát elkötelezni. Tíz perce vagyunk itt, gondolta, ráérünk arra, hogy ígéreteket tegyünk. A szenátorné lelkesedési rohamai már többször sodortak minket kellemetlen helyzetbe...

Amikor azonban az igazgató végigkísérte őket a kiállítótermeken, s láthatták, hogy a tető is beázik, Zsanpól azonnal fölajánlotta: segít támogatást szerezni a tatarozásra az Egyesült Nemzetek Szervezetének valamelyik kulturális alapítványától, amelyiknek a kuratóriumában ő is tag. Az igazgató ódivatú kifejezésekkel hálálkodott. Tizenöt perce vagyunk itt, gondolta a szenátorné, és máris elkötelezte magát... Zsanpól szertelen ígéretei már többször sodortak minket kellemetlen helyzetbe.

A múzeum után Zsanpól rögtön a gyógymedencébe kíváncszott. Elugrottak a szállodába a fürdőruhákért. Joszka a Széchenyit ajánlotta. A szenátorné tapsikolni kezdett, amikor látta, hogy itt - november elején! - még a szabadban fürdőznek az emberek. Sőt, mondta Joszka, egészen télen végig. Jaj, de romantikus! mintha a tizenkilencedik századba keveredtünk volna!

Zsanpólt más izgatta: hol bérelhetünk sakktáblát? Igen csalódott volt, amikor megtudta, hogy sehol. A sakkozás elmaradt, rozmárként ideodáztak a gőzölgő vízben, melyet eleinte örjítően forrónak találtak. Úgy érezték, rendkívüli élményben van részük - mintha egy távoli földrészre érkeztek volna, ahol előttük még nem jártak fehér emberek. Ezekben a percekben már ők is inkább vérvörösek voltak.

Zsanpól másnap - csütörtök lévén - a helyi Rotary Club iránt érdeklődött a portán. Rotary klub? - kérdezte a portás bizonytalanul, sose hallottam róla, de tájékozódhatok az igazgatószágon. Kiderült, hogy Magyarországon nincs Rotary. Zsanpól ekkor fölívta az amerikai és a francia követséget, mondván, hogy szeretne megismerkedni magyar értelmiségiekkel, akik tudnak angolul vagy franciául. A követségek munkatársai egymásnak adták a kagylót. Végül a francia kulturális attasé azt ajánlotta, lépjen kapcsolatba Andréval. André közismert jelenség Pesten a harcsabajszával, magyar születésű francia állampolgár, aki idegenlégiósként harcolta végig a második világháborút, aztán nagy karriert futott be kereskedőként. Az utóbbi években

félíg-meddig visszavonult, állandó lakást tart fenn Pesten, többé-kevésbé itt él, ő a nem hivatalos francia-magyar kapcsolatok motorja.

André délutánra meghívta magához Zsanpólt és a szenátornét. A budai dombok egyikén lakott, Joszka szerint a legelegánsabb negyedben. A háromszobás lakás bútorai közül szinte semmi nem e században készült, Zsanpól elismerő fütttyentésekkel nézett körül. Ez itt viszonylag olcsó multság, magyarázta André. Mennyibe kerülhet hazaszállíttatni egy antik szekrényt Washington DC-be? - kérdezte Zsanpól; André úgy vélte, nem a költség volna sok, hanem a bürokrácia, errefelé nem könnyű engedélyt kapni, *bármire*. Zsanpól elmesélte kalandjait a múzeumban. André nem csodálkozott.

Ami a magyar értelmiségieket illeti, mondta André, az a legokosabb, ha fölme gyünk Marton Gyulához, a színészhez, ő beszél nyelveket, és szeret ismerkedni. Mennyire színész? - kérdezte Zsanpól; egészen, mondta André, játszik filmekben, színdarabokban, sőt gyakran a tévében is. Akkor a sztár? Igen. És ennek dacára fogadna minket? A barátom... különben is, ez egy kis ország, itt a legnagyobb sztár sem akkora nagy...

André föl hívta Marton Gyulát: öregem, szeretnék bemutatni egy érdekes embert, egy amerikai! - amikor André magyarul beszélt, hangsúlyozásában vegyült a francia dallamosság a békési tájszólás maradványaival. Mennyire amerikai? - kérdezte Marton Gyula, mert a neki bemutatott amerikaiakról általában ki szokott derülni, hogy részben vagy egészben magyarok. Eléggé, mondta André nyomatékkal, a neve Zsanpól, eredetileg francia, de már sok éve Washington *díszí*-ben él. Mi az a díszí? - kérdezte Marton. André elmagyarázta: van Washington állam, és van Washington város, az utóbbit megkülönböztetésül díszínek hívják az amerikaiak, ez valami rövidítés. Jó, mondta Marton, de ma este játszom... ha akartok, nézzetek meg, aztán beszélgethetünk.

André tehát elvitte Zsanpólt és a szenátornét a József Attila Színházba, ahol Marton egy Goldoni vígjátékban alakította a bajkeverő inast. Nem volt éppen nagy szerep, de hát *kis szerep, nagy szerep, Martonnak az egyremegy!* Zsanpólt meglepte, milyen jól követi a cselekményt annak ellenére, hogy a szövegből egy kukkot sem ért, úgy vélte, ez mindenképp az előadás javára írandó. Zsanpól sokat utazott, de ritkán fordult vele elő, hogy ennyire áttörhetetlen falként tornyosuljon elébe a nyelv, mint Magyarországon. Az angol és a francia segítségével majdnem minden nyelvből fölfogott szavakat és kifejezéseket, még Svédországban is ki tudta hámozni az újság szalagcímeinek értelmét, Budapesten azonban rendre melléfogott. A *Gyógyszertár* betűit összeolvasva (soká tartott...) arra tippelt, bukméker lehet, a *Trafik*-ot pedig forgalomirányító központnak vélte (a traffic szó nyomán).

A szenátorné, akinek a fölmenői között Amerikába települt olasz tengerészek is voltak, ellenálthatatlanul multságosnak vélte, amint a magyar színészek olaszosan eltúlzott gesztusokkal vitatkoztak, a magyar nyelv őt a gyereknafogásra emlékeztette. Pirosra tapsolta a tenyerét, s vékony hangon brávozott.

Marton Gyula hamar előkerült a művészbejárónál, szerényen fogadta a gratulációt, hajlongott, de nem szólalt meg - elsősorban azért, mert hirtelen nem jutottak eszébe sem a francia, sem az angol szavak. Kocsival jöttetek? - kérdezte André magyarul; taxival, felelte ő franciául. Gyertek akkor... - viharvert Ladájához terelte a társaságot. Tíz percre tellett, míg hazaértek, ezalatt végig a szenátorné beszélt, pontosabban hadart, olyan sebességgel, hogy Marton csak a köté szavakat értette, meg azt az ismétlődő kérdést, hogy *igazam van?* - amire ő mindig azt felelte: *jesz*.

Ekkoriban még tartott Marton második házassága, Ilus, a felesége, nem fogadta kitörő boldogsággal a betóduló vendégcsereget, Andrénak persze örült, mert André-től szokott dollárt kapni, továbbá drága nyugati kölniket. Zsanpól szertartásos mozdulattal kezét csókolt Ilusnak, és átadta ajándékát: három hófehér orchideát. Egy vagyona kerülhetett. Zsanpól dúsgazdag üzletember, műkereskedő, aki magyar képeket akar vásárolni, duruzsolta André Ilus fülébe. Csinálj valami vacsorát, kérte Marton, és megkönnyebbült, amikor Ilus szótlanul kifordult a konyhába, ahelyett hogy jelenetet csinált volna - nyilván arra gondolt, hogy egy dúsgazdag *nyugati* üzletember még jól jöhet.

Zsanpól hibátlan sötétkék öltönyének hajtókáján parányi sokszögletű üveggyöngy csillámlott, alig nagyobb, mint a régimódi gombostűk feje, de olyan hibátlan formájú, s annyira sokszínűen fénytörő, hogy Marton nem tudta levenni róla a szemét. Eladdig úgy vélte, férfiember ne hordjon semmiféle ékszert, de az a gyöngyszem valószerűtlenül jól állt ennek a férfinak. Minden ruhadarabja makulátlannak és frissen vasaltnak tűnt, fekete bőrtáskáját Marton legszívesebben az ölébe vette volna, hogy megtapogathassa a vajpuha bőrt. Mindeközben a szaglőhámját csiklandozta Zsanpól rafinált, bizonyára méregdrága arcvizének illata.

A szenátorné öltözete is fájdalmasan tökéletesnek tűnt, csak úgy, mint az ékszerei, nem beszélve a fogazatáról. Marton hatvan körülnek saccolta azt az asszonyt, a fogsora viszont nem lehetett több harmincnál. Harminc évesnél - szám szerint legalább negyvenen voltak, negyven ép, hibátlan, márvány árnyalatú rágó- és harapószerszám. Ha mosolygott, nemcsak a foga fehérjét mutatta ki, hanem az ínye rózsaszínjét is, mely tisztának, keménynek és - nincs rá jobb szó - fiatalnak látszott.

Marton csak később - már Washingtonban - jött rá, hogy a szenátornénak műfogsora van, s hogy Zsanpól hajtókáján az a piciny gyöngy egy briliáns. Marton még sose látott briliánst, legalábbis szemtől-szembe nem. Természetesen műfogsorok terén volt már némi személyes tapasztalása (egyelőre még nem a saját szájában, hanem másokéban), de amazok nem is hasonlítottak arra, amit a szenátorné hordott.

Ilus a vasárnapra szánt húslevesssel és marhapörkölttel rukkolt ki, utána hamis somlói galuskával (tortalapból). A vendégek többször kértek az összes fogásból, Zsanpól újra kezét csókolt Ilusnak, a szenátorné pedig egyre azt ismételte, hogy WONDERFUL! WONDERFUL! - ezt még Ilus is értette.

A beszélgetés franciául és angolul csordogált. A szenátorné kizárólag angolul tudott, André és Zsanpól bravúrosan váltogatta a nyelveket; Ilus a magyaron kívül csupán kagylóul beszélt (lázasan gyűjtötte az édesvízi s a tengeri kagylókat), neki André fordította a lényegét, pedig nyilván Martonnak kellett volna, ám ő folyton elfeledkezett róla. Zsanpól és a szenátorné magasztalta a József Attila Színház előadását és Marton alakítását, mint mondták, nem hitték volna, hogy ilyen élvezetes *show*-t láthatnak a Keleti Blokkban. Zsanpól elmesélte azután a múzeum pincéjét: málladozó vakolatú, nedves, bűdös odvakban tartják a műkincseket, kitéve kosznak, penésznek, patkányoknak! teljes képtelenség, hihetetlen, *enkroájábl!* Ő, mármint Zsanpól, azonnal föl is ajánlotta a segítségét. A szenátorné helyeselt, hozzáfűzte, hogy az egyik házbizottság feladatkörébe tartozik a gyarmati sorban élő népek kultúrkinccseinek számbavétele és megóvásuk támogatása, ő véletlenül ismeri a bizottság elnökét, Daub szenátort, ha gondoljuk, beszélhet vele. Hogyne gondolnánk, mondta erre André és Zsanpól kórusban, *nátürelman!*

Úgy festett, a magyar kultúra föllélegezhet: a múzeum pincéjében rothadó magyar műkincsek sorsa megoldódott, hála az Amerikai Egyesült Államok polgárainak, alapítványainak és kongresszusának. Istenem, gondolta Marton, de szép volna, ha minden ilyen egyszerű volna!

Megjegyezte, hogy Kelet-Európában jószerivel majdnem minden *enkroájábl*, egyébként a műkincseket még mindig elfogadhatóbb körülmények között tárolják errefelé, mint az embereket, ha nem hiszik, szívesen elviszi őket egy kirándulásra (tanulmányi kirándulást akart mondani, de nem tudta a szót) a nyolcadik kerületbe vagy Kőbányára!

Zsanpól és a szenátorné érdeklődve várta a folytatást, látszott, nem volna ellenükre egy efféle körséta a magyar nyomorban, Marton hevülete viszont már elpárolgott, saját szózatát szörnyen álszentnek érezte, alapjában véve nem a szociális érzékenység beszélt belőle: egyszerűen irigyelte ezeket az embereket, a dúsgazdag műkereskedőt a fénylő gyöngyszemmel, és a platinaősz szenátornét a márványfogakkal. Irgyelte higgadt magabiztosságukat, valamint - nyilván - a pénztárcájukat.

Andrétól tudta már, hogy Zsanpól holnap ellátogat néhány nevesebb festő és szobrász műtermébe, vásárolni kíván ezt-azt. Megvennie példának okáért Varga Imre Radnóti szobrának egyik bronz másolatát, ötezer (vagy tízezer - André nem emlékezett pontosan) dollárért. Na, ezt irigyled te, hogy tőled semmit sem vesz, gondolta Marton. De tévedett. Már a kávénál tartottak, amikor Zsanpól észrevette Marton színházi plakátjait a falon, elmagyaráztatta, melyik micsoda. Marton kedvetlenül sorolni kezdte a szerepeket, amelyeket játszott, a darabokat, amelyeket rendezett, s a két egyfelvonásost, amelyeket írt. WONDERFUL! - mondta a szenátorné újra meg újra.

Möszjő Martn, nem akarná-e kipróbálni a tehetségét Amerikában? - kérdezte Zsanpól. Marton épp kortyolt a kávéból, a forró lé gombóccá sűrűsödött a garatában - egyszerűen a torkán akadt. Legszívesebben habozás nélkül azt válaszolta volna: ne röhögtessen, mert cserepes a szám! - de egyrészt ennek angol vagy francia változata meghaladta a nyelvtudását, másrészt a rátörő röhögőgörcs hullámai már elérték a fejét, minden pillanatban várható volt, hogy ha nem tudja lenyelni azt a korty kávét, nagy baj lesz... Nem tudta lenyelni. Szakaszos rohamokban permetezte ki, porlasztott formában, összepettyezve az abroszt, a szenátorné fehér alapon vajszínű (mint később Marton megtudta: eredeti brüsszeli) csipkével ékesített ruháját, továbbá az arcát is.

Marton szégyenkezve kért elnézést, többször egymás után. OK, OK! - a szenátorné nem hagyta, hogy Ilus tisztogatni kezdje a ruháján az apró fekete foltokat: ez csak egy vacak régi ruhadarab, már megérett a kidobásra. Zsanpól úgy tett, mintha mi sem történt volna, mondta tovább a magáét, ezúttal franciául: ha *Möszjő Martn* ki akarna jönni, ő szívesen segít, ismer egy-két híres ügynököt, jónéhány színészből csináltak világhírű sztárt. Jó, de én nem nagyon tudok angolul, vetette ellene Marton, illetve csak ennyire... Zsanpól olyan arccal nézett rá, mintha ez a megjegyzés fölösleges okvetetlenkedés volna, gyorsan megtanulsz odakinn. Marton Andréra pillantott, ám az ő tekintetéből is biztató sugarak sütöttek, tehát még e sokat próbált s immár félig-meddig nyugalomba vonult üzletember sem találta agyémnek, hogy ő, Marton Gyula, magyar színész és rendező - színházi ember - ahogyan később a magyar *Ki kicsoda*-ban írták róla (illetve írta magáról, mert a szócikkeket az alanyokkal fogalmaztatják meg), szerencsét próbálhasson Amerikában. Mindezt Marton a szó szoros értelmében tündérmesének érezte.

Zsanpól számára egészen hétköznapi lehetőségnek tűnt az, hogy *bárből* világhírű sztárt csináljon valamelyik ügynök. Mesélt egy orosz emigránsról, Jakov Smirnoffról, aki *stand up* komikusként vált közismertté s keresett vagyonokat az utóbbi években, a pasi máig se tud rendesen angolul, éppen ebből csinált stílust, nem nagy szám, de az emberek szeretik, olyasféle vicceket mond, hogy: *Orosz Expressz, ne menj sehová!*

A szenátorné ezt ellenállhatatlanul humorosnak találta, heves vihogásban tört ki, Zsanpól és André csatlakozott hozzá, így Martonéknak követni illett a példát. Az amerikaiak kisvártatva érzékelték a házaspár bizonytalanságát, egymás szavába vágva magyarázták, hogy a hitelkártyáról van szó! - Zsanpól a jószagú nyersbőr táskájából előhúzott egy azonos anyagból készült tárcát, abból pedig - tucatnyi hasonló közül - egy névjegy méretű műanyaglapot. Hitelkártyát Marton eladdig csak filmekben látott, annyit azért tudott, hogy fizetni lehet általa, a szóban forgó épp az American Express volt, e cég közismert jelmondata: AMERIKAI EXPRESSZ - NE MENJ SEHOVÁ NÉLKÜLE! - mondta Zsanpól. Ebből fabrikálta Smirnoff a maga politikai viccét: OROSZ EXPRESSZ - NE MENJ SEHOVÁ!

Immár a szenátorné is előkapta a saját Am Ex hitelkártyáját, s lengette Marton orra alatt, kisvártatva André szintén fölmutatta a magáét, villogtak e gusztá, zöldes erezetű műanyag lemezek a lámpafényben, Marton melán bámulta őket, s a három tárcát, melyekben további hitelkártyák sorakoztak, a szivárvány összes színében páváskodva. A gazdagság magabiztossá tesz, gondolta, akinek ilyesféle kártyák lapulnak a zsebében, az csakugyan elhiheti, hogy nincs lehetetlen, hogy bárki megtanulhat angolul, hogy a tehetséget első ránézésre fölismerik az ügynökök, producerek, színigazgatók - a többi azután már valóban csak rajtad múlik. Ekkor kezdődött Marton mániákus vonzalma a hitelkártyák iránt. Később - Amerikában - szerzett magának, nem is egyet, de hiába, kiderült, hogy gyakran az sem segít, ha nem mész sehová nélkülük.

Zsanpól szerette volna hallani, miről szól Möszyó Martn két egyfelvonásosa, és amikor Marton néhány mondatban elmondta, e darabok is WONDERFUL!-nak bizonyultak. Marton pillantása újra és újra a szenátorné ínyére tévedt, vagyis arra, amit annak hitt. Most tapasztalta először, hogy az amerikaiak többsége nem bánja, ha látszik az ínye nevetés közben. Szívesen elővillantják egyenletesre szabályozott fogsoraik alatt s fölött a rózsaszín húst, melyet szájuhannyal, elektromos fogkefével, szeszekkel, kencékkel és ficékkel tartanak karban. Marton szemérmetlennek - sőt olykor kifejezetten obszcénnek - találta az öntelt ínyek látványát. Végeredményben a száj is nemi szerv, nem egészen illendő, hogy idegenek belebámulhassanak... Mi, Kelet-Európaiak, már azzal is beérjük, ha *vannak* fogaink.

Miután pertut ivott Zsanpóllal és a szenátornéval, ízlelgetni kezdte a gondolatot, milyen volna, ha itthoni pályája kellős közepén, még eléggé fiatalon, váratlanul kiléphetne a hazai mezőnyből, labdába rúghatna, ODAKINN! - a Broadway valamelyik színpadán, vagy Hollywoodban, egy IGAZI NAGY filmben, a SZTÁROK között, akiről a színes magazinokban olvashatunk! Mit szólnának a kollégák, itt, Magyarországon, ha szűkszavú hírügynökségi tudósításokból derülne ki, hogy Marton Gyula, magyar színész, nagy (óriási? kirobbanó?) sikerrel lépett föl a Broadway-n, Arthur Miller új darabjának címszerepében. Partnerei - Dustin Hoffman, Jack Lemmon és Marlon Brando - figyelemreméltó alakítással járultak hozzá az előadáshoz, melyről az amerikai kritikusok a leghevesebb elragadtatás hangján írtak. A közönség estéről-estére hosszan tartó vastapssal és ovációval ünnepli a művészeket, jelenti az MTI, a UPI, az AP meg a TASSZ is.

E képzelgés fölizzgatta. Zsanpól és a szenátorné látogatását követően megváltozott körötte a világ, s benne ő maga. Gyakori látogatóvá lett a vágyálmok birodalmában. Hamarosan rá kellett ébrednie, hogy *odaát* jobban érzi magát, mint az igazi életében. Újra és újra visszaidézte azt az estét, a szenátorné sikamlós nevetését, a történeteket, melyeket az idős hölgy úgy adott elő, mintha éppenséggel arról beszélne, hogy mit főzött ebédre, noha e históriákban amerikai világhírességek főszerepeltek, Nixon elnöktől Mikhail Baryshnikovig. Pete Hollander, a legmenőbb fiatal rendező (már Marton is hallott róla), ugyanabban a házban lakott, mint a szenátorné és Zsanpól, szóval, majd beszélnek vele. Pete Hollander állandóan

vadászik új tehetségekre és új darabokra. Apropos, darabok, nem kaphatnának-e egy példányt Möszjő Martn két egyfelvonásos színművéből? Éppenséggel kaphatnának, de csak magyarul. Nem baj, majd lefordítatjuk, mondta Zsanpól.

Marton agyában fölharsant a nagyoperett: túl szép a-mit te mondsz, ah-hoz hogy így i-gaz le-gyen! - talán mindezt csak azért mondják, mert adni akarnak valamit, cserébe a meghívásért és a vacsoráért?! a *magyaros vendégszeretetért*? Á... nem valószínű... - elöntötte a bizakodás hagymázás örvénye, istenem, lefordítatják, nem olyan nagy dolog, bizonyára találunk magyar fordítót Washington dísziben, a többi már csak pénzkérdés, viszont a pénz (nekik) nem számít.

Ezek voltak a legeslegszebb napok. Egy-egy pillanatra Marton visszatért a józan ész kerékvágásába, olyankor biztosra vette, hogy mindez elmúlik, ugyanúgy, ahogyan kezdődött, viharosan és váratlanul; de titkon azért imádkozott, hogy soká tartson. Kéjesen ringatózott vérmes ábrándjain, akár egy gumimatracon, melyet ismeretlen vizekre sodort a szél. E legeslegszebb napokban Marton kapcsolata Ilussal végképp megromlott, s noha még nem vallották be egymásnak, saját maguknak már mondogatták, hogy a házasságuknak annyi: *finita la commedia*! Marton sejtette, ideje albérlet után néznie. De nem nézett, inkább járt az intenzív angol nyelvtanfolyamra a TIT-be, biflázta intenzíven a rendhagyó igealakokat, szüksége lesz rájuk odakint, ha majd Zsanpól jelet ad, hogy eljött Marton ideje. *Tics, tát-tát, drím, dremt-dremt, lörn, lörint-lörint* (nem tudta még, hogy Amerikában: *lörnd*).

Zsanpól két hét múlva telefonált. Már elmúlt éjfél, Marton és Ilus kilenc óra óta azon marakodott, hogy miért is vették meg a Dominó ülőgarnitúrát a hallba, mely épp csak azt várta ki, hogy lejárjon a garancia, utána szétesett elemeire, azóta kéthavonta kell összetákolni a darabokat mind nagyobb facsavarokkal. Marton szerint minderről Ilus és az anyja tehetett. Házasságuk abba a végső stádiumba érkezett, amikor már mindenről Ilus (és persze az anyja) tehetett. A parázs vitába ciripelt bele a telefon (az ő készülékük csak ciripelni tudott, amióta Ilus egy másik heves szóváltás alkalmával földhöz vágta). Hirtelen elhallgattak, aggódva pillantván egymásra: ki a fene hívhat ilyen későn?

Allo, Dzsúla? - kérdezte egy ismerős hang, lejtése egyszerre volt franciás és angolos, Marton ebből jött rá: Zsanpól, motyogta rekedten. Hogy vagy, érdeklődött Zsanpól társalgási stílusban, és hogy van a kedves feleséged, Ilusz, a nagyszerű asszony, akinek a főztjét azóta is emlegetjük Mériennel. Marton ütődött arccal állt ott, kezében a telefonkagylóval, egyrészt mert hirtelen nem jutottak eszébe a francia szavak, másrészt mert nem jutottak eszébe az angol szavak, harmadrészt mert nem jutott eszébe, hogy bizonyára a szenátornét hívják Mériennek.

Zsanpól bezzeg pontosan tudta, hogy Marton keresztnéve *Dzsúla*, a felesége pedig - az a nagyszerű asszony - Ilus, legföljebb a kiejtéssel volt némi gondja. Figyelj oda a nevekre, mondta neki hónapokkal később. Addigra Dzsúla már magától is rájött. Eladdig ügyet sem vetett a kézfogáskor orr alatt elmormolt szótagokra, a fontos nevek úgyis újra és újra föl-bukkannak, a lényegtelenek pedig úgysem számítanak. Ha névjegyet kapott, zsebrevágta, ott hordta hetekig, míg a végén - már nem emlékezve, ki adta és miért - eldobta. Zsanpól bezzeg vörös árnyalatú börtokokban gyűjtögette a névjegyeket, minden betű külön mappában, átlátszó műanyagrekeszekben, ábécé sorrendben.

Minden rendben, hadarta Zsanpól a telefonba a világ túlsó felén, több washingtoni színházzal kapcsolatba léptem, érdeklődve várják, hogy elolvashassák a két magyar egyfelvonásost, már készül a fordítás.

Csak így. *Több* washingtoni színház... Beszarok, gondolta Dzsúla, nyirkos ujjai között megremegett a kagyló. Zsanpól már arról beszélt, hogy hamarosan ki kéne jönnie, mert a tárgyalások végső szakaszában nem akar nélküle dönteni, végsősoron ő nem sokat ért a színházhoz, különben is, Amerika olyan ország, ahol a személyes jelenlét nagyon fontos, az üzleti partnerek csak abban bíznak, akit közvetlen közletről szemügyre vehetnek, tiszta haszon, mert Dzsúla - mint a színészek általában - jó benyomást kelt élőben.

Dzsúla remélte, hogy nem érti félre Zsanpól szavait, telefonon a legnehezebbek az idegen nyelvek, nem segítenek sem a szempár üzenetei, sem a gesztusok vagy a fintorok. A bók, hogy jó benyomást kelt élőben, a tizes körbe trafált. Zsanpól újra elismételte a legfontosabb híradást: minden rendben... már készül a fordítás... több washingtoni színház... érdeklődve várják...

Hosszasan búcsúzkodtak, add át kézcsoom Ilüsnek, a nagyszerű asszonynak, így Zsanpól; a legjobbkat a szenátornénak, így Dzsúla. Letette a kagylót, megtörölte verejtékező homlokát, és azt mondta tükön álló feleségének, aki alig várta, hogy folytathassák a marakodást: úgy tűnik, minden rendben. Tessék? Megyek Amerikába! - jelentette ki Marton diadalittas hangon. Mennyél csak, mondta Ilus, de ne hidd, hogy ilyen hülye viccekkel elütheted a dolgokat, én nem tréfálok, teljesen elegendem van abból, hogy te... satöbbi-satöbbi.

Zsanpól két hét múltán újra telefonált, ezúttal hajnali négykor. Marton arra ébredt, hogy Ilus azt mondja a telefonba: *Bitte várten!* Ő épp egy detektív-történet kellős közepén tartott álmában, üldözte a Ladáját a rendörség, kék villogással és bösz szirénázással, Ilus hangja az autórádióból harsant föl, mi a frász, német krimi adnak a Kossuthon? - kérdezte ő, addigra már Ilus nyújtotta a kagylót, asszem téged keresnek, de lehet, hogy téves.

Allo, Dzsúla? - kérdezte az ismerös hang, fölébresztettek, ugye? Áaa... - Dzsúla hangja kicsorbult. Zsanpól hirtelen franciáról angolra váltott, Dzsúla, hogy megy az angol? Kösz, jól, dünnyögte ő magyarul, s egy végtelennek tűnő másodperc után hozzáfűzte: *jesz... tenksz.* Zsanpól göcögött odaát Amerikában, igazad van, ez a két legfontosabb szó, hehehe... na, mikor jössz már? Hová? Hát ide, Amerikába! fontos volna, hogy azonnal gyere, mert... - Zsanpól egyre gyorsabban beszélt, Dzsúla már csak mondat-töredékeket fogott föl. Zsanpól intézi az egyfelvonásosok jogvédelmét (?). Dzsúla okvetlenül vigyen magával vacsorakabátot (??). A bemutatót patronálná a követség (???). Zsanpól hangszíne jelezte, jó hírek ezek, Dzsúlának minimum örülnie kéne, maximum hálásnak lennie, s míg ő e fokozatokon rágódott, újra elcsattant a főkérdés, mely minden mást homályba borított: *egyszóval mikor jössz át?* Hát... mikor kéne? Most, lehetőleg még a héten.

Dzsúla a saját izzadságában fuldoklott. Hogyan magyarázza meg, hogy ez itt nem Amerika, hanem Magyarország, öneki hivatalos útlevélre és vízumra van szüksége (a háromévenként egyszeri turistaút lehetőségét sajnos már kimerítette), emezek elintézése minimum egy hónapba telik, föltéve hogy a minisztérium eléggé rugalmasan kezeli az ügyet, mert ha nem, akkor még tovább tart. Zsanpól váratlanul visszaváltott franciára, s Dzsúla lelkére kötötte, hogy azonnal hívja fel, ha már tudja a dátumot, lediktált még két telefonszámot, amelyeken elérhető, ezek az ő *privát számai*, csak közeli barátainak vagy fontos ügyfeleinek adja meg. *Orövoár, Dzsúla!* Marton, aki jobban beszélt franciául, mint angolul, most egyetlen francia szót sem tudott kinyögni. Agya, akár egy korszerűtlen telefonközpont, csak lassan, recsegve-ropogva tudott az egyik nyelvről a másikra kapcsolni. *Köszönöm a... bizalmat*, mondta végül, ám Zsanpól addigra lerakta a kagylót.

Képzeld, Zsanpól azt akarja, utazzam Amerikába még a héten, mondta akadozó nyelvvel Ilusnak, de az asszony már az igazak álmát aludta. Ő tudta, erre neki sokáig nem lesz érkezése, ébren fog hánykolódni órákig - ha nem reggelig. Megnézte a telefonkönyvben, mennyibe kerül fölhívni Amerikát, heves szúrást érzett a mellkasában, amikor kiderült, hogy Zsanpól egy-egy negyedórás telefonja kábé kétezer forintba kerül, *noch dácú* dollárban!

Kilépett a keskeny balkonra. Csöndes ilyenkor a Damjanich utca, már (és még) nem jár a troli. A latyakos úttestet kék árnyalatúra színezte a neonlámpák indigós fénye. Valószínűleg én vagyok a legnagyobb magyar színész, aki nem alszik, gondolta, hanem didereg. Kihajolt a korláton, elképzelte, milyen szerencsétlen látványt nyújtana, ha leugrana innét. Persze, csak egy agyalágyult lesz öngyilkos a második emeletről... a végén még túlélném, folytathatnám az életem tolókcocsiban. Visszahúzódott a fűtött szobába, lekuporodott az egyik minifotelba, de máris háromkerekű rokkantkocsi lett az, hátradőlt, tekerte a kézipedált, míg azután úgy döntött, hogy ő azért bizonyára szert tenne egy motoros tolókcocsira, ha másként nem, hát a szövetség segítségével. Elvégre mégiscsak Jászai-díjas... És mit szólnának a halálhíréhez? Képzeljétek, *a saját* balkonjáról! a másodikról! Ne beszélj... pedig nem is látszott *annyira* lőkötnék. Temetésén valamelyik idősebb kolléga beszélne, elmondaná, mennyire szerették, milyen kár, hogy élete és pályája ilyen fiatalon szakadt félbe, *end szó on...* Eltűnése fölött hamar napirendre térnének, a szakma sebesen teszi túl magát a haláleseteken, a heves gyásszal fordított arányban áll annak időtartama, nincs kivétel, nincs kegyelem.

Másnap Zsanpól fölhívta Andrét, s általa üzent: a Pan Am légitársaság budapesti irodájába telepítette Dzsúla *open* jegyét, az időpont tehát kizárólag tőle - és a magyar hatóságoktól függ. Ennek a fele se tréfa! - Marton rohant a minisztériumba. Nem ismert ott senkit, de azért remélte, majdcsak talál valakit, aki ismeri őt. A portás - testes öregember - mindenesetre nem ismerte, alig akarta fölengedni, nem volt félfogadási idő. Elő kellett vennie a legmézesmázosabb hangját: én nem ügyfél vagyok, hanem Jászai-díjas színművész, várnak engem a kulturális osztályon, az izé elvtárs, az a feketehajú, na mondja már! Tóth? - kérdezte a portás gyanakodva; hát persze (Marton ezt egy árnyalatnyival túljátszotta), a Tóth elvtárs! Csakhogy két Tóth elvtárs dolgozott a kulturális *fő*osztályon, Marton a Tibort választotta; Tóth Tibor elvtárs, ismételte a portás, végtelen hosszúságú í-vel, hangsúlyából Marton érezhette, hogy Tóth Tibor elvtárs nem örvend közszeretnek.

Tóth Tibor elvtárs a maga részéről házon (sőt országon) kívül volt, táncfesztiválra utazott Hollandiába, így Marton bekönyörögte magát a helyetteséhez, Dugovics Tamás elvtárshoz. Dugovics elvtárs olyan arccal nézett rá, mint egy marslakó, amikor megtudta, hogy Marton színész, szabadkozott, az ő szakterülete a képzőművészet, nem a színház. Speciel én nem színházi, hanem útlevéügyben jöttem, jelentette ki Marton; Dugovics elvtárs csak pislogott a szemüvege mögött, akár egy hulló, meglátni és meggyűlölni egyetlen pillanat műve volt. Végighallgatta Marton beszámolóját, ingatta a fejét, az a probléma, Marton elvtárs, hogy mi csak akkor tudunk szolgálati útlevelet biztosítani, ha hivatalos útról van szó, hivatalos útról pedig csak akkor lehet szó, ha van rá utazási határozat... nem is tudom, mit mondjak most önnek, tisztelt Marton elvtárs! - gondterhelt arccal dőlt hátra a nyikorgó műbőr fotelban, meg kéne várnunk ezzel Tóth elvtársat. Mikor jön vissza? A jövő héten, szóval, az volna a legokosabb, ha Marton elvtárs kérne egy időpontot Tóth elvtárs titkárnőjétől, és aztán szépen rendeznék az ügyet Tóth elvtárssal.

Mi mind elvtársak vagyunk, csak a titkárnő nem elvtársnő, gondolta Marton, amikor az a lenszöke lány pörgetni kezdte az előjegyzési naplót, s így szólt: február nyolc, hétfő, tíz harminc. Ne tessék viccelni, most december van! A titkárnő biztosította, hogy egyáltalán nem viccel. Tóth Tibor elvtárs csupán egy napot tölt itthon, miután Hollandiából hazatér, mert

rögtön elutazik Madridba, ahol magyar-spanyol tudományos együttműködési szerződést ír alá a miniszter elvtárs, és Tóth Tibor elvtársat magával viszi. Madrid után kezdődik a hungarológiai konferencia Szegeden, Tóth elvtárs az elnökségben lesz, föl is szólal. Aztán Kelet-Berlinben nyit meg kulturális napokkal egybekötött grafikai kiállítást, és amint visszatér, szabadságra megy a családjával. Január elején indul Japánba, az Állami Népi Együttessel...

Marton kezdte elveszíteni a türelmét, szép, szép, hogy Tóth Tibor elvtárs összevissza utazgat a világban, állampénzen, de hogyan fogom én megmagyarázni Zsanpólnak, a dúsgazdag amerikai üzletembernek, hogy emiatt nem kaphatok útlevelet? gondolom, senkinek se hiányzik, hogy az amerikai lapok megírják: Magyarországra visszatértek az ötvenes évek, nem eresztik ki a magyar színészt a saját darabja bemutatójára!

A titkárnő bevette ezt a blöfföt, megígérte, hogy beszél majd ő Tóth elvtárssal telefonon, Tóth elvtárs bizonyára mindent elkövet, ami emberileg lehetséges. Talán jobban járnék, gondolta Marton a páternoszterben, ha Tóth elvtárs mindent elkövetne, ami elvtársilag lehetséges. Az amerikai álom változatlan fényességgel derengett a látóhatár peremén, elérhetetlen messzeségben. Marton újra és újra fölhívta Tóth elvtárs titkárnőjét, a lenszöke lány hitegette és nyugtatgatta. Zsanpól megint telefonált, mi lesz már? mikor jössz? csak rád várunk!!! Marton nem remélte, hogy akadozó előadásából Zsanpól megérti, Tóth elvtárs Hollandiában van, utána Madrid és a hungarológia következik...

Ekkoriban tört ki a balhé a színházban, két idősebb vezető színésznek adták tudtára, hogy nem tartanak igényt rájuk, mindkettő azonnal kilépett, hátrahagyván futó előadásokat és félig próbált szerepeket. Martonnak be kellett ugrania, ettől diónyivá szűkült a gyomra, gyűlölte a beugrásokat, de az ember nem hagyhatja cserben a színházát, *navigare necesse est*, beugrani pedig muszáj. Laci bácsi volt a főszereplő, igyekezett segíteni, ha Marton hibázott, átbeszélte a jelenetet. Marton előadás után meghívta egy italra a késdobálóba, Laci bácsi törzshelyére. Tűnődött, elmondja-e neki, a konyak megoldotta a nyelvét, kicsusszant belőle az egész história egy szuszra.

Igazad van, édes fiam, megmondom őszintén, nem szabad ittmaradni, ha a te korodban volnék, én is elmennék Amerikába, vissza se néznék! Pillanatnyilag nem disszidálni készülök, mondta Marton, hanem csak a bemutatóra, és egyelőre beélném egy szolgálati útlevelemmel. Laci bácsi erre így szólt: igazad van, édes fiam, megmondom őszintén, nem szabad azt hinned, Amerikában kolbászból fonták a kerítést!

Martonnak semmi kedve nem volt hazamenni Ilushoz, úgyis csak veszekednének, mostanában már minden kiejtett szó kézigránatként landolt a másik testén. Lassan Amerika maradt az egyetlen ésszerű kigázolás a zavarosból. Megkettőzte erőfeszítéseit, a végén sikerült elérnie, hogy Tóth Tibor elvtárs az írásban (három példány) beterjesztett kérelemre Hollandia és Madrid között ráfirkantotta: *Rendbe. Tóth*. Marton mehetett a külügyi osztályra, ahol egy megjegyezhetetlen nevű elvtárs várt rá, tuskó méretű és formájú fejjel, házi készítésű szilvapálinkával, valamint azzal az ígéretes nyitánnyal, hogy szépen ee-rendezzük az ee-rendeznivalókat! Marton emelte poharát az Útlevel elvtárs egészségére, Útlevel elvtárs meg a Művész elvtárséra, kérte, mesélné el, mijáratban küldték ide. Marton nekilátott: őt az a kivételes szerencse érte... - ám még csak Zsanpól első látogatásának lefestésénél tartott, amikor Útlevel elvtárs közbeszólt: álljunk csak meg egy bajtársi szóra! jól értem én, hogy ön egy amerikaival, egy devizakülföldivel tárgyal, sőt néki kéziratokat ad át?! nem lesz ez így frankó, Marton elvtárs! kért ön erre engedélyt?

Mi a tûrôt akar ez? - gondolta Marton sértetten, milyen engedélyt kellett volna kérnem ahhoz, hogy André bemutasson Zsanpólnak és a szenátornénak? olyan sok magyar színházi ember után érdeklődnek Amerikában? talán inkább gratulálna! elvégre már elmúltak az ötvenes évek! ez a stílus azért egy kissé különös, nemde?? - mindezt azonban elhomályosította az aggodalom: hátha tévedek, és mégse múltak el az ötvenes évek *annyira*, kérdés, beleköphet-e a levesembe ez az idióta, ez a rohadt béemes! ez a tetű ávós!? Hm... éppenséggel beleköphet, ha nagyon akar, okosabb, ha nem próbálom ki... - felöltötte a jópofa bohém álorcáját, a szórakozott színészemberét; ajjaj, tuttam, hogy valamit rosszul csinállok, de hát én nem is tuttam, hogy engedélyt kell kérni, mit tegyek, ha már így alakult? aggyon tanácsot, drága elvtársam! Ettől Útlevel elvtárs megenyhült, jó van, akkó majd úgy vesszük, hogy tőlem kérte az engedélyt a Marton elvtárs, és én megadtam az engedélyt. Marton közel állt ahhoz, hogy megragadja a tuskófej alatti lebernyeges nyakat, s addig szorongassa, míg a krapek piros-pozsgás pofája hamuszínűvé sápad.

Tudta, hogy az ilyesmi nem marad titok, de arra azért nem számított, hogy ilyen sebesen szalad szét a hír a szakmában - sőt a városban -: meghívták a Martont Amerikába, premierje lesz a Broadway egyik legelegánsabb színházában, a darabot ő írta, ő rendezi s ő játssza a főszerepet is, ötezer - tízezer!! százezer!!! - dollárért... Azonnal föltűntek a színen a kérincselők és a hiénák, napjában tizenkilencszer kellett elismételnie: nincs pénzem, nincs is szerződése (még! - tette hozzá magában babonás elszántsággal), nem kerestem dollármilliókat (még!), az se biztos (még!), hogy tényleg utazom.

Hívatta az igazgatója is, édes Gyulám, most akkor mi a helyzet ezzel az Amerikával? félévre mész vagy egész szezonra? egyáltalán, mikor? Nem mondhatta az igazat, nagyon kamunak hangzott volna (ismerni kell Andrá, Zsanpólt és a szenátornét, hogy az ember érezze az ügy komolyságát). Tódított egy kicsit *fölfelé*, például hogy Zsanpól nemcsak festőket, hanem színészeket és rendezőket is képvisel impresszárióként (elvégre édes-mindegy, hogy Zsanpól maga egyengeti-e a dolgokat Amerikában, vagy pedig egy befolyásos színházi ügynök, aki Zsanpól jóbarátja). Marton látta, az igazgató szemében fölizzottak az irigység lángjai, nem tudott ellenállni, hogy ne gyötörje tovább ezt az embert - aki oly sok szerepet adott Marton helyett másoknak -, újabb részleteket tárt föl reménykedéseiből, a valóság vékonyka jéglapjára tornyozva. Jól van, édes Gyulám, de most akkor én számítsak rád a következő évadban vagy sem? - kérdezte az igazgató ellenséges felhangokkal, utálta az ilyen variálást, neki a színész álljon rendelkezésére feltételek nélkül, akár egy beszélő szerszám. Marton sejtette, jövő évi szerződtetése egyszeriben bizonytalanná vált. Újabb ok, hogy Amerika sikerüljön - sikerülnie kell.

Immár nem volt értelme megtartóztatnia önmagát, folyton Amerikára gondolt, és folyton Amerikáról akart beszélgetni. Agyadra ment, jelentette ki Ilus egy vad vita végén, alig várom, hogy eltakarodjál oda. Én is alig várom! - ez volt a legutolsó kérdés, amiben ők ketten egyetértettek. Az amerikai álom szürke árnyat vetett mindarra, ami itthon zajlott. Marton még a kedves szerepeit is ímmel-ámmal játszotta, mintha elfelejtette volna, mennyit erőlködött annak idején, hogy egyáltalán megkapja őket. Hívták a tévébe, egy Szép Ernő darabba, három nap, szép feladat, jó pénz, régebben ilyenkor minden követ megmozgatott, hogy elvállalhassa, most meg örült, amikor kiderült, hogy nem tudják egyeztetni a színházi beosztása miatt. Egyre több időt töltött angolozással, a végén azon kapta magát, hogy bizonyos szerepei kulcsmondatait próbálja angolra fordítani.

Vívta közben kisdéd háborúját, egyre újabb frontokat kellett nyitnia, például az amerikai követségen, ahol a szolgálati vízumhoz szintén a minisztérium utazási határozatát követelték; aztán a Pan Am légitársaság irodájában, ahová sehogyan sem akart megérkezni az a telepített

jegy, amelyet Zsanpól küldött; harcban állt továbbá a színháza titkárságával, mert nem tudta megmondani, hogy mikor nem lesz itt; mindezt tetézték az otthoni aknamező robbanásai - nem voltak könnyű hetek.

A jó hírt megint André hozta, beszéltem Zsanpóllal, valami hiba csúszott az ügyintézésbe az utazási irodában, de *nincs probléma*, holnapután repülsz, abban maradtunk, hogy én veszem a jegyedet, már meg is van, Zsanpóltól kapsz apanázst és nála fogsz lakni, kész a darabjaid fordítása, beadta őt színháznak, olvassák, és úgy néz ki, érdeklődik mind az őt! Martonból kitört a diadalordítás, melyet először alaktalan vonyításnak érzékelt, csak utóbb jött rá, hogy azt üvölti: *baró!* Kamaszkora óta nem használta ezt a szót. André csodálkozva pislogott, tessék?

Marton ballagott lefelé a Filler utcán gyalogosan - amióta hadiállapot volt köztük, Ilus ritkán engedte át a kocsit, arra hivatkozott, hogy az ő nevén van -, mellkasát majd szétfeszítették az érzelmek. A Baletteipőbe ment, ott hajnalig áll a bál, és sosincs túl későn. Részeg asztaltársaságok uralták a terepet. Betódult azután egy csapat premier-bankettoló vidéki színész, ünnepelték magukat, mert följöhetnek két előadásra a Pestibe. Akadt köztük néhány régi haver, Marton velük iddógált, már ők is hallották, hogy Amerikába készül, gratuláltak neki. Ugyan, ne vicceljete... ez még semmi. Tavaly ilyenkor Miskolcra készültél, bazd meg, mondta az egyik srác, annál csak jobb lehet, nem? Tavaly ilyenkor úgy volt, hogy Marton Miskolcra szerződik, félt, hogy a József Attilában nem újítják meg a szerződését. Halálra izgatta magát ezen a hülyeségen.

A bankettolókhöz civilek is csapódtak, Marton rástartolt egy törékeny fekete csajra, a végén hazakísérte, ismerősöknél lakott a Bajza utcában, sehogyan sem akarta fölvenni magával, Marton erősködött, végül fellopakodtak a lépcsőn, s a konyhában tanyáztak le. A lány nem mert villanyt gyújtani, nehogy fölbredjenek a háziak. Nyugodj meg, nem csapunk zajt, engedd el magad, hiszen te is akarod! - gyözködte Marton. Ám amikor végre célba érhetett, azonnal fölrobbant. Ne haragudj, lihegte, nagyon kívántalak. Nem kapott választ, de érezte, haragról szó sincs, a lány inkább megkönnyebbült, hogy túlestek a dolgon, s nem nyitott rájuk senki, sietve visszahúzott magára mindent, jól van, szerbusz akkor most már.

Milyenek lehetnek az amerikai nők? Bizonyára gátlástalanabbak. Hamarosan meglátod. Odaát talán még *ez* is más - következésképp ott te is csak jobb lehetsz, mint itt, gondolta.

Marton tudta, hogy Zsanpól a Watergate-ben lakik, azt azonban csak kint értette meg, hogy e névről a washingtoniaknak elsősorban nem a Nixon lemondásához vezető botrány jut eszükbe, hanem a gazdagság. A Watergate *a város legelegánsabb lakcíme!* - az épületszoportban lévő szálloda így hirdeti magát. Zsanpólnak a Watergate-ben nemcsak lakása, hanem irodája is volt. Martont a ház csupaüveg előcsarnokában libériás inas kísérte a portáspulthoz, s miután megkapta a kulcsot, az inas vitte a bőröndjeit a lifthez a süppedékeny szőnyegpadlón. Amikor Zsanpól lakásába lépett, úgy érezte, egy amerikai filmbe került. A berendezés múzeumra emlékeztetett, de nem hiányoztak a technika áldásai sem, képmagnók minden szobában, bonyolult telefonok, titokzatos világítás. Az egyetlen, ami hiányzott: Zsanpól maga. A megbeszélés szerint a reptéren várta volna a magyar színészt, ám ő a Pan Am jóvoltából kilenc óras késéssel érkezett. Mint kiderült, Zsanpól kilenc órával azelőtt is csak egy telefonüzenetet hagyott a reptéri információnál, miszerint üzleti tárgyalása elhúzódik, Marton üljön taxiba, a lakásban majd részletes instrukciókat talál. Marton erről csak akkor szerzett tudomást, amikor végre rájött, hogy a *Misztör Dzsúli Merten*, akit a hangosbemondó kitartóan szólongat, ő volna.

A hatalmas nappaliban üvegajtók sorozata nyílt a hosszú teraszra, a szobából is látszott az egész város. Marton megállt ott, kilihegte magát. Az inas várt egy pillanatig - nyilván borraivalóra -, majd kedvetlenül azt mondta: *Have a nice evening, sir!* - és távozott. Legyen szép estém... ez igazán kedves.

Egyrészt időmilliomos volt, másrészt őrijítő türelmetlenség gyötörte. Tapogatta a bútorokat, igyekezett magába szívni a látványt, az ínycsiklandó illattal együtt, amelyet az élénk trópusi növények (mint később megtudta: dél-amerikai orchideák) bocsátottak ki. Az előszoba falát krómkeretbe illesztett fotók borították, majdnem mindegyiken fölfedezhette Zsanpólt, amint férfiakkal ráz kezét, nőkkel vált puszit vagy nyújt át nekik virágot. Ismerős arcok. Herbert von Karajan... Mikhail Baryshnikov... Maria Callas... Julie Andrews...! Stevie Wonder...!! Federico Fellini...!!! - nyilván a többiek is közismert művészek, noha Marton nem tudta, kicsodák. Ha Zsanpól ilyen hírességek puszipajtása, akkor talán... esetleg... ha egy kis szerencsém van...!

Zsanpól instrukcióit a kerek - minden jel szerint rokokó - ebédlőasztalon találta, egy hosszúkás borítékban. Dombornyomású mélykék betűk hirdették, hogy a feladó: *Jean-Paul Faurreau de Percy, Watergate West*. Se utca, se házszám, errefelé nyilván mindenki tudja, hogy merre található e nevezetes épület. Marton jó jelnek vélte, hogy épp a nyugati szárnyba került, számára Amerika nem csupán egy új földrész volt, hanem maga a NYUGAT, az a hely, ahol a PÉNZ az ÚR - ha az embernek szerencséje van, akkor ez az úr az ő szolgája lesz, s ilyen pompában élhet, mint Zsanpól.

A borítékban formára vágott, halovány virágmintákkal díszített lap volt, a sarkában - természetesen domborbetűkkel - azt olvashatta: *From the Desk of Jean-Paul Faurreau de Percy*, vagyis hogy ez a cetli Zsanpól íróasztaláról való (származik, fakad, ered). Kis híján felsikoltott a gyönyörtől, annyira tetszett neki ez a nagyvonalú, udvarias és arisztokratikus stílus, amint lehet, ő is csináltatni fog ilyen kártyákat, sajnálatos, hogy nincs nemesi előneve, éppenséggel kitalálhat egyet, ezen ne múljon. Ha Budapesten, ilyesfajta lapokon küldene üzeneteket az igazgatójának, a színházi és filmrendezőknak, elállna a szavuk. Zsanpól szálkás betűitől neki állt el. *Welcome in America!* - így kezdte. Isten hozott Amerikában. Ő, mármint Zsanpól, csak két nap múlva fog visszaérkezni Kaliforniából, fontos üzleti ügyek jöttek közbe, elnézést kér. Addig Dzsúla bonyolítsa az *appointment*-eket (ezt meg kellett néznie a szótárban: 1. kinevezés; állás 2. megbeszélés; megbeszélés időpont/találkozó; randevú) legjobb belátása szerint, de ne kötelezze el magát egyik színháznak se. A *schedule*-t (1. táblázat, jegyzék; toldalék, függelék; kérdőív 2. Munkaterv, ütemterv, ütemezés 3. US menetrend; órarend) a titkárnő legépelte, megtalálja a szobájában, a bejárattól balra. Mindig de. 9-re jön a titkárnő (Charlotte), és du. 3-ra a bejárónő (Laura, ő chilei, az angol tudása nem tökéletes). Az étkezések elintézve, italok a jégszekrényben, ha bármi kéne, rendelés a 4987-esen. Majd Marianne is jelentkezik. A másik borítékban talál egy kis pénzt a költségeire. *Have fun, Gyula! Yours, Jean-Paul*.

„Mulass jól, Dzsúla!” - e kívánság olvastán kellemes borzongás futott végig a gerincében. Ám az igazi meglepetés a másik borítékban volt: kétezer (azaz 2.000) dollár, egészen friss bankók. Dzsúlát előtötte a forróság. Akár a mesében... A valóság a legvérmesebb reményeit is fölülmulta. Megkereste a szobáját, amelynek külön fürdőszobája volt, vörös márványborítással, beépített mosdóval és növénytartókkal - ebben a lakásban minden szobához tartozott egy fürdőszoba. A súlyos íróasztal fölött parafa hirdetőtábla lógott a falon, rajta pedig *GYULA MENETRENDJE* (órarendje? munkaterve? táblázata? jegyzéke? toldaléka? függeléke?), gyönyörűen legépelve. Színházak és emberek nevei sorakoztak egymás alatt, időpontokkal és szükségű utasításokkal, *holnap 10-kor itt lesz tárgyalásod*, 11-kor pedig a Watergate

Szálloda kávéházában, *figyelem! neked kell fizetned!*, 1-kor munka-ebéd itt, 3-kor újabb tárgyalás, *készíthetsz kávét, találsz hozzávaló süteményeket a felső konyhaszekrényben*, 5-kor party a Georgetown Egyetemen, *Marianne visz*, 8-kor interjú, *Washington Times*, 9-kor vetítés + fogadás a Kennedy Centerben, *dinner coat!* (Dzsúla már tudta, hogy a dinner coat - vacsorakabát - nem más, mint a szmoking.) *Ha nem hoztál, válassz a szekrényből.* És így tovább, három napra előre.

A ruhagondokon úrrá leszek valahogyan, de mi lesz a nyelvi problémákkal? még nem beszélek elég jól angolul ahhoz, hogy üzleti tárgyalásokat folytassak, pláne hogy interjút adjak a *Washington Times*-nak! Csigavér, mondta félhangosan. Turkálni kezdett a fiókos szekrényben, töménytelen videokazettára bukkant. Kiókumlálta, hogyan működnek a képmagnók. Úgy érezte magát, mint a medve a mézraktárban. Nézte a filmeket, gyakran egyikből a másikba kapva, Marlon Brando, Vivien Leigh, Humphrey Bogart, Ingrid Bergman... A *Casablancá*-t a közepén kezdte, amikor Victor Lázló és gyönyörű hitvese a rendőrörsön megtudja, nem kapnak *exit visá*-t. Ingrid mosolya elgyöngítette, Humphrey pedig ellenállhatatlan vágyat keltett benne, hogy rágyújtson. Talált aranyszopókás cigarettát egy zenélő ezüstdobozban, Zsanpól nevének kezdőbetűi díszítették a füstszűrőket - pedig Zsanpól nem is dohányzott.

Dzsúla habozás nélkül Rick oldalára állt, a magyar nevű cseh partizán ellenében. Fölkavarták az érzelmek és a színek - Sam öltönyének rőt sárgája, Ingrid szemének forró barnája, Rick szmokingjának hófehérje -, hirtelen rádöbbsent: álljon meg a menet! hiszen ez egy fekete-fehér film! - hiába, ezúttal SZÍNESBEN peregetek a jelenetek. Ja... szóval... kiszínezték... - már emlékezett, olvasott erről a *Film, Színház, Muzsika*-ban, az amcsik számítógépes módszerrel színezik a régi filmeket. Gusztustalan ötlet. Igen... - de akármennyire igyekezett, nem tudta visszatásztónak találni a színes *Casablancá*-t. Sőt... tulajdonképpen... tetszett neki. Lehet, hogy már *minden* tetszik, ami amerikai?

Addigra kivilágosodott, hajnali hat felé járt. Forró fürdőt vett a királyi kádban, miután tízperces vacakolással rájött: nem forgatni kell a csaptelepet, hanem húzni. Hajat mosott, majd nagy műgonddal megborotválkozott. Sejtette, hosszú, nehéz napja lesz, készen állt rá, nem érezte magát gyötröttnek, noha szemernyi sem aludt. Nedves hajjal fázott egy kicsit, magasabbra akarta állítani a fűtést, megtalálta a kilincsszerű fogantyút a falon, jobbra és balra forgathatta, mindkét irányban felzúmmögött egy lágy járatú motor, és áramlani kezdett a levegő. Dzsúla a baloldali ív közepére tolta a fogantyút, s várta, hogy bemelegedjék a szoba.

Fél hétkor valaki xilofonozni kezdett a lakásban. Csupán néhány másodperc múltán jött rá, hogy a telefon csöng így - mind az öt darab. Fölkapta az íróasztalit, André szólt bele, rendkívül közlőrl: Gyulus? Szerbusz, kiáltotta Dzsúla megzavarodva, honnan beszélsz? Honnan beszélnek, Budapestről, akartam tudni, hogy rendben mennek-e a dolgok? Dzsúla boldogan mesélni kezdte ideérkezése kalandos történetét, elfeledvén, hogy a tengerentúli hívás sokba kerül, André egy ponton közbeszólt: megkaptad *azt* a kétezer dollárt? Dzsúla zavarba jött, ilyesmiről az ember nem szívesen beszél telefonon, lehallgathatják... Megkaptam, mondta rövid szünet után, azon töprengve, honnét tudhat erről André, hát... csak nem te küldted...? Dehogynem, Zsanpól nem mondta? Ő még nincs itt... nem kellett volna... Majd gazdag leszel, és visszaadod, jelentette ki André.

Letették a kagylót, de nem volt ideje megemészteni André tapintatos nagyvonalúságát - amelyről eddig úgy hitte, Zsanpól tapintatos nagyvonalúsága -, újra csöngött a telefon. A vonal végén a szenátorné érdeklődött, hogy volna-e Dzsúlának kedve vele reggelizni? Az igenlő választ követő harmincadik másodpercben megérkezett: *háj, Dzsúla!* - arcon csókolta, hadarva magyarázott valamit, amiből Dzsúla csupán a „reggeli” és a „meleg” szavakat értette. A szenátorné benyitott az ő szobájába is, Dzsúla röstelkedett, mert nem ágyazott be (igaz, le

se feküdt). A szenátorné teli szájjal nevetni kezdett, *the air conditioner!* - a fogantyút az ellenkező irányba hajlította. Ezek szerint hűtöttem fűtés helyett, állapította meg Dzsúla. Úgy érezte, a szenátorné képében egész Amerika neveti ki. Tűnődött, hogyan köszörülhetné ki a csorbát, hihető volna-e, ha kijelentené, hogy direkt hűtött, mert melege volt?!

Ilyesfajta helyzetekből majdnem mindig hazugsággal vágta ki magát. Hányszor de hányszor állította számára ismeretlen filmekről, szindarabokról, könyvekről: persze, láttam, igen, olvastam, ó, hogyne! - pusztán azért, mert nem akart tájékozatlannak tűnni, vagy mert igyekezett bevágódni valakinél (főképpen egy-egy rendezőnél), akitől a sorsa függött. Sokszor megesett, hogy lesújtó (vagy éppen elragadtatott) véleményt mondott olyasmiről, amiről még nem is volt véleménye, mert érezte, hogy e lesújtó (vagy elragadtatott) szavakat várják tőle az adott pillanatban. Mintha örökösen arra törekedett volna, hogy többnek, szebbnek, jobbnak, okosabbnak higgyék annál, amilyen, és ez az iparkodás meglehetősen sok fáradsággal járt.

Egyre több példa jutott eszébe, végül az a régesrégi jelenet, amikor Fehér Kati hirtelen fölkel mellőle a díványról, vetkőzni kezdett, végül ott állt fölötté meztelenül, telten és diadalmasan, akár egy görög szobor. Marton nem volt képes megszólalni vagy megmozdulni, sejtette, a lány arra vár, hogy ő is levetközzék, elfogta a rémülettel keveredő izgalom: Kati is *azt hiszi...* - osztálytársai úgy tudták (tőle...), Marton már túlesett *mindenen*, többször is, ebből egy szó sem volt igaz, de nem vallhatta be, éppen most! - úgy kellett tennie, mint aki nem először van ebben a helyzetben. Azzal kezdte, hogy a tátva maradt száját becsukta, Kati már mellé térdelt, segített a gombolkozásban, azután valahogyan megesett a dolog, ő úgy viselkedett, ahogyan a férfiak a ponyvaregények és a filmek ágyjeleneteiben szoktak, a többi Katin múltott.

A szenátorné közben szakadatlanul beszélt, és Dzsúla - tessék, megint ezt csinálom! - minden lélegzetszünetben helyeselt: *ou, jeee...*

Csöngettek, ami éppolyan éteri hang volt itt, mint a telefon, a szenátorné ajtót nyitott, a folyosón látomás: egy feketebőrű ember, vakító fehér szmokingban, terülj-terülj asztalkámat tolt be a lakásba. Lefékezett a nappali közepén, egymás után emelgette a vörösréz bűrákat a tányérokról, s úgy sorolta az ételek nevét, akár egy divatbemutatón a konferanszié a ruhakölteményekét, minden fogás után *madame*-nak szólítva a szenátornét (ami azonban *mem*-nek hangzott), jelezvén, tudja, ki az úr a házban. Egyetlen egyszer sem pillantott őrá, levegőnek tekintette, épp ezért Dzsúla jól megnézte azt a kerek asztalt, olyasvalamit keresett, ami a bőséges választékból hiányzott, ez volt a piritós. Amikor aztán a fekete pincér lazán hajlongva föltette a - költőinek szánt - kérdést: óhajt még valamit, *mem?* - Dzsúla ellentmondást nem tűrő hangon *tóoszt*-ot rendelt, abban bízva, hogy ez az angol neve, és nyert. Kulloghatott vissza a pasas oda, ahonnan jött, a piritósért. Amikor hozta, szembogarában égtek a megvetés fehér lángjai; nem baj, apuskám, gondolta Dzsúla, majd megtanulod, hogy emberszámba vegyél... Minden ellenérzés közül a leghamarabb sarjadó s a leghevesebb a kiszolgáltatottak egymás iránti utálata.

Amint asztalhoz ültek, farkasétvágya támadt, mindent meg akart kóstolni. A szenátorné mosolyogva kínálta a francia péksüteményeket, a jamaikai banánt, a szalonnás rántottát - megemlítvén, hogy abban túl sok a *cholesterol*, de nagyon finom -, a mag nélküli chilei szőlőt, a narancs frissen facsart levét, s természetesen a meleg piritóst, amelyen egyenletes ragyogással olvadt a margarin, amelyet ő vajnak hitt. Zabált, két pofára. Reggeli után a szenátorné magára hagyta. Dzsúla feszülő gyomorral telepedett a videó elé, nézni kezdte a *Játszd újra, Sam!*-et, a közepétől. A fekete pincér kicsivel ezután tért vissza a romokért, Dzsúla királyi mozdulattal engedte meg, hogy eltávolítsa a kerekeken guruló asztalt.

Pontosan kilenckor nyílt az ajtó, megjött Charlotte, a titkárnő - sovány, feketehajú nő. Kérdezte, mit tehet érte, s amikor ő azt felelte: semmit, felajánlotta, hogy mindenesetre főz egy kávét. Ciripelt a telefon, Charlotte jelentette, hogy a portás az, *Mr Mertn*-t keresik, a Pramm-pramm (érthetetlen) színháztól, fölküldheti-e őket. Törékeny testalkatú, bajszos és csokornyakkendő kis muki érkezett, szürke öltönyben, egy szőke, szintén törékeny testalkatú és ugyancsak szürke férfiöltönyt viselő nővel, akinek azonban a csokornyakkendő helyén két rézgolyó himbálózott, fémcs hanggal csapódva egymásnak minden mozdulatánál. Mielőtt helyet foglaltak volna, ugyanolyan leplezetlen elragadtatással néztek körül Zsanpól lakásában, mint Dzsúla tegnap, ezt jó jelnek tekintette. Leültek a barokk fotelokba, a térdükre helyezték fekete kazetta-aktatáskájukat, majd kinyitották. A férfi elővett egy áttetsző, halványzöld borítójú, nagyalakú könyvet, a nő pedig mindenféle papírokat. Hogyan utazott, kedves Dzsúla? Köszönöm, jól. Tulajdonképpen merre van Magyarország? Európában. Persze, de azon belül? Hát... a közepin, Ausztria mellett. Ott szocializmus van?! Igen. És... milyen?

Elmesélte nekik, hogy Kovács bácsit behívatták az elvtársak (*comrades*) a minisztériumba, megkérdezik tőle, no, Kovács elvtárs, mi a véleménye a szocializmusról? Az öreg töpreng egy darabig, majd azt mondja: jó. De Kovács elvtárs, nem tudná kifejteni valamivel bővebben? Az öreg megint elgondolkodik, és azt mondja: nem jó!

Óriási sikert aratott, térdüket csapkodva nevettek. Utána még el kellett mondania, hogyan működik a cenzúra Magyarországon; kötelező-e a párttagság; miként kaphat az ember útlevelet; mennyit keres egy vezető színész; támogatja-e az állam a színházakat; van-e Nemzeti Színház és milyen darabokat játszik? - válaszlai többségét *wonderful*-nak találták. Dzsúla elvesztette a türelmét: szóval, mi a helyzet az egyfelvonásosokkal?

Egymásra néztek. A férfi ünnepélyesen a dohányzóasztalra helyezte a nagy alakú könyvet, és azt mondta: ezek *wonderful* darabok, elő szeretnék adni, minél előbb. A szőke nő egyetértő mosollyal bólogatott, szürke szembogarán megcsillant a fény. Bumm! - Dzsúlának a legnagyobb lelkierőre volt szüksége ahhoz, hogy ne kezdjen indián táncba a Watergate Building négyzetberakásos parkettáján, melyet Zsanpól lakásában méregdrága kínai szőnyegek takartak. Egyszeriben végtelenül rokonszenvesnek látta azt a madárcsontú férfit, és kifejezetten gyönyörűnek a vézna, szőke nőt. Aki az ő darabjait szereti, rossz ember - rossz asszony - nem lehet.

Jack az *artistic director* a színházban, mondta a nem rossz asszony, ő pedig a *managing director*. Megtárgyalhatjuk-e a részleteket Faurreau úr távollétében, aki tudomásunk szerint az ön *képviselője*? - kérdezte az *artistic director*. Dzsúlát még soha senki nem képviselte (nem tudta, ez azt jelenti: Zsanpól az ügynöke, persze, annak is ugyanígy örült volna). Igen, okosabb, ha ővele tárgyalják meg a részleteket! - eszébe jutott Zsanpól intelme, hogy ne kötelezze el magát. Az órájára sandított, tíz perce volt még a következő menetig, odalenn a kávéházban. Sajnos, Amerikában a színház haldoklik, magyarázta a szép szőke *managing director*, az állam alig költ a kultúrára, van ugyan egy alapítvány, amit még Johnson elnök hozott létre, a *National Endowment for the Arts*, de az csak azoknak a színházaknak ad, amelyeknek a vezetői nagy befolyással bírnak kormányzati körökben, Washingtonban például csak az *Arena Stage*-et támogatják, pedig ott elavult színjátszás folyik, ám a bizottság tagjai, akik a pénz fölött diszponálnak, nem járnak színházba.

Mintha megérezték volna, hogy Dzsúla ideje lejárt, egymásra pillantottak, cirádás névjegyüket az asztalra helyezték, becsukták a kazetta-aktatáskákat és fölálltak. Dzsúla sokáig vacakolt a bejárat ajtónál a kulccsal, melynek nem volt tolla, nyolcszögletű csonkban végződött, azzal kellett volna a lyukba találnia, az *artistic director* segített, s közben azt mondta: egyre keve-

sebben áldoznak a művészetre, épp ezért a színház rendkívül hálás Faurreau úrnak, aki ilyen bőkezű adománnyal segít, hogy egy remek magyar szerző színpadra kerüljön Washingtonban.

Generous donation... - Dzsúlát e szavak szíven szúrták. Beléptek a liftbe. Eddig szó se volt arról, hogy Zsanpól pénztárcája kell a darabok színre viteléhez. Lekonyultan búcsúzott el a művészi és a menedzselő direktortól a hallban. Megkérdezte a portást, hogy merre van a hotel kávéháza; mehet az épületen belül és kinn az utcán is, utóbbi a rövidebb, magyarázta a libériás. Kilépett az utcára, amerikai film, már megint: hatalmas autók suhantak mindkét irányba négy sávban, a szembeni épületen villogtak a neonbetűk: HOWARD JOHNSON, nyilván nem a volt elnököt reklámozzák, az különben sem Howard, hanem Lyndon B. A tetőteraszokon kopár fák álltak fakádakban, szép lehet itt nyáron. Kisütött a nap, olvadozott a hó.

Az osztályon felüli Watergate Hotel csupa márvány halljában diszkrét tábla hirdette a falon: JACKET REQUIRED - öltöny kötelező. Dzsúla farmerben volt s norvégmintás pulóverben, kis híján visszafordult, ám aztán úgy döntött, szóljon, akinek nem tetszik valami, behatolt a kávéházba. Egy fehér szmokingos pincér állta útját, de Dzsúla nem engedte, hogy megszólaljon, üzleti tárgyalásom van itt! - jelentette ki igen határozottan, azzal a bizonytalan érzéssel, hogy fogalma sincs, kivel fog üzleti tárgyalni, a nevére sem emlékezett, fönn hagyta azt a papírlapot, *From the Desk of Jean-Paul Faurreau de Parcy*. Valaki megérintette a vállát, *Dzsúla?* - tagbaszakadt, himlőhelyes arcú, vele egykorú férfi állt ott, hosszú kese haja lófarokba kötve. Báb vadyok, a *Brook Theater*-től yövökh, mondta tört magyarsággal, a névjegyén viszont Bob volt, Bob Pfefferdohle. A hóna alatt ugyanaz a halványzöld borítójú, nagyalakú könyv, mint amilyet Marton az egyenöltönyösöknél látott. Leültek hátul, az emberméretű palmafák mögött. Báb angolra váltott, a nagyapja magyar-osztrák származású, ő maga Bruck an der Leithán született, onnét keveredett kétéves korában Hollandiába, majd a tengerentúlra. Dzsúla megkérdezte, hogy artistic vagy managing igazgatója-e a Brook Színháznak, Báb azt felelte, mind a kettő, és büszkén vigyorgott. Gratulálok. Köszönöm... hogyan utazott, Mr Marty? Jól. Én még sosem jártam Magyarországon, azt se tudom pontosan, merre van Európában. Mindjárt Ausztria mellett, magyarázta Dzsúla rutinosan, ha szemben állunk, kissé jobbra. És milyen ott az élet? Dzsúla neki is elmesélte Kovács bácsi véleményét a *szocializmusról*. Báb öblös nevetésben tört ki.

Kávét ittak óriási bögrékből, és gyümölcstortára emlékeztető süteményt ettek. A Színház- és Filmművészeti Főiskola működése; a nem kötelező párttagság, a három évenkénti útlevel és a vezető magyar színészek havi átlagjövedelme után Dzsúla a tárgyra tért: mi a pálya az egyfelvonásosokkal? Báb arcára kaján vigyor terült, megérti ő, ha a derék szerző türelmetlen, maga is írt drámákat régebben, egy szó mint száz, kitűnőnek találja a darabokat, készen áll arra, hogy megrendezze mind a kettőt: egy estén játszhatnánk őket, szünettel, mit szól ehhez a derék szerző? Mit szólhatnak? - nyögte fölényesnek szánt hangon. Báb atyáskodva a vállára eresztette vaskos ujjait, nem kell hálálkodnod, elvégre ez így mindenkinek jó üzlet! ha Zsanpól állja a szavát és tényleg kiköhhögi azt a *generous donation*-t, a Brook Színház szerződteti a legjobb színészeket a washingtoni választékból, a legtehetségesebb premm (érthetetlen) is rendelkezésre áll, légy nyugodt!

Dzsúla nem volt nyugtalan, csak rosszkedvű. Úgy látszik, Zsanpól valamennyi washingtoni színház artistic és managing directorát *generous donation*-nal kecsegtette, ezért támadt ilyen egyetemes érdeklődés ebben a városban az ő drámaírói művészete iránt. E gondolat legalább annyira keserű volt, mint az amerikai kávé. Báb közben az egyfelvonásosok fordítását kritizálta, szerinte túlságosan vegytiszta a szöveg, nem bánná, ha a későbbiekben végigmennének rajta. Dzsúla szabadkozott, nem biztos, hogy az ő angol tudása ehhez elegendő; dehogy-nem, mondta Báb, felütötte a zöld borítójú, nagyalakú könyvet, mely a két egyfelvonásos

angol fordítását tartalmazta, álomszépén gépelve - Charlotte kezemunkája lehet. *Translated from the Hungarian by Nina Kaufinger*. Dzsúla rögtön odaképzelt Nina Kaufingert, vagyis egy Meryl Streepre emlékeztető, szabálytalan arcú amerikai szépséget, amint éppen őt fordítja angolra, el-elábrándozva szellemi nagysága fölött. Élvezettel nézegette az otthoninál vastagabb és rövidebb, síkos tapintású lapokat, nehéz volt elhinnie, hogy ezek a makulátlan, szinte nyomtatott sorok ugyanazt a szöveget tartalmazzák, amit ő odahaza a személyzeti szobában az ócska (csehszlovák) Consul írógépen lekopogott, tele elütésekkel és javításokkal. Igyekezett mielőbb befejezni az üzleti tárgyalást Bábbal, abban reménykedve, hogy a példányt nála hagyja. Báb azonban durván a hóna alá gyűrte Dzsúla műveit, s vitte magával. Érző lélek nem bánik így egy kéziratral... Dzsúla kifizette a (hatvankét dolláros!!!) számlát, szívta a fogát, amiért ennyi pénzt kell itthagynia néhány süteményért és két kávéért, de nem volt mit tenni.

Mire visszaért a lakásba, a titkárnő már felszívódott, gépelt levelet hagyva hátra: *Faurreau úr kereste telefonon, kéri, hívja a (213) 436-5960-on. Őszinte híve, Charlotte*. Íme, Zsanpól mellett van még egy őszinte hívem ebben az idegen városban - sejtette, hogy a nő nem gondolja komolyan, de akkor is jólesett. Nekilátott, hogy fölhívja Zsanpólt Kaliforniában. Kérdés, mit kell tárcsázni az otthoni 06 (vagy 00 - ha egy másik állam külföldnek minősül) helyett. Kiválasztotta a nappali szoba telefonját, a számozott nyomógombokon túl mindenféle - érthetetlen feliratú - billentyűk voltak rajta. Fölemelte a kagylót, hallgatta egy darabig a magyarnál izgalmasabb dallamú amerikai bűgást. *What can I do for you?* - szólt bele egy tisztán zengő női alt. *Pardon?* - kérdezte ő ütődötten, mire az a nő (olyan közelről jött a hangja, mintha a szomszéd szobában lett volna) kifejtette, hogy ő az *operéjtör*, az iránt érdeklődik, miben lehetne a segítségére? Hát abban, hogy kiszáll a vonalamból, mert én éppen telefonálni készülök. És mi tartja vissza? Semmi, pusztán csak az, hogy maga beszél hozzám. Akkor minden rendben, így a zengő női alt, köszönöm szépen, hogy az AT&T telefontársaságot használta, *legyen nagyon jó napja!* - lerakta.

Dzsúla is, azzal a bizonytalan érzéssel, hogy ezen a nagyon jó napon slemilkedés helyett megkérdezhetne volna, miképpen telefonáljon Kaliforniába. Nem baj, a telefonkönyvben benne lesz! - két telefonkönyvet is talált, egy fehérét meg egy sárgát. Mindjárt az elején több oldalnyi apróbetűs szöveg összegezte a tudnivalókat. Nem volt türelme végigolvasni. Mi volna, ha kapná magát, és egyszerűen letárcsázná mind a tíz számot, lesz-ami-lesz alapon? Megint fölemelte a kagylót, ellenőrizte, hogy van-e vonal - volt. Jó, most akkor kezdjük... - odahúzta Charlotte üzenetét, az ujjá már indult a kettes nyomógomb felé, amikor egy - ezúttal határozottan szoprán - női hang beleszólt: *Good afternoon! Can I help you?* Nem értem, akárhányszor telefonálni akarok, mindig beleszól valaki maguk közül! Igen, túl sokáig vár, és olyankor azt hisszük, azért nem tárcsáz, mert valami problémája van, mindenesetre köszönöm szépen, hogy az AT&T telefontársaságot használta, *legyen nagyon jó napja!*

Persze, itt mindig van vonal... - Dzsúla kifosztottnak és megalázottnak érezte magát. Kiment az észbontóan fölszerelt konyhába, hogy fájdalomdíjul igyon valamit. Megbámulta a terebélyes, dupla üvegajtós jég szekrényt. A bal oldali szárny közepén, a vastag üveglapba ékelve egy fényes rézcsap meg egy kunkori cső árválkodott. Odatartott egy poharat, óvatosan elfordította a tekerentyűt, majd megszagolta és megízlelte az így nyert folyadékot. Közönséges hideg víz. Aha... ez bizonyára hűtött víz, ivás céljára. Na, és a cső? Tapogatta. Aztán lenyomta. Szürke golyóbisok vágódtak az arcába, az egyik épp a bal szemébe - aú!

Ez volt a jégkocka-automata, bántóan szabályos gömb alakú jégdarabokat gyártott. Dzsúla összeszedte a műanyagpadlóról a jéggömböket, bedobálta a krómozott mosogatóba. Ekkor vette észre, hogy egy táncos léptű bogár grasszál a szekrény peremén. Sőt kettő. Három. Négy... Szakasztott úgy néztek ki, mint odahaza a svábbogarak, bár talán egy árnyalattal

világosabb színnel. Svábbogár a Watergate Buildingben? a mosogatógép és a dupla üvegajtós jégszekrény közt? Na ne... Amint a bogarak észrevették őt, sietősebbre fogták vonulásukat, beiskoltak a lefolyóba. A mosogató fölött nagyméretű kapcsoló volt, műanyag talapzatán azzal a felirattal: *garbage disposal*. Ez meg mi a frász? Lekattintotta, abban a pillanatban zakatolás kezdődött a mosogató szifonjában, a morgó, daráló hangból rájött, a lefolyóba dobott jéggömböket őrli valamiféle szerkezet, valószínűleg a bogarakkal együtt. Klassz... - kikapcsolta, visszamenekült a nappaliba. Falusi kislány Pesten, vagyis Washingtonban...

Xilofonozott a telefon. Kongó férfihang: *Hájszó, számmisztő Másztószez hikámztu szíjje!* Tessék? Az illető megismételte ezt a mondatot (ha ugyan mondat), szakasztott ugyanolyan sebességgel, Dzsúlának másodjára sem sikerült kihámoznia egyetlen szót sem. Kérte, kezdje előlről, lassabban; az illető megtette, de hiába. Dzsúla nem merte bevallani, hogy harmadszorra sem érti, azt mondta neki: *Thank you!* - gyorsan letette a kagylót. Eltelt néhány perc, mire tucatszám próbálkozás után a visszaidézhető foszlányokból sikerült restaurálnia, akár a régész egy etruszk vázát a pindurka cserepekből: *Hi Sir, some Mr Mász-Mosz* (érthetetlen) *says he comes to see you!* Halló, bizonyos Mr Mász-Mosz (érthetetlen) úr azt mondja, hogy önhöz jött! - közli ezt nyilván a portás. Mr Masto? Mr Mostow? Mr Mashto?

Már csöngettek, s ő indult ajtót nyitni, amikor eszébe jutott, hogy megnézhetne volna a *schedule*-ban. Sovány, csavargó külsejű, himlőhelyes - vagy horzsolásos - arcú fekete (néger, na!) állt a küszöbön, pontosabban a folyosó süppedős padlószőnyegén, törölgette a cipője talpát. Nick *Valami*-nek hívták (Masto? Mostow? Mashto? - majd a névjegyéből kiderül), a *Black Coffee Theater* művészeti igazgatója ő. Fekete-káv Színház... ez tetszett Dzsúlának, mindjárt megkérdezte Nicktől, hogy inna-e egyet? Ő a maga részéről sosem iszik kávé, mondta a férfi, árt az arcbőrnek. Dzsúla megállta, hogy ne pillantson a ragyaverte orcájára, és ne nevesse el magát.

Nick gyanakodva nézett szét Zsanpól lakásában, valószínűleg érezte, hogy Dzsúla nem tartozik ide, furdalhatta a kíváncsiság, hogy akkor milyen alapon van itt. Ezt néha ő is megkérdezte önmagától. Rátértek a merre-van-Magyarország?-ra, majd pedig a mi-a-hely-zet-a-fajgyűlölettel-a-vasfüggönyön-túl?-ra.

Csöngettek. Az ajtó előtt a fekete pincér toporgott - persze, hiszen Zsanpól ebédet is rendelt -, egy még nagyobb terülj-terülj asztalkámmal, rajta a tányérfedő vörösréz búrák, a metszett kristály poharak, a himzett damaszt szalvéták... Középen két csavart gyertya, kifényesített ezüst (vagy annak látszó) tartókban. Zajtalanul betolta ezt az egészet - előrelátó volt az építész, nem tervezett küszöböket. A feketekávé direktor összevont szemöldökkel figyelte, amint a hibátlan fehér szmokingot viselő - hm - színtársa elrendezgette az evőeszközöket, meggyújtotta a gyertyákat, odaigazított két széket az asztalhoz, udvaronci mozdulattal jelentve ki: *Enjoy!*

Dzsúlának nem volt kétsége afelől, hogy élvezni fogják a majonézes rákot, a háromszögletűre vágott, vaskos bélszínt, a héjában megsütött, alumíniumpapírba csomagolt krumplit, illetve a tejszínes földiepret. Köszönöm, elmehet, mondta a pincérnek azon a hangon, amelyet utoljára egy tévéjátékban alkalmazott, gróf Belényessy Kázmért alakítván. *Asszir!* - kaffogta a pincér (yes, sir! - fordította magában Dzsúla) a feketekávé direktorra sandítva, színtársát még Dzsúlánál is jobban gyűlölte.

Prímán esztek ti itt a Watergate-ben! - jegyezte meg a feketekávé direktor, amint az előétellel végzett, hangjában vibrált az irigység. Dzsúla azután megtudhatta a Black Coffee Színházról, hogy *tulajdonképpen* nincs rossz helyen, metróval is megközelíthető egy *kis* sétával. Sajnos, a negyed az utóbbi években elszlammosodott, a színház az ottani fekete közösség számára

hozták létre, a társulat és a közönség valamennyi tagja fekete. És mi a helyzet a szerzőkkel? - kérdezte ő. Ó, mindenféle darabokat játszunk, már csak azért is, mert nincsen túl sok fekete drámaíró. Dzsúla mindkét darabjának három szereplője van, a *Víziló*-ban a címszereplőn túl fellép egy kismadár és egy varangyos béka, a *Halak*-ban egy harcsa, egy angolna és egy ebihal. Mindezek veszélyben forgó élőlények. Amennyiben fekete színészek adják elő, úgy a kisebbségi lét nyomorúságáról fognak szólni a darabok, mondanivalójuk még erősebb lesz.

Hát... őszintén szólva... érdekes ötlet... de... - Dzsúla próbálta elképzelni a vízilovat egy kövér - hm - néger megszemélyesítésében, nehezen ment. A feketekává direktor győzködni kezdte: a víziló ugyebár Afrikából származik, csakúgy, mint a *niggerek* (ő bezzeg habozás nélkül kimondta, de neki szabad), tehát éppenséggel az volna a furcsa, ha nem fekete színész játszáná, hal, madár és varangyos béka pedig minden kontinensen és minden színben akad. Ezt az érvelést Dzsúla elfogadhatónak találta, ám azért nem kötelezte el magát. Zsanpól e színháznak is meglengette a nagylelkű támogatás lehetőségét. Miért *pont* a feketéknek ne ígérte volna?! - nem fajgyűlölő.

Mire Dzsúla kissé megbarátkozott a gondolattal, hogy hőseit feketék alakítsák, befutott a *Trees in Blossom* - Virágzó Fák - Theater képviseletében két rakott szoknyát és fehér blúzt viselő lányka. Kínainak nézte őket, de mint kiderült, dél-koreaiak, s nemcsak azért tűntek olyan egyformának, mert dél-koreaiak, hanem mert ikrek. Fülbemászó keresztnevüket nehéz feledni: Do, illetve Re. Olyan különös kiejtéssel beszéltek, hogy az első néhány percben e két szolmizációs hangon kívül Dzsúla egy betűt sem értett. Amint kezdte megszokni az elharapott szótagokat és a dallamos magánhangzókat, rájött, Do és Re azt szeretné, ha a Virágzó Fák társulatának *sárga* színészei adnák elő a két darabot. Valamennyien dél-koreaiak, így hát az észak-koreai szocialista diktatúra paródiáját tenné színpadra Do - a *Trees in Blossom* főrendezője -, elvégre a szerző maga is egy szocialista diktatúrában írta a darabokat az úgynevezett Keleti Blokkban. Re - a társulat sztárja - játszhatná a víziló illetve a harcsa szerepét.

Dzsúla elgondolta, milyen kínos sajtóvisszhangja lenne a Keleti Blokkban ennek a produkciónak, úgy érezte, okosabb, ha ettől eltekint. A két ébenfekete szempárban az üldözött forradalmárok elszántsága csillogott, várták a választ. Nos, én speciel a vízilovat mindig férfinak képzeltem, mondta Dzsúla. *Férfi sovinizmus!* - vetette ellene Re, a Virágzó Fák sztárja. Do, a Virágzó Fák főrendezője, megmagyarázta, hogy a darabok szexuális vonatkozásait *természetesen* amúgy is kihagynák, az ilyesmi nem színpadra való, erről ugyan még nem beszéltek, de fölteszi, hogy Mr Feru is egyetért. Ki az a Mr Feru? *Mr Feru*, ismételték kórusban, az előadás szponzora! - e dél-koreaiak nem tudták, hogy a Faurreau *Foró*-nak ejtendő.

Kezdte gyanítani, hogy a másnapi *appointment*-jei között valószínűleg felbukkannak majd a további kisebbségek színházainak képviselői. Nem tévedett. Jöttek a puerto-ricóiak, a víziló szerintük kizárólag spanyolul beszélhet; az indiánok társulatánál viszont az állatok a leigázott rézbőrűeket jelképeznék; az araboknál a halak számára a szárazföld a gyűlölt Izrael volna; a zsidó színházban viszont az állatellenes külvilág azonosulna az antiszemitizmussal; és így tovább, természetesen mindig Zsanpól kecsegtető *generous donation*-ja az a mézesmadzag, melyről egyetlen másodpercig sem feledkezik meg az artistic és managing directorok serege.

Negyed ötkor telefonált a szenátorné, hogy találkozzanak az ő *penthouse*-ában. A *Penthouse*-ról Dzsúla eddig úgy tudta: szexmagazin, megnézte a szótárban: 1. előtető, tetőtoldat, toldaléktető 2. US <felhőkarcoló lapos tetejére épített házikó>. 3. védőtető, fészker. Dzsúla fölvette Zsanpól egyik fehér szmokingját, aztán felment a szenátornéhoz. Azt a pazar, kétszintes, két hálósobás és három tetőteraszos lakást aligha nevezhette volna tetőtoldatnak, felhőkarcoló lapos tetejére épített házikónak vagy fészkernek. Maradt a penthouse.

A liftből ezúttal nem a *foájé*-ba, hanem több szinttel lejjebb, a hatalmas, zezugos parkoló-pincébe ereszkedtek le, mely őt a Kárpát utcai pártgarázsra emlékeztette, ahol egyszer - ismerős ismerőse révén - gyorssegélyben részesítették népi demokratikus márkájú autóját, melyből népiesen és demokratikusan folyni kezdett az olaj. Rövid töprengés után rájött, hogy miért juttatja eszébe ez a *hóh* elegáns helyszín azt a koszladt műhelyt: a kocsik zöme itt is, ott is fekete volt. A hatalmas amerikai autók között Mérienné - Volvo létére - viszonylag szerényebb méretűnek tűnt, s mélykék színével is kirítt a többi közül.

A feketéről Dzsúlának eszébe jutott a fehér, vagyis a szmoking, beléhasított: a *schedule* szerint *nem* az ötórás partyra kellett volna felöltönie a *dinner coat*-ot, hanem a nyolcórás fogadásra + vetítésre. Ekkor azonban már kisuhantak a garázból, melynek vastag acélkapuja önműködően és zajtalanul tárult föl. Ajjaj... ezért hüledezett a szenátorné, amikor meglátott, gondolta. Bocsánat, makogta, eltévesztettem... *Iksz kjúzmi?* - így Mérienné. Összeszedte minden grammatikai és stilisztikai képességét, hogy tudtára adja, nem teljesen hülye, csak összekeveredtek zúgó agyában a programok és Zsanpól instrukciói, mentségére szóljon, hogy amióta az Újvilágba érkezett, még szemhunyásnyit sem aludt a nagy izgalom miatt. A szenátorné bólogatott, érthető, ami pedig a dinner coatot illeti, *never mind*, ez itt Amerika, mindenki úgy öltözködik, ahogyan kedve tartja, Zsanpól kissé túlzott jelentőséget tulajdonít a formáságoknak, no persze, ő francia.

A Georgetown Egyetem *Drama School*-jának félévnyitó bulijára voltak hivatalosak, zömében huszoneves fiúk és lányok álldogáltak a boltíves teremben körberakott svédasztaloknál, többségük térdig nyúló szveterben és farmernadrágban, ráadásul a farmerok zömén vízszintes hasadékok éktelenkedtek térdtájon. Na, kisfiam, állapította meg Dzsúla Marton, a magyar színész, épp úgy festesz, mint majom a köszörűkövön. De - ahogyan a szenátorné megjósolta - senki sem akadt fönn azon, hogy erre az egyetemi partyra Luxemburg grófjának öltözött.

A *Dean* beszédet mondott, arra biztatván az egybegyűlteket, hogy dolgozzanak ugyanolyan keményen a második félévben, mint az elsőben. A bronzbarnára sült férfi narancssárga vihar-kabátban volt, mintha most lépett volna a szárazföldre egy halászbárkából. Később kiderült, hogy a Cape Cod nevű félszigeten (Massachusetts) van hatalmas háza, onnét néha csakugyan a motorcsónakján érkezik (persze, nem télen) a Chesapeake öbölben lévő második házához, ahonnan egy rozzant katonai dzsipen hajtja az egyetem campusa mellett lévő harmadik házába. Kurva anyját.

Megkezdődött az evészet, kiscsoportos dumapartikra oszlott a tömeg. Mérienné bemutatta őt a professzoroknak: Dzsúla Marton, híres színész, rendező és drámaíró Magyarországról, itt is műsorra tűzik a darabjait, több színházzal folynak a tárgyalások! Idősebb és fiatalabb professzor urak szorongatták a tenyerét, WONDERFUL! Záporoztak a nevek, ilyen mennyiségben képtelenség megjegyezni, a többség a kezébe nyomta a kártyáját, várván, hogy viszonozza a gesztust, fejedelmi szmokingjával tökéletesen ellentétesnek tetszett, hogy neki nem volt *business card*-ja.

Egy ösztövére, negyven körüli, a kelleténél nyájasabb és kopaszabb színész-tanár megkérdezte, beleegyezne-e, hogy a laboratóriumban fölvetelt készítsenek az akcentusáról, a Drama Schoolnak óriási kiejtésgyűjteménye van kazettákon, de a magyaros hangsúlyozás még hiányzik belőle. Egy vérpirosra rúzsozott asszonyosság sokáig szorongatta a kezét, mondván, hogy ő bolgár származású, mindig szerette a magyar színészeket, *including the Gabor girls, you know!* - kacsingatott. Dzsúlának fogalma se volt, miféle Gabor görlokról beszél. Egy idősebb, potrohos úr (a rendezés tanszak vezetője) járt már Magyarországon, Bécsből ruccant át a barátnőjével, Budapest WONDERFUL, bár a *Hotel Geller*-ben át akarták vágni őket a számlával, viszont itták azt a felejtethetetlen magyar bort, melynek a neve pillanatnyilag nem jut

eszébe, várjunk csak, úgy hívták: *Bull Blood!* - Martonnak eléggé lassan esett le a tantusz, hogy az Egri bikavérről van szó.

Mérienn odaterelte a *dean*-hez is, közölte vele, hogy hamarosan Dzsúla Marton drámáinak sikerétől lesz visszhangos a város és egész Amerika; a napbarnította férfi megbocsátón mosolygott, amolyan láttunk-mi-már-karón-varjút arckifejezéssel, megkérdezte, volna-e kedve előadást tartani a Drama School hallgatóinak arról, hogy milyen a színház és a színházi élet a vasfüggönyön túl. Szívesen. A férfi eltűnődött, aztán közölte, hogy tudna ezért fizetni mondjuk száz dollárt, ami nem sok, de azért több a semminél. Dzsúla épp egy darabka rokfortos szendvicset majszolt, és amikor a száz dollár elhagyta a dean száját, az izgalomtól elszorult a torka, köhögni kellett, sajt- és kenyér-darabkák - megannyi parányi lövedék - záporoztak a dean narancssárga viharkabátjára, ónos esőként kopogva a merev anyagon. Bocsánat! - lihegte, nem tudta, hogyan magyarázza el, milyen sokat jelent számára az a száz dollár, legelső keresménye ezen a kontinensen. Magyarázat helyett azonban hosszú másodpercekig csak haráskolt, miközben egy szalvétával tisztogatta a dean viharkabátját. Nyugi, hártotta el a férfi, ez amúgy is vízhatlan.

Dzsúla a megivott boroktól kissé szédelgett, kezdte elveszíteni a fonalat az angol nyelv erdejében. Csak akkor élénkült föl, amikor rádöbbsent, hogy az a hollófekete hajú s ugyanolyan színű bőrnadrágban feszítő nő - orrában arany(ozott?) karikával -, aki már hosszabb ideje beszélt hozzá, nem más, mint Nina Kaufinger! ő fordította Dzsúla két darabját angolra. Látszott a parányi lyuk, melyen a karika behatolt, istenem, kifúratta! pénzt adott érte! most már akármit csinál, ottmarad a rés... mi a helyzet, ha fújja az orrát? kisüvít a pici hézagon a légnyomat? vagy esetleg a... hm... - igyekezett elhessegetni ezt a képzetet, mert amúgy vonzó-nak találta Nina Kaufingert, akinek az egyik szeme zöld, a másik mélybarna árnyalatú volt. Meg is mondta neki. Nagy dolog, felelte Nina Kaufinger, zöld kontaktlencsét hordok, az én egyéniségemhez a zöld illik, viszont a balt elvesztettem, itt, ebben a teremben, de te vagy az egyetlen, aki észrevette! - hosszú (mű?)szempilláit félárbócra eresztette, s hirtelen kivette a jobb szeméből a másik kontaktlencsét, egyensúlyozta a mutatójára begyén azt a pirinyó, zöldesen áttetsző korongot, melynek homorú öblében egy csöpp víz - vagy inkább könny - csillogott. Szép vagy, mondta Dzsúla. Nina Kaufinger szempillái fölemelkedtek, én már csak egy sötét foltot látok belőled.

Nina aztán a darabok fordítására terelte a szót, sokat bajlódott a beszélő nevekkel és a helyszínekkel, például nem tudta eldönteni, mit ért a szerző az „állatok erdejé”-n. Dzsúlának összpontosítania kellett, hogy megértse: Nina Kaufinger az *állatkert*-re gondol, ahol a *Víziló* cselekménye játszódik. Ajjaj, tud ez a nő egyáltalán magyarul? Nem, a maga részéről egy szót sem ért magyarul, mesélte Nina Kaufinger, románból szokott fordítani, furcsállta, amikor de Parcy úr őt kérte föl erre a munkára. Meg is mondtam neki, hogy én ugye román származású vagyok, nem pedig magyar, de Parcy úr azonban megnyugtatóan, nem számít, majd készített nyers fordítást, így is lett, később aztán rendszeresen konzultáltam Kovaksz úrral! - úgy ejtette ki ezt a nevet, mintha Dzsúlának tudnia kéne, kiről van szó.

Kovaksz úr a Watergate Hotel éttermének magyar származású pincére volt, gyakran szolgálta ki Zsanpólt, onnét az ismeretség, mesélte a szenátorné. Az „állatok erdejé” jelezte, hogy Kovaksz úr angolsága (vagy magyarsága) bizonyára hézagos, nyilván félreértésekben (mi lehet a *leiterjakab* angolul?) gazdag a darabok angol változata, mihamarább el kéne olvasnia. Fűzni kezdte Nina Kaufingert, négy szemközti találkozót akarván kicsikarni a fordítás átnézése végett, egyre töredezetten fejezte ki magát, nem jöttek a szájára a szükséges igeidők és szavak, a franc! fogok én körülményeskedni, éppen angolul! - egyenest a tárgyra tért, elkérte a telefonszámát, a lány kissé meglepődött, de odaadta a névjegyét, másnap estében maradtak.

Addigra már Mérienn jelezte, hogy menniük kéne, Marton búcsúzóul arconcsókolta Nina Kaufingert, egy pillanatig érezte az orrkarikája hűvös érintését a járomcsontján.

A lakásban Zsanpól várt rájuk. Te itt? - visított föl Dzsúla boldogan, természetellenes fejhangan. Naná, majd a Fehér Házban, mondta Zsanpól angolul, ebben a pillanatban léptem be, tette hozzá franciául. De jó, hogy megjöttél, Zsanpi! - ciripelte a szenátorné vékony hangon, angolul. Dzsúla úgy érezte, rögtön megzavarodik, ha nem kötnek ki egy nyelvnél, örülök, hogy vissza vagy itt, makogta, nyelvtanilag ugyanolyan kuszán, mint érzelmileg. A hála forró rohamai döngölték az ereit, szívesen elmondta volna Zsanpólnak, milyen sokat köszönhet neki, de félt, mindez úgy hangoznék, akár egy ügyetlen szerelmi vallomás.

Mérienn fölment átöltözni, Zsanpól pedig zuhanyozni. A szenátorné vakmerőn kivágott fekete csipkeestélyiben került elő, csontos vállán feszült a barnára fakult bőr. Már kiléptek a folyosóra, amikor Zsanpól végigmérte Dzsúlát, s megragadta a zakója hajtókáját: a fehér Kaliforniába való! vagy pincérnek! Dzsúla elvörösödött, rohant átöltözni Zsanpól fehér szmokingjából Zsanpól fekete szmokingjába.

Na, hogyan mennek ügyeid? - kérdezte Zsanpól, a kocsiban. Dzsúla akadozva mesélni kezdett az összes artisztik és menidzsing direktorokról, akik mind Zsanpól nagylelkű pénzadományára várnak. Nem baj az, mondta Zsanpól, ha az ember akar valamit, először adni kell, csak azután lehet kapni, így van ez minden szakmában, a befektetés csak később térül vissza, miért volna másképp a művészetben? De mire jó neked, ha befektetsz az én színdarabjaimba? Ha majd híres drámaíró leszel, visszafizeted. Na igen... mi van, ha nem leszek híres drámaíró? Hát, egy okkal több, hogy erőlködjél!

Igaza van, gondolta Dzsúla Marton, magyar színész. Miért ne bízhatna az ember önmagában? miért kéne azon szorongania, hogy mi történik, ha nem sikerül? sikerülnie KELL, és kész.

Itt kiteszünk, mondta Zsanpól. Legalább tizenöteletes csupaüveg épület előtt fékezett le: ez a *Washington Times*! - színpadias mozdulattal mutatott a bejáratra. Ha vége az interjúnak, gyere utánunk a Kennedy Centerbe!

Szólíthatsz Lízának! - ajánlotta Miss Elisabeth Thomson, az újságíró, húsz év körüli, farmer-nadrágos, legalább negyvenkettes férfinget viselő, apró termetű lányka; szólíthatsz Dzsúlának, mondta ő. Olyasfajta tárgyalóban ültek le, amilyenben az amerikai ügyvéd szokta fogadni az amerikai gengsztert a filmekben. A lány, akit ő Lízának szólíthatott, pici magnót húzott elő a zsebéből, a füstszínű üvegasztalra helyezte, a gomb nagyságú mikrofont Dzsúla (immár fekete) szmokingja hajtókájára csíptette. Készen vagy? - választ nem várt, rögtön egy olyan kérdéssel indított, amelyre nehéz volt felelni: mekkora színész vagy te Magyarországon, Dzsúla? Hát, úgy ekkora! - arasznyit mutatott a kezével. Wonderful! - örvendezett Miss Elisabeth Thomson; helyben vagyunk, gondolta Dzsúla. Vasfüggöny. Cenzúra. Kötelező-e a párttagság. Hány színház van Budapesten. Állami támogatás. Jegyárak és társulati létszám. Dzsúla Marton szerepei és darabjai (nem merte bevallani, hogy nincs más, csak ez a két egyfelvonásos, hazudott magának két egész-estés darabot).

Kilépett az utcára, jeges szelek fújtak, úgy érezte, lefagynak a végtagjai, ha nem talál azonnal egy taxit. A *doorman* utána jött, hogy segíthet-e. Tudna hívni egy taxit? A *doorman* a nyakában lógó sípba fújt, e fülsiketítő hangra azonnal odagördült egy hatalmas autó, Dzsúla gyorsan beült, a Kennedy Centerbe! - amikor a kocsi nekilendült, látta, hogy az az ember ott a járdán az öklét rázza utána. Mi baja lehet? - kérdezte félhangosan önmagától; nem adtál neki borravalót, mondta a sofőr segítőkészen. Ja... azt elfelejtettem. Tisztán érezte, mit gondolt róla a sofőr (meg a *doorman*): szmoking van, stílus nincs. Nem baj gyerekek, ti meg nyaljatok be! - e velős javaslattal a maga részéről lezárta az ügyet. Elszunyókált, arra rezzent föl, hogy a sofőr

szólomatja: a Kennedy Center, uram! Emlékezett még az iménti afférra, tizenöt dollárt mutatott az óra, ő húszat adott, látta a sofőr arcán, hogy ez meg túl sok, istenkém, hosszabb távon kiegyenlítődnek a dolgok, osszák el...

A Kennedy Center téglá formájú épülete úgy nézett ki, mint a Népbiztosok Tanácsának székháza Moszkvában, avagy a Kultúra és Tudomány Háza Varsóban, nyomasztó méretek, terebélyes oszlopok, rengeteg szürke műmárvány. Aggódott, beeresztik-e, nem volt nála meghívó, de akadálytalanul léphetett a mélyvörös bársonyszőnyegekkel borított, hosszúkás előtérbe, ahol Kennedy elnök fogadta, sötét és göcsörtös fejszoborként. Merre lehet a vetítés + fogadás? A túloldalon még elképesztőbb nagyságú előcsarnokba jutott, onnét pedig egy félhomályos - pályaudvarnyi - színházterembe. Csak az irányfények égtek. Úristen, mekkora nézőtér... legalább háromezer ember befér. Talán több is. Előresétált a színpadig. Szürke balettszőnyeg... Oldalt a rendezői asztal és a színpadra vezető gyalult falépcső jelezte, napközben próbák folynak itt. Dzsúla Marton magyar színész föllépett ezekre a világot - de legalábbis Amerikát - jelentő deszkákra, lenézett az üres székek ármádiájára, majd belekezdett a nagymonológba a *Julius Caesar*-ból: TEMETNI JÖTTEM CÉZÁRT, NEM DICSÉRNİ! *Iksz kjúzmi?* - cejgnadrágos férfi szólt ki a járásból, az ügyelőpult mellől. TALÁLKOZUNK FILIPPINÉL! - mondta neki magyarul, mert tiszta szívéből akarta, hogy viszontláthassák ezen a színpadon, jelmezben és reflektorfényben. *Iksz kjúzmi?* - ismételte a férfi tétován, de ő már a nézőtér tompa homályába burkolózva iszkolt vissza az előtérbe. *Ikszkjúzmi*zzál csak, gondolta, jön még kutyára dér.

Amint kilépett a túlsó oldalon a párnás csapóajtón, szemén vágta a fény, s fülön a zaj: a fogadás kellős közepébe csöppent. Tömeg ember hullámozott a gigantikus csillárok fényzuhata-gában, a férfiak szinte kivétel nélkül fekete szmokingban. A pincérek persze fehérben. Keresni kezdte Zsanpólékat, s ahogyan nyomakodott a terem közepe felé, szembetalálkozott egy fehér szmokingos alakkal, aki olyan segélykérőn nézett rá, hogy ő önkéntelenül biccentett neki. Az illető visszaintett, nagyon elveszettnek és magányosnak tűnt, talán senkit sem ismer itt, ráadásul *fehér* szmokingot húzott a barom...

Először a szenátornét vette észre, a ráksalátás tálaknál, azután Zsanpólt, aki valamiféle koktélt ivott, piros-fehér folyadékot, távcsőnyi hosszúságú pohárból, egy megnyerő külsejű, bár kissé alacsonytermetű fiatalember társaságában. Zsanpól azonnal bemutatta őket egymásnak: Ivó Marin-ics-pics (a név második fele érthetetlen), színész, Dzsúla Marton, drámaíró és színész. Az alacsonytermetű srác nem nyújtott kezét, igaz, ahhoz le kellett volna tennie a koktélos poharat vagy a tonhalas szendvicset. Örülök, hogy megismerhettelek, mondták szinte egyszerre mind a ketten.

Mérienn karonragadta Dzsúla Martont, sok fontos ember van ebben a teremben, akiket meg kell ismerned! - húzta magával, s ahogyan a Georgetown Egyetem partiján, ismét záporozni kezdtek a nevek és a névjegyek. Mire visszaértek kiinduló pontjukra, az emberek kört alkottak, a többség ütemre tapsolt, kósza énekszó is hallatszott. Dzsúla előrenyomakodott, sarkában a szenátornéval. Az embergyűrű közepén Ivó Marin-ics-pics és Zsanpól *sztepp-táncolt*, duettként kart a karba fonva, nekivörösödve, ingujjra vetkezve. A szenátorné tapsikol-ni kezdett, vékony teste szélfúttá nádként ingott jobbra-balra, követvén a pattogós ritmust. Zsanpól észrevette Dzsúlát, odakacsintott: *Tu peux faire la claquette?* - kérdezte. Marton még sosem hallotta a *claquette* szót, mégis világosan értette a kérdést: tudsz szteppelni? Kicsit tudott, de esze ágában sem volt hülyét csinálni magából ennyi amerikai szemelátára. Zsanpól odarángatta maga mellé. Dzsúla szája idétlen vigyorba csúszott, na neee... nem fogok én itt... erről nem volt szó!

Tshardash! - ripakodott rá Ivó Marin-ics-pics, taszigálni kezdte a (mű?)márvány kövezeten, kettőt jobbra, kettőt balra, ez tetszett a népnek, még szilajabban csapkodták össze a tenyerüket, itt-ott bravóztak is. Járták a csárdást, Zsanpól vezényelt egy darabig, majd elordította magát: *Hölgyeim és uraim, Dzsúla Marton, Magyarország, Ivó Marin-ics-pics, Jugoszlávia!* A közönség ujjongott és tapsolt. A bonyolult nevű szerb-horvát színész ekkor végre elengedte magyar kollégáját, s úgy hajlongott, mintha színpadon állna. Dzsúla Marton mit tehetett volna? letörölte a homlokáról a verejtéket, és ő is meghajolt.

Amikor hazaértek Zsanpól lakásába, Dzsúla foszlott rongycsomónak érezte magán a fekete szmokingot, bezárkózott a szobájába, átöltözött. Szívesen beszélgetett volna még egy kicsit Zsanpóllal, de mire visszaért a nappaliba, hűlt helyét találta. Égtek az összes lámpák, eloltogatta őket. Másnap kiderült, hogy Zsanpól szántszándékkal hagyja úgy valamennyit. Szereti, ha égnek. Dzsúla indult, hogy lefeküdjék, életem leghosszabb napja volt ez, gondolta. Amikor Zsanpól hálósobájának ajtaja előtt haladt el, a kiszűrődő hangokból megértette, hogy Ivó Marin-ics-pics itt maradt éjszakára. Méghozzá... tehát... ezek szerint... - próbált gyorsan kiszelni valamiféle hihető magyarázatot, de nem sikerült, el kellett fogadnia, akármilyen ünneprontóan hangzott, hogy Zsanpól, hm, buzi, és ez a szerb-horvát pedig az izéje... párja.

Na és. Mi van akkor, ha buzi? Semmi közöd hozzá. Attól még nagyon rendes ember lehet. Hacsak nem azért támogat annyira... azért szeret oly nagyon... azért ilyen gáláns, mert... - igyekezett eloszlatni e kínzó gondolatot. Végére is ha akarna valamit, nyilván nem tartaná itt Marin-ics-picset éjszakára, hanem... Á, hülyeség. Állítólag a buzik sokkal hűségesebbek egymáshoz mint... mint a nem-buzik. Hirtelen tört rá a roham, öklendezni kezdett, föltolult minden, amit aznap evett-ivott, rohant a fürdőszobába, ott aztán - amint a szemébe ötlött a helyiség fényűző berendezése - sikerült úrrá lennie önmagán. Ilyen luxusfürdőszobában mégsem okádkodhat az ember. A széles tükörben egy idegen férfi állt vele szemben, arca elkínzott, a haja tiszta ősz!!! Megöszülhet az ember egyetlen nap alatt? Olvasott már ilyesmiről... vizsgálta a hajzatát, semmi kétség, egészen megderesedett kétoldalt és fönt, középen. Úgy tetszik, Amerika öregít.

A következő hónap során száz évvel lett idősebb Dzsúla Marton, magyar színész, aki a véletlenek összjátéka folytán úgy mutatkozott be a washingtoni közönségnek, mint Dzsúla Marton, magyar drámaíró. Zsanpól szélviharos sebességet diktált, s mire Dzsúla Marton, magyar ember, észbekapott, már a premierbanketten várta az enyhén kaptatos társulattal és rendezővel a lapok hajnali kritikáit. Csupán egyvalaki nem izgatta magát: Zsanpól, ő ismét táncolt, ezúttal polkát - abban az étteremben lengyel zenekar játszott.

Dzsúla Marton a próbák szűk három hetét a pattanásig feszülő izgalom fénygömbjében élte át, ideje javát a Nina Kaufingerrel vívott viták emésztették föl. Nina minden egyes általa papírra vetett angol szót sértett oroszlánként védelmezett, még a nyilvánvaló félrefordításokat is. Dzsúla hamar belátta, hiba volt, hogy mindjárt az elején lefeküdt vele, megint bebizonyosodott: ha az ember egy nőt rávesz *arra*, utána már kevés az esélye, hogy bármi másról meggyőzhesse. Olyan ez, mintha a nők a testiséggel jegyet váltanának maguknak a saját akaratukhoz, úgy okoskodván: na jó, EBBEN engedtem, minden másban te fogsz... Nina Kaufinger alaposan kihasználta helyzeti előnyét: nemcsak románul tudott jobban Dzsúlánál, hanem angolul is. Egy nyelvhez nem konyított: a színpadéhoz (persze, a magyarokon kívül). Dzsúla fülének akkoriban még minden angol mondat zeneként hatott, s amikor Nina Kaufinger fölolvasta neki a darabját, legszívesebben sikongatni kezdett volna az élvezettől, úgy, ahogyan Nina Kaufinger sikongatott, valamivel korábban, rajta lovagolva. Tenyérszerű, többszínű tetoválás volt a lány vállán: SZERELMESKEDJ, NE HÁBORÚZZ! - a fölirat egy középkori angol

pajzson virított, zöld levelek gyűrűjében. Ehhez képest az orrkarika szinte kispolgári látvánnyá szelídült. Ó, én nagyon vad kamasz voltam, mondta Nina Kaufinger.

George Wallach, a *Grandstand Stage* artistic directora, Martonnal egykorúnak látszott, ám csak két éve szerzett diplomát a Columbia Egyetem drámaiskoláján. Vajon miért? - Dzsúla Martonnak már csak a bemutató után jutott eszébe, hogy e kérdést föltegye. Pedig a válasz igazán egyszerű. George Wallach seggfej volt, ez a leghelyesebb szó vele kapcsolatban. Zsanpólt szakkifejezések könnyűlovasságával kábította el, no meg azzal a diszkrét ígérettel, hogy Marin-ics-pics jelentős szerepet kap valamelyik egyfelvonásosban. Ezt Dzsúla nem bánta, mert noha Marin-ics-pics színészi képességeit nem ismerte (attól, hogy buzeráns, még lehet zseniális, és viszont), remélte, Zsanpól így kétszeresen érdekelt az előadás sikerében, tehát minden erejével azon lesz, márpedig az ő *minden ereje* több millió dollárra becsülhető.

Már az *audition* - a szereplő-válogatás - napján kiderült, hogy George Wallach seggfejsége legalább ugyanekkora húzóerőt képviselt az ellenkező irányba. Egy harminc év körüli, kissé molett férfira osztotta a varangyos béka szerepét, melyet pedig a szerző nyilvánvalóan asszonynak képzelt, ez a szövegből világosan kiderült. Legalábbis a magyar szövegből. Nina Kaufinger a varangyos békát a maga részéről *sárkány*-nak fordította. Erre Dzsúla csak a színészválogatás kellős közepén jött rá, miután George Wallach fölkerlte a jelölteket, tegyenek úgy, mintha *pramm-pramm* (érthetetlen)-ok volnának. Egy alacsony, szemlátomást kínai származású fiatalember négykézlábra állt, fejét jobbra-balra ingatta, fejhangon vonítani kezdett: yu-hu-húúú! Egy pattanásos arcú, vaskos nőszemély körbegaloppozta a színpadot, súlyos léptei alatt fájdalmasan recsegték a deszkák, mindeközben a jobb kezét örökké a szája előtt lebegtette - így kívánta jelezni a tűzokádást. Egy kopaszra borotvált fekete fiú iszonytatóan bandzsa sárkányt elevenített meg, mely kisebb élőlényeket marcangolt szét és fogyasztott el csámcsogva. A molett férfi, akire George Wallach választása esett, állandóan jobbra-balra ugrándozott a színen, számokat ordítva: *námbör szix! námbör tú! námbör szeven!* - e produkció a seggfej George Wallach-nak annyira tetszett, hogy lónyerítésre emlékeztető kacagásban és tapsban tört ki, ez az! - mondta diadalittasan, megtaláltuk az igazi pramm-pramm (érthetetlen)-ot!

A molett pasi boldog vigyorral törölgette a homlokáról az izzadságot, s fogadta vetélytársai gratulációját, amint a rendező úr viselkedéséből megértette, övé a szerep. Dzsúla szerint ez a pocakos férfi volt toronymagasan a legtehetségtelenebb. Ekkor beléhasított, hogy a pramm-pramm = *dragon*, a seggfej George Wallach azért örvendezett, mert úgy érezte, rátalált az *igazi sárkány*-ra, noha Dzsúla Marton darabjába nem kellett semmiféle sárkány. Világossá vált, hogy a molett férfi hétfejű sárkányt mutatott be az imént, az egyes fejek elhelyezkedését jelezvén a számokkal.

A kétségbeesett szerző kirohant a folyosóra, Nina Kaufingerhez, aki a víziló szerepéért még versenyben lévő két fiú egyikével beszélgetett. Dohányoztak, olyan szilajul eregetve a füstöt, mintha ők is (kétfejű) sárkányt imitálnának. Az indián külsejű srác - az önéletrajza szerint spanyol bevándorlók gyermeke - rendkívül széles mellkasán majd fölrobbant a pólóing, Nina Kaufinger tekintete azokon a kemény izmokon legelészett, Dzsúla mérget vett volna rá, hogy ezek ketten hamarosan kefélni fognak - ő pedig rábaszni. Fölszökkentve magyarázni kezdte Nina Kaufingernek, hogy a varangyos béka nem sárkány, mi több: semmiképp sem játszhatja férfi, mert a víziló is férfi, így nem lesz köztük szexuális feszültség... légy szíves, ezt gyorsan értesd meg George Wallach-hal, mielőtt végérvényesen elkötelezné magát.

Ne haragudj, kedves Dzsúla, szólt közbe az indián jellegű spanyol leszármazott, már miért ne lehetne köztük szexuális feszültség, csupáncsak azért, mert mind a kettő férfi? Dzsúla Martonnak tátva maradt a szája. Te is, fiam, Brutus? - kérdezte az agya színpadán Julius Caesar. Elképesztő volna, ha kiderülne, hogy ez a tejeskávészínű izompacsirta szintén buzeráns. Hm... talán a seggfej is homokos... ez esetben nem kizárólag művészeti szempontok vezérelték Zsanpólt, amikor a Grandstand Stage-et választotta.

Visszatért a színházterembe. Két csontsovány, ötven körüli férfi kapirgált a színpadon, fekete, testhezálló biciklinadrágban, tyúkocskákat alakítva. Az elkeseredett szerző odarontott George Wallach mögé, a fülébe sziszegte: a *Víziló* harmadik szereplője nem tyúk, hanem kismadár, ici-pici madárka! Csigavér, barátom, mondta George Wallach leereszkedően, ezek itt a Grimm fivérek, vér dilettáns testvérpár, évtizedek óta minden *audition* alkalmával megjelennek, pedig még sose kaptak szerepet, eztán se fognak. Aha... akkor viszont miért hagyod, hogy húzzák az időt? Ez Amerika, itt mindenkinek adni kell egy esélyt! - nem tréfának szánta. A Grimm fivérek (megnézte az önéletrajzukban, csakugyan így hívták őket) sem tréfának szánták, amit csináltak, igyekeztek megragadni ezt az esélyt. Mint lassacskán kiderült, nem tyúkocskák voltak, hanem két özvegyasszony, egy múlt századi angol színdarabból.

Ilyen szellemben zajlott a szereplő-válogatás a Grandstand Stage-ben. A seggfej George Wallach korlátlan hatalmú pasaként trónolt az ötödik sor közepén, ujjának egyetlen intésével szakította félbe a monológokat és dialógokat, lehetetlen kérésekkel gyötörve a jelentkezőket. Egy szőke copfos lányt arra szólított föl, hogy képzelje magát telefonfülkének. A lány beharapta a szája szélét, néhány másodpercig olyan erősen összpontosított, hogy a halánték-csontja kis híján átdőfte a bőrét, majd bégetni kezdett. Félreértette volna a feladatot? - nem, telefonfülke volt, csak éppen foglaltat jelzett. Amerikában a telefonfülkék már ekkor is visszahívhatóak voltak.

Ivó Marin-ics-pics lett az ebihal a *Halak*-ban. Dzsúlának ez egyszer igazat kellett adnia George Wallach-nak: ha már úgy alakult, hogy Ivót *nem nélkülözhetik*, a legkevesebb bajt ebihalként okozhatja, elvégre őt a ragadozó halak amúgy is viszonylag gyorsan bekapják. Marin-ics-pics önéletrajzából kiderült, hogy a szerb (vagy horvát) srác pontos neve Marin-uso-vic - és a c-betűn még egy ékezet is van. Ez az ékezet olyan magányosan imbolygott az angol sor fölött, hogy Dzsúla Marton megsajnálta Ivót, neki se lehet fenékgig tejfől. Bár... a fenéket inkább talán hagyjuk.

Dzsúla többször följájlotta, szívesen elköltözik, bérel egy olcsó szobát, ám Zsanpól hallani sem akart róla, erősködött, hogy nem zavar, *the more, the merrier*. Ő azonban feszélyezte magát. Igyekezett kivenni a részét a háztartási munkából, ez hülye ötletnek bizonyult, Laura, a chilei bejárónő, minden iparkodását a munkakörébe történő erőszakos beavatkozásnak tekintette, épp ezért tiszta szívéből utálta a magyart. Ellenséges érzelmeinek körmönfont módon adta tanújelét. Fekete foltokat égetett Dzsúla barna zakójára a vasalóval. A magyar színész zoknijai szép sorban elveszítették a párjukat. E baleseteket még tekinthette véletlennek, azt viszont már nem, hogy folyton gombostűket talált a Laura által gondosan összehajtogatott ingeiben. Dzsúla rendszerint már ült Zsanpól vagy a szenátorné kocsijában, esetleg állt egy partin, puccban-parádében, kezében konyakos pohárral, amikor alattomosan belédőfött az ingben felejtett (?) tű, nem várt irányból és ponton. Megesett, hogy nem tudta fegyelmezni magát, időtlenül fölsikított, máskor üldözött zergeként vágta a férfit a férfit felé, ám az oda vezető úton mind mélyebbre hatolt a húsába az acélhegy. A tűszúrás - mint erről beható tapasztalatokra tehetett szert - nem hevesen, de annál kitartóbban vérzik, sajátos alakú foltot festve az ingekre. Sajnos hogy a vér nem jön ki a mosásban, *misztó Dzsúla*, mondta Laura, latinos hangsúlyozással (vagy csak kárörvendően?).

Ennél is jobban zavarta, hogy Zsanpól lényegében *kitartotta*: mindent ő fizetett. Egy ilyen tisztázatlanság még akkor is kínos, ha a *kitartó* nem buzi. Zsanpól azonban határozottan az volt, egy ágyban aludt Ivó Marin-ics-piccsel, tehát gyakran bedugja neki az *ics*-ét vagy a *pics*-ét, illetve fordítva, ésatöbbi, miközben itt van ő, Dzsúla Marton, magyar színész, akiről Zsanpól atyailag (?) gondoskodik, anélkül, hogy világos volna, mit vár cserébe. Dzsúla sokszor elképzelte, mit tenne, ha kiderülne, hogy viszontszolgáltatásaira Zsanpól a hálósobájában tart igényt, szorongva figyelt minden erre utaló jelet - de Zsanpól soha egyetlen szóval vagy mozdulattal sem jelezte, hogy önzetlen barátságnál többre tartana igényt. Marin-ics-pics - amint a kölcsönös gyanakvás oszladozni kezdett - szintén segítőkész, csupaszív srácnak bizonyult, Dzsúla megszerette (persze, nem *olyan* értelemben).

Sokszor átfutott a fején, hogy vajon másként alakulnak-e a dolgok, ha történetesen ő is homokos lett volna, mint Zsanpól, Ivó Marin-ics-pics, George Wallach, meg a kidolgozott izomzatú srác, akit a seggfej ideális vízilónak képzelt, később őrá osztotta a másik egyfelvonásos legfontosabb szerepét, a harcát is, kijelentvén, hogy nem talált nála jobbat, de Dzsúla ne aggódjék, az ezerarcú Raul ideális harcsa lesz. A csüggedt szerzőnek annyit azért sikerült elérnie, hogy a női szerepeket nők játsszák.

Ugyanakkor kénytelen-kelletlen beletörődött, hogy George Wallach szerződtesen egy hetedik színészt (noha a két darabban összesen hat szerep volt), pusztán azért, mert az önéletrajzából megtudta, hogy az illető operatőri diplomát szerzett a UCLA híres *Film School*-jában, Los Angelesben. Fantasztikus! - üvöltötte a seggfej George Wallach, olyan ötletem van, amellyel bekerülünk az amerikai színház történetébe meg a *New York Times*-ba is, mindannyian megcsókolhatjátok a cipőm talpát! - Raul azonnal odarohant, megtette. A seggfej George Wallach eldöntötte: monitorokat szereltet a Grandstand Stage-ben lévő négy oszlopra, a végzett operatőrt pedig belerendezi az előadásba, ott fog bókászni a színen, vállán egy kézikamerával, s egyenesben közvetíti a cselekményt, így a közönség - először a színház évezredes történetében! értitek?! - közelképeket is láthat.

Mindez rendkívül érdekes, mondta Dzsúla, de egy *outsider* fölbukkanása elterelheti a nézők figyelmét a lényegről, megeshet, hogy a darab helyett az operatőri kunsztokra összpontosítanak. Az a te bajod, hogy túlságosan földhözragadt a gondolkodásmódod, jelentette ki George Wallach. Nina Kaufinger élénken helyeselt. Dzsúla remélte, Zsanpól az ő oldalára áll, ám Zsanpól arra hivatkozott, művészi kérdésekbe szponzor nem szólhat bele. Szólj bele, mint az ügynököm! - kérte Dzsúla. Zsanpól a fejét rázta, ő nem színházi ember. A Grandstand Stage oszlopaire felszerelték a színes monitorokat, melyeket a főpróba hetében George Wallach fekete-fehér üzemmódba állíttatott: a fekete-fehér pontosabban fejezi ki a Keleti Blokk élőlényének sivár lelkivilágát. Hogy kinek a lelkivilága sivár, azon persze vitatkozhatnánk... - de egy ilyen seggfejjel nem érdemes.

A főpróbán Dzsúla Marton már sejtette, hogy ez az előadás sosem lesz kész. A seggfej George Wallach bárgyú instrukciókat adott, a színészek még mindig a szövegtudással bajlódtak, az operatőr állandóan belegabalyodott a kamera kábeljébe, a kényelmetlen nézőtéri padok recsegték, általában a legfontosabb pillanatokban, s ugyanekkor behallatszott az utcáról az elsüvítő rendőrautók szirénája - a Grandstand Stage kétes hírű környéken volt. Ráadásul a díszlet sűrű enyves büzt bocsátott ki magából, mely megült a pinchelyiségben, hiába szellőztettek, nem ment ki - a Grandstand Stage-ben nem volt légkondicionálás. A szenátorné azt javasolta, helyezzenek virággal teli dézsákat a színpad szélére, az illat majd elnyomja a büzt. A seggfej George Wallach tiltakozott, öszerinte a darabok eszmeiségével ellentétes a virágözön. Zsanpól e kérdésben a sarkára állt: viszont a kulisszaragasztó orrfacsaró szaga is ellen-

tétes az eszmeiséggel! - sajátkezűleg válogatta a virágokat a piacon, persze, ezt is ő fizette. *Another generous donation...*

A balsikerű főpróba szünetében a seggfej George Wallach a haját tépte az öltözők folyosóján, rekedten üvöltözött a színészekkel, majd fogta a darabok össze-vissza firkált rendezői példányát, s igyekezett meggyújtani a gázöngyújtójával. A papír nem akart égni, csak feketén füstölgött. Dzsúla torkon ragadta a seggfejt, hogy megfojtsa, alig tudták lefogni a színészek. Ne veszítsd el a hidegvéred, Dzsúla, mondta Zsanpól aznap este, a *Washington Post*, a *New York Times* és a *Washington Times* kritikusi mindenképpen ott lesznek a bemutatódon! Honnan tudod? Tettem róla. Hogyan?! Érd be ennyivel.

A bemutatón majdnem telt ház volt, amit a színház elsősorban a magyar diplomáciai képviseletnek köszönhetett: harminc helyet foglaltattak maguknak. Megkapták az egész ötödik és hatodik sort, ott ültek, sötétkéek egyenöltönyeikben, s hiába sütötték el Marton Gyula amerikanizált poénjait a színészek, az arcuk meg se rezdült. Dzsúla Marton csak később jött rá: ezeknek az embereknek legalább a fele nem tudott annyira angolul, hogy élvezhessen egy színieselőadást, a többi pedig nem mert nevetni, amíg a nagykövet komor maradt - hátha Marton Gyula darabjai valamiféle ellenzéki ízék... Pedig a nagykövet nem politikai okból maradt komoly, hanem mert hullá részeg volt, Zsanpóllal poharazott az előadás előtt, benyakalva féltucat whiskyt.

Az amerikai nézők valamivel nagyobb lelkesedést tanúsítottak, ám öbelölük túl kevés volt a bemutatón és a további előadásokon. Washingtonra tört a tavaszi melegfront, az emberek szívesebben töltötték az estét valami jó kis kerthelyiségben, mintsem egy léghűtés nélküli pinceszínházban, ahol *kelet-európai állatmeséket adnak* - ahogyan a *Washington Times* kritikusá írta. Aránylag jó sajtóvisszhangot kapott a produkció, a *New York Times* és a *Washington Post* is közölt se-hideg-se-meleg bírálatot. Dzsúla Marton féltucat interjút adott, meghívták egy kábeltévé magazin-műsorába is, melynek vezetője így konferálta be: következő vendégem nagyon híres az öreg kontinesen, ám mi még nem ismerjük, kérem, mutassa be önmagát a nézőinknek! Nyilván nem jutott eszébe a nevem, gondolta Dzsúla Marton. Összességében tehát minden rendben volt, a sok jó semlegesítette a sok rosszat, pontosan úgy, ahogyan az általában történni szokott.

Hiába ismételtette Zsanpól: ne lógasd az orrod! semmi okod rá! megvolt a bemutatód, ahogyan ígértem! szép sikert aratott! mi kell még? - Dzsúla Marton, magyar színész, egyre mélyebbre süppedt a boldogtalanságba. Elsősorban azért, mert a szenátornétól megtudta, hogy a Zsanpól féle *generous donation* - melynek összege ötezer dollárra rúgott - voltaképpen André pénze, ő utalta át, Zsanpól kérésére. Erről nem volt szó! - mondta szemrehányón. Te ne ártsd magad az üzleti ügyekbe, intette le Zsanpól, André barátunk olyan gazdag, hogy nyugodtan áldozhat egy kicsit a kultúrára... ötezer dolcsi neki meg se kottyán... különben is, további ötezret meg én költöttem rád, *minimum*, szóval, Andréval kvittek vagyunk, kedves Dzsúla.

Marton immár utálatosnak érezte a Dzsúla nevet. Lehet, hogy Dzsúla Marton patronálása terén André és Zsanpól egálba került, de ez csak annyit jelentett az ő számára, hogy mindkettejüknek tartozik, s *minimum* tízezer dolláros adósságát föltehetően soha nem lesz képes leróni. A bemutató semmit nem hozott a konyhájára, tekintettel arra, hogy öneki a Zsanpól által a nevében kötött szerződés szerint a jegybevétel négy százaléka járt, de csak azután, hogy a befolyó haszonból Zsanpólnak visszafizették az ötezer dollárt. Tök mindegy: befolyó haszon helyett a seggfej George Wallach kimutatásai szerint csupán szétfolyó veszteség volt. Nem jöttek a nézők...

Zsanpól a bemutatót követő napon váratlanul eltűnt, ismeretlen helyre utazott. Marin-ics-pics vonogatta a vállát, sokszor se szó, se beszéd, fölszívódik, ő már csak ilyen... A szenátorné azonban bizalmasan Marton értésére adta, hogy Zsanpól és a szerb-horvát színész lényegében szakított. Szoktak, fűzte hozzá mélabúsan bólogatva, olyankor Zsanpi mindig elköltözik hazulról. Miért nem Marinics... szóval, miért nem ő költözik el? Á, hová költözhetne? nincs annak a fiúnak pénze!!! Nekem sincs pénzem, gondolta Marton, mégis ideje elpályáznom innét. Körülbelül ezerhét-száz dollárja maradt, úgy gondolta, még néhány hetet kihúzhat belőle, azután - ha addig csoda nem történik -, mehet haza, Magyarországra. Talán okosabb volna, ha most rögtön utazna, hamarosan kezdődik a szerződtekések időszaka... Ám az amerikai álmhoz képest egy budapesti szerződés nevelésesnek tűnt. Idekinn viszont a sorompók lezárultak. Hol vannak Zsanpól befolyásos barátai, a mindenható ügynökök? színháztulajdonosok? filmmogulok? Most, hogy Zsanpól összeveszett a buzikájával, kétségbeejtő realitásnak tetszett, hogy a dolgok csak addig mentek jól, amíg e két homokos megértette egymást a franciaágyon.

Néhány nap múltán a szenátorné is elutazott, mint mondta, a lányához megy, Vermontba. Zsanpól távollétében sem a titkárnő, sem a takarítónő nem mutatkozott. Sorban dezertálnak, gondolta Marton. Marin-ics-pics jóformán csak perceket töltött a lakásban. Amióta az egyfelvonásosokat - huszonkét előadás után - a Grandstand Stage levette műsoráról, délelőttönként kocogni ment a Potomac partjára, délután pedig beszédórákra járt. Ritkán találkoztak. Marton csomagolt, és egyfolytában búcsúzott Amerikától. Órákat töltött Washington kormányzati negyedének közepén, a Mall-nál, leggyakrabban a téglafarmájú medence - a *reflection pool* - partján heverészett a fűvön. Mi lett volna, ha sikerül? Ha meghajtják fejüket az összes kritikusok az ő drámaírói zsenije előtt? Ha tódul a nép a Grandstand Stage-be? Ha Zsanpól valamelyik mindenható barátja a szárnyai alá veszi? Ha... és ha... és ha ráadásul... - e vágyak, ábrándok és remények dédelgetésével visszajutott a kiindulópontba, abba a helyzetbe, ahonnan Amerikába indult. Akkor is ugyanígy képzelgett.

Hosszú passzusokat idézhetne az általa vágyálmodott elismerő kritikákból, tudósításokból és interjúkból. Milyen érzés, kérdezi a Magyar Televízió tudósítója, hogy ön az első magyar színész, aki világkarriert csinált? Marton szerényen a kamerába mosolyog, szinte hihetetlen, feleli meghatottan, mindenestre a babérkoszorú nemcsak engem illet, hanem az egész magyar színházművészetet, épp ezért szeretettel köszöntöm a szakma valamennyi képviselőjét innen, Amerikából, az én példám bizonyítja: semmi sem lehetetlen! - a képernyőn egy jelenetet mutatnak az előadásból, majd a bemondónő kijelenti: büszkék vagyunk Marton Gyulára, további sikereket kívánunk neki. Most pedig belföldi híreink következnek.

Fölmerül a kérdés, hogy ha ekkora kéjérzettel jár e sikerek pusztá elképzelése, miért olyan fontos, hogy a valóságban is megtörténjenek? Mennyivel szerezhethet több örömet a gondolatban alaposan és ismételten átélt diadalnál a tényleges? Talán semennyivel. Ha az elképzeltékhez hasonló sikerélményben lett volna része az igazi életben, valószínűleg arra sem emlékezhetne többször, részletesebben vagy nagyobb élvezettel. Az egyetlen különbség az, hogy a valóságos sikerre utólag emlékszik az ember, a képzeltekre pedig előre... Ám ha így van, érdemes-e egy nyavalyás időhatározóért annyit küszködni?

Marton Gyulát egy gyerekkori jóbarátja várta a Feriegyi reptéren. Marton még aznap kereste Andrá, de csak az üzenetrögzítőt találta otthon.

André ekkortájt Washingtonba repült, hogy tanúvallomást tegyen a perben, melyet Zsanpól ellen indított. Zsanpól rábeszélte, hogy vegyenek közösen egy rendkívül értékes festményt, amelyet Zsanpól egyik ügyfele, bizonyos Lora de Lavallevé louisianai gyűjtő akart eladni. Zsanpól azt ígérte, hogy a képre egy hónapon belül talál vevőt, dupla áron, ehelyett azonban

három hónap múltán sem történt semmi. André ekkor követelni kezdte, hogy adja ki neki vagy a részét, vagy a képet. Zsanpól a füle botját sem mozdította. A per során kiderült, hogy a szenátorné - Marianne McGormack - valójában Zsanpól törvényes hitvese, immár öt éve. Persze, bizonyára csak azért, mert Amerikában a házas emberek adókedvezményben részesülnek, magyarázta André.

Marton mindebből egy szót sem akart elhinni, hiába mutogatta neki André a periratokat. Később mégis beletörődött, hogy Zsanpól egy... hm... csaló. Ő tehát e csalónak tartozik örök hálával. Föltehető, hogy Zsanpól elsősorban azért pártolta Dzsúla Martont, a magyar színészt, hogy szívességet tegyen Andrénak, s még több pénzt csaljon ki tőle más zűrös ügyletekre. Majdnem minden nemes dolog forrása valamiféle szélhámosság, csak eléggé messze kell követnünk az okok és okozatok láncolatát.

Néhány hónappal később Marton kapott egy képeslapot Amerikából. A chicagói O'Hare reptéren adták föl. A fotóról Mona Lisa mosolygott Martonra, kackiás bajusszal. Szeretett volna rájönni, hogy ki küldte: Zsanpól? a szenátorné? Nina Kaufinger? a seggfej George Wallach? netán Marin-ics-pics? vagy pedig? A képeslapon csak ennyi állt, halványkék tintával:

?!

Marton Gyula sokáig tervezgette, hogy története minden főszereplőjének ír, hasonló stílusban. Szeretett volna valamiféle vicces képeslapot beszerezni, de az idő tájt - 1987-ben - Magyarországon csak komoly (és vitathatóan színezett) anzixkártyákat árultak. Választott egyet, mely a Hősök terét ábrázolta, látszott rajta a Szépművészeti Múzeum tatarozásra szoruló épülete is.

Nem tudta eldönteni, melyik írásjel fejezné ki leghívebben az üzenetét.

!!!

...

-

.,,:”§\$%&/=

Leo Steinman,

a frissiben kinevezett sajtóattasé,

néhány napos berlini tartózkodás után érkezett Budapestre, végleges állomáshelyére. Berlinben az ikertestvérét látogatta meg, aki az amerikai katonai parancsnokság központi könyvtárában szolgált.

Amikor Leo Steinman megtudta, hogy Magyarországra küldik, nagyon csalódottnak érezte magát, mert eredetileg Japánról volt szó, Felkelő Nap, Mikimoto Gyöngysziget meg minden. Ám amint a taxi végigvitte a pesti rakparton, egyszeriben megvigasztalódott. Különösen a *Doo-na* nevű széles folyó tetszett neki, mely a város dombos és lapos kerületei közt hömpölygött.

Leo Steinmant a követségen újabb csalódás várta: beosztása csupán *Third Secretary of Press* lett, vagyis a sajtóattasé harmadik helyettese. Washingtonban azt ígérték, második helyettes lesz. De a jelenlegi Second Secretary of Press az utolsó pillanatban engedélyt kért - és kapott - egy év hosszabbításra. Leo Steinman beköltözött a követség Dunára néző házának harmadik emeletére, s várta, hogy megérkezzen a holmija, amit több héttel korábban adott föl, hajókonténerben.

Immár tudta a folyó és a város nevének helyes kiejtését. Washingtonban nyolchetes gyors-talpaló nyelvtanfolyamon vett részt, elsajátíthatta azokat a közhasznú mondatokat, melyekkel itt semmire se ment. Mire jó, ha az ember megkérdezheti: *Teshayk mondani, hol van a Marx tayr?* - ha a válaszból egy kukkot sem ért? Leo Steinman számára a legnagyobb meglepetést az okozta, hogy a magyarban mindegy, férfi vagy nő, fiú vagy lány az alany, nincs *he* és *she*, hanem csak *ő*. Ez tetszene a feministáknak, gondolta, noha valószínűleg ők sem tudnák kiejteni az „ő” hangot.

Megérkezése estéjén a nagykövet - egy vele nagyjából egykorú, Yale diplomás hivatásos diplomata - estélyt adott, *kiemelkedő* magyar értelmiségieknek. Leo Steinman is kapott meghívót. Úgy érezte, megfelelő alkalom ez arra, hogy ne csak a feletteseiben, hanem a *kiemelkedő* magyar értelmiségiekben is jó benyomást keltsen. Nagy gonddal készült. Az öltönyt túl hivatalosnak vélte, így fekete kordnadrághoz kétsoros, halszállkamintás tweed zakót vett föl. Középen gyér haját előrefésülte, s bőven spriccelt magára a Revlon férfiparfümből. A követ feleségének néhány szál vörös székfüvel akart kedveskedni, de amikor kiderült, milyen olcsó a vágott virág ebben az országban, egész csokorral kért.

Leo Steinmant a Second Secretary of Press vitte a nagykövet kastélyszerű rezidenciájába. Az enyhén asztmás férfi furcsállkodva pislogott, amikor Leo Steinman beszállt a kocsiba a hatalmas bukétával: nem túlzás ez? Well... én még sose voltam náluk! Akkor se kell mindjárt egy egész virágágyással beállítani, mondta a sajtóattasé második helyettese a sajtóattasé harmadik helyettesének. Ártani nem árthat, gondolta ő. Mire odaértek, a magyar értelmiségiek és a követségi emberek már a legnagyobb egyetértésben iszogatták az aperitívet. Leo Steinman mindenkihez odalépett, nevem Lió Sztínmen, én vagyok a *Third Secretary of Press*, csak most érkeztem, örülök, hogy találkoztunk. A magyar értelmiségiek nyújtották a kezüket és elmormolták furcsán hangzó nevüket. Leo Steinman föladta. Félrevonta az asztmás férfit, kérte, súgja a fülébe, ki kicsoda. A Second Secretary of Press sorolni kezdte: híres rendező, híres rock zenész, híres ellenzéki filozófus, híres színész, híres színész, híres színésznő, híres író, híres vidéki baletttársulat híres vezetője, híres zongorista, híres filmrendező, híres filmrendező, híres ellenzéki író, híres festőművész, híres színész...

Csupa híresség tehát, megjegyezhetetlen nevekkal, gondolta Leo Steinman. A vacsoraasztalnál az egyik híres magyar színész mellé ültették, akiről az volt az érzése, hogy már látta valahol.

Szokott játszani külföldi filmekben? - kérdezte tőle. Ritkán... szinte soha, mondta a magyar színész. Az előételek után *sirloin steak*-et szolgáltak föl a libériás inasok. A magyar színésznek remegni kezdett az orrlyuka, amikor meglátta, ez a kedvencem, mondta. Pillanatok alatt eltűntette. A nagykövet felesége ült vele szemben: enne még egy sztéket, Mr Marton? - kérdezte anyai mosollyal. Röstellem, de kérek! A második szeletet ugyanolyan sebesen takarította el. A nagykövetné leplezetlen kíváncsisággal figyelte ezt a vadállati mohóságot, intett, hogy adjanak neki repetát harmadszor is. A magyar színész boldogan vigyorgott, igazán szégyellem magam, de ez a gyöngém! - szuszogva fölfalta. Addigra már az egész asztaltársaság őt nézte. A magyar színész kissé zavarba jött, majd a spanyol grandok főhajtásával kijelentette: *United Steaks of America!* - e szóviccnek óriási sikere volt, a vendégsereg dőlt a röhögéstől, emelték poharukat vendéglátójukra, az amerikai nagykövetre, valamint hatalmas országára, a *United States of Americá*-ra, ahol ilyen derék bífisztékek teremnek.

A magyar színész szembefordult a szomszédjával, elégedetten kacsintgatott. Leo Steinman most jött rá, honnét ismerheti. Nem maga az véletlenül, akinek a darabját bemutatták Washington DC-ben? - kérdezte. De, az véletlenül én vagyok. Olvastam az interjút a *Washington Post*-ban! Én is. Tényleg Woody Allen a példaképe? Igen, az egyik. Megengedné, hogy én ezt megírjam neki? Kinek? Hát Woody Allennek. Írja csak nyugodtan, mondta a magyar színész, és szemügyre vette a nyápic amerikai. Mit is mondott, hogy hívják? *Lió Sztínmen, thörd szekretory ov pressz!* - átnyújtotta a névjegyet. Örvendek, Gyula Marton... pillanatnyilag még nincsen névjegyem... - fölírta a papírszalvéta csücskére a címét és a telefonszámát.

Marton aznap este annyi kaliforniai vörösbort ivott, hogy hamar elfeledkezett a tweedzakós sajtóattaséről. Két nappal később bezörgettek a csobánkai nyaraló ablakán, amelyet Marton - immár sokadik - átmeneti megoldásként kapott kölcsön egy kollégájától, miután (hosszas huzavona után) elköltözött Ilustól, a második feleségétől, vagyis a Damjanich utcai lakásukból. Megszokta már, hogy válás után egy darabig hétvégi házakba szorul, olykor fűthetetlenekbe, épp csak addig, amíg az idő annyira fölmelegszik, hogy már kellemes volna - akkor a tulajdonosoknak szükségük van a nyaralóra.

Van-e Marton úr itthon? - kérdezte valaki, idegen akcentussal. Marton kinézett, egy fekete bőrruhás motoros állt ott, kezében külföldi - hosszúkás - borítékkal. Ezt hoztam önnek, küldi Lió Sztínmen! - beadta az ablakon. Oké, mondta Marton. A bőrruhás nem moccant. Talán borralalóra vár? - Marton akart adni neki egy tízest, a férfi elutasító mozdulatot tett: csak azért várom, háthogyha lenne egy válasz.

Marton fölnyitotta a leragasztott borítékot. Dombornyomású, rendkívül elegáns követségi levélpapíron az alábbiakat olvashatta:

*Woody Allen úrnak,
Diplomáciai Futárpostával saját kezébe.*

Tisztelt Allen úr,

Van szerencsém bemutatkozni: az Egyesült Államok budapesti nagykövetségén teljesítek szolgálatot, mint Third Secretary of Press. Módomban állt megismerkedni egy kiemelkedő magyar színésszel, aki drámákat is ír (az egyiket már Washington DC-ben is bemutatták). Mr Gyula Martonnak ön a példaképe, amint azt a mellékelt Washington Post interjú is tanúsítja. Azt hiszem, mindkettejük számára rendkívül gyümölcsöző volna, ha megismerkednének. Épp ezért javaslom, következő európai útján jöjjön Budapestre, hogy találkozzójukat megszervezhessem.

Mielőbbi válaszát várja őszinte híve,

*Leo Steinman
Third Secretary of Press*

A borítékból egy sárga cetli is kihullott, ezen érdeklődött a sajtóattasé harmadik helyettese reszketeg betűkkel, hozzájárul-e Mr Marton a levél kiküldéséhez? Martonnak azonnal eszébe ötlött Karinthy *Tanár úr kérem*-jéből Steinmann, a grófnő. Leo Steinman úgy is nézett ki, mint egy stréber gimnazista, csupán meggyérült hajzata jelezte, hogy azért legalább harminc éves. A címzés szerint Woody Allen az 5-ös avenue 930-ban lakott. Honnét tudhatja azt egy ilyen Lió? Hát... mégiscsak *szekretőri ov pressz...* kideríthette.

Elképzelte Woody Allent, az 5-ös avenue 930-ban - valahol a Guggenheim múzeum környékén lehet, az egyik régies stílusú, középmagas toronyházban -, amint elolvassa a Third Secretary of Press levelét, s azonnal kéreti a titkárnőjét: Miss Dzsónsz, foglaljon nekem helyet a következő járatra, utazom Budapestre, rendkívül gyümölcsöző ügyben...

Odafirkantotta a grófnő cetlijére: *Felőlem OK. Üdv, Marton.* Visszaadta a motorosnak. A férfi bólintott, nyeregbe szállt, berúgta a gépet és eldübörgött Pest felé. Marton kilincstre zárta az ablakot, a derekára csavarta a takarót, kicsoszogott a konyhába, hogy föltegyen egy kávé. Délután a rádióban, este a szinkronban volt jelenése. Amióta Amerikából hazajött, színházi munkát nem kapott, a régebbi mellékesek váltak fő pénzkereseti forrásává. A szakmabeliek egy része úgy vélte, a bőre alatt is dollár van. A tévé aulájában fültanúja volt egy párbeszédnek: hívjuk be a Martont erre a szerepre? - merengett az adásrendező; á, nem érdemes, mondta a szerkesztő, úgyse vállalná el, neki már dezsőben ketyeg az óra...

Magyarországi életébe sehogyan se sikerült visszatálnia. Talán nem is akart igazán. Amerikába vágyott. A kinti világhoz képest az itthonit szürkének érezte, saját lehetőségeit pedig korlátozottnak. Többször fölkereste az USA nagykövetség Second Secretary of Press-ét azzal a kéréssel: szerezzenek neki valamiféle ösztöndíjat, hogy megint kimehessen néhány hónapra. Sok ígéretes kapcsolatot létesített Amerikában (története valós szárait alaposan föltupírozta), úgy érzi, már az igazi siker küszöbén állt, amikor elfogyott a pénze és haza kellett jönnie. Segítse őt hozzá a követség, hogy még egy lehetőséget kapjon, végeredményben jót tenne a gyümölcsözően alakuló magyar-amerikai kapcsolatoknak, ha egy magyar színész érvényesülne Amerikában, ilyen Bela Lugosi óta úgyse volt.

A sajtóattasé második helyettese eléggé nehezen szedte a levegőt, Marton ebből arra következtetett, hogy zavarban van, mert nem tudja, hogyan utasítsa vissza, ám az illető az asztmája miatt lihegett, előrántott a zsebéből egy kis üvegumpát, a szájába spriccelt, majd kissé megkönnyebbülve így szólt: igaza van... azért vagyunk itt, hogy segítsünk. Ettől kezdve Marton agyában újra kigyúlt a remény fáklyája. Kerülte az embereket. Legszívesebben folyton amerikai vágyairól és reményeiről beszélt volna, érezte, ezzel csupán ellenszenvet kelthet. Úgy élt, akár a Földön Kívüli, akinek a repülő csészéje épp Magyarország fölött romlott el, itt kell kivánnia, amíg újra felszállhat a magasba.

Csobánkán senkit sem ismert. Háromszor kellett átszállnia, mire beért a városba. Munka után nehezebbre esett visszabuszozni a fűtetlen nyaralóba, húzta az időt. A színészklubban ücsörgött zárásig, feles vodkákkal vigasztalódva. Bridzsezett, ha volt kivel, pókerezni pénz híján nem mert. Néha fölszedett egy-egy könnyű nőt, kevés örömet talált e kalandokban. Ha ez így megy tovább, homokos leszek, mondta az egyik pincérnek. Mikor? - kérdezte az a pincér fuvolázó hangon.

Leo Steinmant egy magyar író vitte el a Fészekbe, aki szintén valamiféle ösztöndíjat remélt kicsikarni az amcsi követségtől. Megmutatta a sajtóattasé harmadik helyettesének a még nem üzemelő kerthelyiséget, az emeleti kártyaszobákat, a mozitermet. Vacsorázni akartak, de az étteremben nem volt szabad asztal. Ahogyan ott tébláboltak, Leo Steinman észrevette a magyar színészt, Marton egyedül ücsörgött az asztalra könyökölve, néhány üres pohár

körében. Mr Marton, örülök, hogy újra látom! Marton vérágas szemmel pillantott rá, maga az?! - kérdezte bizonytalanul és magyarul. A sajtóattasé harmadik helyettese időközben tökéletesítette szókinsét: *Lió Sztínmen vadjok, harmadik sajtótitkár, amerikai kovetségnek*. Ja... a grófnő, mondta erre Marton. Nem értem... - Lió Sztínmen segélykérően nézett az íróra; én sem, dünnyögte amaz. Akartok ülni ide? - kérdezte Marton angolra váltva; igen, mondta Lió Sztínmen; nem, mondta az író, mert attól tartott, Marton asztalánál nem az ő ösztöndíja lesz a téma. Letelepédtek.

Elment a levél, újságolta Lió Sztínmen Martonnak. Milyen levél? Woody Allennek. Hát ez igazán jó hír. Látom, nem hiszi, hogy Woody válaszol, pedig alaposan téved, nemcsak válaszol, el is fog jönni ide Budapestre. Az jó... de ha egy kis szerencsém van, addigra én már Amerikában leszek. Nem baj, akkor majd New Yorkban találkozhatnak!

A magyar író érezhető ellenszenvvel hallgatta ezt a párbeszédet. Ismerte Martont színházi körökből, de sosem szerette, különösen nem részegen, ehhez járult a különös értesülés, hogy a színész érdekében Woody Allennel levelez az amerikai nagykövetség. Azt a hírt sem fogadta kirobbanó lelkesedéssel, hogy Marton - ha egy kis szerencséje van - hamarosan Amerikába röpködjön. Ő akart hamarosan Amerikába menni, ő, a magyar író, bosszantotta, hogy erre másnak nyílik módja. Remélte, hogy a színésznek nem lesz egy kis szerencséje. Ugyanakkor attól tartott, ha tovább marad ennél az asztalnál, a végén mindhármuk számláját ő fizetheti, noha végig Marton Amerikájáról lesz szó, nem pedig az övéről. Kisvártatva elbúcsúzott tőlük és hazament. A saját számláját sem rendezte. Marton azonban túl részeg volt ahhoz, hogy ezt észrevegye. Ígyál, *grófnő*, ígyál egy kis vodkát, mondta angolul, kivéve a *grófnő*-t. *Mi jaz a gróuf-nóu?* Nem érdekes, mondta Marton magyarul, elég, ha tudod, mi az a vodka, pincér! egy nagy orosz csapást az úrnak! *Mi jaz a nadj orosz tshapáh?* Majd meglátod... feles vodka, szódával. Nem iszom alkoholt, mondta Lió Sztínmen. Dehogynem... - A pincér már odahelyezte a pindurka poharat az asztalra. Lió Sztínmen férfiatlannak érezte, hogy tovább tiltakozzék, kíváncsi is volt rá, miféle italt fogyasztanak a kiemelkedő magyar értelmiségiek, kortyolt belőle. Mintha parazsat nyelt volna. Kicsurrant a könnye, és sokáig nem tudott megszólalni.

Martonnak ez sem tűnt föl. A magyar és az angol nyelv sajátos keverékét használva bizonygatta, hogy ki kell jutnia Amerikába, mert itt ellehetetlenült az élete, nem érti, hogy a Second Secretary of Press miért szarakodik annyit, ne bírná ki egy olyan nagyhatalom, mint az USA, hogy eltartsa őt valamilyen ösztöndíjjal néhány hónapig? Te is utánakaparhatnál egy kicsit, grófnőkém. *Mi jaz a gróuf-nóu?* - kérdezte Lió Sztínmen újra; fogalmam sincs, majd nézd meg a szótárban... pincnők! - a sajtóattasé harmadik helyettesének tiltakozása dacára újabb nagy orosz csapásokat rendelt, ígyál csak, te nyápic, rádfér. Poétikus hangulatba zuhant, váratlanul Balassi és Csokonai versek szavalásába kezdett, ám egyiket sem tudta végig. Na, grófnő, akkor most elmondom neked a Tiborc panaszát... vagy akarod inkább a francia királyt? oké, mindent a kedves vendég óhaja szerint: Vítam életemben száz meg száz csatát... - végigénekelte az első három strófát.

Lió Sztínmen nézte a magyar színész halántékán kidagadó ereket, és előntötte a lány szeretet langyos hulláma. Hirtelen megértette, hogy Dzsúla Marton ugyanolyan magányos balfasz, mint ő, ez a baja, ezért akar kimenekülni Amerikába. Mindegy, ő, Leo Steinman, *Third Secretary of Press at the American Embassy in Budapest*, mindent el fog követni, hogy a magyar színész megkapja valamelyik ösztöndíjat, és szerencsét próbálhasson az Egyesült Államokban. Hátha egyszer majd ő, Leo Steinman, *a sajtóattasé harmadik helyettese a budapesti Amerikai Nagykövetségen*, összetalálkozik valakivel, aki ugyanilyen szeretettel igyekszik segíteni őrajta... - A gátak fölszakadtak. Immár tegeződtek (magyarul), és kereszt-

néven szólították egymást (angolul - ami végsősoron ugyanaz). Tudod, az a legnagyobb baj, magyarázta Lió Sztínmen, hogy csak úgy ideküldik az embert, bele a semmibe, nincsenek emberi kapcsolatai, elméletileg nem is lehetnek, a szabályzat szerint az amerikai diplomaták lényegében nem érintkezhetnek a helyi lakossággal, különösképp tilos a szerelem, a CIA meg az FBI abból indul ki, hogy az ágyban kiszedhetik belőlünk az államtitkokat, így aztán meg kell örülni a magánytól, persze, a többség nők...

Főiskola után azt hittük, miénk a jövő, mondta Marton, negyedévesként budapesti színházakban kaptunk pici szerepeket, s akivel elégedett volt a rendezője meg az igazgatója, remélhette, hogy megkínálják egy szerződéssel, de aztán majdnem senki nem maradhatott Pesten, és amint megérkeztünk a vidéki színházakba, rájöttünk, hogy mégse a miénk a jövő, ma már az is kérdés, hogy a miénk-e a múlt, legnagyobb sikereimet eldugott vidéki színpadokon arattam, én vagyok az egyetlen, aki emlékszik rájuk, ilyen pálya ez, grófnő, ha még egyszer születnék, ügyvéd szeretnék lenni... amerikai ügyvéd... vagy csak egyszerűen amerikai.

Én amerikai vadjak, de nem jobb, mondta Lió Sztínmen, és a pillanat mámorában bevallotta Martonnak, hogy könyvet ír Woody Allenről, mert neki is ő a példaképe. Woody sikeres és gazdag, mégsem érzi jól magát, mindig valaki más szeretne lenni, úgy látszik, sokan vagyunk így, csak a többség nem meri beismerni.

Régebben heti négyszer-ötször teniszeztam, de amióta visszajöttem Amerikából, ez sincs, a partnereim már kivették a fedett pályát, legföljebb akkor hívnának, ha valaki lemondja, de hogyan hívjanak? nem tudnak elérni telefonon!

Biciklizni szoktam, megérkezett a versenykerékpárom a konténerben, csak hogy Budapesten sehol nincsenek kerékpárutak, tiszta életveszély, folyton attól félek, hogy elütnek...

Még kábé három hetem van abban a nyaralóban, aztán ki kell költöznöm, kérdés, hová...

Vennem kéne néhány bútort, olyan rideg az a lakás, mint egy kriptá...

Közben meg a válóper...

A testvérem átjönne a hétvégére...

Egy macska szinkronhangja...

Esetleg biciklitúra...

Majd Amerikában...

Magyarország...

New...

Buda...

A sajtóattasé harmadik helyettese semmi többre nem emlékezett, amikor hajnalban merev tagokkal és zúgó fejjel fölébredt az ágyán.

Marton délig föl sem kelt. Akkor csinált magának egy gombakrémlevest (porból), és megnézte a szótárban, hogy Grófnő = *Countess*? - Lió Sztínmen csodálkozva eresztette az íróasztalára a kincstári tulajdonú magyar-angol szótárt. Miért hívja őt grófnőnek? Legközelebb majd rákérdez. Ő mindenesetre betartotta a szavát, megtudakolta a Second Secretary of Press-t, hogy mi is a helyzet Dzsúla Marton ügyében. Az asztmás férfi odaadta neki a magyar színész dossziéját. A követség a saját csatornáin kezdeményezte, hogy Martonnak adjon az Alzheimer Alapítvány egy öt-, nyolc- vagy tízhónapos Alzheimer ösztöndíjat - tart a bürokratikus

procedúra. Mit gondolsz, megkapja? Miért ne kapná? előbb-utóbb majdnem minden jelentkezőnek megadják, pláne ha mi is javasoljuk.

Lió Sztínmen lapozgatott a dossziében. Elolvasta Marton kérelmét, és a szakmai önéletrajzát. Marton nem az amerikai szabvány szerint adta elő élete tényeit, hanem rövidke történetté kerekítve, ahogyan az európaiak szokták. A szöveg kimért, ódivatú, itt-ott mulatságosan hibás angolsággal íródott.

1950-ben születtem, Budapestben, Magyarországra. Apám gépkönyvelő volt, anyám hivatalos személy egy Mezőgazdasági Gépgyár fővárosi kirendeltségén, már elhaláloztak mindannyian.

Minthogy mindig akartam lenni színész, hátrányos helyzetű gyerek lettem volt. Gimnáziumban nyert végbizonyítványom után jelentkeztem a Színház- és Filmművészeti Akadémiára, viszont föl nem vettek, akkor azután nyomdában dolgoztam, mint nyomdászként. Második ráfutásra föl voltam véve, végeztem, 1974-ben kaptam diplomát.

Szerződtem különféle vidéki színházakban (Miskolc, Pécs, Szolnok stb.), majd azután a fővárosba a József Attila Színházhoz. Főszerepek: Harpagon (A fösvény), Trigorin (A sirály), Tiborc (Bánk bán), Francia Király (János vitéz). Ezeken túl játszottam sok szép kis szerepben szintén. Tagja vagyok a Színház- és Filmművészeti Szövetségnek, voltam annak titkára szintén. 1983-ban kaptam egy Jászai Mari kitüntetést.

Rendeztem szintén, élő magyar szerző művét. Írtam egyfelvonásos drámákat (Viziló, Halak), ezeket bemutatta 1987-ben a Grandstand Stage, Washington DC-ben, sikeresen. Akkor kint is voltam több hónapra. Életemnek legnagyobb élménynek éreztem azt az időtartamot.

Beszélek kicsit németet, középsőn angolt, franciát, de az angolt folyvást tökéletesedem.

Lió Sztínmen elképzelte, amint Marton az angolt folyvást tökéletesedi. Felnyihogott. A titkár-nő bedugta a fejét az ajtón, mit tehetsz önért, Mr Sztínmen? Ne vessen velem! - megmutatta neki a magyar színész önéletrajzának utolsó mondatát. A titkár-nő el se mosolyodott: igen?! - várakozásteljes arccal nézett rá. Azt hittem, vicces, dűnnyögte Lió Sztínmen.

Másnap reggel Martont szaggatott dudaszó ébresztette. Ablakánál ott állt a bőrruhás motoros, levelet hozott. Lió Sztínmen örömmel értesítette: immár csupán idő kérdése, hogy megkapja az Altheimer ösztöndíjat, melyhez előre is gratulál. Jelzi továbbá, hogy - mint már legutóbbi találkozásuk alkalmával említette - hétvégén a bátyja idelátogat Berlinből. Biciklitúrára indulnak, a tervek szerint útba ejtik Csobánkát, amennyiben Martonnak nem alkalmatlan, tennék tiszteletüket.

A motoros a választ várta. Az az üzenet, hogy oké, mondta neki Marton. A levelet a konyhakredencre rakta. Nem értette, miért nem repes a boldogságtól? mikor pedig épp erre a hírre várt napok - hetek - óta? Végül úgy döntött: talán azért nem, mert képtelen elhinni... ennek a grófnőnek, aki Csobánkára akar biciklitúrázni.

Rohamosan melegedett az idő, Marton tehát albérleti szoba után szaladgált. Szombaton a ház tulajdonosa, egy kövérek színész, kijött a Trabantján, hogy szorgoskodják a konyhakertben. Marton kötelességének érezte följánnlani a segítségét, amit sajnos a kövérek színész azonnal elfogadott. Így a délelőtt az ásó és a kapa jegyében telt.

Mr Marton! - két paprikajancsi állt a kerítésnél, jelmezben: térdig érő bőrnadrág fémcsíptetővel, hosszú fehér zokni, bordó csíkos kötött mellény, napellenzős baseball sapka, valamint szabályos kerékpárversenyzőcipő, melynek talpán a kiálló fémkapocs jól illeszkedik a pedálba, a járást viszont akadályozza.

Időbe telt, mire Marton ráismert a sajtótitkár harmadik helyettesére, nehezítette a helyzetet, hogy kettő volt belőle: Lió és az ikertestvére. Pedig ebből talán egy is elég, gondolta Marton. *Hau ár jú?* - kérdezte Lió Sztínmen; *fájn*, válaszolta Marton. *Ő a bátyám, Sztív Sztínmen.* A grófnő meg a nővére... - Marton kezét rázta velük, bemutatta a kövérek színészt, aki bárgyú mosollyal azt mondta: *Gúten Tág!* - egy szót sem beszélt angolul. A két Sztínmen azonban értett németül, *Vir zind glücklich*, felelték kórusban. A kövérek színész joviálisan bólogatott - ennél többet németül sem tudott.

Szerettek volna kerékpárt bérelni Sztív számára, mesélte Lió Sztínmen, de - nagy csodálkozásukra - Magyarországon nincsenek biciklikölcsönzők. Végül az egyik tengerészgyalogos az őrszázadból kölcsönadta a sajátját, így tudtak eljönni. Nagyon szép volt az út, bár kissé túl dombos, jó darabon annyira meredeken kanyargott fölfelé, hogy le kellett szállniuk, s a hátukon cipelni a bringát. Eléggé elfáradtak és megéheztek, most épp egy gyorsétterembe igyekeznek. Van itt a közelben *McDonald's*? Nincs. És valami más hasonló, mondjuk, *Burger King*? Az sincs. Lió ikertestvére elröhögte magát, ő járatosabb volt Kelet-Európa viszonyaiban. A kövérek színész tükörön állt, kérdezd meg, nem akarnak-e kikapcsolódásképpen konyhakertészkedni? Nem kérdezem, biztos nem akarnak, kerékpározáshoz öltöztek. Tudok adni mackónadrágot és gumicsizmát! Inkább ne, zárta le Marton.

Dzsúla, akarod látni a bicajomat? - kérdezte a grófnő. Ez a *Wud jú lájk to szí máj bájk?* olyan könnyörgően kanyarodott fejhangba, akár egy segélykiáltás. Martonnak nem volt szíve nemet mondani, mindannyian kivonultak az utcára, ahol a szomszéd ház drótkerítéséhez bilincselve várakozott a két versenykerékpár, hajladozva a friss szélben a dróthálóval együtt. Őt sebességes, automata kilométerszámlálás, elől-hátul többszínű a lámpája, vészhelyzetben villogóra váltható! - Lió Sztínmen majd szétdurrant a büszkeségtől, s megszólaltatta a csengőt, amely az amerikai himnusz első két taktusát klingklangolta. Mindkét Sztínmen kihúzta magát.

Marton meghívta őket ebédre. Rakotkrumplit készített a kertben, nyílt tűzön, bográcsban. *So much cholesterol!* - szörnyülködtek az amerikaiak, ám azután az utolsó falatig megették, a sok koleszterinnel együtt.

Ó, istenem... *Wud jú lájk to szí máj bájk?* - gyakran a fülébe csendült ez a nyúlos kérdő mondat, főleg amikor megérkezett Amerikába, ahol eleinte ő bizonyult ugyanolyan balfasznak, mint a sajtóattasé harmadik helyettese Magyarországon.

Steinman, a grófnő, még Csobánkán fölajánlotta, hogy megtaníttja amerikai formátumú önéletrajzot - *Curriculum Vitae*-t, más szóval: *resumé*-t - írni. Marton ezt fölösleges fontoskodásnak érezte, köszönte szépen, de nem élt vele. Azt azért nem bánta, hogy Lió Sztínmen a követségre beadott önéletrajzában kijavította a nyelvi hibákat. Ennek megfelelően átgépelte, ám formájában ugyanolyanra. Nem mindegy, hogy az ember milyen sorrendben írja le az adatait? - gondolta. A Yale-en, a New York-i színházakban és ügynökségeknél azután majdnem mindenki elhúzta a száját, akinek odaadta: rendes *rezjumé* nincs? - kérdezték. A grófnőnek tehát tökéletesen igaza volt. Marton a Yale School of Drama könyvtárosnőjéhez fordult segítségért. Úgy képzelte, öt perc alatt elkészíthetik az önéletrajza amerikai változatát. A szemüveges nő a fejét rázta: az ilyesmi komoly fölkészültséget igényel, Mr Marton, én is egy önéletrajzíró ügynökséggel csináltattam meg a magamét.

Önéletrajzíró ügynökség, franckarika! - gondolta Marton. Talált egy ki nem kölcsönözhető kézikönyvet a polcon: *Hogyan írjunk sikeres önéletrajzot?* Az a kötet majdnem ötszáz oldalas volt, apró betűkkel. Sehogy se fűlt hozzá a foga, hogy átrágja magát rajta. Ennyire ráérnek ezek? - az „ezek” Amerika dolgozó népe volt. Itt-ott beleolvasott, aztán visszadugta a helyére. Este odaült a táskairógéphez, lepötyögte amerikai jellegű életrajzát annak alapján, amit eddig

tudott e műfajról. Föladta Lió Sztínmen budapesti címére. Megtennéd, hogy elolvasod, kijavítod és visszaküldöd? - firkantotta a papír sarkába. A saját címét elfelejtette a borítékra ráírni. A sajtóattasé harmadik helyettese így - némi töprengés után - a Yale School of Drama címére küldte a választ, gyorspostával. Hetekig hányódott levél a G-betűs fachban, mire valaki áttette az M-hez.

Magyar színházi ember vagyok, elsősorban egy színész, másodsorban egy rendező, harmadsorban egy drámaíró, akinek a két egyfelvonásosát játszotta a washingtoni Grandstand Stage már szintén; filmekben szerepeltem is, egy-egy picibb szereppel amerikaiakban ugyancsak! - ezt írta Marton a bevezetésbe, melyet a *Hogyan írjunk sikeres önéletrajzot?* című szakmunka *summary line*-nak nevezett.

A legnépszerűbb magyar színészek egyike vagyok, modern és klasszikus szerepek egész sora fűződik a becses nevemhez. Filmfőszerepet alakítottam sok-sok magyar filmben, sőt néhány amerikaiban is szerepeltem. Rendezőként és színpadi szerzőként többször bizonyítottam már képességeimet, két darabomat, melyeket kirobbanó sikerrel adtak elő a magyar színházak, műsorára tűzte a nagy presztízssű Grandstand Stage (Washington DC) is - ez volt Lió Sztínmen változata. Marton így szörnyen nagyképűnek és ellenszenvesen dicsekvőnek találta. Lehetséges, hogy az amerikaiakat nem irritálja ez a fennhéjázó stílus? - Azt, hogy a grófnő mondatai kissé göcsörtösek, nem érzékelte.

Az angol EXPERIENCE rovatban eddigi munkahelyeit sorolta föl, amerikai módra, fordított időrendben.

1983-jelen: tag voltam a budapesti József Attila Színháznak.

Marton egyszerű múlt időt használt, Lió Színmen *Present Perfect*-re változtatta, abból kiindulva, hogy ha a magyar színész tagsága a jelenig tart, akkor még nem szűnhetett meg. A ragot *nál*-ra cserélte, a *tag*-ot pedig kihúzta. *Tagja inkább a politikai pártnak van, nem a színháznak!* - írta a lapszélre.

1981-82: Szolnoki Szigligeti Színház.

1978-80: Pécsi Nemzeti Színház.

1974-79: Miskolci Nemzeti Színház.

Hogyan lehet ennyi sok Nemzeti Színház Magyarországon? Tudtommal Budapesten is van egy!

Az érettségi és az első sikertelen főiskolai felvételi után nyomdász ipari tanulóként töltött tíz hónapot Marton kihagyta.

Itt egy év lyuk van! - Lió Sztínmen figyelmes korrektor volt.

PERFORMANCES címszó alatt a főszerepeit sorolta föl, *Harpagon*-tól a *Francia Király*-ig, a PLAYS WRITTEN BY ME alatt pedig a két egyfelvonásos darabja címét.

Miért nem adod meg a pontos dátumot és a színházakat? Azért, te nagyokos, mert a legfontosabb szerepeimet vidéki színpadokon játszottam, ezt nem akarom az orrodra kötni!

Az EDUCATION rovatban főiskolai diplomát szerzett, 1974-ben.

Milyen fokozatot? BA, MA vagy PhD? A szótár alapján PhD tűnt a legmagasabbnak, Marton azt adományozta magának.

MEMBERSHIPS: Színház- és Filmművészeti Szövetség (titkára is voltam egy darabig), Fészek Klub, Művész Sport Klub, tenisz szakosztály.

AWARDS: Magyar Ifjúság Jutalom (így álcázta a KISZ-díjat), Kultúra Jutalom (így pedig a Szocialista Kultúráért jelvényt, melyet Szolnokon kapott, háromezer forint kíséretében), Jászai Mari Jutalom.

Gratulálok! Évszámok?

LANGUAGES: angol, francia, középfokon. Alapfokon német is.

És a magyar?

PERSONAL DATA: Születtem 1950-ben. Többször elváltam. Gyermektelen vagyok. Nagyravágyó. Sikerre éhes.

Értem az iróniát, de nem hiszem, hogy a szakmai önéletrajzodban helye volna. Amerikaiak nem vallanak be az ilyesmit. Marton kihúzta, hogy nagyravágyó és sikerre éhes.

FAMILY BACKGROUND: apám gépkönyvelő volt, anyám kishivatalnok, egyikük sem él.

Ezt az egészet hagyd ki. Kit érdekel a papád meg a mamád? Engem, gondolta Marton, és csak azért sem húzta ki. Ahogyan öregedett, egyre gyakrabban jutottak eszébe a szülei. Vajon mit szólnának Amerikához? Kijönnének-e látogatóba? Á... nem lenne rá pénzük. Talán ha küldenék nekik repülőjegyet...

Marton apja volt a család belső emigránsa, szótlánul élt köztük, szerette a keresztrejtvényeket és a latin költőket, utóbbiakat eredetiben olvasta, anélkül hogy valaha is elmesélte volna, miféle élvezetre vagy vigasztalásra lel bennük. Az összes felmenői és testvérei elpusztultak a náci haláltáborokban, ő maga először a munkaszolgálatot élte túl, aztán az orosz hadifogságot - az oroszok nem hitték el neki, hogy munkaszolgálatos volt -, e kettőből egy is elég ok lehet arra, hogy valaki többé ne kíváncsi szoba állni embertársaival. De azért mégis... sajátságos, hogy sosem akarta megosztani a tapasztalatait a fiával, nem igyekezett fölkeszíteni az életre, ellátni őt valamiféle útravalóval. Marton egyetlen esetre emlékezett, amikor - első elemista korában - az apja némi tanújelét adta, hogy azért a szíven viseli a neveltetését. Martonnak csapnivalóan ronda kézírása volt, házi feladataira egymás után kapta az elégteleneket. Odahaza nem mondta meg, remélte, csak elér egy-két jobb jegyet, akkor majd kedvezőbben fest az összkép. Ámde kizárólag karók kerültek a füzetébe a továbbiakban is, a tizenötödiknél a tanítónő már ragaszkodott hozzá, hogy írassa alá otthon. Egyest kaptam... - lefelé görbülő szájjal mutatta este az apjának a legutolsót. Remélte, nem lapoz vissza, de az apja gondosan átnézte az egész füzetet, *egyesekeket!* - állapította meg tárgyilagos hangon, majd az ölébe fektette a fiát, és végtelennek tűnő percekig verte a hátsóját, tenyérrel, tiszta erőből. Nagyon fájt. Marton fejhangon vinnyogva zokogott, az apja nem lankadt, dumm, dumm, csépelte, egészen addig, amíg szükségesnek vélte, aztán lecsúsztatva a földre, mint egy kiürült zsákot: nem azért kaptad, mert ennyi egyest hoztál, hanem mert hazudtál! jól jegyezd meg magadnak, *mindig igazat kell mondani!*

Jól megjegyezte, noha biztos volt abban, hogy az apja hazudik. Mire azonban akkora lett, hogy ezt meg merte volna mondani neki, az apjával már végzett a háborúban szerzett szív baja. Marton anyja például - erre ő csak később és fokozatosan jött rá - notórius ábrándozó (más szóval: hazudozó) volt, olyasféle emelkedett lélek, akinek nem okozott problémát, hogy a feketét fehérnek lássa. Mániás depresszióját kezelendő, minden évben legalább egyszer bevonult a lipótmezei ideg- és elmeorvóháza, hosszú hetekre. Marton sosem múltó csalódást okozott neki, amikor az általa számára megálmodott ügyvédi hivatás helyett a színházat választotta. Már gyakorló színész volt, amikor az anyja még mindig elő-előhozakodott a jámbor megjegyzéssel: *fiacskám, sosem késő, hogy valamiféle normális pályára menj...* - Azért szívesen dicsekedett vele a barátnőinek, pláne ha a fia föltűnt a televízióban. Marton

amerikai kalandjáról volna mit mesélnie a Lukács cukrászdában - ha még élne. Nincs, aki büszke legyen rá... e téren is önellátásra kényszerül.

Mindezt szívesen elmondta volna Lió Sztínmennek, miután elolvasta a kijavított önéletrajzhoz mellékelte levelét. *Én ugyanúgy árva vagyok, mint te, írta a grófnő, tudom, milyen érzés, szüleim meghaltak időnek előtte. Ráadásul nekem barátaim sincsenek, tudniillik gyerekkoromban sokfelé laktam. Később se tudtam barátokra lelni. Ebben a mostohaapám foglalkozásával és aztán az enyémmel járó sok költözés is szerepet játszhatott. Magyarországon sem sikerült kapcsolatokra szert tennem. Bizonyára velem van a baj, az emberek nem találnak rokonszenvesnek. Sokáig igyekeztem ezen változtatni, módosítottam a viselkedésem, a ruházatom és a beszédmodorom, még egy személyiségfejlesztő tanfolyamra is beiratkoztam, de aztán megértettem, hogy minden hiába, az ember nem bújhat ki a bőréből. Azért örvendeztem olyan nagyon, amikor a barátságoddal megtiszteltél. Hiányzol.*

Szeretettel ölel,

Leo Steinman

American Embassy, Third Secretary of Press

P. S. Remélem kiismered magad a javításaimon. Ha bármi mást tehetek érted, fordulj hozzám bizalommal, nem fogsz csalódni.

Marton másodszor is elolvasta. Hiányzol... szeretettel ölel... nem fogsz csalódni... Csak nem buzeráns ez is?! Á... nem. Inkább csak szerencsétlen... balfasz. Akinek nincsenek barátai. Ami azt illeti, neked sincs túl sok, gondolta. A Yale-en összeismerkedett néhány sráccal, de barátnak egyik sem tekinthető. Otthon pedig... haverja és kollégája van tömérdek, viszont barátja - olyan igazi testi-lelki - lényegében nincs. Volt... három. Az egyik meghalt, a másik disszidált Svédországba, a harmadik filmrendező lett, s valami apróságon annyira összeveszték, hogy azóta nem köszönnek egymásnak. Az igazat megvallva, volt még egy negyedik, de ő Ilusnak jutott - a válás után sajnos óhatatlanul meg kell osztózni a baráti körön is.

Mióta Marton Amerikában lakott, még senkitől sem kapott levelet. Lió Sztínmen volt az első, aki írt neki. Elvált feleségeitől és hátrahagyott szeretőitől nem várt levelet, de azért egyik-másik kollégája vehette volna a fáradságot... - Igen ám, apukám, csak hogy te sem írtál senkinek, következésképp a többség a címedet se tudja. Éppenséggel megkérdezhetnék Ilustól. Ámbár... Ilustól én se kérdezném meg, gondolta.

Kedves Leó, írta Marton angolul (de magyar ékezetekkel) egy vonalas füzetbe Don McGuire mesterségóráján, barátiassoraidat megkaptam, köszönöm szépen, hogy kijavítottad a *resumé*-t. Igazad volt. Lett nagyon szükségem rá. Ne hidd, hogy több a kapcsolatom ideát, mint van neked odalent. Idegenben az ember magányosabb, mint a megszokott közegében. Amúgy nincs sok újság, járok egy színészosztályba, Don McGuire a tanár, elképesztő ember. Élvezem eléggé nagyon. Másodszori nekiszaladásra tudtam egy bútorozatlan garzonlakást bérelnem Hamden és New Haven határvonalán. Kezdetkor egy mexikóival közösen laktunk, de volt nincs konyha, ő folyton főzött a sarokban egy kis rezsón, ment idegeimre teljesen a fűszeres szaggal, noha a mexikói éttermeket mindig szerettem nagyon pedig. Kértem, költözzön ki, azóta lakom egyedül, kétszer annyi bérért, persze. Hosszas keresés végén vettem egy öreg autót, ez egy Ford Mercury Zephyr. Nincs más baj semmi se vele, ha az ember tudomásul veszi, hogy menetközben alul több résen át látja az utat. Az ösztöndíjból épp szűkösen kimegyek, de dolgozom is kicsit, megismerkedtem egy szociológia professzorral, akinek Kelet-Európa a szakterülete, és az a mániája, hogy megtanul összes nyelvet. Szerb-horvátul és lengyelül még tud, én tanítom magyarra már, óránként tíz dollárért. Egy a probléma, hogy közben válik, emiatt nem mindig csinálja meg a házi feladatot, sőt sokszor

elkezd mesélni a magánéletét angolul. Én persze a váláshoz még jobban értek, mint a magyar nyelvhez, sokszor éjfélig beszélgetünk. Kár, hogy nem vagy itt, te is csatlakozhatnál. Sok vörösbort iszunk, és eszünk *chop suey*-t, mely eredetileg kínai étel, de ahogyan mi csináljuk, úgy inkább marhapörkölt plusz lecsó, ha tudod, mire gondolok.

Légy jó, vigyázz magadra!

Ölel

Gyula Marton

Ezt a levelet egy hétig hordta a táskájában, mielőtt postára adta volna. Elképzelte, milyen volna, ha Lió Sztínmen ide is utána küldené a bőrruhás motorost. Átrobog a csupaizom férfi az óceán fenekén Bretagne-ból a Cape Codra, ott aztán hínárkoszorúval a nyakában hajt föl a mólóra. Ehelyett a *Federal Express* egyenruhás embere zörgetett be Marton ajtaján (a csöngő elromlott), tíz nappal azután, hogy ő a levelet elküldte Magyarországra. A borítékon egy Marton számára ismeretlen washingtoni név és cím szerepelt föladóként. A Federal Express színes, nagyalakú kartonborítékjából Lió Sztínmen számítógépelte levele került elő.

Kedves Gyula, nagy örömet szereztem, hogy életjelt adtál magadról. Gyorsan válaszolok, számítógépes E-mail-en (az telefonvonalon megy) küldöm soraimat egy washingtoni barátomhoz, ő printeli ki s továbbítja neked gyorspostával. Boldog vagyok, hogy jól érzed magad a hazámban. Mostanában erős honvágyat érzek. Sose gondoltam volna, hogy ez velem is megeshet, hiszen én az eddig életemből kevesebb időt töltöttem az USA-ban, mint külföldön. Mint talán már említettem, gyerekkoromban a mostohaapám külképviseleteken dolgozott (Chile, Paraguay, Peru) sofőrként, mindig bérelt házakban laktunk, így megszokhattam az örökös átmenetiséget, a tárgyak, a helyszínek és az emberek örökké változtak körülöttem.

Lió Sztínmen mostohaapja követségi sofőr volt, még hozzá Chilében, Paraguay-ban és Peruban... - Marton agyában fölarsant a latin-amerikai zene, pengtek a gitárok és a charangók, sivitottak a nádfa-sípok, döngött az átalvetős dob, búgtak a metsző tisztaságú férfitenorok, több szólamban. Előbukkant a háttérben egy napégette, szombrérós férfi, hatalmas országúti cirkáló ajtaját nyitva, beszállásra invitálva: *Ásztálá visztá, szenyor!* - ja nem, az inkább a viszlát.

Szóval, hiányzik Amerika, írta a grófnő. Ezen a ponton kerek matricát ragasztott a papírra, Bruce Springsteen egyik lemezéről operálhatta le: BORN IN THE USA! - hirdette a fölirat. Marton értette az üzenetet: aki AZ USÁBAN SZÜLETETT, az amerikai marad, még akkor is, ha folyton külföldön szolgálja nemzetét. Ki a Hudson vizét issza, vágyik annak szíve vissza! - e kép csak annak szép, aki még nem látta, milyen mocskos a Hudson.

Szívesen hazarepülnék. Lehet, hogy azért éppen most, mert te ott vagy. Gratulálok a Ford Mercury Zephyrhez. Odaát én is mindig Fordot vettem. Tetszett a neve.

Martonnak is tetszett, de csak amíg meg nem nézte a szótárban, hogy *ford* = gázló. Az amerikai autóipar megalapítása tehát Gázló Henrik nevéhez fűződik.

Nekem még mindig nincs autóm. Az amerikai kocsik túl drágák, a Ladákhoz, Skodákhoz, Trabantokhoz pedig bonyolult hozzájutni, és azt mondják, ritkaság a megbízható szervíz, hát inkább a biciklimen közlekedem.

Még most sem tudtam hozzászokni, hogy nem írhatok egy csekket, ha fizetni akarok, és a hitelkártyáimat ritkán fogadják el. Állandóan egy csomó készpénzzel kell járni itt, ami kellemetlen, ráadásul veszélyes, még akkor is, ha ez egy nem túl veszélyes város.

Marton épp a fordítottját élte át. Amerikai ismerősei megérkezésekor arra buzdították, azonnal nyisson egy bankszámlát, ő viszont húzta-halasztotta. Félt a procedura bürokratikus részétől, talán mert odahaza nagyon beléivódott, hogy a kemény valutát dugni kell. Eleinte idegesítette, hogy szinte sehol nem fizetnek készpénzben. Amikor föl akarta venni az ösztöndíja első részletét (amit az Altheimer alapítvány a Yale-re utalt át), már előre dörzsölgette a tenyerét, milyen jó lesz zsebregyűrni a zöldhasú bankókat. A *Bursar's Office*-ban egy leragasztott borítékot kapott, hosszúkas papírcsík volt benne, utalványnak nézte. Hol kapom a pénzt? - kérdezte. Nem értem, motyogta az a sovány, riadt tekintetű asszony a pult mögött, és elpirult. Marton megismételte, emeltebb hangon: azt hittem, itt kapom kézhez a pénzem! De hiszen megkapta! - mondta a nő zavartan, ott van a kezében a csekk!

Wud jú lájk to szí máj bájk?

Ezen a földrészen papírdarabokat adnak egymásnak pénz helyett, amelyet azután kénytelen az ember a bankba vinni, ha *rendes* dollárokat akarja becserélni, a bankban viszont csak akkor fogadnak szeretettel, ha számlád van. Na jó... számlát kell nyitni. De melyik bankban a sok közül? - érdeklődött mindenkitől, általában azt ajánlották, menjen a lakásához legközelebbibe. A *First Union* volt a legközelebb, Marton napokig nézegette a széles üvegablakon át a pultok és íróasztalok mögött ügyködő egyenkosztűmös lányokat, mire bemerészkedett. Jónapot, nyitnék egy számlát, mondta óvatosan a szőke lánynak, aki megkérdezte, hogy mit tehetne érte. Milyen számlát? - kérdezett vissza a lány, a haján egy pillanatra átsütött a fény, akárha glóriát viselne. Nem tudom, milyen számlát... *rendes*, normális számlát amire beveszik nekem a csekkeket, és ideadják a dohányt! - büszke volt magára, hogy ilyen szleng szavakat ismer. Oké, mondta a szőke lány, kijött a fölcsapható pult mögül, az iroda hátsó részébe vezette, ahol négyszögletes boxokban íróasztalok és forgatható karosszékek voltak. Miután leültek, beszélni kezdett a *First Union* sokféle - rendkívül kedvező - számlakonstrukciójáról, amelyek közül Marton választhat, előadása során félig érthetetlen szavak váltakoztak a teljesen érthetetlenekkel, *cseking ekaunt*, *széving ekaunt*, *szörtifájd dipázit*... Marton hamar elvesztette a fonalat. Ne haragudjon, Miss Applewhite (a kosztüm hajtókáján lévő névtábláról olvasta le), én ebből az egészből egy kukkot sem értek, olyan országból jöttem, ahol nem használnak csekkeket. Nem használnak csekkeket? - ismételte a lány hűledezve, hát akkor hogyan fizetnek? Mindig készpénzben. Na de... és ha például vesznek egy autót? vagy egy házat? Akkor is... - Marton látta, Miss Applewhite egy szavát sem hiszi, bizonygatni kezdte, hogy Magyarországon az ember kisbőröndben viszi a pénzt ilyesfajta vételekhez. Mindegy... figyeljen ide, Miss Applewhite, gondolja meg, hogy maga milyen számlát nyitna az én helyemben, és nyisson nekem egy olyat!

Így tett szert Marton a - rendkívül előnyös - kombinált *First Union Checking & Saving Account*-ra. Pénze zöme a *saving* (megtakarítási) számlára került, kisebb része pedig a *checking* (csekk) számlára. Egyre bátrabban állítgatta ki a csekkeket, és amikor a *checking* accountról érzése szerint már elfogyott a pénz, használni kezdte a *saving*hez adott csekkfüzetet. Ez nagy hiba volt. Hamarosan értesítették, hogy minden egyes *saving* csekk kiállítása után tíz dollár büntetést kell fizetnie. A számlaszerződés szabályai szerint azokkal a csekkekkel a megtakarítási számláról előbb át kellett volna csoportosítani - úgynevezett *transfer* művelettel - a pénzt a *checking* accountra, s onnét utalgatni. A büntetés összege már százhusz dollárra rúgott... A kurva anyátok, gondolta. Másként: *Wud jú lájk to szí máj bájk?* Tanulj, tinó, ökor lesz belőled. Vagy legalább olvasd el a hivatalos papírokat - az apróbetűs részt is -, mielőtt aláírod őket. Különben fizethetsz, mint a katonatiszt.

Itt már nagyon hidegre fordult az idő, vennem kell egy télikabátot, írta a grófnő, politikailag viszont teljes az olvadás. Biztosan tudod, hogy Mr Groszt kiszorították, Mr Nemeth lett az új miniszterelnök. Minden forrong. Nagyon érdekes. Kár, hogy nem vagy itt. Képzeld el, bemutatják az összes dobozban lévő, betiltott filmet. Mr Pozsgay a többpártrendszeret sürgeti, és alakulnak is az új pártok, most jelentették be a Smallholders' Party és a Party of Social Democrats létrejöttét. Tüntetnek az egyetemisták. Van már legalább 15000 munkanélküli is... Újra fogják temetni Mr Nagyot és más 1956-os szabadságharcosokat. Magyarország elismerte a palesztin állam kikiáltását. Most olvasom, hogy a központi bank 5000 forintost fog kibocsátani.

Ötezer forintos? - ez a hír zaklatta föl a leginkább. Szörnyű infláció lehet. Vajon mi a helyzet a színházaknál? Biztosan hullani fognak a fejek, új igazgatók lesznek. Talán tényleg kár, hogy nincs otthon, most talán elszerződhetne egy normálisabb helyre... Vagy nem. Attól függ, kiket neveznek ki.

A *Sterling Library*, a Yale erődre hasonlító központi könyvtára, a világ legtöbb napilapját járatta, így a *Magyar Nemzet*-et is. Marton elolvashatta volna, hogy viszonylag friss (két hetes késéssel érkeztek a példányok) hírt kapjon Magyarországról. De nagyon ritkán tette. Ennyire nem izgatna, hogy mi van odahaza? Jószerivel a grófnő leveleiből kapta a legalaposabb tájékoztatást. Dick Elmer - a szociológia professzor, akit Marton magyarra tanított - mindig többet tudott a magyarországi fejleményekről, mint ő, különösen amióta a *New York Times* állandó dupla oldalt szentelt a kelet-európai eseményeknek, azzal az állandó címmel: *Upheaval in Eastern Europe*. Az amerikaiak tehát úgy látják, *felfordulás* van Kelet-Európában! - Marton ezt kissé ijesztőnek találta. Tetszett neki, hogy a szocializmus omladozott, nem is remélte, hogy ez még az ő életében megtörténhetik, de iszonyodott a *felfordulás* minden változatától. Tudta, hogy nem kell azonnal a legrosszabbra gondolni, ő a maga részéről mégis azonnal a legrosszabbra gondolt. Csak nehogy lőjenek a végén...

Dick Elmer, a szociológia professzor, rendkívül kíváncsi természetű volt, s örökké olyan kérdéseket tett föl, amelyekre Marton nem tudta a választ. Az általa említett magyar nevek többsége Marton számára ismeretlenül hangzott, részben azért, mert Dick Elmer igen sajátos kiejtés-változatokkal rukkolt ki, részben pedig azért, mert sok új politikai figura lépett a színre. Tájékozatlanságát igyekezett palástolni. Gyakran rögtönzött történeteket az először hallott nevekhez. Sajnos, Dick Elmer - mint a szociológia professzorok általában - alapos ember volt, állandóan jegyzetelt. Félő, hogy előbb-utóbb lebukom, gondolta Marton, néha azért olvasnom kéne a *Magyar Nemzet*-et... - de szinte soha nem ért rá. Járt a színész osztályba, továbbá minden héten bevonatozott New Yorkba, hogy szakmai kapcsolatokat építsen ki. Remélte, makacssága idővel elnyeri méltó jutalmát. Nem tehetett magának szemrehányást, minden kínálkozó nyomon elindult, minden resre táruló ajtóba odadugta a lábát, minden hajszálrepedésbe megpróbált bebújni. Harca Amerikával - melyet hősieznek (és néha reménytelennek) érzett - lekötötte az energiáit. Magyarország halovány nyomatként lebegett a messzeségben, akár egy kifakult térkép. Emiatt gyötörte a lelkipurdalás.

Mit szólsz hozzá, fölmentették! - mondta Dick Elmer egy este. Kicsodát? *Janosh Kadar*-t. Tényleg? Te nem tudtad? Nem... vagyis... hallottam róla... de nem akartam elhinni. Írta a *New York Times*, mondta Dick Elmer, egy napos zárt ülésen fölmentették elnöki tisztéből és a politbüroából is kihagyták... előtte hetvenhat percig beszélt! hiába próbálták félbeszakítani... mit szólsz ehhez? Nem találok szavakat, mondta Marton.

A részleteket Lió Sztínmen több oldalas leveléből tudta meg. János Kádárnak is levelet írtak, melyben a párt vezetői kijelentették, hogy pályafutása értékelését majd az utókor végezheti el, mesélte Marton aznap este Dick Elmernek büszkén, mert végre ő lehetett jólétesült.

Fölmentették György Aczélt, László Maróthy és István Sarlóst is, tette hozzá. Dick Elmer leírta a neveket, s megkérdezte: rokona ez a Szerlosz *annak* a Szerlosznak? Well... - Marton nem tudta, ki a fene lehet *az* a Sarlós. Endrú Szerlosz, amerikai üzletember, mondta Dick Elmer, ő az, aki sok millió dollárt ígért a budapesti világkiállításra! Marton így értesült arról, hogy világkiállítást akarnak rendezni Budapesten, hat év múlva, 1995-ben. Ha megérjük, gondolta.

Azokban a hetekben ingerült volt és levert. Egyre újabb visszautasításokat hozott neki a postás. Néhány hónappal azelőtt elhatározta, hogy most aztán már szerez magának egy ügynököt, mert Amerikában az ember - vagyis a művészember - ügynök nélkül félkarú óriás. A Sterling Könyvtárban órákat töltött a *Theater Market* - Színházi piac - legújabb kiadását böngészve. A vastag könyvben felsorolták az összes ügynökséget, címmel, telefonszámmal, a tevékenységi kör részletes leírásával, még a kidobóember nevét is megadták, aki az őhöz hasonló utcáról érkezőkkel foglalkozik. Ha ugyan egyáltalán... - az ügynökségek több mint a felénél szerepelt a *NUMA*, ami a jelmagyarázat szerint a *No Unsolicited Manuscripts or Applications* rövidítése (kéretlen kéziratok és jelentkezők: nem)... *BEKA*, gondolta erre Marton, ami az ő jelmagyarázata szerint a *bekaphatnátok!* rövidítése.

Kiválasztott húsz ügynökséget, tízet Los Angelesben és tízet New Yorkban, olyanokat, amelyek érdeklődtek új tehetségek iránt. Óvatosan átírta az önéletrajza bevezetőjét, abban reménykedve, hogy nem ejt benne durva hibát, s e szavakkal zárta: *Szeretnék lenni színész Amerikában is*. A bemutatóira kapott leghízelgőbb kritikákat fénymásolta az önéletrajzával együtt, s a könyv útmutatásai szerint valamennyi anyaghoz mellékelte a *SASÉ-t* (*Self-Addressed Stamped Envelop* - magának megcímezett és fölbélyegzett borítékot) is. Arra gondolt, hogy a nagy számok törvénye alapján valamelyik ügynökség csak ráharap. Mindössze két (elutasító) választ kapott. A többiek nyilván rögtön a szemétkosárba dobták az egészet, a *SASÉ-val* együtt. A két elutasítás közül a *Cunningham Actors' Office*-é tűnt enyhébbnek: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük*. Marton azon melegében újabb levelet küldött a *Cunningham Actors' Office*-nek: Annyit azért megtehetnének, hogy behívnak egy beszélgetésre, hiszen azt se tudják, ki vagyok! mit tudok! Hamarosan jött a válasz: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük*. *BEKA!* - vicsorgott Marton, s már írta is: Nem kell megvárni, míg magyar szerep adódik, jó nekem a lengyel, a bolgár, a csehszlovák, a szerb-horvát, sőt szükség esetén az amerikai is! Azt a választ kapta, hogy: *Amennyiben magyar szerep adódik, értesítjük*. Ekkor végre rájött: mindezidáig egy számítógéppel levelezett, annak a humorérzékére, jószándékára vagy együttérzésére aligha számíthat.

Martont nem tántorította el a tetemes a postaköltség, színpadi szerzőként is arénába szállt. Önéletrajza bevezetésének utolsó mondatát módosította: *Szeretnék lenni drámaíró Amerikában*. A Sterling Könyvtárban áttanulmányozta a *Writers' Market* - Írók piaca - című kézikönyvet, kiválasztott húsz megfelelőnek látszó (nem *NUMA*) ügynökséget, húsz példányban borítékolta az önéletrajzát, a két egyfelvonásos gépiratát, a kritikákat, s természetesen a *SASÉ*-kat. Szétküldte a húsz súlyos, nagyalakú borítékot. Kisvártatva huszonkettőt kapott vissza. A két plusz egyike egy indiai drámaíró abszurd színműve volt, Gandhi és Freud beszélgetett benne három hosszú felvonáson át egy úrhajó fedélzetén, mely az Uránuszra tartott. A másik idegen paksamétában egy - föltehetően női - szerző monodramáját találta, *Férfiak az abortusz ellen? akkor szüljenek ők!* - címmel. *BEKA!!!* - sziszegte vérben forgó szemmel.

Csütörtök este átjött Dick Elmer, hatra, mint rendesen. Marton egyre kedveszegettebben tartotta neki a magyarórákat, nemcsak azért, mert Dick Elmerből hiányzott a nyelvérzék, hanem azért is, mert a tíz dollár mind nevetségesebb fizetségnek tűnt. Hiába, nem kérhetett

többet, Dick Elmer már haver volt, valamint sorstárs - az elvált férfiak világméretű klubjának újsütetű tagjaként. Marton ezúttal káromkodni tanította. *Boussza mega zistén*, ismételte Dick Elmer, a szociológia professzor, jellegzetes wisconsini akcentussal, melyet Marton gyakran igyekezett utánozni.

Csöngött a telefon. Marton fölvette, halló. Gyula Marton? - tudakolta egy tétova hang. Az beszél. Akkor szerbusz, én Lió Sztínmen vagyok, csak azért hívlak... - Marton fölkapta a telefont, Steinman, a grófnő! - kiáltotta, honnan beszélsz? New Yorkból. Hát ez nagyszerű! mikor jössz ide? - Marton érzékelte, hogy természetellenesen visít. Mikor jöjtek? - kérdezte a grófnő. Most azonnal! menj ki a Grand Centralra, szállj föl az első vonatra, és ha megérkezel New Havenbe, hívj föl a pályaudvarról, kiugrom érted. Lió Sztínmen kérette magát, arra hivatkozott, túl késő van már, de Marton ragaszkodott hozzá, hogy azonnal induljon, s aludjon itt nála.

Ez egy nagyon kedves, régi barátom, magyarázta Dick Elmernek. Fiú vagy lány? Fiú. De azt mondtad, grófnő! Az csak olyan... vicc... - A magyarázó, mint már annyiszor, máskorra halasztódott. Marton kinyitott egy üveg vörösbor, s elmesélte a szociológia professzornak, milyen sokat jelentettek neki Lió Sztínmen levelei. Dick Elmer érdekesnek találta, hogy a sajtóattasé harmadik helyettese ilyen terjedelmes leveleket küld egy magyar ösztöndíjasnak. Úgy látszik, nagyon ráér... Ő, mármint Dick Elmer, évek óta csak az üzleti levelekre válaszol, nincs ideje másra. Marton eltűnődött, aztán megkérdezte: ha netán visszatérnék Magyarországra, nekem sem írnál? Well... talán inkább telefonálnék, mondta Dick Elmer. Vagyis nem írna, nem is telefonálna, gondolta Marton, le se szarna... Az amerikaiak már csak ilyenek. Aki elmegy, az meghalt. Na és Lió Sztínmen? ő talán nem amerikai?

Emberi számítás szerint a grófnőnek két órán belül meg kellett volna érkeznie, ám csak tizenegy tájt telefonált. A szokott formáját hozta: ne haragudj, rossz vonatra szálltam, én nem tudtam, hogy a Metro North-nak több vonala van, elvitt északra a Hudson Line... remélem, még nem aludtál... bocsánat. *Wud jú lájk to szí máj bájk?* - gondolta Marton, ki tudja hányadszor. Szegény grófnő, indult fölfelé, New York állam északi régióiba... talán érdeklődött is a kalauztól: tessék mondani, messze van még New Haven? Well... innen már elég messze!

Hirtelen szakadt föl a régi emlék: kevéssel azután, hogy életében először megérkezett erre a földrészre (pontosabban Washington DC-be), elfogta a láz: szeretett volna New Yorkban - a városban - tölteni egy hétvégét, látni a felhőkarcolókat, végigsétálni a *Broad-way*-n. Úgy képzelte, okvetlenül szembejön Dustin Hoffman, Marlon Brando, Meryl Streep, Woody Allen... Bemennék New Yorkba! - mondta a vendéglátójának, Zsanpólnak. *What's holding you up?* - kérdezte Zsanpól. Ő még nem ismerte ezt a kifejezést, de sejtette, olyasfélét jelent: mi tart vissza? Zsanpól a kanapén hevert, a *Washington Post* terjedelmes kötegébe temetkezve. Hiába várta Marton, hogy Zsanpól elmagyarázza, milyen közlekedési eszközt válasszon, egyáltalán, hogyan fogjon a manőver kivitelezéséhez, Zsanpól szemmel láthatólag a maga részéről lezárta az ügyet. Ez öneki eléggé rosszul esett. Mivel menjek New Yorkba? - kérdezte bizonytalanul. Leggyorsabb a repülő, legolcsóbb a vonat, jelentette ki Zsanpól, de nem mondta el, mennyi a különbség; honnan indulnak a vonatok; hol vehet jegyet; ésatöbbi. Ha ő kérdezné tőlem Budapesten, hogy miként juthatna Balmazújvárosba, azonnal venném a telefont, mindent megérdeklődnék, részletesen útbaigazítanám. Zsanpól ehelyett olvasta tovább az újságot. Marton hetekkel később bevallotta, milyen ridegnek érezte a viselkedését. Zsanpól elnevette magát, az ember ne segítsen olyasmiben, ami egy felnőtt számára nem lehet gond... csak akkor intéztem volna el helyetted, ha olyan idiótának tartanálak, aki még ennyire se képes... de te szépen megoldottad, mert nem vagy olyan idióta, igaz?

Éppenséggel megoldotta. Már tudta, hogy ha az ember a nullát hívja, jelentkezik az *operator*, akitől mindenfélét kérdezhet. Jónapot, a pályaudvar számára volnék kíváncsi. Melyik pályaudvar? - így a tiszta csengésű női hang. Hm... van több is? Attól függ, honnan beszél. Hogyhogy honnan? Melyik városból? (Hagyjuk a részleteket, gondolta Marton, melyik földrész?!). Tisztázván a helyszínt, az operator megadta a *Union Station* számát. Marton föltárcsázta, s amikor az a kristálytisza női hang megkérdezte, mit tehet érte, eltűnődött, lehetséges-e, hogy eme kisasszony azonos volna a telefonközpontival? Á, kizárt. Talán az ilyesfajta állásokra hangszín alapján válogatják a munkaerőt. New Yorkba szeretnék utazni, mondta; jó ötlet, vélte a nő. Marton föltette a kérdéseit: mikor megy a vonat? mennyibe kerül a jegy oda-vissza? kell-e helyjegy? Mély sóhajlás hallatszott a túloldalon, majd záporoztak az ellenkérdések: mikor akar utazni? melyik napon? hány órákor? hány fő? Miután mindebben megállapodtak, hallatszott a jellegzetes, finom kocogás, számítógép klaviatúráján szánkáztak a tiszta hangú nő ujjai, bement azután az indulást, az érkezést, a jegy árát, megköszönte, hogy Marton igénybe vette a vonattársaság szolgáltatásait, s tette volna le a kagylót. Marton fölsikoltott: pillanat! halló! várjon! mit kell most csinálni? hol kapom meg a jegyet? mikor kell átvenni és kifizetni??? Ekkora értetlenség hallatán a nő már elvesztette a türelmét, drága uram, kimegy a pályaudvarra, ott lesz a jegy a pénztárban, átveszi, vonatra száll, oké? Oké, de mikor menjek ki? és melyik pénztárban? Vonatindulás előtt tíz perccel, és *bármelyik* pénztárban, köszönöm, hogy igénybe vette cégünk szolgáltatásait, legyen máskor is szerencsénk! - kattanás, bűgő hang.

Tíz perccel vonatindulás előtt? Ez csak valami tévedés lehet. Egyáltalán, Marton úgy érezte, ügyét a pályaudvari nő eléggé félvállról vette. Mi tehet ő, ha majd ott a pénztárnál semmit sem tudnak róla? mivel igazolja, hogy foglaltatott magának jegyet? még egy azonosító számot sem kapott! - minél tovább tűnődött a dolgon, annál világosabb volt, hogy nincs ez így rendben. Háromnegyed órával a vonat indulása előtt lépett a Union Station behemót (moszkvai középületeket idéző) csarnokába. Rögtön látta, hogy elkésett: a bordó kordonok között legalább ezer ember várakozott, hogy a pénztárakhoz jusson. Rohadna meg az a spiné! miért nem mondta, hogy jöjjen idejében?! volt pofája kijelenteni: *tíz perccel vonatindulás előtt...* vagy félreértettem?! *tíz órát* mondott?! eh... lehetetlen, hogy negyvenöt perc alatt ennyi ember megkapja a jegyét.

Néha a lehetetlen valóra válik. Több mint húsz pénztár üzemelt, szakaszosan kúszott előre a sor, gyors iramban, mintegy öt perc múltán Marton ott állt a tizennégyes számú ablak előtt, a régóta megkomponált mondattal: jó reggelt, telefonon foglaltam helyet a New Yorkba menő vonatra. Neve? - kérdezte a színesbőrű asszony az üveglap mögül. Még csak ott tartott, hogy Dzsúla, a nő már olvasta a számítógép-monitorról: *Merton?* - átadta a jegyet, kilences kapu, jó utat! Kösz... - Marton félreállt, sporttáskáját a lába közé szorítva. Negyven perc volt még a New Yorkba menő vonat indulásáig. Hát, ez egy felnőtt számára tényleg nem lehet gond. Ő persze jó vonatra szállt, háromszor is megkérdezte, volt ideje bőven.

Lió Sztínmen ott támasztotta a falat a New Haven-i pályaudvar főbejáratánál. Marton alig ismert rá. A haja tovább gyérült, a feje mintha fölpuffadt volna, ám ugyanakkor össze is fonnyadt. Helló, Lió, de jól nézel ki! - Marton így indított. Te is remek színben vagy, felelte Lió Sztínmen félszeg mosollyal. Képzelem, gondolta Marton. Rendes, hogy ezt mondja, gondolta Lió Sztínmen.

Marton a kocsiban összeismertette Dick Elmert és a grófnőt: egy régebbi jóbarátom, egy újabb jóbarátom. Örülök, hogy megismerhetem, mondták kórusban. Csupa jó hírrel jövök, kezdte Lió Sztínmen, amikor visszaértek Marton garzonjába, s koccintottak a vörösborral. Úgy volt, hogy szívoperációm lesz, de megúsztam *endziopleszt*-vel. Az mi? - kérdezte Marton.

Földugnak egy izét a combodból a szívedbe, mondta Dick Elmer, nekem is csinálták már. Marton elcsodálkozott, mindkettő fiatalabb nála néhány évvel, mégis izéket kell földugdosni a szívébe...

További jó hír, hogy előléptettek! most már *Second Secretary of Press* vagyok. Gratulálok, mondta Marton. A grófnő ragyogott, mint a telihold: azonkívül szenzációs hírem van a számodra, Woody Allen válaszolt a levelemre, és meglátogat! Tessék? Jól hallottad, eljön, szívesen találkozna veled, ha már annyira szereted. És ez komoly? Halálosan.

Marton olyat tett, amire ő maga számított a legkevésbé: odarántotta a grófnő fejét, s arconcsókolta. Dick Elmer furcsállkodva nézte a jelenetet, a filmes Woody Allenről van szó? - kérdezte; naná! - Lió Sztínmen győzelemittasan vigyorgott a magyar színészre, ugye, nem hittél nekem! pedig én tudtam, hogy így lesz! És mikor? A jövő hónapban. És hogyan? idejön New Havenbe? Dehogy New Havenbe, Budapestre! Budapestre? Persze. De hát én itt vagyok! Nem baj, majd hazajössz. Hazamegyek? Naná, hogy hazajössz, Woody Allen kedvéért! Ne hülyéskedj... hétszáz dollár a repülőjegy! Hatszázhatvan... annyit igazán megér, hogy találkozhass a példaképeddel!

Hallgattak egy darabig. Dick Elmer újra teletöltötte a poharakat, erre igazán inni kell. Ne viccelj, csak nem gondolod komolyan, hogy most hazarepülök, hatszázhatvan dollárért, pusztán azért, hogy megszorítsam Woody Allen törekeny kis kezét?! Nem értem, mondta Lió Sztínmen, azt állítottad, hogy ő a példaképed! Ez igaz is. Közben pedig mégse vagy kíváncsi rá? Kíváncsi vagyok, de... - Marton Dick Elmerre sandított, látta, hogy a szociológia professzor is azonnal Budapestre utazna Woody Allen kedvéért. Marton elbizonytalanodott. Megeshet-e, hogy Woody Allen a személyes találkozás nyomán ad neki egy (kisebb) szerepet a következő filmjében?! - e gondolatba beleizzadt. Ábrándjai messze sodorták a valóságtól, már nem hallotta Dick Elmer és a grófnő vitáját arról, hogy a *Manhattan* vagy az *Annie Hall* volt-e a Woody Allen *oeuvre* csúcspontja.

Mire Marton fölbukkant a rózsaszín habokból, Dick Elmer és Lió Sztínmen ott állt a bejárat ajtajánál, útrakészen. Jössz már? - kérdezte Dick Elmer. Hová? De hiszen megbeszéltük! megyünk mulatni!

Ezúttal Dick Elmer Buickjába ültek. Marton szerette azt a nagy, fekete amerikai autót, élvezettel terpeszkedett a bársonyhuzatú fotelban. Lió Sztínmen valamilyen temetésről mesélt, melyre ő maga is kiment, sajnos, nem sokat értett a beszédekből, mindenesetre az volt a szenzáció, hogy bizonyos Mr Orbn, egy borostás fiatal politikus, kerek perec kijelentette Imre Nagi koporsójánál, hogy az oroszok menjenek haza! Marton ekkor fogta föl, hogy Lió Sztínmen Nagy Imre és társai gyászszertartásról számolt be. Martont szíven ütötte, hogy úgy hallgatta ezt a meglepő történetet, mintha valamelyik távoli és ismeretlen országról szólt volna. Szégyellte magát. Akkoriban minden erejével azon fáradozott, hogy amerikai tartózkodását meghosszabbítsa - Magyarországról kissé megfélemedezett. Szegény kis Magyarországot olyan sokan cserben hagyták, s már Marton Gyulára sem számíthat? De igen, gondolta fennköltén, én itt vagyok neked, hazám.

A York utcai diszkóba mentek, az volt a legismertebb *húspiac* - ellentétes neműek ismerkedő helye - New Havenben. Marton szorgalmasan itta a *Bloody Mary*-ket, s tájékoztatta a fekete mixerfiút, hogy ő magyar, s jelenleg távoli hazája egészségére iszik. Ez igazán nagyon szép, vélte a mixer, kér még egyet? Marton hamar elázott. Látta, hogy Lió Sztínmen idétlen rángásokkal *rap*-táncot jár egy kövérkés szőke nővel - semmi többre nem emlékezett. Azt sem tudta, hogyan került haza. Mindenesetre ruhástul hevert az ágyán, amikor magához tért. Az éjjeliszekrényén egy levelet talált.

Vissza kell utaznom, írta Lió Sztínmen, szerettem volna elbúcsúzni tőled, de hiába rázogattalak, nem tudtalak fölébreszteni. Mindegy, legalább kialszod magad. Még egyszer köszönök mindent, és őszintén sajnálom, hogy nem akarsz hazajönni, amikor Woody Allen ott lesz. Mindenesetre átadom neki, hogy üdvözlöd. Ha újabb resumét írsz, küldd el, szívesen kijavítom neked.

Marton hamarosan újabb resumét írt, elküldte a grófnőnek Budapestre, s amikor visszakapta, színházaknak postázta, a kézírataival együtt. Lió Sztínmenről sokáig nem hallott. Legközelebb New Yorkban találkoztak, amikor a grófnő moszkvai kiküldetésbe készült, és szorgalmasan tanult oroszul. Martonnak akkor tájt mutatták be az egyfelvonásosait a Surprise Theatre Clubban, mely inkább hasonlított kocsmára, mint színházra. A grófnő eljött a bemutatóra, hatalmas virágkosarat hozott a szerzőnek, Marton fülig vörösödött, amikor átvette, ő csak egy-egy szál rózsát vett a színésznőknek. A Surprise Theatre Club - híven a nevéhez - tartogatott néhány meglepetést a számára. Például azt, hogy ezúttal sem kapott jogdíjat: a szerződése szerint csak a színház befektetéseinek visszatérülése után jár a *royalty*.

Egy-két meglepetéssel a színház *public relations* felelőse, Cindy Selby is szolgált. Az igazgató úrnak szereposztó díványa van, mesélte Martonnak a megismerkedésüket követő tizedik percben, de engem még sose hívott be, úgy látszik, nem vagyok az esete. Te az én esetem vagy, mondta erre Marton udvariasan, valójában hidegen hagyta az ilyen nagy száju, mindenütt göndörödő kékharisnyák. Cindy Selby hamarosan meghívta magához. Miután Marton mindent megtett, amit ilyenkor szokás, a lány tárgyilagos hangon azt mondta: ne izgasd magad, aranyom, én majdnem soha nem élvezek.

Cindy Selby igyekezett interjúkat szervezni a magyar drámaíróknak, elérte, hogy meghívják a Fox Tévéársaság *Double Take* című műsorába. Sajnos, addigra a darabokat a színház már levette műsoráról, így ez az adás nem sok nézőt toborozhatott. Marton nem bánta volna, ha látnák odahaza: úgy jelentette be őt a műsorvezető a reklámok után: *and now the best from Budapest!* Hogyan kell ezt fordítani?! Budapest legjobbja? csúcsa?? krémje??? Marton nem engedte, hogy a hórihorgas műsorvezető a fess öltönyében föltegye az első kérdést, ő kezdte: honnét tudja, hogy Budapesten én vagyok a *beszt*? A colos pasinak egy pillanatra tátva maradt a szája, aztán vállat vont, hallottam. Oldalt sandított, ahol egy miniszoknyás lány - DOUBLE TAKE fölíratú vérvörös pólóban - kartontáblát emelt a magasba, rajta Marton neve, fonetikusán írva, s minden lényeges adat vele kapcsolatban. Oké, Dzsúla úr, tudjuk, hogy híres színész és drámaíró Budapesten, most New Yorkban is bemutatkozott, meséljen nekünk a két darabjáról! az a hír járja, hogy fan-tasz-ti-ku-sak! A hír igaz, felelte Marton szűkszavún. A műsorvezető - állva legalább két méteres lehetett - öblösen hahotázott. Még megkérdezte, miről szólnak a darabok, aztán sok sikert kívánt.

A DOUBLE TAKE pólós ügyelők kitessékelték Budapest krémjét a stúdióból a reklám-összeállítás alatt. Marton irigyelte tőlük a pólójukat. Egyáltalán, szeretett volna egy kicsit még beszélgetni valamelyikükkel, de amazok visszafutottak a stúdióba. A folyosón már ott állt a következő kuncsaft, Gregory Hines, a híres feketebőrű sztepp-táncos és filmszínész. Marton hátrahőkölt, amikor meglátta. Hines egy napi keresetéből ő évekig eléldéghelhetne. *Háj, köszöntötte a feketebőrű színész nyájasan, s a (bal?) fülén himbálódzó, levelecske alakú - nyilvánvalóan arany - fülbevalót birizgálta, hallom, a Keleti Blokkból jössz, meddig maradsz? Hát... még nem tudom. Menj Los Angeles-be, ajánlotta Gregory Hines tanáros hanghordozással, a színészek nem New Yorkban laknak. Ígéretes párbeszédüknek e ponton végeszakadt, fölbukkantak az ügyelők, s a feketebőrű színészt udvariasan, de határozottan bevezették a stúdióba.*

Marton tipródott egy darabig, aztán visszaballagott a várakozó helyiségbe, ahol a táskáját hagyta. Egy alacsony, kopaszodó férfi támasztotta odabenn a falat, közvetlenül a terebélyes tévékészülék tövében, melyen a Double Take adása ment. (Marton ekkor még nem tudta, hogy *Double Take* = késleltetett reakció - magyarul: spét...) Az a férfi sajnálkozó fintorral figyelte, amint a műsorvezető Gregory Hines-t faggatja arról, hogy táncolni vagy színészkedni szeret jobban. Golfozni, mondta a feketebőrű színész mély meggyőződéssel. Az alacsony, kopaszodó férfi e kimódolt poén hallatán grimaszolt, lekapta a szemüvegét, törölgetni kezdte.

Az ügyelőlány beszólt az ajtón: Mr Allen, ön következik. Az alacsony, kopaszodó férfi megfordult. Jesszus Máriám... - motyogta Marton elhúlten. Tessék? - kérdezte amaz. Ön ugye... Woody Allen, ha nem tévedek!? De téved, mondta Woody Allen habozás nélkül, és faképél hagyta.

A képernyőn villogtak a reklámok. A *Dunkin' Donuts* pékje fölkelte ágyából, hogy elkészítse a süteményeket. A *Buick* álomszép magaslatti utakon robogott, miközben zengett a kórus: *A nagy amerikai autópályákra a Buick illik!* Szélesvállú bika ügetett a tévénezők felé, s egy bársonyos férfihang tudatta velük: *A Merrill Lynch bankház jobban vigyáz a befektetők pénzére, mint a szeme fényére!* Ezüstszerű sportkocsi kormányza mögül álomszép nő szállt ki: *Vezetél-e Fordot a közelmúltban?* - kérdezte incselkedően a zenés refrén.

And now the best from Manhattan: Woody Allen! - jelentette be a műsorvezető, és Woody Allen - Manhattan legjava? csúcsa? krémje? - kellenlenül biccentett.

Mégiscsak találkoztam Woody Allennel, írta Marton Gyula Lió Sztínmennek Moszkvába, amikor megtudta az ottani címét. *Ha vajon hiszed, ha nem, Gregory Hines-szal és Woody Allennel egy azon műsorban szerepeltem, méghozzá a Double Take-ben (Fox), azért ez már valami! igaz? Egy pillanatra elhittem, hogy ein gemachter Mensch vagyok, ha érted, mire célzok. Hosszan elbeszélgettünk, mondtam neki, mennyire sajnálom, hogy nem lehettem ott Budapesten, amikor ő arra járt. Azt felelte, hogy Budapest gyönyörű város, emlékszik rád és üdvözl.*

Leo Steinman hümmögve olvasta Marton levelét. Annak idején Woody Allen az utolsó pillanatban lemondta budapesti látogatását. Lehet, hogy a *Double Take* sem igaz?

A magyar színész mellékelte legújabb önéletrajzát, arra kérve Lió Sztínment, nézné át újra. Leo Steinman érdeklődve olvasta az annak idején általa fazonírozott mondatokat, melyeket Marton időközben továbbfejlesztett, s itt-ott elrontott.

A legnépszerűbb magyar színészek egyike vagyok, modern és klasszikus szerepek egész sorát alakítottam. Filmfőszerepeket játszottam volt magyar filmekben, sőt szintén néhány amerikai filmben szerepeltem. Rendezőként és színpadi szerzőként is többször működtem közre. Darabjaimat, melyeket nagy sikerrel adtak volt elő Magyarországon, műsorára tűzte a Grandstand Stage (Washington DC) a Surprise Theatre Club (New York City) és a Yale Cabaret (New Haven, Conn.) is fogja. Voltam Altheimer ösztöndíjas a Yale School of Dramán, jelenleg tanításból foglalkozom három különféle egyetemen. Szeretnék lenni színész, rendező és/vagy drámaíró Amerikában szintén.

A Third Secretary of Press a rádiós ceruzája végét rágcsálta, a nyelve a gumi érdes felületére tapadt. Szinte minden igaz, amit Dzsúla leírt, de ez az egész mégis messze jár az igazságtól, akkor is, ha leszámítjuk belőle a kötelező amerikai optimizmust. Dzsúla Marton alapján véve óraadó tanár Connecticutban, nem pedig népszerű színművész. Ámbár... a darabjait csakugyan többször bemutatták, tényleg kapott kisebb szerepeket filmekben... Dzsúla Marton tulajdonképpen ott áll a küszöbön, előtte a siker részre nyitott ajtaja, melyen bármelyik pillanatban bejuthat. Csak az a baj, hogy Amerikában ez a küszöb sok-sok mérföld hosszú-

ságú, ezer és ezer láb áll rajta, szorosan egymás mellett... Well... adja isten, hogy sikerüljön neki, gondolta Leo Steinman, és gyomlálni kezdte a magyar színész hibáit.

Amint Woody Allen kifordult a várakozó helyiségből, Martonba belehasított, hogy megint elszalasztotta a kínálkozó alkalmat. Miért nem volt szemfülesebb? miért nem mondta meg, hogy ő egy magyar színész? miért nem adta át a névjegyét legalább? Hiába, az ember mindig utólag okos. Mindegy... esse hinnék el odahaza. Eszébe jutott Lió Sztínmen. A grófnő biztosan elhinné... De hát ő már elutazott Moszkvába. Vajon most mit csinálhat? Talán orosz (ukrán? grúz? bjelorusz?) színészek resuméját írja át. Nagy segítség az. Ha már az életed nem tökéletes, legalább az életrajzod legyen az.

Amikor Marton Gyula az utcára lépett a Fox Tévétársaság székházából, két hatalmas fekete limuzin fordult ki a földbe süllyesztett garázból, elhúztak, *uptown*. A kocsik fekete üvegein nem láthatott be, mégis biztosra vette, hogy az egyikben Woody, a másikban Gregory ül. E teherautó hosszúságú luxuskocsikban nemcsak a tévé és a telefon, hanem az italokkal telerakott jégszekrény is szabvány berendezési tárgy. Több évet adott volna az életéből, ha egy ilyen limóban suhanhat haza, egzotikus koktélt iszogatóván. Erre még várnia kell. Addig marad a metró.

Joe Seeger

álmában gyakran utazott

a New York-Los Angeles metró. Többször leírta a naplójában. A New York-Los Angeles metróra a manhattani Grand Central Pályaudvaron szállt föl, miután vett magának egy kávé és két hússalátával töltött *croissant*-t a Gyros büfében, úgy, ahogyan New Yorkból hazamenet szokta. A Pullman kocsik is a *Metro North* vonatokéira emlékeztették, melyeken beingázott a városba. A másfél órás utat néha fél- (vagy egész) álomban töltötte, olyankor rendszerint átszállt a transzkontinentális metróra, mely olyan sebesen robogott, hogy a külvilág vízszintes vonalakká zsugorodott. Tíz perc múltán bement a géphang: Pittsburgh (Pennsylvania)! Átszállás Atlanta (Georgia) és Montreal (Canada) felé! Újabb negyedóráska alatt elérték Chicagót (Illinois) és a Nagy Tavakat, ahol mindig sok volt a leszálló, a kocsik háromnegyedig kiürültek, ám azután ismét megteltek. Fölvívjuk kedves utasaink figyelmét, hogy átértünk az *Eastern Time* időzónából a *Central Time*-ba, egy órával korábban van! - persze, majdnem senki nem állította át az óráját, hiszen a többség dolga végeztével még aznap visszametrózott kiindulási pontjára. Chicagót elhagyván a metró enyhén délre kanyarodott, kilenc perc alatt repesztett Kansas City-be, további negyedóra múltán pedig: Denver (Colorado)! Fölvívjuk az utazóközönség figyelmét, hogy immár a *Mountain Time* zónában vagyunk, egy órával megint korábban van! - nem mondták be, de valamivel hidegebb is lett. Már csak egy rövidebb - Salt Lake City (Utah) - és egy hosszabb - Los Angeles (Kalifornia) - megálló maradt hátra, továbbá egy újabb időzóna, a *Pacific Time*. Végállomás, köszönjük hogy velünk utaztak! - mondta a géphang, amikor kinyíltak az önműködő ajtók, holmijukat ne felejtsek a csomagtartóban, a szerelvény tíz perc múlva indul vissza a keleti partra! - Nagyjából egy és egynegyed óra alatt érhetett az ember a New York-Los Angeles metró az egyik óceántól a másikig. Nagyon praktikus. E földalattin keletről nyugatra tartva további előny, hogy az időzónák miatt az ember jóval előbb érkezik meg, mint amikor elindult.

Joe Seeger Indianából származott, a fiatalkorát már Kaliforniában töltötte. Harmincöt évesen keveredett át a keleti partra, Connecticutba. Szeretett visszajárni szülőállamába, és ifjúkora helyszíneire is, életében már legalább hatszor szelte át Amerikát az egyik óceántól a másikig. Ifjúkorában autóbusszon utazott keresztül az országon, azután vonaton, majd kétszer kocsival, nyaralásként. Autón ez a táv akkor is négy napig tart, ha ketten vezetnek fölváltva, éjjel-nappal. Négyezer mérföld.

Mennyibe kerülhet a menettérítési jegy a New York-Los Angeles metró? Joe Seeger nem emlékezett rá, hogy álmában valaha is jegyet vásárolt volna. Nyilvánvalóan bérlete van.

Volt ideje töprengeni e bökkenőn, miközben a *Metro North* vonattársaság menetrendszerű járata robogott vele New Havenből New York felé. Minden szerdán beutazott, tanított a *City University*-n. Főállásban a *Southern Connecticut State University* amerikai irodalom tan-székén dolgozott, de színházi és filmes speciálkollégiumokat is tartott. Ez az állami egyetem New Haven-ben volt, ugyanabban a városban, mint a híres Yale. Joe Seeger kollégái mind arról ábrándoztak, hogy egyszer átkerülhessenek a Yale-re, legalább óraadóként. Joe Seeger másféle álmokat dédelgetett. Világéletében dráma- és filmírói babérokra vágyott. Bár... az utóbbi években már beletörődött, hogy ez öneki nem jön össze.

Az állami egyetemek professzorai jóval alacsonyabb fizetést kapnak, mint akik a magán-iskolákban tanítanak, ezért kénytelen Joe Seeger New Yorkba ingázni némi mellékesért. Idén a *Bevezetés a modern európai dráma rejtelmébe avagy várjunk-e Godot-ra?* című speckolt

tartotta a City University-n. Minden szerdán autóval érkezett Edgewoodból a New Haven-i pályaudvarra, a kocsit a parkolóházban hagyta, s a Metro North-ra szállt. A vonatút bő másfél óra. Minthogy lassan tizenkét éve ide-odázott ezen a vonalon, nagy gyakorlatra tett szert vadidegenek korának, foglalkozásának, családi életének s aktuális gondjainak kitalálásában. Sajnálta, hogy föltételezéseit szinte soha nem állt módjában ellenőrizni.

A Metro North szerelvényei majdnem üresen gördültek ki New Havenből, s fokozatosan teltek meg. Joe Seeger három nagy (meg egy kis) csoportba osztotta útítársait. Az elsőbe tartoznak a mániákus dolgozók. Rendszerint öltönyt s nyakkendőt viselnek (a nők zárt kosztümöt), a zakót gondosan félbehajtva helyezik a bőröndtartó rácsra. Kazetta-aktatáskájukat az ölükbe fektetve nyitják ki, így alakítván miniatűr íróasztallá. Papírok - meg az elengedhetetlen zsebkalkulátor - fölé görnyedvén töltik a teljes menetidőt, elemzik a különféle számsorok kedvező vagy kedvezőtlen alakulását, tekintetüket időnként gondterhelten a plafonra függesztve. Újabban már a telepes táskaszámítógépek is divatba jöttek a vonaton.

A második kaszt az olvasóké. Többségük nő, színes magazinokba s vastag, puhafedelű regényekbe feledkeznek. Ha úgy adódik, hogy e betűfalók vannak túlsúlyban, kisebbfajta szélvihart kavarnak a lapozással.

A harmadik csoportba tartoznak azok a páriák, akik - miután lezötytyentek a műbőrözött ülésre - fejüket hátravetik a támlára, s szájukat résre tárva azonnal álomba merülnek. Csodával határos módon rendszerint időre fölébrednek, egy-két ásítás után rendezik vonásaikat és rohannak a dolgukra.

Joe Seeger nagyjából egyedül alkotja a bémészkodók-hallgatózók kasztját. Az amerikai közfelfogás szerint nem illendő idegenek arcába tekinteni vagy beszélgetésükre odafigyelni. *Ritkán fordul elő, hogy ismeretlenek szóba elegyednének a vonaton*, írta Joe Seeger a naplójába, 1989 szeptember tizenharmadikán, szerdán, késő éjjel. *Ma megismerkedtem egy Dzsula Marton nevű emberrel, ő hívta föl a figyelmemet erre. Igaza van.*

Aznapi reggel tíz perccel indulás előtt szállt be Joe Seeger a 7:45-ös New York-i vonat legelső - még teljesen kihalt - kocsijába. A központi légkondícionáló zümmögött, a hideg fuvallatok borzongatták a bőrét. Alighogy helyet foglalt, kemény csattanással nyílt a páros ajtó, egy tagbaszakadt, bozontos fiatalember csörtetett be, odajött hozzá, megkérdezte: New York? Joe Seeger biccentett. A fiatalember rávigyorgott, s épp a mellette lévő helyre telepedett, harciasan fújtatva. Joe Seeger rosszállóan pislogott, ám az illető ezt észre se vette.

A Metro North vagonjaiban egy sor négy ülésből állt, így: 1-es, 2-es, 3-as, folyosó, 4-es. Íratlan szabály, hogy az utasok először az ablak melletti helyeket töltik meg, az 1-est és a 4-est. Azután a 3-ast, így az 1-es és 3-as közt még marad egy üres hely, a 3-as és 4-es között pedig ott a folyosó. Csak amikor már nincs más lehetőség, akkor ül az ember a 2-esre, két idegen közé. Miért akarnál a föltétlenül szükségesnél szorosabb testi közelségbe kerülni ismeretlenekkel?! A 4-es helyek a legkapósabbak, hiszen ott nem lehet szomszédod. Joe Seeger jobban szerette az 1-est, mert a 4-esen nehéz volt újságot olvasni, a folyosón járkálók rendszeresen elsodorták a lapokat.

Az a krapek nem zavartatta magát, széles mosollyal kezét nyújtott, furcsa kiejtéssel azt mondta: Nevem Marton, örülök, hogy megismerkedhetünk. Szintúgy, felelte Joe Seeger óvatosan, azon tűnődve, szóljon-e, hogy az illető mindkét fülcimpáján látható egy darabka odaszáradt borotvahab, de úgy döntött, nem órá tartozik, magánügy. Beszéljünk! - javasolta az idegen. Tessék? Beszéljünk egymásnak! Mi...? Gyorsabban mehet az időnk!

Joe Seegert mindig foglalkoztatta a tér és az idő sajátságos kapcsolata (néha filozófiát is tanított). Már a nyelve hegyén volt: nézetem szerint az idő épp eléggé sebesen múlik (nem pedig megy, ez persze részletkérdés), *gyorsítása* nem áll szándékomban vagy érdekemben. Ám inkább megkérdezte tőle, hogy hová valósi. A fiatalember húsz percig válaszolt, úgy-szólván lélegzetvétel nélkül, ami - Joe Seeger tanárként jól tudta - nem csekély teljesítmény. Magyarországról jött, a keresztnéve Dzsúla, de az amerikai barátai inkább *Dzsú*-nak hívják. Joe Seeger is szólíthatja Dzsú-nak. Foglalkozására nézve színművész, továbbá rendező, továbbá drámaíró, a műveit bemutatták már Washington Dí Szíben is. Tavalý Altheimer ösztöndíjas volt a Yale School of Dramán, az idén pedig óraadásból él, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy szeretné kipróbálni az erejét New Yorkban, pontosabban a *Broadway*-n, úgy véli, valamelyik klasszikus európai színmű főszerepében megmutathatná, mit tud.

Nem valószínű, vélte Joe Seeger, a Broadway-n jóformán kizárólag zenés szarokat adnak, negyven dolláros helyárrakkal. Úgy látszik, megint lekéstem! - dünnyögte a magyar színész, hamisítatlan déli kiejtéssel, akár egy idős, feketebőrű parasztgazda. Láthatott néhány amerikai filmet a közelmúltban. *Elkéstem!* - javította a helytelen igekötőt Joe Seeger. Kösz... - a magyar színész pici zsebnóteszt húzott elő, s írni kezdett bele. Joe Seeger képtelen volt elfordítani a fejét, ahogyan illett volna, látta, apróbetűs följegyzések sorakoztak a kisméretű lapokon. Dzsú épp azt körmölte oda: *EL-KÉSNÍ, NEM PEDIG LE-KÉSNÍ (VONATON, IDŐSEBB TÖKKFILKÓ)*.

Joe Seeger elnézést kért, amiért akaratlanul (?) beleolvasott, mindenesetre nem helyénvaló őt tökkfílkónak titulálni (s ha már - akkor inkább csak egy k-val), mert az hülye frátert jelent. Ha netán Dzsúnak e felületes ismeretség alapján tényleg ez volna a véleménye, akkor is használjon modernebb szót, a tökkfílkó sok éve kiment a divatból. A magyar színész nem jött zavarba, köszönte szépen a segítséget, nem akarta megsérteni, szeretné tudni, hogy Joe Seeger melyiket használná önmagával kapcsolatban: idősebb *krapek?* *ürge?* *pasas?* *baldóver?* *faszi?* Joe Seeger e stilisztikai kérdést érdekesnek találta, rövid merengés után a hapsira vokszolt. A magyar színész felírta, és azt mondta: tudod, nekem tökéletesen kell tudnom angolul, egyébként nincs esélyem az *ajdison*-on. Hol? Hát... oda megyek, ahol a színészekre válogatják a szerepeket... nem, fordítva. Ja, az *oudisn!* Igen... hallhatnám még egyszer? - kérdezte Dzsú. Joe Seeger elismételte néhányszor, hogy a magyar színész följegyezhesse, fonetikusan írva.

Dzsú megmutatta Joe Seegernek a gyűrött hirdetést: *szeptember 13-án tíz órakor szereplő-válogatás lesz a Source Theater-ben (320. E. 3. St. 4th floor) Molière A fősvény című művéhez. A jelentkezőknek rövid monológgal kell készülniük, valamint részleteket fognak fölolvasni a darabból.* Ő, mármint Marton, töviről hegyire ismeri *A fősvény*-t, odahaza játszotta a főszerepét. Vegyük hozzá, hogy Molière európai, tehát egy európai színész kulturális háttere kapóra jöhet egy amerikai rendezőnek. Jó volna tudni, hogy itt mennyit kérhet az ember... - dünnyögte az orra alatt. Micsodát? *Fellépti díjat... vagy nem így mondják? De.*

Azt hiszi, hogy az ilyen off-off-off Broadway produkciókban a közreműködők pénzt is kapnak, a harmadik utca dzsungelében, a negyedik emeleten... Még szerencse, ha nem fordítva! - de Joe Seeger nem akarta lehűteni a magyar színész kedvét. A vonat immár a Manhattan északi csücskébe kanyarodó vasúti hídon kattogott át. Az első megálló a városban a 125-ik utca, rossz hírű környék, jóformán senki nem száll le ott. A peronon mindig ácsorog néhány fekete, abban a reményben lépnek be a kocsiba, hogy a Grand Central Pályaudvarig már nem ellenőrizi a jegyeket a kalauz, így ingyen utazhatnak a város közepébe. A 7:45-ös vonat azonban expressznek számított, és nem állt meg a 125-ik utcánál. Azok az utasok, akiknek sietős (főleg a munkába járók), már kezdtek készülődni, összeszedvén magukat, ruhadarabjaikat, táskájukat és esernyőjüket, odatömörültek az ajtó elé, a hátralévő nyolc-tíz

percet inkább állva töltik, csakhogy jó pozícióból kezdhessék a tolakodást. Hiába, ez New York, itt felgyorsulnak a dolgok és az emberek.

Dzsú is fölállt, miután szívélyesen elbúcsúzott Joe Seegertől. Nagyon örül, hogy megismerte, reméli, még találkozhatnak. Biztosan, mondta Joe Seeger, ő minden szerdán bejön a városba. Névjegyet cseréltek. A magyar színész előrenyomakodott az ajtóhoz. Hamar beilleszkedik, gondolta Joe Seeger. Dzsú az üvegben észrevette, hogy borotvahabos a füle, letörölte. Láttá, hogy Joe Seeger nézi, beszédes fintorral jelezte neki: ilyen az élet! Igaza van, gondolta Joe Seeger. Még soha nem pergett ilyen gyorsan az idő New Haventől New Yorkig.

Joe Seeger az 5-ös avenue sarkán vett egy *Show Business*-t, e lapban közölték az összes auditiont és drámapályázatot. Joe Seeger már föladta. Régebben szorgalmasan küldözgette a darabjait, de soha nem nyert semmit, mindössze a Nebraskai Ifjú Tehetségek Évi Fesztiválján kapott *Honorable Mention*-t, vagyis az eredményhirdetésnél a díjazottak listája után megemlézték a nevét, másik tizennégy „ígéretes ifjú tehetség”-gel együtt. A kilencedik oldalon megtalálta a Source Theater hirdetményét. Végigolvasta az apróbetűs részt, melyet a magyar színész ki se tépett. *A darab új musical változatát adjuk (O’Keefe-Sungstein). Meghallgatás: énekes-táncos szerepek + kar.* Szegény Dzsú... - előhúzta a zakója zsebéből a névjegyet, azt olvashatta rajta: Gyula Marton, *Theater Man*. Joe Seeger elnevette magát. Valószínűleg senki nem mondaná így, de azért kifejezi a lényegét. Lehetséges, hogy Dzsú jobban járna, ha nem akarna mindenáron szabatosan beszélni, hanem megőrizné esetlen, de találó szófüzéseit.

Joe Seeger a rákövetkező héten elszalasztotta a 7:45-ös vonatot, már mozgott a szerelvény, amikor ő fölért a peronra az aluljáróból. Sebaj, megy a 7:53-assal, az 9:36-ra fut be a Grand Centralra, neki még az is jó. Az így adódott hét percet arra használta, hogy vegyen a pályaudvari büfében két csokoládés *doughnut*-ot és egy nagy papírpohár kávéját. Mindezt zacskóba csomagolták, Joe Seeger vitte magával a vonatba.

Helló, Dzsó, mi újság? - a magyar színész már ott ült, ölében a *Show Business* friss példánya, meg a kis notesz. Helló, Dzsú, kösz, megvagyok... kérsz egy *dóunát*-ot? - nyújtotta a kerek, közepén lyukas süteményt. Marton két harapással eltüntette, tenk jú, mondta, s törölgette a porcukrot a szájáról. Dzsó fölhívta a figyelmét a tí-éjdzs - *th* - helyes kiejtésére. Dzsú képtelen volt rá: *szenk jú*, ismételte affektálva. Hát... maradj inkább a *tenk jú*-nál, ajánlotta Dzsó. Tenk jú, mondta Dzsú.

A Source Theaterben - a harmadik utcai kormos bérház negyedik emeletén - legalább félszázan gyűltek össze a válogatásra, mesélte a magyar színész, neki szerencséje volt, mert az első futam végén szólították a színpadra. Nézete szerint csak az elején és a végén behívott jelölteknek van esélyük, mert a rendező és a producer figyelme hamar ellankad, a végén viszont - a közeli kávészünet reményében - újra fölélénkül. A Source próbaszínpada a harmadik emeleti színházterem fölötti padlástérben volt, a meghallgatásra várók a folyosón várakoztak. A másik padláslakásból öt percenként kiordított a levélbedobó nyíláson egy öreg-asszony (Dzsú úgy képzelte, hajhálót viselt): Csöndesebben legyenek má’, hülye sonkák! - ki tudja, miért gondolta, hogy a Source Theater színészek helyett felvágottakat foglalkoztat? Én tudom, vetette közbe Joe Seeger, a *ham* nemcsak sonkát jelent, hanem mindenáron szerepelni óhajtó embert is. Tenk jú, mondta Dzsú, és felírta.

Mi a neve? hová való? mit végzett? - tette föl a szabvány kérdéseket az asszisztens, egy vaskos nő, szódásüveg-talp szemüvegben. A magyar színész azonban napok óta készült erre a jelenetre, s ragaszkodott az általa elpróbált monológhoz, hadarni kezdte: európai vagyok, magyar színházi ember, játszottam már ezt a darabot az én hazámban, a kiejtésem nem számít, majd bevágom a szöveget szótagonként, az operaénekesek is előadnak komplett operákat

idegen nyelven, pedig esetleg egy szót se tudnak olaszul, mindenesetre engedjék meg, hogy elmondjak egy részletet a darabból: *A lovai, nagyságos úr? Isten látja lelkem, egy lépést se tudnak tenni, olyan állapotban vannak. Nem mondhatom, hogy alomra kerültek, mert szegény páráknak már alom sem került, így hát szót vétenék. De a nagyságos úr olyan szigorú böjtire vetette őket, hogy lóról szólva, azok már csak lóemlékek, lidércálmok a lóról...*

Iksz kjúzmí, Szőr! Iksz kjúzmí!! Kud yu sztáp it??? - a rendező egy ideje már beszélt hozzá. Marton szó közepén fékezett le, mi van? - kérdezte bizonytalanul. Énekeljen! Tessék? Mondom: é-ne-ke-l-je-n! - förmedt rá a rendező, egy pattanásos, lófarkas és arany fülbevalós férfi. Hogyhogy énekeljek? miért...? mit énekeljek?? Én tudjam? - a rendező a gyógypedagógusok aggasztó nyugalmával várta, hogy belefogjon. Nem nagyon ismerek angol dalokat... talán egy-két Beatles számot... Beatles szám nem kell, jelentette ki a rendező, táncoljon akkor. Erre Dzsú már nem mondhatta, hogy sajnós ő nem nagyon tud angol (amerikai) táncokat, megadóan fejet hajtott: *Waltz!* - dúdolni és lejteni kezdte a *Kék Duna Keringő*-t, ta-ra-ra-ramm, pa-pamm, pa-pamm!

Csak az első strófa közepéig jutott. A rendező különös gesztust tett a hüvelykujjával, mintha egy pillangót hessintene el, az ügyelő erre fölszólt a színpadra: *Thanks, next!* - vagyis köszönte, és kérte a következőt. Dzsú alig akart hinni a fülének. Kész, ennyi? azért vonatozott ő be New Yorkba New Havenből, hogy tizenhat taktus umtatta alapján döntsék el, kap-e egy szerepet *A fösvény*-ben? normálisak ezek?

Addigra már bejött a színpadra a következő jelölt, egy hájpacedli nő. Kislányosan pukkedlizett, s teli torokból harsogni kezdte az *Ének az esőben*-t, túsarkú cipőjével döngölve a ritmust. *I'm sin-gin' in the rain...*

Hallottál te már ilyet, Dzsó? Hallottam. Tessék? Benne volt a hirdetésben, hogy musicalt csináltak a darabból. Musicalt *A fösvény*-ből? képtelenség! Mondtam már neked, a Broadway mindenből musicalt csinál. Hát... basszák el! Basszák meg, javította Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.

Egy darabig csöndben ültek. A vonat görgött velük New York felé. Talán okosabb, ha inkább rendezőként próbálok szerencsét, mondta Dzsú. Ehhez persze kapcsolatokra van szüksége. Elmesélte, hogy a Yale School of Dramán tavasszal összefutott egy írónővel, Sandy Bukowitz-cal, aki valaha maga is beiratkozott a drámaisiskolára, de aztán kimaradt, mert a *Dramaturgy and Dramatic Criticism* tanszék akkori vezetője nehezményezte, hogy Sandy zöldre festette a haját. Sandy erre nullásgéppel kopaszra nyíratta magát - még aznap csomagolnia kellett. Azóta írt egy regényt, mely fölkerült a *New York Times* beszt szeller listájára, továbbá egy filmet, amelyet tisztes sikerrel mutattak be Amerikaszerte. Sandy Bukowitz immár szívesen látott vendég(előadó) a drámaisiskolán, pedig a haja újabban a szivárvány valamennyi színében játszik. Mindenesetre többször meghívták, hogy beszélgessen a kezdő drámaírókkal. Egyik alkalommal Dzsú is elment, s az írónő nagy hatást tett rá - még sose látott szivárványhajú nőt. Kivette a könyvtárból azt a bizonyos regényt, hamar átrágtá magát rajta, majd a registrartól megszerezte az írónő New York-i címét, s küldött neki egy lelkendező levelet.

Odahaza Magyarországon én is szoktam kapni ilyesfajta elragadtatott levelet, írta Dzsú Sandy Bukowitz-nak, ám soha nem válaszoltam rájuk. Nem lepne meg, nem is bántana, ha soraim a szemétkosárban kötnének ki.

Ez a csalafinta indítás hatott, sorai nem a szemétkosárban végezték. *Kedves Dzsú,* írta Sandy Bukowitz postafordultával, *örülök, hogy ennyire tetszett a könyvem (én nem szeretem annyira). Valaha én is színész nő és rendező akartam lenni, de nekem nem sikerült. Kérem, ha New Yorkban jár keressen föl.*

A térkép s a cím alapján Marton fényűző luxuslakásra számított, különösen azért, mert emelet és ajtó helyett Sandy Bukowitz azt írta a borítékra: *apt A-G*. Valószínűleg több lakást nyithattak egybe, gondolta Dzsú, persze, akinek a regénye fölkerül a *New York Times* szeller listájára (nem is beszélve a tisztes sikerű filmről), az megengedheti magának. Most azért utazik ő New Yorkba, hogy meglátogassa Sandy Bukowitz-ot, aki - ígérete szerint - bemutatja az ügynökének.

Dzsú nem vesztegeti az idejét, gondolta Dzsó. Ez a külföldi színész, aki még csak az imént jött át ide, máris messzebb jutott, mint ő, Joe Seeger, akinek drámaíróként az iskolai próbálkozások óta egyetlen értékelhető eredménye a Nebraskai Ifjú Tehetségek Évi Fesztiválján kapott *Honorable Mention*.

Kívánj nekem sok szerencsét! - kérte a magyar színész; sok szerencsét, mondta Dzsó. Marton a fejét rázta, nem így kell, mi, színházi emberek, babonások vagyunk, úgy szoktuk: *egy kalap szart!* Aha... nálunk azt mondják: lábtörést! Asse rossz, de szerintem a szar hatásosabb. Hát akkor nagy rakás szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú. Búcsúzáskor névjegyet cseréltek, mindketten emlékeztek rá, hogy legutóbb is így tettek, de egyikük sem szólt.

Joe Seegernek aznap komoly erőfeszítésébe került, hogy megtartsa óráját a Graduate Centerben, gondolatai folyton elkalandoztak. *Gyula Marton, Theater Man...* Elképzelhető, hogy egy ügynök elvállalja, pusztán csak azért, mert Sandy Bukowitz mutatja be? - igen, nagyon is elképzelhető, ebben a szakmában minden a személyes kapcsolatokon múlik, meg a szerencsén, persze, mely tők süket és vak, sőt talán néma is. Nagy rakás szart, Dzsú, dünnyögte Dzsó, s hallani vélte: tenk jú, mondta Dzsú. Parancsol, uram? - kérdezte Dzsó, azaz Jim Corrado, az örök stréber, az előadóterem első sorából. Semmi... hangosan gondolkodtam! - ez sokkal jobban hangzott, mint az, hogy magában beszélt.

Kíváncsi volnék, mire jutott Dzsú a szivárványhajú írónővel és az ügynökével, írta Joe Seeger a naplójába a rákövetkező szerda éjjel, miután hazaérkezett New Yorkból. Aznap nem látta a magyar színészt a Metro North-on. Talán későbbi (vagy korábbi?) vonatot választott, esetleg másik napot. Fontolgatta, hogy fölhívja - a névjegye még mindig ott lapult a zakója zsebében, ám azután hagyta a fenébe az egészet.

További egy hét múltán a New Haven-i pályaudvar gyorsbűféjében futottak össze. Joe Seeger megint lekéste a 7:45-ös vonatot. Amint belépett az édes illatfelhőkbe burkolódzott helyiségbe, látta, hogy épp a magyar színész került sorra a pultnál: két kávé, két doughnut, legyen szíves!

Helló, Dzsó... vásároltam egy dónátot és forró kávé is neked! - nyújtotta. Joe Seeger ki akarta fizetni, de Dzsú nem hagyta: ne röhögtessél! Na jó, kösz... de mit csinálsz a két kávéval, ha nem találkozunk? Megiszom, mondta Dzsú, én szeretem az amerikai kávé.

Toronyházak gyűrűjében szállt ki a metróból Manhattan észak-nyugati részén, Sandy Bukowitz-hoz igyekezve, mesélte Marton, amikor beültek a vagonba. Fényűző környéknek látszott. Találgatta, melyik lehet a 202-es szám, amelyben az írónő élt, az A-tól G-ig terjedő apartmanokban. Bandukolt a Hudson felé, elképzelte a légkondicionált csupaüveg luxuslakások belsejét, mindbe odaültette a szivárványhajú írónőt, japán selyempongyolában, virágmintás kanapéra, a pongyola alatt semmi, csak a bőr és a - talán szintén szivárvány színű - szőr... Ahogyan közeledett a folyóparton vezető gyorsforgalmi úthoz, valamivel alacsonyabb

és öregebb házak közé jutott. Az utolsó előtti lehet a 202-es, gondolta. Annak az épületnek bumfordi sarokkupolája volt, Marton remélte, hogy épp ott fönt lakik Sandy Bukowitz, nappalija a tojásdad gömb közepén helyezkedik el, kerek táncteremként.

Amint odaért, kiderült, hogy nem a kupolás a 202-es, hanem az előtte lévő, egy kis földszintes ház, mely úgy nézett ki - két húsz-harmincemeletes közé szorulva -, mintha eltévedt volna. Pomázon vannak ilyesféle családi házak, gondolta Dzsú. Csalódottan álldogált a rozsdás vaskapunál, mely mögött fél méternyire három lépcsőfok vezetett a bejáráshoz. A tenyerével lesimította a haját, szíogott néhányat, aztán megnyomta a csengőt. Töpörödött öregasszony bűjt elő, kit keres? - recsegte. Sandy Bukowitzhoz jöttem. Odalent! - a lépcső takarásában volt még egy ajtó, akárha a pincébe vezetne, rajta a felirat: A-G. Az öregasszony ajtaján pedig: H-M. Az épület másik szélén ugyanilyen ajtókon: N-S, illetve T-Y. Tehát ebben a parányi házban *négy* lakás van, fölosztották köztük az egész ábécét...

Az alagsorban Sandy Bukowitz helyett egy megtermett skót juhászkutya nyitott ajtót, öblös vakkantást hallatott, két lábra állt, a mellsőkkel Marton vállára támaszkodott, nyalni kezdte az arcát, hosszú, lucskos és érdes nyelvével. Já... - igyekezett letaszítani magáról, de az a dög ragaszkodott hozzá, hogy kifejezze, mennyire örül neki. Ne félj, nem bánt, mondta az író nő a háttérben, csak barátkozni akar. Nem félek, hazudta Marton, mindjárt elhányom magam, tette hozzá gondolatban. Ezen minden látogatónak túl kell esnie, magyarázta Sandy Bukowitz, nincs mit tenni, majd ha már összenyalt, tudomásul vesz.

A kutya mintegy három percnyi barátkozás után vonult le arról az emberi romról, ami Martonból maradt. Az író nő helytel kína; tenk jú, mondta Dzsú. Szólíhatsz Szendinek, mondta Sandy Bukowitz; szólíhatsz Dzsúnak, mondta Gyula Marton. A kutyát *Snooty*-nak hívták, de nem ajánlotta, hogy Dzsú szólíthatja Sznútinak.

Szendi egy darabig Magyarország felől érdeklődött, olvasta az újságban, hogy milyen izgalmas idők járják odaát, most már szabadság lesz, és mindenki utazhat. Hát igen, mondta Dzsú. Itt Amerikában mehet az ember, ahová csak akar, de én évek óta ki se tettem a lábam Manhattanból. Miért? - kérdezte Marton, pedig valójában nem ez izgatta, hanem az: hol az ügynöke? azt ígerte, bemutat neki! vagy talán félreértettem?

Nem is tudom, miért szeretem annyira New Yorkot, mondta Szendi, pocsék egy hely, kezdve azon, hogy a férfiak mind nők vagy buzik. Képzeld, akivel most járok, eredetileg szerb származású, mindig a Central Park-i állatkertbe visz sétálni, ahol aztán állandóan a frigid feleségéről és a mozgássérült kislányáról beszél, akit okvetlenül elveszít, ha válásra kerül a sor. Miért kell folyton végighallgatnom a frigid feleségét meg a mozgássérült kislányát? ezért kár átbumliznom a park túloldalára, inkább ülök itthon és nézem a tévét! jut eszembe, még meg se kínálsz, kérnél egy kávét? *Tenksz, bít nó, tenksz*, mondta Dzsú. És egy konyakot? Kösz, de kösz, azt sem. És mit szólnál egy *vájtemön szí*-hez? Tessék? Vájtemön szí, ismételte az író nő, nagyon egészséges! - műanyagdobozt nyújtott oda, Marton úgy hitte, rágógumi, ám hosszúkás fehér tabletták voltak. Akkor esett le a tantusz: Vitamin C... Bekapta, hosszan szopogatta. Szendi közben Sznútinak is dobott egy pirulát, a kutya állkapcsa fémesen csattant össze, ahogyan elkapta a levegőben.

Beszéljünk másról! - ajánlotta Szendi. Jó. Mi a helyzet Magyarországon az éjdsszel? AIDS is van már Magyarországon. Szomorú. Igen. Azok voltak a szép idők, amikor az ember bárkivel nyugodtan lefekhetett, mondta Szendi, szívárvány színű sörényét igazgatva. Marton kényszerítette az arcizmait, hogy ne moccanjanak: egyetértek. Magyarországon is elterjedt a kondom? Igen, koton is van Magyarországon... - mindjárt vetközni kezd, gondolta Marton döbbenet, agyában újra megjelent egy szívárvány színű szőrzettel borított ágyék. Én minden fiúval le

akarok feküdni, jelentette ki Szendi, nehogy Martont kétségek gyötörjék. Még velem is? Veled is. Akkor... mire várunk? - kérdezte tétován. *Well*, te vagy a fiú, neked kell kezdenyézned, vélte Szendi, és magához rántotta. A kutya fenyegetően fölmordult a háttérben; nyughass, Sznúti, mondta Szendi.

Sznúti mindvégig az ágy mellett állt, lihegett és csóválta a farkát. Mikor aztán elfogyasztották Szendi éjjeliszekevényéről mind a három kondomot, az írónő felkönyökölt, ha akarsz, mehetünk. Hová? - Martonnak zúgott a feje, legszívesebben szunyókált volna egy keveset. Kimhez. Kimhez? Igen, Kim Szenhez, az ügynökömhöz.

Az ügynök irodája két metrómegállónyira volt, egy roskatag, ötemeletes, külső tűzoltólétra házban, és amikor az előtérbe léptek, a miniszoknyás titkárnő épp egy idősebb, kopaszodó férfit terelt kifelé: nyugodjon meg, Mr Allport, a főnök mindent elkövet, hogy ön újra munkát kaphasson, naponta küldözgetjük az önéletrajzát négy-öt helyre! Jó, mondta a férfi, majd a jövő héten idetelefonálok vagy benézek. Ne fárassza magát, Mr Allport, ha valami jó hír van, úgyszólván fölhívom! - már a bejáraton passzírozta kifelé, és rácsukta az ajtót. Amint ez sikerült, rendkívüli boldogság áradt szét az arcán, helló, Szendi, hogy s mint? Szendi bemutatatta Martont a titkárnőnek, fölhatalmazván, hogy ő is szólíthatja Dzsúnak; a titkárnő ennek még jobban örült. Itt van? - kérdezte Szendi, fejével az iroda felé intve; igen, mindjárt megkérdelem, bemehettek-e?

Addigra előjött a főnök, teljes életnagyságban, illetve teljes életkicsinységben, mert Kim Szen kábé százötven centis, törekeny, koreainak látszó nő - lány? - volt, titokzatos mosollyal, selypítő ázsiai akcentussal. Nna, nésszük tszak, lásszuk tszak! - Martont a vállánál fogva penderítette körbe, akár egy próbababát.

Az iroda belseje még hervadtabb volt, mint a külseje, papírkötegek tornyosodtak a meztelen parkettán, Marton számára ismeretlen művészek dedikált fekete-fehér fotói lógtak a falakon. Szóval, aszt mondd, hogy esz edj madjar színész! - Kim Szen beült az íróasztala mögé a forgatható műbőr karosszékekbe, egy darabig csak mosolygott, mielőtt megszólalt: Nosz, mutassa tszak a *vájtját*! Nem egészen értem, mire gondol, mondta Marton diplomatikusan, az agya megbomlott vurlicerként váltogatta a lemezeket, mi lehet az a vájté? Szendi segíteni akart, az önéletrajzod! Aha... - Marton eddig azt hitte, „vité”-nek kell ejteni. Vajon miért nincs bevett angol szó az önéletrajzra? - hol a latin *Curriculum Vitae*-t használják, hol pedig a francia *résumé*-t. Akárhogyan is nevezzék vagy ejtsék, az övé nem volt nála. Életrajsz nélkül jön asz üdönkhöz? mihez kezdjek én magával életrajsz nélkül? - Kim Szen lemondóan csóválta a fejét. Majd elhozza legközelebb, mondta Szendi békítőleg, most az a kérdés, hogy látsz-e benne kakaót! Hát igen, mindig asz a kérdész... - Kim Szen egy spirálozott szövegkönyvet nyomott Marton kezébe, olvassza szépen, asz elejéről. Tenk jú, mondta Dzsú. Mit isz mondott, hodj hívják? Dzsú!! - kiáltotta Szendi és Marton kórusban.

Marton krárogott, s olvasni kezdte az ismeretlen szerepet az ismeretlen színdarabból. Nem volt világos, miféle figura ő, csak annyit sikerült kihámozni belőle, hogy tolokocsiban ül, valamilyen szeretetotthonban. Elég sok ismeretlen szó volt az ismeretlen darab első oldalán, ezeket igyekezett semlegesen hangsúlyozni - hogyan éljen át a színész olyasmit, aminek a jelentéséről gőze sincs?

Kim Szen a lap alján félbeszakította: Nem volna rossz, kedves Dzsú, ha a férfiszerepet olvasná, nem pedig a nőit! Anyád! - gondolta Dzsú. Különböző mendedj, tette hozzá Kim Szen (titokzatos mosolyát Marton immár erőszakolt vigyornak látta), údjsze lehet színész ilyen akcentussal, túlságosan vasztag az akcentusza neki, jöjjön vissza, hodjha majd megtanult beszélni! És rendező? - kérdezte Szendi, Dzsú viszont vérig vörösödve állt föl:

majd visszajövök, ha maga is megtanult beszélni! - kirohant az ajtón, bevágta, leviharzott a lépcsőn. Legyen máskor is szerencsénk! - kiáltotta utána a titkárnő.

Hát így történt, mondta Marton; Stamford, Stamford! - mondta a Metro North szerelvény megafonjában a géphang, az utolsó két kocsi nem ér a platformhoz! a leszállók menjenek néhány vagonnal előrebb! Stamfordban vagyunk! ez a 7:53-as expressz New York felé! már sehol sem állunk meg a Grand Centralig!

Odakinn csöpögött az eső. Szeszélyes síkidomokból tervezett irodaház magasodott a stamfordi vasútállomás mentén, előtte egy villanykörtékből összeálló fölirat hirdette: FIRST FERRY PLACE - EGÉSZ EMELETEK KIADÓK. Joe Seeger hátán csorgott a verejték viszketeg patakja, amióta meghallotta, hogy a magyar színész által fölolvastott figura tolókocsiban ült a szeretetotthonban. Az ő legutóbbi darabjának alakjai szintén tolókocsiban ültek a szeretetotthonban. Maga a darab évek óta különböző színházak és színházi ügynökök polcain hevert, föltehetően más színművek kupacai alatt (ha nem a szemétládában). Megkérdezte a magyar színészt, vissza tud-e emlékezni, hogy pontosan miről szólt az a jelenet, a válasz nyomán világossá vált, hogy...

Dzsú, mondta Dzsó szelíden, nem fogod elhinni, de ezt a darabot én írtam. Te? - Marton olyan arcot vágott, mintha hátbadöfték volna. Én... miért vagy annyira megdöbbenve? Hát... én nem tudtam, hogy darabokat írsz... azért ez is egy kis ország. Egy darabig hallgattak, aztán Dzsú megkérdezte: mit szólt Kim Szen a darabodhoz? Semmit... sosem kaptam választ. Kár... akkor nem is tudsz szólni az érdekemben a rendezőnek. Momentán nem, Joe Seeger kényszeredetten nevetgélt. De mért nem sürgeted? Hogyan sürgessem? tudod, hány helyre küldtem el ugyanazt a darabot? na, saccolj! Tíz, vélte Marton rövid gondolkodás után; sokkal több... - Joe Seeger mosolygott. Nem volt kedve belefogni a történetbe. A *Hátrányok* című színmű kéziratát éppen száz színházi vezető és ügynök olvashatta volna el - ennyien kapták meg. Száznál Joe Seeger abbahagyta a próbálkozást.

A vonat hosszú, sötét alagútak sorozatán húzott át. Nem baj, mondta Dzsú dacosan a homályban, le van szarva a koreai ügynőknő, most sokkal nagyobb fába vágtam a fejszémet, ma összehoznak engem Arthur Guns-szal. Joe Seeger azt hitte, rosszul hall. Guns a leghíresebb keleti parti független filmproducerek közé tartozott, Jarmush-tól Scorsese-ig rengeteg híres rendezővel állt munkakapcsolatban. Ismerős ismerősének az ismerőse révén jutottam el hozzá, mesélte Marton. Közeledtek a Grand Central Pályaudvarhoz. Kívánj nekem sok szerencsét! - kérte a magyar színész. Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.

Meghívnám vacsorára a magyar színészt! tudod, meséltem róla, akivel a Metro North-on szoktam együtt utazni! - mondta Joe Seeger a feleségének. Hívd! - Cynthia nem nézett föl a *New York Times* kerti mellékletéből. Vagy inkább ne? - kérdezte Joe Seeger. Mít ne? Ne hívjuk meg? Nekem mindegy... hívd, ha olyan nagyon akarod... - ez nem hangzott túl biztatóan. Joe Seeger a feleségére pillantott. Huszonnégy éve élt Cynthiával, úgy tetszett, most már a sírig együtt marad ezzel a csöndes, humortalan nővel, akinek terebélyes, alma formájú melle megbabonázta, amikor egyetemtársak voltak. Mára azok a mellek összefonnyadtak, a csön-
desség és a humortalanság változatlan maradt. Joe Seeger hirtelen ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy beszélgessen valakivel. Kiment a garázsba, melynek hátsó részében évekkel ezelőtt pici dolgozószobát épített magának. Előkereste Marton névjegyét, föltárcsázta a számát. Kicsöngött, de senki nem vette föl, az üzenetrögzítő se kapcsolt be.

Nem működik az üzenetrögzítő? - kérdezte Joe Seeger, amikor legközelebb összefutottak a vonaton. Nem tudom, működik-e, de nincs. Miért nem veszel egyet? A magyar színész vonogatta a vállát, aki nagyon akar, az majd hív újra. Viccelsz? képzeld el, ha egyszer neaggyisten

fölvív egy *fontos ember*, mondjuk, maga Arthur Guns! vagy egy New York-i színház igazgatója! és nem talál meg, sőt üzenetet sem hagyhat! garantáltan elszalasztottad az egészet! lesheted, hogy még egyszer fölemelje a telefont! ezrek várják az ő hívásukat. Marton bizonytalanul vállat vont, *őne rizikó iszt kejn geseft*. Joe Seeger ezt nem értette. Reszkírozás nélkül semmi se megy, fordította angolra Marton. Jó, jó, de azért nem élhetsz üzenetrögzítő nélkül... nincs harminc dollárod, hogy vegyél egyet? Tényleg csak harminc dollár? Persze... legföljebb negyven... még a Grand Central Pályaudvaron is lehet kapni, vannak ott boltok a földszinten.

Nem élhetek muzsikaszó nélkül, gondolta Marton. Megígérte, hogy amint leszáll, beszerzi a masinát. Egyébként aznap este, amikor Joe Seeger fölvívta, éppen Arthur Guns-szal vacsorázott, a *Russian Tea Room*-ban. Joe Seegernek elakadt a lélegzete. Ő még sosem járt a New York-i művészvilág legsikkesebb találkozóhelyén, de már sokat olvasott róla.

Marton az alkalomra nyakkendőt kötött és fölvette az érettségi öltönyét. Természetesen ez már nem ugyanaz az öltöny volt - azt főiskolás korában kihízta -, hanem egy színben és szabásban hasonló. Mégis szerette úgy hívni: *az érettségi öltönyöm!* - hátha valaki elhiszi. Arthur Guns tisztos öszes halántékú úriembernek tűnt, vajpuhának látszó szürke kalapban, kifogástalan alpakka öltönyben, karján régimódi esernyővel. Mintha közvetlenül a tizenkilencedik századból lépett volna az étterembe. A pincérek földig hajoltak előtte. Mr Marton, már nagyon sok szépet hallottam magáról! - jelentette ki rögtön a bemutatkozás után. Tényleg? kitől? Zsanpól barátomtól, akitől festményeket szoktam venni.

Marton bennfentes arccal bólogatott, remélte, a híres filmproducer nem tudja, kapcsolata Zsanpóllal már régen megszakadt. Itt a *vájté-m!* - mondta, hogy másra terelje a szót, odanyújtván az önéletrajzát. Micsodája? *A Kárrikálóm Vájté-m!* - Marton az első szó kiejtésében nem volt biztos. Ja, a *vi-tája!* - Arthur Guns nem vette át, engem nem a papírok izgatnak, hanem az emberek. Püff neki... - Marton zavartan zsebregyűrte az önéletrajzát. Szólíthat Dzsúnak! - ajánlotta. A híres filmproducer bólintott, rendben van, Mr Marton... mit szól, milyen érdekes dolgok történnek *odaát?* Dzsú ebből megértette, a következő tíz percben Kelet-Európa sorsa kerül terítékre, nem pedig az övé. E témaváltozás elkeserítette. Megadóan válaszolgatott a híres filmproducer felületes kérdéseire, tűkön ült, szerette volna, ha végre rátérnének a lényegre: Dzsú Martonra.

Jött a pincér, hogy fölvegye a rendelést, ő eddig még ki sem nyitotta a süppedékeny bőrkötésbe burkolt étlapot, most sietve lapozgatni kezdte a vastag és fényes oldalakat, melyeken ár egyáltalán nem szerepelt. A fantázianevekből nem sokat értett, így hát megvárta, míg Arthur Guns bediktálta, hogy mit kér, majd azt mondta: nekem is ugyanazt! A pincér elcsodálkozott: ugyanazt kéri, mint Mr Guns? Igen. Biztos ez? Biztos! - ripakodott rá, idegesítette a pasi okvetetlenkedése. A pincér fejet hajtott, hogy távozzék, de Arthur Guns intett neki, várjon még: Mr Marton, tekintettel arra, hogy ön az én vendégem itt, engedje meg, hogy én rendeljek magának! Tessék... - Dzsú próbálta kitalálni, mi folyik itt. Arthur Guns halk, parancsoláshoz szokott hangon sorolta a Dzsúnak szánt fogásokat, részletesen kitérve a hús sütési módjára, a saláta szervírozására és a bor hőmérsékletére.

Ne haragudjék, mondta Arthur Guns, amikor a pincér eliramodott a konyha felé, de nekem csak egy vesém van... Nem bűn az, vélte Dzsú. Bűnnek nem bűn, de amit én rendeltem, az a vesebajosok diétás menüje... nem akartam, hogy csalódás érje. Dzsú beharapta a szája szélét, mindenképp megettem volna, dünnyögte. Ne legyen ennyire prömm-premm (érthetetlen melléknév)... - mondta a híres filmproducer. Marton biztosra vette, valami negatív jelzőt használt. Alázatos? Megalkuvó? Benyali? - igyekezett visszaidézni a dallamát, hogy odahaza megnézhesse a szótárban de nem nagyon sikerült. Arthur Guns szinte szájmozgás nélkül

beszélt, benntartva a szavakat a fogsora kerítése mögött, olyasféléképpen, ahogyan Marlon Brando a *Keresztapa*-ban.

Mondja csak, Mr Marton, tulajdonképpen mit szeretne elérni? - kérdezte a keresztapa a vesebajosok diétáját majszolgatva, mely úgy nézett ki, mintha inkább a kecskék diétája volna. Mindent! - mondta Dzsú. Remélte, hogy nem csámcsog - előételnek lazacot kapott. A keresztapa elnevette magát, nem is szerénytelen... Zsanpól barátom szerint ön színész, de drámákat is ír. Ez az igazság. És én miben lehetnék a szolgálatára?

Dzsú ezek után nem merte azt mondani: mindenben. Kijelentette, hogy bármilyen neki való filmszerepet eljátszana, lehet egészen kicsi szerep is, elvégre nincsenek kis szerepek, csak kis színészek. Ezen kívül szívesen írna forgatókönyvet, amennyiben Arthur Guns érdeklődését fölkeltené egy olyan történet például, amelynek a főhőse egy kelet-európai színész, aki elkerül Amerikába, és ott... ott aztán... - elakadt. Megismerkedik egy híres filmproducerrel?! - tippelte Arthur Guns. Nem, hanem egy... - Marton nemcsak azt nem tudta, hogy mi legyen a következő mondat, hanem azt sem, hogy mi legyen a következő szó: - ...egy nővel... Szerelmes film? - kérdezte a keresztapa. Nem, ugyanis ez a nő beszédtanár egy híres drámaiskolában, sajnos azonban kiveszik a hangszálait... Orvosi film? Nem egészen, ugyanis a történet kettejük szakmai kapcsolatáról szól, tudniillik eleinte a színész gyűlöli a beszédtanárt, ám aztán... Lélektani dráma? Hát... nehéz így elmondani, néhány szóban...

Felmentő sereggént megérkezett a pincér, háromszögletűre vágott *sirloin steak*-et hozott Martonnak, héjában sült krumplival, s amikor ő azt a legalább fél fontnyi mézbarna húsdarabot meglátta, legszívesebben dalra fakadt volna. Rajongott az angol bélszínért, de ritkán volt benne része, Amerikában sem olcsó. Ez a *szték* minden szempontból hibátlanul és fejedelminek tűnt. Dzsú szája megtelt nyállal, szíve pedig hálával, amiért a keresztapa nem hagyta, hogy a vesebajosok párolt zöldségein nyammogjon.

Majd meglátom, mit tehetek, mondta Arthur Guns a desszertnél, mely Marton számára a híres louisianai *pecan pie* torta volt, a híres filmproducer számára viszont csak egy zöld alma, mert a vesebetegséghez enyhe cukorbeteg párosult. Mindenesetre írja le a filmtörténet szinopszisát egy-két oldalon, aztán majd meglátjuk! - arany American Express hitelkártyával fizetett, majd ugyanabból a fekete bőrtokból adott Martonnak egy névjegyet, melyről ő leolvashatta, hogy a *Guns & Greenburger Office* a 8-as avenue 777-es szám alatti toronyházban volt, két percrenyire a Russian Tea Roomtól. A bíborszínű kis kartonlapon a Szabadság-szobor körvonala derengett a feliratok alatt.

Marton mindezt egy szuszra hadarta el Milford és Fairfield között, arcán a felhőtlen boldogság rózsáival. Joe Seeger szédült, a halántékában vadul lüktetett egy ér. Eddig nem tudta, hogy az irigység ennyire fájhat. Szégyellte magát. Fölajánlotta, hogy szívesen átjavítja a filmszinopszis angolságát, ha majd elkészül. Tenk jó, mondta Dzsú, de akár közösen is megírhatnánk! Hogy-hogy közösen? Hát, te meg én, együtt kitalálnánk, aztán legépelnénk és beküldenénk, ha pedig lesz belőle valami, akkor fifti-fifti. Thank you, mondta Dzsó elszoruló torokkal. Legszívesebben azonnal nekilátott volna, ott a Metro North-on. Kívánj nekem szerencsét, kérte Dzsú, amikor a vonat a Harlem kiégett házai között fékezett. Mihez? Ma délelőtt Sandy Bukowicz-cal találkozom egy kávéházban a Bleeker Streeten, állítólag bemutat egy off-off Broadway színházrendezőnek... hátha kapok tőle valami kisebb szerepet... Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jó, mondta Dzsú.

Joe Seegernek tetszett Marton rendíthetetlen bizakodása. Eszébe jutott Richard Polka, egy ifjúkori jóbarátja. Polka Lengyelországból származott, Los Angeles-ben élt, azzal kereste a kenyerét, hogy kisteherautóval fuvarozást vállalt, elsősorban filmprodukciók számára.

Huszonkét... nem, huszonhárom éve házalt a stúdióknál azzal az ötlettel, hogy tévéfilmsorozatot készítené (ő volna a producer) *A pápák* címmel. Minden folytatás egy-egy pápa élet-történetéről szólna. *A pápák*-at legalább százötvenszer *majdnem* elfogadták. Szilárdan hitte, hogy egyszer meg is valósul, akkor aztán a Polka név világhírű lesz, ő pedig gazdag. Lehet, hogy ez a makacs reménykedés valamiféle kelet-európai sajátosság? Á... akadnak igazi amerikaiak is szép számmal, akik minden baljós előjel dacára vakon bíznak abban, hogy egyszer rájuk mosolyog majd a szerencse. Az az érdekes, hogy Dzsú Marton társaságában e tettekre kész derűlátás Joe Seegerre is átragadt. Néha úgy érezte, mintha húsz évet fiatalodna, amikor a magyar színész mellett ül a Metro North-on.

Vasárnap beugrott Dzsúért New Havenbe, pontosabban annak Hamden nevű szegélyvárosába (ez egyszerűbb volt, mint elmagyarázni, miként találhat oda őhozzá), s kivitte Edgewoodba, hogy megírják a filmszinopszist. Joe Seeger addigra több vázlatot és tervezetet készített a számítógépén. Ez volt az első (és az utolsó - bár ezt egyikük sem tudhatta) eset, hogy nem a vonaton beszélgettek.

Dzsú elámult, amikor meglátta Joe Seeger fehér fagerendákkal burkolt házát, mely egy nyírfaliget kellős közepén állt, kísértetiesen hasonlítva a Csehov színdarabok szokványos díszletére. Beköszöntek Cynthiának, majd a garázsmenti dolgozószobájában munkához láttak. Joe Seeger fölolvasta, hogy mit írt eddig. Az a legokosabb, ha a film egy magyar sportolóról szól, aki Amerikába kerülve szédületes karriert csinál - elvégre a magyarok jók szoktak lenni az olimpiákon, ez tehát hihető. Kérdés, hogy melyik sportokban a legerősebbek? Vívás, úszás, öttusa, bokszt, birkózás, sorolta Marton, meg régebben a futball. Joe Seeger csodálkozott, ő úgy tudta, Európában nem népszerű a futball, ott inkább a *soccer*-t játsszák. Szó szót követett, tisztázták, hogy Marton a *soccer*-ról beszélt, s nem az *amerikai futball*-ról, mely olyasfajta labdajáték, mint a rögbi. Ebből pattant ki az ötlet, hogy adva van egy magyar soccer játékos (a neve *Bela*), aki furcsa, égbelött labdáiról híres. Az európai futballban ezek rossz lövések, az amerikaiban viszont hasznosak: itt minden *futball* csapatban van egy *kicker* (rúgó) játékos, aki csak a *touchdown*-ok után jön a pályára, hogy a H alakú kapuba ívesen belője a labdát. Adva van továbbá egy excentrikus amerikai milliomos - olyan figura, mint Donald Trump -, aki új üzleti lehetőségeket szimatolva kelet-európai körútra indul. Magyarországi vendéglátói tudják, hogy nagy sportbarát - többek között egy elsőosztályú *futball* csapat tulajdonosa -, ezért kiviszik egy focimeccsre. Itt látja Belát, a hülye rúgásaival, megtetszik neki, szerződött *kicker*-nek. Bela egyszerű külvárosi gyerek, mindössze harminc mondatot tud angolul, ám ezt szégyelli bevallani. Abban a hiszemben utazik Amerikába, hogy focizni fog odaát is. Csak az első edzésen jön rá, hogy egészen másról van szó: rohannak feléje a kitömött ruhájú, rostélyos sisakot viselő támadójátékosok... Ehhez jön a szerelmi szál + a bonyodalom (bundabotrány), majd Bela szédületes amerikai karrierje. Hazalátogat Budapestre, mindenki irigyli. Sportpályafutásának aztán egy baleset vet véget.

Amikor e történetet - állandóan egymás szavába vágva - összerakták, olyan heves izgalom jött rájuk, hogy képtelenek voltak vesztig maradni a nem túl tágas dolgozószobájában. Joe Seeger mindenáron pezsgőt akart bontani, de Marton úgy vélte, ez még korai. Kimentek a garázs elé, hogy sétáljanak egy kört. Dzsú észrevette a palánkot és a kosarat. Labdád is van? Természetesen! - a garázs bejáratánál tucatnyi labda volt egy kartondobozban. Marton gimnazista korában versenyszerűen kosarazott. Joe Seegerben emberére talált. Indiana államban, ahol ő felnőtt, a kosárlabda nemzeti sportnak számított, a nap bármely szakában találhatott játszótársakat az ember. A két egyszemélyes csapat összemérte erejét. A mérkőzés már 74:71-re állt - Joe Seeger vezetett -, amikor Cynthia kiszólt az emeleti hálósobák egyikéből, hogy most már hagyják abba, nem tud aludni a labdabuffogástól. Ekkor vették észre, hogy éjfél is elmúlt. Joe Seeger hazavitte a magyar színészt, megállapodtak, hogy mindketten leírják, amit eddig

kitaláltak, aztán majd a két változatból ollózzák össze a végleges szinopszist. Mélyről feltörő, forró érzelmek tomboltak bennük, kavargott a kölcsönös nagyrabecsülés, a hála és a baráti szeretet.

Szerdán Joe Seeger a vonatok indulását jelző automata tábla alatt várta Dzsú Martont, ahogyan megbeszélték. A magyar színész sehol. Vészesen múlt az idő. A 7:45-öst már elszalasztották. A 7:53-ast Joe Seegernek okvetlenül el kellett csípnie, mert a következő - a 8:04-es - hét perccel tíz előtt futott be a Grand Centrálra, ha ugyan pontosan érkezett, márpedig a reggeli csúcs idején öt-tíz perc késés gyakran megesett. Joe Seeger hét perc alatt csak akkor juthatott a Graduate Center 12-ik emeletén lévő előadóterembe, ha megfeszített erővel futott a pályaudvartól az épületig, majd a két liftnél várakozó tömeget kikerülve, gyalog mászott föl a tizenkettedikre, a keskeny lépcsőházban, melyet tulajdonképpen csak tűz esetére terveztek. Joe Seegernek azonban a szívoperációja után az orvos a lelkére kötötte: kerülje a nagy izgalommal vagy fizikai erőfeszítéssel járó helyzeteket. 7:50-kor döntenie kellett: itthagyni-e Martont, vagy beletörődik, hogy ezúttal késve kezdi az óráját egy olyan tanszéken, amelyel a vezetője pontosságmaniás...

Marton eközben egy autópályacsomópont kellős közepén igyekezett átfutni a négy sávban erre s másik négyben arra örvénylő autófolyamon, ám újra meg újra vissza kellett menekülnie a padkára. Ezek nem állnak meg... inkább elütnek! - lihegett. Reggel, amikor beszállt a Mercury Zephyrbe, még úgy érezte, ez az ő napja, hiszen ma fogadja Joseph Papp, a híres *Public Theater* artisztik direktora, ebből aztán tényleg minden lehet, *minden* - vagy semmi. Elfordította a kulcsot, de az önindító meg se mukkant. Nebazdmeg, gondolta. Kiszállt, fölnyitotta motorháztetőt, a nyolc henger formatervezett öntvénye meglepően tiszta volt, különösen ahhoz képest, hogy azért ez mégiscsak egy hét éves autó. De miért nem indul? A bonyolult elektromos szerkentyűk között nem ismerte ki magát. Fél tizenegykor Joseph Pappnál van jelenése! ráadásul Joe Seeger várja a pályaudvaron! Tudta, megy egy busz a Whitney Avenue-n be New Haven központjába, de hogy onnét miként juthat a pályaudvarra, arról fogalma se volt. Zsebregrgyúrta a térképet, szaladni kezdett a buszmegállóhoz. Nem is olyan nagy hülyeség a hordozható telefon, gondolta. Persze, ahhoz, hogy most hasznát vegye, Joe Seegernél is lennie kéne egynek.

Sokáig nem jött a busz. Marton halálra izgatta magát, nem Joe Seeger miatt (ő bizonyára hamar rájön, hogy nem érdemes tovább várnia), hanem Joseph Papp miatt, akitől a közeljövőben aligha kap újabb időpontot. A buszon szinte kizárólag színesbőrűek ültek, s olyan pillantásokkal fogadták, hogy egyszeriben négernek érezte magát, nem feketének, *négernek*, azaz niggernek, nem is lépett a kocsí belsejébe, hanem elől állt meg, amíg a sofőr - aki úgyszintén fekete volt - rá nem szólt: Primm, pramm, prumm (teljesen érthetetlen)! - minthogy Marton nem moccant, türelmetlenül megismételte. Ő most sem értette, de kikövetkeztette, hogy le kell ülnie. Talán nem szabad állni?!

A város központjában, a Green túloldalán volt a busz végállomása. Futólépésben indult abba az irányba, amerre térkép szerint csak egy autópályán kell átmennie, s mindjárt ott a pályaudvar. A valóságban nem egy sztráda volt az, hanem gyorsforgalmi utak bonyolult kereszteződése, az egyik lefelé kanyarodott az alagútba, a másik föl a betonviaduktra, a harmadik átlósan keresztben... minimum négy sáv, valamennyi irányban. Veömm, veömm, veömm! - sűrű tömött sorban dőngettek az autók, soha nem volt egy kis szünet. Lehet, hogy itt halok meg, de akkor is át kell jutnom! - az első adandó alkalommal, amikor a repesztő kocsik közt picivel nagyobbak becsülte a távolságot, nekilódult, ám csak a második sávig ért, amikor látta, ha folytatja útját, menthetetlenül kivasalják, így hát megállt a sávválasztó szaggatott vonalon, miközben két oldalán változatlan sebességgel robogtak a járművek,

veömm, veömm, veömm! - olyan közel, hogy szinte súrolták a ruháját. Kiverte a jeges veríték. Rohadt tetvek! - sziszegte a gépkocsi pofájába, melyek ellenszenves férfiarckokat juttattak eszébe: mi lenne, ha lassítanátok és átengednétek? meg akartok ölni??? *Jesz, jesz, jesz!* - felelték az ellenszenves férfiarckok.

Nagy nehezen átvergődött a füves mezsgyére, s onnan az ellenirányú sávok túlfelére. A mutatványt még négyszer kellett megismételnie, két további autósztrádát keresztezve. Izzadságtól csatakosan érkezett a pályaudvarra. Joe Seeger ott állt a tábla alatt. Amikor észrevette Dzsút, nagyot ugrott: futás! - rohantak le az aluljáróba, föl a peronra, másodpercekkel az ajtók záródása előtt viharzottak be a legközelebbi vagonba. Mi történt veled? Lerohadt a kocsim. Sejtettem...

Kilihegték magukat. Nna... hol a változatod? - kérdezte Joe Seeger. Milyen változatom? Hát a szinopszis. Ne hülyéskedj, még csak három napja beszéltük meg! Három nap nagy idő, mondta Joe Seeger, és lyukacsos szélű számítógéppapírokat vett elő a táskájából, tessék, itt a szinopszis, és mindjárt megírtam a filmnovellát is! Marton döbbenet lapozgatta a paksamétát. Joe Seeger szinopszisa három sűrűn teleprintelt oldal volt, a filmnovella harminckettő. Mindezt két nap alatt... pontosabban két este és két éjszaka, mert napközben tanított. Elképesztő... - olvasni kezdte a szinopszist. Joe Seeger a Bela nevű magyar focistát érezhetően őróla mintázta. Marton a jelenetsort szellemesnek és dramaturgiailag következetesnek találta. A filmnovella már pergő párbeszédet is tartalmazott. Joe Seeger azt a címet adta neki: *Just for Kicks*. Marton ismerte ezt az idiómát, szó szerint azt jelentette: a rúgásokért, de az volt az értelme: a játék öröme kedvéért. Ezt is tökéletesnek érezte. Mit tehetne ő ehhez hozzá? Úgy jó, ahogy van, jelentette ki. Komolyan beszélsz? Halálosan.

Megállapodtak, hogy délután találkoznak a Graduate Center 18-ik emeleti önkiszolgáló éttermében, s azután fölviszik az anyagot Arthur Guns-nak. Addig is kíváncsi szerencsét, kérte a magyar színész, fél tizenegykor Joseph Papphoz vagyok hivatalos. A híres rendezőhöz??? Igen. Hát... egy kalap szart, mondta tétován Dzsó; tenk jú, mondta boldogan Dzsú.

Joe Seeger már kezdte megszokni a magyar színész megdöbbenő bejelentéseit, de ez azért több volt a soknál. Joseph Papp a New York-i színházi világ legfényesebb csillagai közé tartozott, ő szervezte a szabadtéri Shakespeare előadásokat a Central Parkban. Az a hír járta róla, hogy a leghíresebb színészeket leszámítva soha senkit nem fogad. Hogy tudta ezt elintézni? - kérdezte. Marton diadalittasan vigyorgott, föl hívtam, mondtam neki, hogy a Magyar Színházművészeti Szövetség egyik titkára vagyok, fontos ügyben szeretnék találkozni vele, erre adott egy időpontot. De mi lesz, ha kiderül? Micsoda? Hát, hogy hazudtál. Nem hazudtam, tényleg a Magyar Színházművészeti Szövetség egyik titkára vagyok... illetve voltam, míg el nem jöttem.

A szerelvény befutott a Grand Central Pályaudvarra, Joe Seeger kilőtte magát az ajtón, szaladni kezdett - már amennyire a tömegben ez lehetséges volt - a Graduate Center felé. Később, amikor (negyedórás késéssel) megkezdte az órát, elkalandoztak a gondolatai. Láta Joseph Papp fényképét különböző lapokban, a legtisztábban az állkapcsa erőszakos vonalára emlékezett. Vajon mit ajánlhat a magyar színésznek? Föltehetően nem sokat... valószínűleg semmit.

Ha ő a saját kis hazájában elismert művész volna, gondolta Joe Seeger, szerződés kötné egy fővárosi színházzal, ráadásul megválasztanák a Színházművészeti Szövetség titkárának, eszébe se jutna Amerikába jönni. Miért olyan fontos Dzsúnak, hogy éppen itt érvényesüljön, ahol a művészetet nem sokra becsülik, s ádáz harc folyik minden incsért - vagy centiért, ahogyan ő mondaná.

Mijáratban van New Yorkban, kedves Dzsúla? - kérdezte körülbelül ugyanezekben a pillanatokban Joseph Papp a magyar színésztől. Marton elmondta, hogy tavaly ösztöndíjas volt a Yale School of Dramán (ou! - szúrta közbe Joseph Papp elismerően), aztán pedig óraadó tanár lett több egyetemen, de nem ez a lényeg... Joseph Papp közbevágott: Budapest gyönyörű város! - jelentette ki. Marton helyeselt, aztán a két egyfelvonásosára terelte a szót, szívesen itthagyná a kéziratot. Joseph Papp fáradtan biccentett, persze, a tehetségkutató osztályon majd elolvassák, örülök, hogy megismerhettem! - fölállt, vezette kifelé.

Ennyi volt, mesélte Dzsú Joe Seegernek a Graduate Center 18-ik emeleti önkiszolgáló éttermében. Mindketten sejtették: Marton kapcsolata a neves színházi emberrel nagyjából lezárult.

Elbaktattak a 8-as avenue 777-es szám alatti toronyházba, a portásnak Marton odavetette: Arthur Guns vár minket! - a gyorslift - melyben emeletek helyett a különböző irodák nevét olvashatták a gombok mellett - fölsuhant velük a sokadikra, ahol egy lakásbejáratnak tetsző ajtón kellett csöngetniök. Hosszú hajú, gimnazistakorú fiatalember nyitott ajtót, de nem engedte be őket, megállt a küszöbön, mi tetszik? - kérdezte szigorún. Arthur Guns-hoz mentünk, mondta Marton; jöttünk, javította Joe Seeger. Meg van beszélve? Igen! - vágta rá Marton pillanatnyi habozás nélkül, noha ez nem volt igaz, de azok után, amilyen baráti hangulatban társalogtak Arthur Guns-szal a Russian Tea Room-ban, biztosra vette, hogy fogadja. Kit jelenthetek be? Dzsúla Marton vagyok. Pillanat, mondta a gimnazista, és becsukta az ajtót. Hosszú másodpercek után nyitotta ki megint, Mr Guns nem tud az önök érkezéséről, éppen tárgyal, kéri, jelentkezzenek a titkárnőjénél telefonon. De arról volt szó... abban maradtunk... - kezdte Marton, ám a srác már zárta volna be az ajtót. Ő a résbe dugta a lábát, szeretnénk itthagyni egy papírt; kéziratot, javította Joe Seeger; igen, kéziratot, filmizét; filmnovellát, segített Joe Seeger; Mr Guns számára... megbeszéltük! Át fogom adni, a gimnazista kivette Joe Seeger kezéből a dossziét, ha megbocsátanak, most dolgom van! - finoman kitolta Martont a résből, behajította az ajtót. Tenk jú, motyogta Dzsú.

Asszem az a legokosabb, ha megiszunk valamit, javasolta, amikor kiléptek a 8-as avenue-ra. Joe Seeger viszont inkább sietett volna haza. Dzsú búskomorságba zuhant, szokásos közlékenysége helyett maga elé bámulva ült Joe Seeger mellett a vonaton, s időnként mormolt valamit magyarul: Prumm, pramm (érthetetlen)! Tessék? Semmi.

Kurva anyátok! - dőnnyögte Marton újra meg újra a Metro North-on, útban hazafelé New Havenbe. Mi a francnak ígérgettek fűt-fát? miért nem mondjátok bele a pofámba, hogy nem kellek, takarodjak a francba a színészetemmel meg a darabjaimmal egyetemben?!

Mindez csupán néhány óráig tartott nála. A következő szerdán újra felszállt a Metro North-ra, megkereste Joe Seegert. Minden eddiginél jobb híre volt. Levelet kapott a manhattani *Surprise Theatre Club*-tól, hogy a két darabja közül az egyiket - sőt esetleg mindkettőt - színre vinnék, méghozzá a közeli jövőben, mert egy tervezett bemutatójuk technikai okból elmarad. Joe Seeger elsápadt. Az ő darabjai évekkal ezelőtt megírták a Surprise Theatre Clubot, de általában olvasatlanul kapta vissza őket (már amelyiket egyáltalán), ezt könnyen megállapíthatta: a kéziratok oldalára hajszálat ragasztott, ha bárki szétnyitná a példányt, elszakítaná...

Gratulálok, mondta Joe Seeger s elismerően fűttentett, ez igen! Dzsú, boldogan vigyorgott, életem nagy napja ez a mai. Na látod, egyszer hopp, másszor kopp. Csak az a kérdés, hogy kapok-e honoráriumot?! Hát, nyilván ez a kopp, mondta Joe Seeger könnyednek szánt hangon. Én szívesen fizetnék, ha az én darabomat adnák elő a Surprise Theatre Clubban, gondolta. Kívánj nekem sok-sok szerencsét, nehogy megváltoztassák a véleményüket, mire odaérek! - kérte a magyar színész. Egy kalap szart, mondta Dzsó; tenk jú, mondta Dzsú.

Azon a hétfvén Joe Seeger bezárkózott a dolgozószobájába, és írt egy tudományos-fantasztikus film-forgatókönyvet, *A New York-Los Angeles metró* címmel. A képzeletbeli metrón barátságok, szerelmek és más konfliktusok adódtak, i. u. 2089-ben. A történet hőse egy tagbaszakadt természetű, fekete hajú és szemű, gyakran borostás férfi volt, egy kelet-európai színész - a szerzői instrukció szerint erős akcentussal. Joe Seeger másnap hajnali háromkor odaírhatta az utolsó jelenet alá: THE END. Csinált rögtön egy színmű változatot is, ez a számítógépen könnyen ment, a *literary manager* nevű szoftver gombnyomásra tördelte a szöveget forgatókönyv vagy színdarab formátumba. Már világosodott, mire Joe Seeger mindkét verziót kinyomtatta. Asztali fénymásológépén tíz-tíz példányt készített, nagyalakú manila borítékokba helyezte őket, illendő kísérőlevéllel és resuméval egyetemben. Reggel postázta mindazoknak a producereknek, ügynököknek és színházaknak, ahol tudtával Gyula Marton, a magyar színész próbálkozott.

Néhány hétig nem találkoztak. Amikor legközelebb együtt utaztak a vonaton, odakinn nagy pelyhekben hullt a hó. Marton kialvatlannak látszott, az arca borostás, a szeme alatt táskák. Joe Seeger megkínálta egy doughnuttal, Dzsú köszönte, de nem kért. Mi újság? - kérdezte Joe Seeger. Megvolt a bemutató, mesélte Dzsú, de nem a Surprise Theatre Club rendes színházában, hanem az ócska kamaratermükben, a 13-ik utca nyugati végén. Összeszedték a város legrosszabb színészeit... ez az én formám... nem csoda, hogy örökké félház előtt játszottak... tíz előadás után levették a műsorról... Sajnálom, mondta Joe Seeger, szívesen megnéztem volna... miért nem hívtál föl? Hát küldtem neked meghívót! Nekem ugyan nem! Biztos? Tuti. Eh... mindegy.... utáltam az egészet... mint egy gyöngye amatőr előadás... spongyát rá.

Marton megviseltnek tűnt. Dőlt belőle a panasz. Nem elég, hogy ilyen kudarcok érik, állandó anyagi gondokkal küzd. Joe Seeger följánlotta, hogy szívesen ad kölcsön. Dzsú köszönte szépen, de egy kölcsön semmit nem old meg. Most azért megy be a városba, hogy találkozzék egy régi ismerősével, bizonyos Lió Sztínmennel, aki valaha a budapesti amerikai nagykövetség sajtóreferense volt, néhány hétig tartózkodik New Yorkban, tanul oroszul, mert a következő szálláshelye Moszkva lesz. Mindenesetre Lió Sztínmenn egyik barátja a Ford Alapítvány titkárságán dolgozik, és talán tud szerezni valami kisebb ösztöndíjfelét. Ez van... nálad mi újság?

Nálam nagy újság van, kezdte Joe Seeger titokzatosan. *A New York-Los Angeles metró*-ból filmet forgatnak, tudod, meséltem azt a visszatérő álmomat neked, forgatókönyvet írtam belőle. Tényleg? Igen... bizonyos mértékig neked köszönhetem, a te példádön fölbuzdulva egy csomó helyre szétküldtem, a végén sikerült eladnom a jogait, Arthur Guns vette meg. Arthur Guns? az én Arthur Guns-om? Ha mondom! És... a *Just for Kicks*? Az nyilván nem érdekli.

A magyar színész hallgatott egy darabig. Mi az, nem is gratulálsz? - kérdezte Joe Seeger; gratulálok, mondta Dzsú; thank you, mondta Dzsó. Ez a fordított dialógus Martont kihozta a sodrából, bazd meg, az én kapcsolataimat használtad, meg se kérdeztél, hogy beleegyezem-e! Ezt hogy érted? Azért mégiscsak illetett volna szólnod! Miért, a *Guns & Greenburger Office* címe és száma benne van a manhattani telefonkönyvben, bárki odaküldheti a dolgait! Bárki, de nem te! - mondta Marton feszes hangon, miért csinálsz azt, mintha volnánk barátok ketten mi, közben meg szarsz nekem! *Rám*, javította Joe Seeger, de ez csak olaj volt a tüzre, kabbe a seggem! - harsogta Marton, fölindultságában egyre több nyelvi hibát ejtve. Ne ordíts, sziszegte Joe Seeger, már mindenki minket néz. Szarok én a mindenkinek! hogy tehetél ilyet a hátam előtt? hogy lehetsz ekkora személtáda? engedtem, hogy írjuk a szinopszis közösen, és akkor szépen kisajátítsz nekem az Arthur Guns! szégyelld magad!

Joe Seeger fontolgatta, hogy fölálljon és faképnél hagyja a magyar színészt, akinek hirtelen elment az esze, de azt semmiképp sem bírta magába fojtani, hogy végeredményben a *Just for Kicks* szinopszist és filmnovelláját egyetlen beszélgetés után ő írta, ő, Joe Seeger, nem pedig Dzsúla Marton, aki nem is tud eléggé angolul ahhoz, hogy levélen kívül bármi mást írjon. Igen? - hördült fel Marton, de ahhoz elég jól tudok, hogy bemutassalak a leghíresebb filmproducerhez a városnak, igaz? könnyen lehet, hogy a *Just for Kicks* esélyeit rontottad azzal, hogy benyújtottál még egyet ugyanabba a céghez! nyilván nem fogadnak el egy embertől kettőt! legalább addig tudhatnál várni, míg azt visszautasítja! mi olyan sürgős? ha ennyi évig kibírtál mint vacak tanárként?! Nagyon igazságtalan vagy te, Dzsúla Marton, mondta Joe Seeger remegő hangon, azzal a szilárd elhatározással, hogy ez volt az utolsó szava a magyar színészhez, hátat fordított neki, kinézett az ablakon. A hópelyhek az üvegre tapadtak, majd pici patakokká olvadva csordogáltak lefelé.

Marton sem szólalt meg többé. Némán ültek egymás mellett New Yorkig, ki-ki fortyogva a saját levében. A Grand Central Pályaudvaron köszönés nélkül váltak el. Kíváncj szerencsét, gondolta Joe Seeger, az újdonsült forgatókönyvíró, miközben a 42-ik utcán ballagott a Graduate Center felé. Arthur Guns délután háromkor várta az irodájában, hogy bemutassa neki a három filmrendezőt, akikkel elolvastatta Joe Seeger *The New York-Los Angeles Subway* című művét.

Marton összeszorított állkapocccsal rótt a manhattani utcákat a hóban. Sztínmen tizenegyre várta lent a Village-ben, eredetileg úgy tervezte, hogy addig sétálgat, szeretett csázkálni New Yorkban, csak úgy, különösen a Fifth Avenue környékén, meg a Greenwich Village-ben. Most az előtte álló üres óra roppant teherként nehezedett a vállára. Ebben a *kibaszott* Manhattanben átfúj a szél a mértanilag szabályos utcákon. Micsoda *fucking* város... Sej, Hudsonról fúj a szél, szegény embert mindig ér... *Undorító* itt a tél, gondolta. Jelenlegi lelkiállapotában majdnem minden *disgusting* volt. Kivéve azt, ami *fucking*. Kerülgette a járókelőket, nekiszorítják az embert a hókupacoknak... nincs még egy ilyen *fucking* hely a világon, ahol ennyire agresszíven tolakodnának... a híres amerikai életstílus... csupa hígvelejű, önző, törtető barom... - egyszeriben utálta a *disgusting* nyújorkiakat, utálta a *fucking Menhetn*-t, és az egész *fucking Junájtídsz*-et. Egyesült Állatok, nyögte félhangosan, magyarul. Izgalmas színdarab vagy filmcím lehetne. Próbálta angolra fordítani, de a *United Animals* nem szóvicc. Na és a *United Mistakes*? Egyesült Hibák?! Ez meg magyarul nem jó. Ami itt megy, az ott nem, és *vájszi vörze* - így ejtik ezek az idióták a *vica versát*.

Dzsekijét átnedvesítették a hópelyhek, melyek vastag prémként ültek a vállán és a sisapkáján, cipzáros bőrcsizmája beázott. Megnézte magát egy videóbolt kirakatában. Elnyűtt, középkorú arc pillantott vissza rá, szegényes öltözékben. Így persze nem lehet... Bement az első útjába eső ruhaszalomba, és vásárolt magának egy széles karimájú Missouri kalapot.

Folytatta útját lefelé, *downtown*. Nézte az *Empire State Building* hegyes csúcsát, mely majdnem minden szögéből a többi - szintén jó magas - épület fölé nyúlt. Amikor a tövébe ért, már nem látta a jellegzetes, égbe dőfő tornyot a hosszú antennával, eltakarta a téglatest, amelynek a tetején állt. Marton járt már odafenn a bátyaszerű kilátóterazon, New York szerelmesei váltig állítják, hogy onnét a legérdekesebb a város panorámája. Ő sosem szerette a *Birodalmi Állam Épületét*, e dölyfös felhőkarcolót, sőt néha kifejezetten gyűlölte - például most is. Amikor a darabjait próbálták a Surprise Theatre Clubban, minden este úgy lépett ki az utcára, hogy az első pillantása e toronyra esett, mely éteri emelkedettségben csillogott a házak fölött, a fénypásmáktól deres éjszakában. Akár egy kárörvendő isten. Majd én megmutatom neked! - fogadkozott Marton, látsz csodát a bemutató után! - ám a csoda ezúttal is elmaradt. Marton úgy érezte, az Empire State Building épp olyan bevehetetlenül magasodik fölébe, mint

az egész város - az egész ország. Dőlj le! omolj össze!! robbanj föl!!! - gondolta. A rohadt torony nem moccant.

Lió Sztínmennek a külügyminisztérium egy babaházban bérelt lakást, a *vildzs* közepén. A házikónak zsebkendőnyi előkertje volt, mindössze két kisebb virágkád fért bele, az utcától lándzsakerítés választotta el. Lió Sztínmen öleléssel fogadta Martont, hogy vagy? - kérdezte tőle; remekül, mondta Marton a szabvány választ csüggedt hangon. A lakás két kis szobából állt, utólag szerelték be a műanyag zuhanyozófülkét.

Praccs, praccs (érthetetlen)? - kérdezte Lió Sztínmen. Elég soká tartott, mire Marton rájött, hogy Lió oroszul beszél hozzá, hiszen moszkvai külszolgálatba készül, s gőzerővel tanul oroszul. Martont tíz évig tanították, mégse tudott fölpiszkálni az emlékezete iszapjából egyetlen értelmes mondatot sem. Kikövetkeztette, hogy Lió nyilván kávéval kínálja, így hát azt felelte: *dá!* - és nyert. *Pazsálujszta, tovaris Marton*, mondta Lió Sztínmen, pipiskedő kiejtéssel. Marton félszeg *szpászibá*-val vette át a piros pettyes bögrét, átfagyott ujjait sütötte a forró porcelán. Csöndesen szípozott. Nem volt kedve beszélgetni. Nyomorultul érezte magát, kifosztottnak, elárultnak és becsapottnak. *Nu, sto?* - érdeklődött Lió Sztínmen huncutkás mosollyal. Marton úgy érezte, mindjárt lenyomja Lió a torkán a bögrét, ha nem hagyja abba ezt a szovjet nyelvleckét.

Kisvártatva befutott egy harcsabajszú, kopaszodó férfi, túlárado lelkesedéssel köszöntötte őket, helló, gyerekek, hogy vagytok? júj, de hideg van odakinn! kapok egy korty kávé? - nem várt választ, töltött magának, egyhajtóra felhörpintette, aztán kiment a vécére, tisztán hallhatták a dús csobogást, ahogyan pisált. Ez ki? - kérdezte Marton. Őt is Moszkvába küldik. Együtt laksz egy ismeretlennel? Mér, te is együtt laktál egy mexikóival, aki mindig főzött, megírtad... Az más, én csak egy ízé vagyok... azt hittem, a társbérlet (jobb híján *együttélés*-nek fordította) a szocializmus vívmánya. Tévedtél, *tovaris*, mondta Lió Sztínmen, a *cotency* a nagyvárosokban, ahol magas a bérleti díj, bevett szokás... csak arra kell vigyázni, nehogy valami hülyét fogjon ki az ember. Ez a harcsabajszú kopasz nem vigyázott, gondolta Marton. Mindegy, ha Lió Sztínmen segít elintézni valami ösztöndíjat, imákba foglalom a nevét. Annak idején az Altheimert is ő intézte el... Lió Sztínmenre lehet számítani.

Napokig nyalogatta sebeit. Bezárkózott a lakásába, csak akkor ment ki, ha órát kellett tartania valamelyik egyetemen. Dzsoana időnként meglátogatta, egyszer elhozta Dzseremit is, de Marton olyan goromba volt velük, hogy a lány kijelentette, köztük mindennek vége. Ezt persze csak első haragjában mondta, ám azért egyre ritkábban jött. Hosszú az út Newarktól New Havenig. Marton mind mélyebbre süllyedt rosszkedve magányába.

Olvasta a *Show Business*-ben azután, hogy a *Palace Theatre* meghallgatást tart Joe Seeger *A New York-Los Angeles metró* című darabjához. Hogy hogy darab? filmről volt szó! - izgatottan végigolvasta a Guns & Greenburger Produkciós Iroda közleményét, mely szerint a jelentkezők európai darabból hozzanak monológot, továbbá a szóban forgó színmű egy részletét kell fölolvasniuk. Kelet-európai akcentus nem hátrány.

Marton talpra ugrott, mintha hátbadöfték volna. Hiszen ez egy rejtjeles üzenet! a feladó Joe Seeger, amerikai drámaíró!! a címzett pedig Marton Gyula, magyar színész!!! Itt az alkalom, amelyre várt. Kirohant a fürdőszobába, hogy megborotválkozzék. Dzsú Marton nézett vissza rá a tükörből, tette készen.

A Palace Theatre gipszstukkói a Vígszínházra emlékeztették a magyar színészt, ámbár az sosem volt ennyire lerobbanva. Hol lehet Joe Seeger? - izgatottan várta a találkozás emelkedett pillanatát. Legalább háromszázan várakoztak a színpad mögött, egy ügyelőfélénél kellett föliratkozniuk, aki hamarosan kifüggesztette a próbatáblára a sorrendet. Marton a

harmadik helyre került, ezt jó jelnek vette. Amikor szólították, számolt magában háromig, csak aztán lépett a járásból a színpadra. A vonatúton végig az antréját gyakorolta.

Happy Glasnost! - mondta harsányan, Lió Sztinmen orosz akcentusát utánozva, s várta a röhögést. Csönd. Neve? - kérdezte valaki a nézőtér közepéről, mély mikrofonhangon. Dzsú Marton. Mit hozott? Nagymonológót a *Bánk bán* című híres magyar drámából. Tessék. Nem akarják tudni, hogy miről szól a darab? Nem, mondta a mikrofonhang. Marton terpeszbe állt, magára képzelte Tiborc szűrét, és belevágott: *Ők játszanak, zabálnak szüntelen, úgy, mintha mindenik tagocska benne egy-egy gyomorral volna áldva; nekünk kéményeinkről elpusztulnak a gólyák, mivel saját magunk emésztiük el a hulladékot is. Szép földjeinkből vadászni berkeket csinálnak, ahová nekünk belépni sem szabad...*

A mikrofonhang félbeszakította: áá-áállj! Marton elhallgatott. Milyen nyelven beszél? Magyarul. Miért? Hát... aszonták, kelet-európai kell... Igen, de angolul, ember! mit tud angolul? Csehovot. És még? Ibsent. És? Strindberget... Molière-t... Goldonit... - Marton ekkor jött rá, hogy elhanyagolta az amerikai szerzőket. Tudok két egyfelvonásost, vágta ki végső szorultságában, én írtam őket! Azokat inkább hagyjuk... olvasson! - az ügyelő a kezébe nyomta a példányt. Marton szeme már hozzászokott a nézőtéri homályhoz, kivehette az alakokat, legalább nyolcan ültek - illetve tehénkedtek - a középső sorban. Melyik lehet a rendező? és hol van Joe Seeger?

A gépelt szövegre pillantott, elolvashatom? Mehet rögtön élesben! - így a mikrofonhang. Marton vállat vont, krákogott, aztán mondani kezdte, soronként: *Örülök, hogy megismerkedhetünk. Nagyon unalmas, ha nincs beszélés, beszéljünk tehát egymásnak, gyorsabban mehet az időnk. Tudom én, hogy az idő elég épp gyorsan megy, gyorsítása nem áll szándékomban. Mindenesetre Csehszlovákiából jöttem, a keresztnévem Bela, de az amerikai barátaim inkább Bí-nek hívnak. Te szólíthatsz Bánek szintén. Foglalkozásom színházi ember, remélem, kipróbálhatsz az örömet New York-ban is, mostan én ajdisonra megyek, ahol szerepek válogatnak színészeket...*

Kösz, mondta a mikrofonhang, a következőt!

Marton, a magyar színész, előrelépett a szufitáig, na ne tessék viccet csinálni, ez pont az én szerepem! pont rólam szól! pont rólam írták! hol van Dzsó Zígör? kérdezzék meg tőle! Dzsó!! itt vagy?? mongyad meg nekik!!!

A következőt! - ismételte a géphang. De ezek az én saját szavaim! ezt tényleg rólam írta! minden szerdán együtt utaztunk a Metro North-on! rólam mintázta! nem találhatnak nálam ideálisabbat!!! - dobantott a lábával, a színpad deszkáiból fölspriccelt a por. Odalenn ketten összesúgtak, aztán az a férfi, aki a mikrofont tartotta a kezében, így szólt: kezdjük ott, hogy maga magyar, mi pedig a szerzői utasításnak megfelelően csehszlovák akcentust keresünk... sajnáljuk... a következőt!

Marton egy darabig levegő után kapkodott, aztán kirohant a színpadról, a példányt apró darabokra tépte s szétdobálta. Óráig csörtetett a fucking Manhattan rengetegében, anélkül hogy tudta volna, merre jár, így kötött ki azon a csöppet sem bizalomgerjesztő környéken, ahol két suhanc hátulról fejbevágtá - elsötétült a világ.

Amikor visszanyerte az eszméletét, csupa vér volt a ruhája, úgy érezte magát, mint akit megrágtak és kiköptek. A táskája eltűnt. A dzsekije titkos zsebében mindig tartott ötven dollár aranytartalékot, azt nem találták meg. Föltápászkodott, tántorgó léptekkel indult arrafelé, amerre a normális - többé-kevésbé biztonságos - New Yorkot sejtette. Tíz perces gyaloglás után ért a Central Park észak-keleti sarkához, itt megpróbált taxit fogni, ám riasztó külseje folytán ez csak sokadik kísérletre sikerült. A pályaudvarra vitette magát. Épp elcsípte a

4:55-ös vonatot. Még sosem indult vissza ilyen korán. Nem bánta volna, ha Joe Seeger lehuppan mellé - hogy megfojthassa.

A vagonban a vécéartály fertőtlenítőszerének émelygős szaga terjengett. Marton elpilledt, behunyta a szemét. Azt álmodta, hogy a New York-Budapest metrón utazik. Két megálló volt az óceánban, a harmadik már Párizs, aztán München, készülődhetett, mert hét perc múlva Budapest következett. Marton azonban az utolsó pillanatban mégse szállt ki. Varsó. Kijev. Moszkva. Két viszonylag hosszú megálló: Novoszibirszk, Peking. Aztán Tokió, majd Honolulu, és máris újra Amerikába ért a metró: Los Angeles! kérem az ajtóknál vigyázni!

Marton elmosolyodott. Imádta, hogy ennyire gyorsan és zökkenőmentesen száguldhathat előre. Megint behunyta a szemét, így történt, hogy ezúttal New Yorkot szalasztotta el. Sebaj, legföljebb megyek még egy kört, gondolta. Bérlete volt.

Viktória

mindent gyűjtött, pénzt, ékszert,

bélyeget, vadgesztenyét, étlapot - sőt neveket is. Nagyjából hét évenként más kereszt- vagy becenévre tért, tűzzel-vassal átszoktatta rá a barátait és ismerőseit. Ez rendkívül praktikusnak bizonyult, mert Viktóriának csapnivaló arcmemóriája volt (néha első ránézésre még a régebbi férjeit sem ismerte föl), viszont abból, hogy melyik nevét használta valaki, egyszersmind kiderült, melyik korszakból való az illető. Kotász Viktória Kiskunhalason látta meg a nagyvilágot - nem 1957 január 28-án, ahogyan a jelenlegi papírjaiban szerepel, hanem pontosan tíz évvel korábban. Az apja, aki a háború előtt és után ismert lókupec, a kommunista időkben pedig kocsis volt, 1957-ben Ausztriába szöktette a családot. A menekülttáborban ünnepelték a kislány tizedik születésnapját, az apja ott is szerzett tortát, igaz, tíz helyett csupán egyetlen gyertyával. Tudniillik most kezdődik a mi igazi életünk, jelentette ki meghatott hangon, miután a lánya elfújta az imbolygó lángot. Viktória ekkoriban már kívívta, hogy senki *ne* szólítsa Nyuszinak, ám a Máriára vagy a Marira sem hallgatott, közölvén mindenkivel: az ő neve Marianne.

Marianne később prófétikusnak vélte az apja szavait, s a portugál útlevelében az 1947-et 1957-re javította egy zsilettpenge és egy fekete filctoll segítségével. Mindig jó kézügyessége volt. Akkoriban hivatalosan Glóriának hívták. Már több férfi követett el öngyilkosságot miatta, de egyiknek sem sikerült.

Portugáliából rövid máltai közjáték után Kanadába szökött egy brazil portréfestővel, hátrahagyván egy férjet és egy többször kikoszarozott vőlegényt, akivel azonban le-lefeküdt házassága időszakában is. Ez a vőlegény Madonnának szólította. A brazil portréfestőt Zsuzsannára emlékeztette - épp ezért így is hívta -, akit meglestek a vének. Lefestette e jelenetben, és a *Susanna* című képet - a művész korai halála után - az Epstein gyűjtemény vásárolta meg, ma is látható Miami-ban (Florida).

Viktória a mexikói tengerparton tanga-alsóban napozott, amikor Big Bill, a kanadai származású, New Yorkban élő befektető bankár megpillantotta. A szemüveges férfinak tátva maradt a szája. Odaküldte a titkárát egy nagy csokor vérvörös rózsával és a névjegyével. Viktória ekkoriban - Inès del Sol néven - ismert alakja volt a mexikói *underground* művészvilágnak, szexjelenetekkel telezsúfolt - repedezett - korsóit nagysikerű kiállításon mutatta be Veracruzban, egy nyilvános vécé előterében. Csodálkozva pislogott, amikor a titkár - talpig öltönyben - odajött hozzá a *playa* süppedékeny homokján a bukétával és a névjeggyel. *It's lovely, gracias muchas*, mondta annak az izzadó fiatalembernek. Névjegye nem lévén, a tangája melltartóját küldte oda Big Billnek. Ez világos beszéd volt.

Big Bill a vagyonát ügyes tőzsdei műveletekkel szerezte. Eredetileg *William Astor Junior*-nak hívták, egy születésnap partin lett belőle Big Bill, amikor a kollégái és beosztottai az amerikai alkotmány egyik fejezete, a *Bill of Rights* (Emberi Jogok Törvénye) mintájára *Bill of Money* (A Pénz Törvénye) címmel írtak felköszöntő versezetet, magasztalván benne a Nagy Bill hőstetteit a pénzvadászat harcmezéjén. Mindehhez rengeteg pezsgőt ittak.

Viktória azonban kezdettől fogva Rich-nek hívta, mert emlékeztette őt egy korábbi - dél-afrikai - hódolójára, Richardra, akivel végül nem utazott el Johannesburgba. E históriát nem kötötte Rich orrára. Mindketten tudjuk, hogy gazdag vagyok, de azért nem esik jól, hogy *Gazdag*-nak becézel, mondta Rich, miközben az ágyon heverték, s a férfi friss, párás szőlőszemeket helyezett el Viktória meztelen testén. A köldökén kezdte, onnét haladt le- és fölfelé.

Viktória borzongott, a szőlő síkos bőre még őrizte a jégsekrény hidegét. Hiába minden, mondta, *Rics* a te neved, különben se csak gazdagot jelent, hanem azt is, hogy klassz. Magába temette Big Bill fejét, s azon tűnődött, elvetesse-e magát a nála tizenhárom évvel fiatalabb férfival. *To Bill or not to Bill, that is the question.*

Viktória - akit Rics Vadmacskának becézett -, szenvedélyesen érdeklődött a Vízöntő jegyében születettek iránt. Rics szintén Vízöntő volt, vagyis - ha hinni lehet a csillagjósoknak - a legritkább embertípusba tartozott. *A Vízöntő a lángeszű feltalálók és kutatók csillagképe, de művészeké és politikusoké is. Jó fejű, kitartó, megbízható. Emberismerete legendás. Belelát a vesékbe. Uralja a lábikrát és a nyirokmirigyeket. Emlékei fontosak számára, gyakran gyűjtöget azokkal kapcsolatos tárgyakat. Uralkodó bolygója: Uránusz. Uralkodó eleme: levegő. Színe: világoszöld. Köve: zafír. Szerencseszáma: 4. Szerencsenapja: szombat. Mottója: „tudom!”*

Ez utóbbi nagyon igaz volt Ricsre, Marton Gyulára viszont egyáltalán nem. Épp ez tűnt föl Viktóriának azon a fogadáson, amelyet a New York-i *Yale Club*-ban rendeztek, 1989 januárjában, a Színházi Világkongresszus záróakkordjaként. Viktória jelmeztervezőként kapott meghívót, egy off-off Broadway Shakespeare előadásban az ő emberméretű korsóit viselték a színészek. Honnan ismerjük mi egymást? - kérdezte Viktória attól a csimbókos hajú, nagyorrú férfitől a svédasztalnál (a fazonja alapján esküdni mert volna rá, hogy Vízöntő). *Áj dzsászt dont nóu*, mondta a férfi - *mit tudom én!?* Viktória nem akart ellenállni a kísértésnek: bocsánatot kérek, megmondaná nekem, melyik asztrológiai jelben született? *Áj dzsászt dont nóu*. Mikor született? *Áj dzsászt dont nóu*, válaszolta a férfi, ezúttal nyilvánvalóan viccből. Viktória füle már érzekelte a jellegzetes akcentust, amellyel egykori honfitársai törik az angolt: magyar vagy, ugye? - kérdezte tőle az anyanyelvén. A férfi arcára különös mosoly terült, akárha egy égve hagyott lámpa fénye vetülne rá, *áj dzsászt dont nóu*, mondta újra.

Persze, Vízöntő volt, rendkívül izgalmas aszcendenssel, és igen széles fogakkal, melyek Viktóriára - akit ekkor még nem hívtak Viktóriának - igen nagy hatást gyakoroltak. Gyula volt a neve, ugyanúgy, mint az ő nagyapjának. Szólíthatlak *Gyulus*-nak? Igen, ha én is szólíthatlak Viktóriának. Miért éppen Viktóriának? Miért éppen Gyulusnak?

Viktória elmondta a nagyapját, Marton viszont nem mondta el, hogy egy elomló szőkeségű lányra emlékezteti, Kövesdy Viktóriára a negyedik béből, akitől a nógrádverőcei tanulmányi kirándulás két éjszakáján olyan sokat tanult, a nyikorgó emeletes ágy tetején. Viktória meghívta Gyulust a Park Avenue-n (az 57-ik utcánál) levő, huszonnegyedik emeleti lakásukba - Rics éppen Kaliforniában volt -, és fölolvasta neki a *Csillagnaptár* heti horoszkópjaiból a rá vonatkozó részt. Martont jobban izgatta a körben csupaüveg, galériás luxuslakás (sokadik amerikai filmdíszlet), de azért úgy tett, mintha elmélyülten figyelne. Mit jelent az, hogy *uralom a lábikrát és a nyirokmirigyeket?* - kérdezte. Nyilván ezek a legerősebb pontjaid, mondta Viktória sejtelmesen. Hamarosan elmesélte az élete történetét.

Irish cream-et ittak jéggel, szódával. Később Viktória megéhezett, mit kérsz, kínait vagy pizzát? Gyulus a kínait választotta, s arra számított, hogy most kimennek a konyhába, elkészíteni, Viktória azonban telefonon rendelt vacsorát, négy személyre (van étvágya! - gondolta Marton), a fiókból előhúzott több tucat étlap egyikéről választva. Viktória is Vízöntő volt - a legritkább emberfajtából való -, természetesen.

Gyulus, mennyire vagy te ellenzéki? - kérdezte Viktória. Én? - nem tudta, mit feleljen. Hát... eléggé... - jelentette ki azután, remélve, hogy a nő ezt a választ várta. Oké, csak azért kérdem, mert nemsoká följön a Szem. Kicsoda? Hát a Szem! az nem lehet, hogy ne ismerjétek

egymást! tudod, a *Szem!* a *Szem on Hádzn!* Ja, persze, mondta Gyulus buzgón, szégyellvén bevallani, hogy ettől sem lett okosabb. *Sam on Hudson...* úgy hangzott, mint valami harmadosztályú gengszterfőnök neve, akit egyébként Rejtő Jenő talált ki. Csalódott volt, idáig úgy hitte, Viktória azért hívta föl magához, amiért annak idején Kövesdy Viktória a negyedik bétől az emeletes ágy tetejére.

Martonnak is akadtak a múltjában olyan jelenetek, melyekből szükség esetén levezethette tántoríthatatlan politikai bátorságát és rendszerellenességét. Tízéves korában például kiküldték az iskolai november hetedik ünnepségről, mert szellentett a Szovjet Himnusz alatt. Lázadó gesztusát két tanévvel később megismételte, az Internacionálé ünnepélyes akkordjaira tromfolván, ezúttal nem zavarták ki, mert alfarhangja túlságosan halkra - igaz, annál bődösebbre - sikeredett.

Noha mindig utálta a pártot, s mindent, ami a szocializmussal kapcsolatos, úgy érezte, az ő dolga az, hogy játsszék, nem pedig hogy illegálisan szervezkedjék, különösen azért, mert tudta, retorzióként bevonhatják az útlevelét. *Volt* az ő útlevele bevonva - pontosabban ki sem adva -, a hatvanas évek végén, amikor - kevéssel az érettségi előtt - lelkesen csatlakozott Halász Péterék színházához. Majdnem kicsapták a gimnáziumból. Mit képzel maga, Marton! - üvöltötte az igazgató torkaszakadtából, rendőri ügyekbe keveredik, maga Marton! kire üt ez vissza, Marton? rám! nekem nem hiányzik, hogy a Bajzásokat bevigyék a rendőrségre, államellenességi ügyekben! szégyellje magát, maga Marton!!! - és Marton maga csakugyan szégyenkezett, amiért ilyen ostobán hagyta, hogy behúzzák a csőbe: ház kutatás volt Artúrnál, ő épp akkor érkezett, már a földszintről látta a gangon az egyenruhás rendőröket, nyomultak be a lakásba, kissé tolakodva, akár egy színházi jegypénztár előtti sor. Nyugodtan visszafordulhatott volna, a kapu előtt csak az üres rendőrautó állt, a kutya se vette volna észre, de nem, ő nem akart megfutamodni, szépen fölmászott a harmadikra (Artúréknál a lift majdnem soha nem működött), becsöngetett, s azt mondta a törzsőrmesternek, aki ajtót nyitott: Artúrhoz jöttem. Tessék befáradni, így a törzsőrmester.

E látogatás folyamányaként rendőrhatósági figyelmeztetésben részesítették, mert „amatőr színházi működés örve alatti felforgató tevékenységben vett részt”. Mindig úgy érezte, a REF miatt ejtették ki a harmadik rostavizsgán, amikor először jelentkezett a főiskolára, így közvetve a REF miatt kényszerült egy évet kéziszedő ipari tanulóként tölteni az ólombetűk és kizárások társaságában, melyek kikezdték eladdig hibátlan fogsorát: három lyukat kellett betömetnie abban az esztendőben. Tehát e lyukakat is a REF okozta, illetve a szocializmus, illetve Artúr, illetve az ő saját hülyesége, amiért nem fordult sarkon, hanem szépen fölsétált a ház kutatásba - és ha már a törzsőrmester szíves invitálására *befáradt*, nyugodtan letagadhatta volna, hogy bármi köze van Halászekhoz, végeredményben Artúr az egyik osztálytársa unokabátyja volt, onnét az ismeretség. Ő azonban e belépőjét is szerepként élte meg, agyában a gimnáziumi orosz tankönyv bizonyos jelenetei révedtek föl, melyekben elfogott partizánok állták vallatóik keresztkérdéseit - a kínzásra csak később került sor.

Remekbe szabott alakításával elérte, hogy ne mehessen ki a szófiai VIT-re, ahová pedig nagyon szeretett volna eljutni, a Postás Kórus mezzo szolamának erősségeként. Nézz ide, Gyulus! - a karnagy holsápadt arccal mutatta a hivatalos értesítést:

„Marton Gyula számára az útlevél kiállítását megtagadom, mert kiutazása

k ö z é r d e k e t

sért.”

Gyulus soha többé nem jelent meg a kórus próbáin. Tajtékozott. Milyen közérdeket sért az ő kiutazása? Fölháborodása első rohamában fogadkozott, aláírásokat gyűjt: *Igazolom, hogy az én érdekemet nem sérti Marton Gyula kiutazása a szófiai Világ Ifjúsági Találkozóra (vagy bárhová). A köz.* Persze, ezt a tervét sem vitelezte ki. Major Tamás lebeszélte róla. A Duna-park kávéházban találkoztak össze (mely Artúr törzshelye volt, *ávéház*-nak hívta, biztosra vette, hogy a nyomozók megfigyelés alatt tartják). Major felvételiztette Gyulust, kevéssel azelőtt. Meghallgatta a panaszait, és azt mondta: Nézze, kis Marton, nem kell ugrálni... papírszalvétát gyűjtsön, ne aláírásokat. Lapítson! lapítson, édes fiam, la-pít-son! Jövőre jelentkezék a főiskolára megint, akkor majd szépen föl vesszük.

Ez az orrhangú tanács bevált. Gyulus la-pí-tott, így lett színész, e vezérelvet követve araszolt előre a pályán és az életében. Végeredményben amerikai kalandjának is előfeltétele volt ez a taktika, mert ha nem lapít, sosem kap hivatalos útlevelet a minisztériumtól a washingtoni bemutatójára.

Csilingelt a telefon, a portás szólt fel, ám nem a titokzatos Sam on Hudson jött, hanem a kínai vacsora. Viktória az asztal közepére tette a drótfogantyúval ellátott kartondobozokat, négy tányért és evőeszközöket rakott ki, tessék, láss hozzá. Ne várjuk meg a... többieket? Nem kell, mondta Viktória. Kinyitotta mind a nyolc dobozt, a lakás rafinált parfümillatát elnyomta a kínai ételek ínycsiklandó szaga. Szótlanul kóstolgatták végig az összes létező állat húsból készült fogásokat, s e tobzódás végén egyszerre nyúltak a szírom alakú papírtálcához, amelyen négy világosbarna *fortune cookie* - szerencsesütemény - várt a sorára. Mind a ketten ugyanazt a *forcsn kuki*-t szemelték ki, s egymás kezét ragadták meg. Viktória kissé csodálkozva nézett Gyulusra, ő állta a tekintetét, az ajkához húzta Viktória hosszú ujjait, egyenként megcsókolta mind az ötöt. Hogy érted ezt? - kérdezte Viktória rezzenéstelen arccal, kettýinteni akarsz? Gyulus lehervadt, nem, én nem így mondanám.

Ültek néhány másodpercig, aztán ismét a szerencsesüтик után nyúltak, megint ugyanaz az egy kellett volna nekik, Viktória félrelökte Gyulus tenyerét, ne szórakozzál, ez komoly dolog! nem szabad válogatni, mert akkor nem érvényes! - gyorsan feltörte a szerencsesüteményt, kivette belőle a vékony cetlit, elolvasta a jóslatot, s annyira izgalomba jött, hogy orrcimpái remegni kezdtek. *SZERELEM ÉS ÜZLETI SIKEREK VÁRNAK RÁD, DE NE LÉGY TŰRELMETLEN!* A kebléhez szorította a papírcsíkot, tudtam! tudtam! - mondta lelkesülten. Te elhiszed ezt? - kérdezte Gyulus, feltörte a magáét: *SZERENCSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FELEDD!*

Naná, hogy elhiszem, eddig még mindig stimmelt! a forcsn kukikban sose csalódtam! - Viktória a rokokó íróasztalhoz lépett, a felső fiókból elővett egy bőrkötésű emlékkönyvet, s beragasztotta a sokszorosított kínai jóslatot. Gyulus láthatta, az album minden lapján szerencsesüteményekből származó papírcsíkok voltak. Több évre visszamenőleg megvannak! - mutatta Viktória. Ezt például San Franciscóban kaptam: *FÁJNI FOG A FEJED!* - és azon a télen Colorado Springsben síztem, elestem, betört a koponyám. *VALAKI MEGLEP TÉGED HÓFEHÉR CSOKORRAL!* - ez a festő férjem volt. *HIVATALOS ELISMERÉSED NEM VÁRAT SOKÁ MAGÁRA!* - ekkor kaptam meg a kanadai állampolgárságot... - Viktória ábrándos arkifejezéssel bólogatott: te is okosabban tennéd, ha megfogadnád, amit írnak! mutasd! - kivette a kezéből, fölolvasta: *SZERENCSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FELEDD!* Ezt nehéz lesz megfogadni, dűnnyögte Gyulus; nem tudhatod, mondta Viktória, tedd el jól.

Hamarosan megérkezett Sam on Hudson, Szerbusz, Gyuluskám! Marton visszafelé szedte a levegőt, mert Lázár volt az, gyerekkori jóbarátja, aki odahaza csakugyan ismert ellenzékinek számított. Gyulus fölállt - s alaposan meglepve saját magát - arconcsókolta Lázárt. Legalább

tíz éve nem látták egymást. Mi ez a hülyeség, hogy Szem on Hádzn? - kérdezte. Lázár vigyorgott (csakúgy mint a régi szép időkben), egy nehezen kiejthető nevű pici egyetemen - *Pram-Pramm on Hudson* - vagyok vendégprofesszor, emiatt ragadt rám a Sam on Hudson... néha írói álnévnek is használok, publikálok az itteni lapokban... és te mit keresel itt? Gyulus is vigyorgott (csakúgy mint a régi szép időkben), Alzheimer ösztöndíjas vagyok. Akkor te is lemaradsz mindenről, vélte Sam on Hudson. Hogy-hogy lemaradok? Ne viccelj, míg mi itt szteppelünk, odahaza mindjárt ledől a rendszer és kitör a demokrácia! Tény-leg? - tátva maradt a szája. Bizony, Gyuluskám... szabadság lesz, többpártrendszer, választások, meg minden, ami kell! Tény-leg? - kérdezte Gyulus immár másodszor, a saját hangjának kunkorodása tehénbögésre emlékeztette.

Pillantása Viktóriára tévedt, s abból, ahogyan a nő tekintete Lázár arcán függött, egyszeriben megértette, hogy ezek ketten jó nagyokat kamatynak.

Haza kéne menni, jelentette ki Sam on Hudson a villával gesztikulálva, most Kelet-Európa a világ szíve, ott dobog a jövő. Ez olyan gyönyörű, hogy le kéne írnod! - mondta Viktória. Majd leírom... - szájoncsókolták egymást. Gyulus félrenézett. Összeszorult a torka, reménytelenül magányosnak és elveszettnek érezte magát. Semmi kétség, ő volt az elefánt itt. Hülye ez a nő? minek hívott föl, amikor a szeretőjét várta? - okosabbnak vélte, ha eltakarodik. Búcsúzott. Sam on Hudson és Viktória adott neki egy-egy névjegyet, a lelkére kötötték, jelentkezzenek.

Már az ajtóban állt, amikor befutott Viktória férje, Rics. Mi az isten, gruppenszex lesz? - gondolta Gyulus. Rics örvendezett, amikor megtudta, hogy Marton színész, még jobban tetszett neki, hogy a Yale-en van, de a leginkább azt ünnepelte, hogy teniszeznek, ajánlotta, játsszanak, értesítse, ha legközelebb Manhattanben jár, a pálya nem gond, ő több klubban is tag! - Rics adta a harmadik névjegyet.

Kábé egy évvel később levelet kapott a Guns & Greenburger ügynökségtől, nem sokkal azután, hogy életre-halálra összeveszett Joe Seegerrel. *Kedves Mr Marton*, írta neki bizonyos Geraldine Esmeraldo, *Mr Guns* nevében fordulok Önhöz. Sajnáljuk, hogy ilyen soká tartott, mire visszatérhettünk Önre és a Just for Kicks-re, melyet az eltelt időszakban sikertelenül próbáltunk eladni film- és televíziós producereknek. Ebben az országban kicsi a kereslet a szabványtól eltérő sztorikra, különösen ha nem boldog a végük. Ha csak ez a baj, csinálók én nektek olyan happy endinget, hogy belefuttok a mézbe, gondolta Marton a fogát csikorgatva. *A kéziratot sajnálattal és tisztelettel visszaküldjük. Ügynökségünk egyik munkatársának az az ötlete támadt, nem volna-e kedve szerencsét próbálni színészként? Látva káprázatos önéletrajzában az ön által eljátszott főszerepek sokaságát, föltesszük, hogy tapasztalatban és tehetségben nem szűkölködik. Ha egyetért, hívja föl Joy Harris-t a (212) 152-6152-ön.*

Héjja-héjja-hóóó! - ordította Marton, akár egy meghabarodott (európai) futball-szurkoló. Azonnal tárcsázta a számot. Csak az üzenetrögzítő jelentkezett. Nem csoda. Háromnegyed tizenegy múlt. Éjjel. Dzsúla Marton magyar színész keresi Joy Harris-t, fuvolázta Marton a bíp után, reménykedve. Néhány nappal később Joy Harris titkárnője megszervezte a találkozót. A Hotel Plaza kávéházában sötét kosztümös nő várt Martonra, hercig kis kalapban, fekete kazetta-aktatáskával. Marton kezét csókolt neki. Nem ismersz meg? - kérdezte a nő, amikor két pincér ugyanabban a pillanatban tolta a fenekük alá a széket. Marton zavartan pislogott. Én vagyok, Viktória, mondta a nő magyarul, ennyire megváltoztam? Dehogy! Ne hazudj! - Viktória lehúzta a selyemkesztyűt hosszú ujjairól, Marton megállapíthatta, hogy csupán ez a tíz mozgékony testrészcseke maradt rajta a régi. A haját levágatta és átfestette, a ráncait valószínűleg fölvarratta, lefogyott (vagy a testén is igazítottatott valamicskét a plasztikai hentessel), ruházkodásában odahagyta a bohó tizenévesek divatját, úgy festett, akár egy jól menő főkönyvelő.

Joy Harris tejeskávét rendelt, feles tejszínnel. Gyulus is megöregedett, gondolta. Középen teljesen ősz már. Milyen fáradt a szeme... nehéz sora lehet. De akkor miért nem megy vissza Budapestre, ahol ünnepelt színész volt? Ha igaz a rezjuméja... Negyven tájt a férfiak hirtelen használnak el, szinte egyik napról a másikra esnek össze. És a nők?

Viktória elmesélte, hogy hozzáment egy Harris nevű filmrendezőhöz, természetesen csak azután, hogy Rics-től elvált, muszáj volt, mert Rics verni kezdte, ami őt eleintén szórakoztatta, ám aztán már nem. Ezúttal fölvette a férje nevét. Úgy érezte, a *Herrisz*-hez új keresztnév is dukál, azért döntött a *Joy* mellett, mert remélte, sok *élvezete* lesz ebben a kapcsolatban - ami csak részben vált valóra. Természetesen anyagilag valamivel rosszabbul áll, mint amikor Rics neje volt, dolgozni akart, ismeretség révén került a Guns & Greenburger cég film- és tévévészlegéhez, de nem bánta meg, világhírű színészeket képviselhet. És mi van Sam on Hudsonnal? - kérdezte Marton. Kivel? Nem érdekes... te írtad nekem a levelet? Diktáltam. És komolyan gondolod? Micsodát? Azt, hogy látva káprázatos önéletrajzomban az általam eljátszott főszerepek sokaságát, fölteszed, hogy tapasztalatban és tehetségben nem szűkölködöm? Hát, ez csak a szabvány szöveg a számítógépben, mindenkinek ezt írjuk. Aha... és tényleg tudnál segíteni, hogy szerencsét próbálhassak színészként? - Marton hangja csikorgott az izgalomtól. Azt hiszem, tudnék... de ne gondolj mindjárt valami nagyra, esetleg egy tévé sorozatban kaphatnál kisebb szerepet, legföljebb heti négy-ötezer dolláros gázsival.

Marton ismét megfogta Viktória - vagy inkább Joy - kezét, s valamennyi ujját végigcsókolta, oda-vissza. Imádlak, mondta neki elfúlón. Szívesen magáévá tette volna, akár ott rögtön, a márványasztalon. Ekkoriban boldog volt, ha óraadó tanárként ezernyolcszáz dollárt összegürizett egy hónapban. Ehhez négy egyetemen kellett tanítania, nyomorúságos fizetségért. A *City University*-n a piszok Joe Seeger kurzusába ugrott be, ő maga ajánlotta Martont, amikor egyik napról a másikra föl hagyott az oktatással, a második szemeszter elején, Joe Seegernek már nem volt szüksége arra a zsebpénzre azok után, hogy Guns és Greenburger öbelőle csinált híres (gazdag) embert - Marton helyett. Marton a hátralévő négy hónapra havi hétszáz dollárt kapott, ám ennek dacára sem bocsátott meg Joe Seegernek. Könyöradomány...

Joe Seeger szerencsecsillaga azóta is magasan szállt az égen, már a második darabját mutatták be a Broadway-n, ezúttal egy musicalt a *Hőfehérke és a hét törpe* témájára, melyben a címszereplő egy sarki kurva volt, hét aprótermetű stricivel körülvéve. Klassz lehet... Joe Seeger egyébként hamar szakított a *Guns & Greenburger Office*-szal, s egy kaliforniai ügynökséggel kötött szerződést. Marton minderről a *New York Times* színházi rovatából értesült. Rohadék, gondolta. Jobbik énje rögtön rászólt: mit ártott neked? Akkor is rohadék, és kész! te pedig kussoljál! - förmedt a jobbik énjére. Ne izgasd föl magad, mondta amaz, úgylis ritkán szólalok meg.

Hátha most Joy - és a *Dzsi end Dzsi Áfisz*, ahogyan művészkörökben emlegetik - kárpótolja. Joy a maga részéről mindent elkövetett. Először is, meghívta a kedvenc kínai éttermébe a magyar színészt, egy méregdrága helyre az 53-ik utcába. Marton a szétrobbanásig telezabálta magát, mert Joy megsúgta neki, hogy a számlát az ügynökség hitelkártyájával egyenlíti ki. Joy szerencsesüteményében ezt olvashatták: *KÖVESS EL MINDENT, HOGY EZ A NAP IS A SZERELEM NAPJA LEGYEN!* Martonéban pedig ezt: *NE ESS KÉTSÉGBE, SIKERFÁK ÁLLNAK KÖRÜLÖTTED!* Mindketten elhitték. Fölmentek Joy új, két pirinyó szobából álló, tipp-topp lakásába, mely a Lincoln Plazára nézett, s már a liftben vetkőztetni kezdték egymást. Marton örömét az sem csorbította, hogy Viktória a harmadik menet kellős közepén a távkapcsolóval beindította a hatalmas képernyőjű tévét, nem akarván elszalasztani az *I love Lucy* című legendás sorozat ismétlését. Nem bontakoztak ki egymásból, folytatták a finom ringatózást, és nézték *Lucille Ball* imádnivaló ripizését a képernyőn. Halkan cuppogott alattuk Viktória vízágya.

A következő hetekben Marton a vágyálmok édes hullámain hajózott. Nehezen tudott odafigyelni a munkájára, a tanítványait összekeverte, néhány dolgozat szőren-szálán eltűnt a táskájából. Időnként elvesztette a türelmét és föltárcsázta Joy New York-i lakásának a számát. Rendszerint az üzenetrögzítő vette föl, Joplin híres *Ragtime*-jének bevezetője szólt a szalagról, melyre Joy ritmusban énekelte rá, elnyújtottan angolsággal: Nem jö-he-tek a te-le-fon-hoz mos-tan, hagyd meg szá-mod, visz-sza-hív-lak én nyom-ban! - *dah-dah-dah-dah*, fűzte hozzá a dob és a cintányér, *bíp*, kontrázott az üzenetrögzítő. Gyulus vagyok, kántálta Marton angolul és kedveszegetten, hiányzol, hiányzik a jó hír is mostan, amelyet tőled várok, jelentkezz vele nyomban, viszlát, pamm-pamm-pamm-pamm.

De Joy nem jelentkezett. Marton egyszer otthon érte, szemére hányta, hogy csak énekel róla, de sose hívja vissza. Nagyon elfoglalt lettem, Gyulus, sokat kell utaznom, ésatöbbi, különben is, minek hívjalak, ha nincs jó hír? Talán azért, mert látni akarsz... vagy nem akarsz látni? Dehogynem, pusztán arról van szó, hogy annyira elfoglalt lettem, sokat kell utaznom, ésatöbbi. Marton csaldóttan szipogott, amikor letette a kagylót. Nem kellesz te se Joy-nak, se az amerikai filmproducereknek, se senkinek, gondolta. Nagyon sajnálta magát. Fájdalomdíjul aznap este is a *Hamden Mall Chinese Take Out* gyorsétteremből rendelt magának vacsorát telefonon. Már tudta, hogy a kínai koszt semmivel se kerül többbe, ha az ember házhoz hozatja. Sőt. A *Hamden Mall Chinese Take Out* tíz százalék árengedményt ad telefonos rendelés esetén - szállítani még mindig egyszerűbb és olcsóbb, mint fölszolgálni, leszedni, mosogatni.

Marton legtöbbször *sweet 'n' sour* - savany-édes - csirkét kért, illet a lelkiállapotához. A kínai vacsora csúcspontja azonban a szerencsesütemény volt. Reszketeg izgalommal törte föl, a torkában dobogott a szíve, miközben kisimította a gyatrán sokszorosított papírcsikot, hogy elolvashassa, mi vár rá. Gyakran meg se várta az étkezés végét, hanem rögtön a forcsn kukival kezdte. Beragasztgatta a velős üzeneteket a zsebnaptára első oldalára. Tervezte, hogy ha legközelebb találkozna, megmutatja Joy-nak.

LÁTNÍ FOGSZ MINDENT A NAPPALI SÖTÉTSÉGBEN!

TÖBBÉ MÁR NEM LEHETSZ AZ, AKI VOLTÁL!

KÉSZÜLJ FÖL, ÚJ SZEREPEKET KÍNÁL A JÖVŐ!

Akadnak földhözragadtabb jövőmondások is. *GÖRÖNGYÖS AZ ÚT, MEG FOGSZ BOTLANI!* - olvasta a szerencsesüteményében, közvetlenül azelőtt, hogy lezuhant a *Connecticut College* színházépületében a lépcsőn, s kifecamította a bokáját. Ha eddig nem vette volna komolyan ezeket a szükséztavú jeladásokat, ekkor rájöhetett, hogy a felük sem tréfa. *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT!* - olvasta a *Hamden Mall Chinese Take Out* egyik küldeményében. Aznap este megeredt az orra vére, hiába dugdosott bele papírzsebkendő darabkákat, hiába feküdt le, sehogyan sem tudta elállítani. Nincs mit tenni, elvézem... Legyen meg a forcsn kuki akarata, miképpen a mennyekben, azonképpen itt a földön is. *Éjmen...*

Valahogyan csak elállt a vérzés azután. Másnap azonban - az órája kellős közepén - újra érezte a forró áramlat csurgását. Kirohant a tanteremből, be a férfi vécébe, ám mire odáig ért, az inge és a zakója izamos volt a vértől. Leült a személtárára, fejét hátrátámasztotta a hideg csempére. Várt. Tíz perc után a vére változatlan iramban folydogált kifelé a vécépapírból göngyölt dugaszokon át, mindkét orrlukából. A takarítónővel üzente meg, hogy az óra ezúttal elmarad. Olyannak látta önmagát a tükörben, amilyennek a háborús sebesülteket szokták ábrázolni a magyar filmekben. Jól nézek ki... De mi a túró ez? miféle betegség? - számba vette a legeslegborzalmasabbakat. Elképzelte, mi lesz, ha néhány hónap (néhány hét!) leforgása alatt elragadja őt a halál - Amerikában nyilván még a halál is gyorsabban működik.

Miféle nekrológokat írnak róla odahaza? És mit szól Joy? Dzsoana és Dzseremi bizonyára meggyászolja, de a temetésére nyilván nem lesz pénzük. Atyavilág, eltemet-e egyáltalán valaki? Talán a követség... ha ugyan hírt kapnak rólam. Ha nem, akkor a végén egy zsákban a temető árkába löknek, rámlötytyintve némi oltott meszet, ahogyan Mozartot kaparták el Milos Forman filmjében... - Marton nagyon sajnálta magát, ömlöttek a könnyei, a sós lé összekeveredett a vérrel.

Másnap egy filmoperatőrrel találkozott New York-ban, szó volt róla, hogy Martont ügyelőként alkalmaznák egy filmforgatáshoz. Az operatőr az *Olajfák* nevű libanoni étteremben várta, a *Greenwich Village*-ben. Elmesélte, hogy egy horrorfilmet forgatnak Vermont állam déli csücskében, szinte kizárólag külső felvételeket készítenek: ott lakik a stáb a *Woodford State Park*-ban, festői helyszín, majd meglátod, kár, hogy nem melegebb az idő. Az ügyelő sajnos rosszul lett, vért hányt, kórházba vitték, őt helyettesíthetné, napi száz dollárért. Rongyos napi száz dollárért hagyjam félbe a kurzusaimat, és utazzam föl Vermontba? az egy hónapban legföljebb kétezer, nem éri meg, gondolta Marton. Ha legalább valami gusztusos művészi feladat volna... de ügyelőnek? egy horrorfilmben? - ebben a pillanatban zubogni kezdtek a forró vérpatakok az orrából, vörösre festve mindent, az arcától az abroszig. A horrorfilm operatőre döbbenetesen nézett rá, te, mi van veled? Semmi, csak átéltem a horrort, mondta Marton, elügetett az illemhelyre, hogy azután háromnegyedóra múltán keveredjék elő. Az operatőr már nem volt az asztalnál, üzenetet hagyott egy papírszalvétán: majd hívlak! - természetesen soha többé nem jelentkezett.

Marton ekkor már tudta, orvoshoz kell fordulnia, eddig is csak az tartotta vissza, hogy nem volt egészen megnyugtató a biztosítása, melyet a Connecticut College-beli állására hivatkozva fizetett, havonta, csekken. Ez a fajta biztosítás valójában csak a főállású egyetemi tanárokat illette meg. Szerencsére az orr-fül-gégészt nem érdekelték a részletek, pillanatok alatt kiégette Marton orrában az elrongyolódott eret. Mitől rongyolódott el? - kérdezte tőle Marton, amikor a nagy kő már leesett a szívéről. Mindenünk rongyolódik folyton, mondta a doktor, de már átment a következő szobába. Hat vizsgálóban helyezte el a betegeket az ápolónő, az orvos olyan tempóban körözött szobáról szobára, akár egy rendőrállás. Nagyüzem, gondolta Marton. Fontolgatta, hogy következő életében orr-fül-gégész legyen-e Connecticutban.

A baljóslat - *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT!* - beteljesedése alkalmas ürügy volt, hogy újra fölhívassa Joy Harris-t. Gondolatolvasó vagy, Gyulus! - visította a telefonban az egykori Viktória, képzeld, férjhez megyek valakihez, aki Marilynnek hív, mert az isteni Monroe-ra emlékeztetem, olyan szépnek lát, ez azért valami! nem? partyt adunk a vőlegényem woodstocki házában, szívesen látunk. Hát, nem találok szavakat... ez az a Woodstock? a rock-fesztiválos? Igen, az, és ha eljössz, küldök neked postán térképet, hogy odatalálj. Elmegyek... de ki az... illető? Hugh Allister. Öö... - Marton levegő után kapkodott, az a Hugh Allister? Igen, az. De... ő a CBS tévétársaság alelnöke... úgy tudom. Én is úgy tudom. Akkor viszont... éppenséggel módjában áll, hogy énrajtam... énnekem... öö... Bizony, mondta a jövődöbéli Mrs Hugh Allister, lehet, hogy eljött a te időd, Gyuluskám!

Hamarosan megérkezett a nyomtatott meghívó. *Gyere el hozzánk egy jó kis BYOB partyra! Vár rád Marilyn, Hugh és még sokan mások...* A címhez vezető utakat piros filctollal jelölték be a fénymásolt térképen. Mi lehet az a BYOB? - Marton megkérdezte Dick Elmertől, a szociológia professzortól. *Buy Your Own Booze*, mondta Dick Elmer, vagyis ki-ki hozzon magával piát. Marton nem értette, a CBS tévétársaság alelnökének ne futná arra, hogy állja az italszámlát? Furcsa... - Egy üveg francia pezsgővel fölfegyverkezve indult Woodstockba, New York állam közepébe. Hatvan mérföldnyire taksálta a távolságot, ami normálisan másfél óra

volna, de New York város tájékán sosem lehet tudni, mi meddig tart. A *Merritt Park-way*-n hajtott, amíg ráfordulhatott a 287-es autópályára, melyen aztán - áthajtva a tónyivá szélesedő Hudson fölött a *Tappan Zee* hídon - elérte a *New York State Thruway*-t, azon hajózott északra, végestelen végig. Egész úton *Jimi Hendrix*, *Janis Joplin* és a *Who* zenéje döngött az agyában, s az a képsor vetítődött, amikor megmámorosodott fiúk és lányok korcsolyáztak cipősarkon a sárban, hatalmasakat tanyázva. Négyyszer látta a *Woodstock* című filmet.

Amikor behajtott Hugh Allister ingatlanának fényárban úszó autóparkolójába, mintegy kétszáz gépkocsi közé, már sejtette, hogy okosabb, ha a francia pezsgőt a Mercury Zephyr hátsó ülésén hagyja. Amint kiszállt, abban is biztos volt, hogy öltönyben és nyakkendőben kellett volna jönnie. A kertben hetven méter hosszúságú asztalkígyó roskadozott az ételek és italok lélegzetelállító bősége alatt. Miniszoknyás pincérlányok kínálgatták a pezsgőt, arany(?)tálcáról. A műanyag borítású teniszpályát síkosra vikselték, az lett a táncparkett, a sarkában fölállított dobogón játszott a szalonzenekar. A versenyméretű úszómedence rejtett fényforrásainak pászmáiban műanyaghattúúk imbolyogtak a kékítő vízben, melyet állandóan fodrozott a szél. Ami az öltönyt illeti, tévedtem... minimum szmokingban kellett volna jönnöm, maximum frakkban. A *BYOB* tehát vicc volt, a finom iróniát mindenki értette, kivéve Marton Gyula magyar színészt.

És még valakit. Sam on Hudson narancssárga teniszpulóverben - *NIKE® Just Do It.* - és fehér tréningalsóban ácsorgott a kockásra nyírt gyepen. Helló, Gyuluskám, téged is ideevett a fene? Lehet mondani... és veled mi van? még mindig professzor vagy *on Hádzn*? Nem, most csak egy konferenciára jöttem a Columbiára, holnap utazom haza, nemsoká kezdődnek a választások, én is indulok! - Sam on Hudson ugyanúgy hadart, mint kamaszkorában.

Valaki befogta Marton szemét. Illatos, hosszú ujjak. Viktória... Joy... azaz Marilyn... sőt mindjárt Mrs Allister! - mondta Marton. Édes Gyulus, de jó, hogy eljöttél! - a néhai Viktória a nyakába ugrott, e pillanatban csakugyan az isteni Monroe-ra hasonlított. Marton bőre a nő egész testét radarként érzékelte, jó formában vagy, dűnnyögte rekedten, a vesszeje rándult egyet odalenn. Kösz! - Marilyn pukedlizett, kurta hófehér szoknyája alól egy pillanatra elővillant a csipkebugyija. Marton máris utálta Hugh Allistert, látatlanban.

Gyulus arcára mintha rászáradt volna valamiféle fájdalom, gondolta a jövődöbeli Mrs Allister, kemény, bánatos redő húzódott mindkét halántékától a szája szögletéig. Csak nem beteg? A vállát is milyen görbén tartja... - szívesen hátba vágta volna. Az elmúlt hónapokban sokszor és sokaknak mutogatta Marton *káprázatos* önéletrajzát, de még egy apró epizód szerepre se tudta eladni a magyar színészt. Talán Hugh tényleg segített rajta...

Hugh Allister sovány, horpadt fejű, erősen kopaszodó férfi volt, aki tízpercenként szájsprével illatosította a leheletét. Sok szépet hallottam már magáról, Mr Dzsúlusz, mondta Martonnak, amikor Marilyn bemutatta őket egymásnak. Igaz az, hogy maga mindent megtenne, csak hogy színészi munkát kapjon? - kérdezte szigorún. Mindent azért nem, mondta Marton (buzi ez? á, akkor Viktória nem menne hozzá), de nagyon sokat. Well, majd én adok magának egy lehetőséget. Köszönöm, uram. Nincs mit.

Marton gyorsan ivott néhány vodkát a nagy ijedtségre, s hamarosan csillámló homályba borult előtte a világ. Érzékelte, hogy Rics tűnt föl előtte, váltottak is néhány szót, aztán Sam on Hudson mutatott be egy magyar író, aki az NYU egyetemre jött, Fulbright ösztöndíjjal. A saját novelláit fordítja angolra, mesélte Martonnak az az író, egy amerikai barátja segítségével, aztán küldözgetni fogja az irodalmi lapoknak, előbb-utóbb biztosan közlik valamelyiket, ő annak idején otthon is így kezdte a pályát. Még egy idióta, gondolta Marton ékes angolsággal, sőt talán mondta is, mert az író sértett arccal faképnél hagyta.

A BYOB partyt követő napokban Marton éjjel-nappal Hugh Allister telefonjára várt. Régi - kissé megbízhatatlan - üzenetrögzítőjét új, két mikroszalagos, mindentudó masinára cserélte. Fogalmazgatta búcsúbeszédét, mellyel négy tanszékvezetőnek jelenti majd be, hogy a továbbiakban ne számítsanak rá, mert óraadó tanár helyett inkább filmsztár lesz. Változatlan bizakodással nyitogatta a forcsn kukikat, melyek ekkoriban csupa jóval kecsesítették. *HOZZÁD FORDULNAK AZ ISTENEK!* - jelezte a Hamden Mall Chinese Take Out, bambusz-rügyes és földimogyorós húsgombócok kíséretében. És íme, aznap megcsörrent a telefon. Magyar színész? - recsegte egy érdes hang, angolul. Igen, felelte Marton megszeppenten. Miller vagyok, maga írt nekem levelet? Hát... lehetséges, mondta Marton óvatosan, nem akarta elhinni, hogy a vonal végén Arthur Miller lehet. Többen is figyelmembe ajánlották, legutóbb Hugh Allister, és arra gondoltam, mi volna, ha szombat este meglátogatna, hol is lakik maga? Hamdenben. Jó, de melyik állam? Connecticut. Oké, akkor csak egy ugrásra van tőlem, figyeljen ide, lényegében végig a 67-esen kell jönnie... - részletesen elmagyarázta az útvonalat.

Ou, máj gudnesz, suttogta Marton, amikor letette a kagylót. Mostanában már gyakran meg-esett vele, hogy angolul gondolkodott. *Arthur Miller meghívott! engem! Dzsú Marton magyar színészt! ou, de izgalmas! Senki se fogja elhinni odahaza.* Csodálkozott, hogy rögtön ez jut az eszébe. Nem kívánczolt elmenni innét... egyelőre még... itt akarta megmutatni magának és a világnak, hogy kicsoda ő.

Illik valamilyen ajándékot vinni, ha vendégségbe mész, de mit vigyen az ember Arthur Millernek? Hát... a kocsis hátsó ülésén még úgyis ott volt a francia pezsgő, amit Marilyn és Hugh Allister BYOB partijára szánt, talán az megteszi. A „csak egy ugrás” ebben az esetben kilencvenöt perces vezetést jelentett észak-nyugatnak, Connecticut belsejébe, mesés tájakon, a *Housatonic* folyóból kiágazó patakok és tavak közt kanyarogva. Marton ritkán vette észre a természeti szépségeket, rendszerint csak akkor, ha kifejezetten fölhivták rájuk a figyelmét. Érdeklődése homlokterében mindig valami magasabbrendű cél, valami *fontos* állott, betöltvén a teljes vetítövásznat. Connecticutban azonban olyan sok szó esett a természeti környezet gyönyörűségéről, hogy még ő is a szokottnál gyakrabban érzékelte. Valószínűleg épp a hozzá hasonlók számára helyezték el az amerikaiak a gyorsforgalmi utak mentén a figyelmeztető táblákat: *SCENIC VIEW!* - FESZTŐI LÁTVÁNY! Marton ilyenkor lassított, kutyafutásban szemrevételezte a szívfacsaró szépségű völgyet - vízmosást, lankát, szirtfokot -, majd azt mondta magában (újabbán angolul): *Ez tényleg festői! Meg kéne állnom!* - és továbbhajtott.

Bekanyarodott Arthur Miller házához, a vadregényes erdei úton. A házhoz tartozó nagy farkaskutya öblös csaholással rohant oda a Mercury Zephyrhez, hátsó lábára emelkedve az ajtónak támaszkodott, a körme csikorgott a dukkózott fémen. Menj a francba, mondta neki Marton, mert nem tudok kiszállni! Az a dög nem moccant, csóválni kezdte a lompos farkát, nyilván barátsága jeléül, és Marton határozottan úgy érezte, legokosabb volna, ha az ebnek adná át a francia pezsgőt - ám ehhez előbb ki kéne jutnia az autóból. Előkeveredett a házból egy sovány, erősen kopaszodó férfi, Marton nagyon ismerősnek találta - nyilván a fényképekről -, rászólt a kutyára, a dög engedelmesen félrevonult, lógó farokkal. Üdvözlöm, Mr Miller, boldog vagyok, hogy megismerhetem! - a kezébe nyomta a francia pezsgőt. Köszönöm, Mr Dzsúlusz, mondta a sovány férfi, de én még mindig Hugh Allister vagyok.

Marton beharapta a szája szélét, bocsánat, dűnnyögte vérvörös arccal, s az járt a fejében, hogy azt a pezsgőt eredetileg amúgy is Hugh Allisternek szánta. Beléptek a házba a kutya nyomában, a konyhán át jutottak a tágas, téglalap alakú nappaliba, ahol a nagy író - népes társaság közepén - a kandalló előtt üldögélt egy hintaszékben. A nagy kutya a lábához dörgölődött. A nagy író felesége fogadta az új vendéget, *kehüljön beljebb, Miszteh Mahton, hamahosan*

vacsorázunk! - Martont főbekólintotta a sovány, szaporabeszédű asszony elképesztő kiejtése, melyben szinte valamennyi indoeurópai nyelv hangzói keveredtek, az asszony élettörténetének francia, német és spanyol fejezeteit idézve. Ekkor jött oda Marilyn (immár Hugh Allisterné), arconcsókolta Gyulust, mindkét oldalon, ez elárulta európai származását - az amerikaiak csak egy pusztit adnak. Kivéve a szerelmeseket, ugye. Meg esetleg a házastársakat. Vajon Marilyn angolságán miért nem hallatszanak az általa elfogyasztott országok és férfjek? Nyilván ez is tehetség dolga.

A legutóbbi forcsn kuki jóslatának - *HOZZÁD FORDULNAK AZ ISTENEK!* - további beteljesedésére is sor került. Egy medveméretű pasas közeledett Marton felé, *Nolti vagyok, hallom, maga is színész!* - a vállára eresztette hatalmas tenyerét (mancsát?), mit iszik? *Mindent*, jelentette ki Marton tévedésből. Azt akarta mondani: bármit. Dicséretes, mondta Nick Nolte, a filmsztár. Épp olyan hatalmas volt élőben, mint a filmvásznon. Töltött Martonnak a kezében lévő üvegből valamiféle átlátszó folyadékot, kóstold meg ezt! Marton belekortyolt, aztán jó darabig nem kapott levegőt. Japán rizspálinka volt.

Valamivel később Nick - fölhatalmazta Martont, hogy szólítsa így - bemutatta Debra Wingert, aki viszont jóval törekenyebb volt élőben, mint a filmvásznon. Marton kezét csókolt neki, a filmszínésznő szégyenlősen elkapta a kezét, s a rubinköves gyűrűjével fölsértette a magyar színész ajkát, hiába tapasztott rá papírzsebkendőt, sokáig csurgott belőle a vér. Semmi baj, motyogta Marton párás szemmel, *VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT!* - gondolta. Debra Winger elpirult, újra meg újra bocsánatot kért, a háziasszonytól kapott gyorstapasszal leragasztotta a sebet, majd lábujjhegyre állt, (egy) könnyű csókot nyomott a magyar színész arcára. Martonnak fájt, de nem mutatta. Élvezte, hogy a társaság középpontja lett. Eszébe jutott, hogy érte már öt ilyen baleset egy kézcsóknál, New Orleans-ban - akkor is jól járt.

Valamivel később Debra - fölhatalmazta Martont, hogy így szólítsa - elmesélte a magyar színésznek, hogy Nick és ők játssza Arthur új filmjének főszerepeit; a rendező Karel Reisz; tudod, *A francia hadnagy szeretője!* Marton tudta. Debra megmutatta neki Karel Reiszet: az ott, Arthur és Hugh között, aki épp bekapja a kesudiót! És ő kicsoda? - kérdezte Marton, egy szakállas kis mukira értve. Te nem ismered Dustin Hoffmant? - Debra kézen fogta, odavitte, bemutatta: Ez itt Dzsú Marton, híres magyar színész. Martonnak e szavaktól megremegett a térde. Boldog vagyok, hogy találkozhatunk, Mr Hoffman, mondta akadozva. Dustin - fölhatalmazta Martont, hogy így szólítsa - azt mondta, örvend. Debra vitte Martont tovább, be- és megmutatta neki a jelenlévő hírességeket. Még Mrs Allisternek is bemutatta, amin aztán jót röhögtek. Marton remélte, hogy Debra izmos kis keze soha nem ereszti el az ő virslíujjait. Szívesen átkarolta volna a kislányosan törekeny nőt. Nem szexuális vágy volt ez, úgy dörgölődött volna hozzá, ahogyan egy nővérhez vagy húghoz bújik az ember. Bár... igazság szerint a teremben lévő valamennyi hírességhez odabújt volna, tekintet nélkül nemre, fajra, életkorra.

Valamivel később Dzsú - mindenkit fölhatalmazott, hogy így szólítsa - odanyomakodott a házigazdához, vagyis a jelenlévők leghíresebbikéhez, elmondta neki, mennyire tiszteli, s hogy több darabjában játszott főszerepet Budapesten, föl is sorolta a híres címeket. Ebből egy szó sem volt igaz, de a híres írónak ugyanolyan jólesett, mintha igaz lett volna. A magyar színész egycsapásra a figyelem reflektorfényébe került. Dustin Hoffmannal folytatott emelkedett eszmecserét Billy Lomanról, villogásukat a híres író bólogatva hallgatta.

Dzsú vacsoránál Debra és Nick közé került. Nick mesélte, hogy a Public Theatre bemutatja a *Richard the Third*-öt, kedden lesz az *oudisn*, nagyon izgatott, régi vágya, hogy e darab címszerepét eljátszhassa. A *III. Richárd*-ot én is szívesen eljátszanám, mondta Dzsú. Menj te

is az oudsnre, ajánlotta Debra. Csak nem gondolod, hogy esélyem lehet egy Nick Nolte ellenében? Miért ne lehetne? - vélte Debra, és Marton az asztal alatt megszorította a kezét. A színésznő azonban félretolta a tenyerét, ám Marton tökéletes boldogságát már ez sem ronthatta el.

Debrát soha többé nem látta, Nicket azonban igen, mert csakugyan bevonatozott Manhattanbe az *audition*-re, összefutottak a színház előcsarnokában. A szerepet egyikük sem kapta meg, egy fiatal, majdnem teljesen ismeretlen New York-i színészre osztották. Mindkettejüket megviselte a kudarc. Szerinted ez normális, hogy odaadják a *III Richárd*-ot egy ismeretlen senkinek, amikor itt vagy te, a világhíreddel? - kérdezte Marton felbőszülten. Költői kérdésnek szánta. Hát, mindenestre pech, de azért normális, mondta Nick, ha nem így volna, akkor te például sose rúghatnál labdába! ez Amerika! nem ülhetsz a babérjaidon, mindig újra bizonyítanod kell... na, viszlát, sok szerencsét! - faképnél hagyta.

E kemény mondatok döngölődtek Marton fülébe egész úton hazafelé a Metro North-on, a zakatolás ritmusára. Amikor hazaért, ruhástul vetette magát az ágyra. Bekapcsolta a színes hordozható tévét, amelyet Dzsoanától kapott ajándékba. Majdnem minden adón a bárgyú szappanoperák és *sitcom*-ok mentek. Martont elégedettséggel töltötte el, hogy immár mindkét név eredetét tudta - föl is írta a jegyzetfüzetébe -, előbbi a szappanreklámok miatt hívták így, utóbbi pedig a *situation comedy* rövidítése. Levette a hangot, ugrálgatott egy darabig a csatornák között, aztán elaludt. Azt álmodta, hogy szerepet kapott egy szitkom-ban. Csöngött a telefon. Halló, mondta kábán. Szia, szerepet kaptál egy szitkóban, hadarta valaki a túloldalon. Tudom, mondta ő. Honnan tudod? - kérdezte az a női hang csodálkozva, melyben lassacskán a néhai Viktóriára - a jelenlegi Marilynéra - ismert. Hát... én... hm... - így Marton, Marilyn pedig elújságolta, hogy ők átköltöztek Kaliforniába, mert Hugh lett a tévétársaság szórakoztató műsorgyártásának a főnöke, és közbenjárt Marton érdekében, minek folytán szerződteni fogják egy új sorozatba, melynek a világúrból jött emberek a hősei, így Marton akcentusa nem okoz gondot, április másodikán kell jelentkeznie a hollywoodi CBS tévéstudióban, a *pájlot* próbafelvételére. Mi az a pájlot? Próbaadás, annak a sikerétől függ, hogy lesz-e sorozat belőle.

Erre már végképp fölébredt. Fontolgatta, hogyan menjen Kaliforniába. Át is autózhatna, állítólag ha ketten vezetnek fölváltva éjjel-nappal, bő négy nap alatt meg lehet tenni... épp annyi ideje van. Csakhogy nincs váltótársa... különben sem biztos, hogy a Mercury Zephyr kibír egy ekkora utat. Repülni kell... az ugyan legalább négyszáz dollár, de az ember áldoz ennyit a jövőjére. Szerencsére épp most kezdődik a tavaszi szünet mindenütt, semelyik egyetemén nem indul újra a tanítás kilencedike előtt, sőt a CUNY-n egy héttel később. Addigra bőven itt lesz. Ha pedig nem... hát... akkor majd boldogan lemondja a kurzusait telefonon. Az utolsó pillanatban is megteheti... ahogyan a pizok Joe Seeger csinálta.

Egész nap ágyban maradt, és hívogatta a telefonkönyvből a légitársaságokat, olcsó jegyre vadászva. Közben a CNN-t nézte. E hírtévé szünetjelként ismételte a híradások között a megható pillanatképeket, amint a tömeg felmászott a Berli Fal több méteres betonkaréjára a Brandenburgi kapunál, és csákányokkal bontani kezdte. Martont a könnyekig meghatotta, hogy odahaza leomlottak a falak és a határok. Jelképesnek érezte, hogy ő itt, e távoli földrészén ugyancsak megindul Nyugatra - arra, amerre annak idején a *pájonír*-ok vonultak vászontetejű szekereikkel, hogy meghódítsák az országot. Történelmi idöket élünk!

Déltájt csöngettek. A *Federal Expressz* gyorsposta-szolgálat egyenruhás kézbesítője állt az ajtó előtt, nagyalakú kartonborítékot hozott Mr Dzsúla Marton számára. Repülőjegy volt benne, a legdrágább fajta, *open*, vagyis bármelyik napon és járatra fölhasználható. Különös módon az út kiinduló állomása a jegyfüzet szerint New Haven volt - Marton idáig nem is

tudta, hogy van a városban reptér, az emberek általában a Connecticut Limousine Service autóbusszaival utaztak a New York-i repülőterekre. A borítékon feladóként a *CBS TV, Talents Dept* szerepelt. Tehetség Részleg! - kecsegtetően hangzott.

Dick Elmer vitte ki Martont New Haven *Tweed* névre hallgató repterére, mely nagyjából akkora volt, mint a budaörsi. Martont kiverte a verejték, amikor meglátta a gépet - alig valamivel tűnt *kisebbnek*, mint a Budaörsről felszálló sportrepülők. Négyfokú vaslétrán hághatott föl az ember, miután a gép aljában lévő kerek odúba sajátkezüleg behajította a bőröndjét. Marton lekuporodott a négy ülés egyikére. Ő volt az egyetlen utas. Bemászott a pilóta is, üdvözlöm légitársaságunk nevében, kellemes repülést kívánunk, mondta. Kösz, felelte Marton. Kiverte a veríték. Félt. A pilóta elfoglalta a helyét, beindította a motort, olyan rémisztő dübörgés kezdődött, hogy Marton legszívesebben szólt volna: állj! meggondoltam magam! kiszállok!

Az iszonyatos zaj ellenére élvezetes út volt, a gép alacsonyan szállt a *Long Island Sound* fölött, Manhattant pedig a *World Trade Center* két toronyháza közt keresztezte. Így érezhetik magukat a milliomosok a magánrepülőjükön, gondolta Marton. Beleélte magát.

Newark repterén átszállt a nagy jumbo gépre, s egész úton a próbafelvételre készült, átismételte az alkalomra betanult angol verseket és jeleneteket. A szomszédja időnként rosszállóan pislogott, amikor a kelletténél hangosabban szavalt, olyankor zavartan bocsánatot kért, ám újra és újra belefeledkezett az alakításba.

Los Angeles nemzetközi repülőterén Martont a szó szoros értelmében mellbe vágta a hőség: megérkezett a nyári kánikulába. Azonnal levette a dzsekijét, a zakóját és - rövid habozás után - a nyakkendőjét is. Ám ez sem segített. Egy karót nyelt, sötétkéek egyenruhás öregember várt rá, a nyaka körül túlságosan tarka selyemsállal, a kezében GUY MARTIN föliratú táblával. (Marilyn keresztelte át *Gí*-nek, úgy vélvén, e francia keresztnév előnyösebb lesz, a Martin sajtóhiba volt). A sofőr nem kívánt szóba elegyedni vele, némán vezette ki a hatalmas hófehér limóhoz. Az álom folytatódik, gondolta Marton angolul. A hét személyre méretezett luxusautó üléshezait diszkrét dombornyomott betűk jelezték, hogy ki a tulajdonos: *Mr & Mrs Allister*. Marton attól tartott, hogy ezt talán a sofőrre is ráírták valahol. Elterpeszkedett az ülésen, kivett egy dobozos sört a minijégszekrényből, és rágyújtott egy aranyvégű cigarettára a minipolcra, pedig hónapok óta nem dohányzott. Bekapcsolta a minitévét, aztán a mini-hifitornyot is, melyből Paula Abdul esdekelve búgta: *Forever Your Girl!* - tény és való, hogy bár a néhai Viktória inkább hasonlított a mostani Madonnára a platinaszőkére festett hajával (a mostani Madonna pedig erősen emlékeztetett a néhai Marilyn Monroe-ra), a mostani Mrs Allister viszont a mindenkori Paula Abdulra vette a figurát, a teljesség kedvéért még egy anyajegyet is rajzolt magának a szája szegletébe. Marton ezt még nem tudhatta. *A te csajod, mindörökre!* - ismételte Paula Abdul a refrént. Ez nem Viktóriáról szól.

A karót nyelt sofőr bekísérte a *Sunshine Inn*-be. Elegáns szobát foglaltattak számára. Egy gyerekképű *bell boy* hozta föl a bőröndöt, Marton előkapta a pénztárcáját, de a sofőr intett, hogy majd ő - két dollárt dugott a lila egyenruhás fiú zsebébe. Marton vállat vont, ő csak egyet adott volna. Mr Martin, zümmögte a sofőr géphangon - a rezonátort a nyakához szorítva -, egy óra múlva kezdődik a *Welcome Party*, javaslom, talán könnyítsen ruházatán, megvárom odalenn a foájében! - kifordult a szobából. Szegény, gondolta Marton lúdbörözve, neki is kivágták a gégefőjét, úgy járt, mint Don McGuire, azért hordja a selyemsálat. Persze, egy sofőrnek nem annyira fontos eszköze a hangja, mint egy beszédtanárnak! - ebben a pillanatban meglátta magát a szekrény ajtóit borító tükrökben. Fehér ingén sötét izzadságfoltok éktelenkedtek, melyek sokkal kevésbé illettek az öltönyéhez, mint a sofőr egyenruhájához a csiricsaré selyemsál.

A Welcome Party-t Allisterék rendezték, a Csendes Óceánra néző új házukban, a *Pacific Pallisade*-en. A terasz akkora volt, mint a Budai Váré, ott terítették, harminc személyre. Marton úgy érezte, túllőtzött, átkozta magát, amiért nem értett a szóból, pedig a gégtlen sofőr figyelmeztette. Marilyn piros cipőpertlikből álló bikiniben (melyet errefelé G-húr fürdőruhának neveznek) ült asztalhoz, Hugh, a férje, fehér sortban és felül mindössze egy vastag, dögcédulás aranyláncban, AZ ÉLET 30 FÖLÖTT KEZDŐDİK felirattal. A csipkés abroszon a lapos és mély tányér körül mintegy harminc különféle méretű és jellegű kanál, kés, villa, olló várta a fogások ármádiáját, Marton megszeppenve nézte e dús fegyverzetet, némelyikről (például a csigafogó csipeszről és a kétágú osztriga-villáról) nem tudta, mire valóak. Sebj, gondolta, majd lesi, hogy a vele szemben ülő Marilyn melyiket használja, s egyszerűen követi a példát. E taktika nem vált be, minthogy Marilyn megragadta az első keze ügyébe akadó villát, s avval ette végig mind a tizenöt fogást.

Gyűjtöd még a forcsn kuki jóslatokat? - kérdezte Marton; nanáci, mondta Marilyn. Megkötöttem az előszerződésedet, mesélte azután, ha beválsz, heti ötezer dollárt kapsz, abból persze ezer az enyém, mert én vagyok az ügynököd. Istenem, foházkodott Marton, bár gazdaggá tehetnélek! Ne hozz szégyent a fejemre, kedves Dzsulusz, szólt oda Hugh Allister angolul. *Gí* az ő neve! - mondta Marilyn. Ne hozz szégyent a fejemre, kedves Gí, ismételte Hugh Allister arcizomrándulás nélkül, én nagyon megágyaztam neked... a próbafelvételen légy szűkszavú és magabiztos, itt azt szeretik. *I'll do my best*, mondta Guy Marton.

Marilyn érte küldte az összkomfortos limót, Marton a stúdióig nyelvtörökkel melegítette be hangképző szerveit. Sárga bögre, görbe bögre. Mit sütsz, kis szűcs... - biztosan léteznek ilyenek angolul is, ám ő egyet sem tudott. Lehet, hogy így csak a magyarhoz melegítettem be magam, gondolta. Kérdés, van-e különbség?

A limó több sorompón és ellenőrzési ponton át hajtott a hangárnyi stúdióépületek egyikéhez. Lábtörést, Mr Martin! - zümmögte a sofőr, így kívánván sok szerencsét neki. Egy kalap szart, mondta Marton önmagának. Odabenn tucatnyi férfi és nő ácsorgott, a segédmunkások a lámpákat állígtatták. Marilyn jött eléje, gyere, már várnak! - bemutatta a rendezőnek, a felvételvezetőnek, az operatőrnek, a kameramanoknak, az asszisztenseknek, az ügyelőknek; Marton szerette volna megjegyezni az összes nevet, de ilyen tömegben képtelen volt. A rendezőt mindenestre Kirk Solomonnak hívták (Salamon Király! - Marton így próbálta az agyába vésni). Hogyan utazott, Mr Martin? - érdeklődött a rendező, uralkodói nyájassággal. Istenien, felelte Marton, alattvalói udvariassággal, s átfutott a fején, hogy talán nem volna hülyeség, ha Martinra magyarosítaná... *angolosítaná - AMERIKAISÍTANÁ* - a nevét. Érdekes dolgok zajlanak odaát, jegyezte meg Salamon Király. Hát igen. Ledőlt a Fal, forradalom Romániában, szétvágták a vasfüggönyt... maga tulajdonképpen honnét való, Mr Martin? Magyarországról. *Wonderful!* - mondta Salamon Király.

Honnét való ön, Mr Morton? - érdeklődött valamivel később az operatőr, és amikor Marton megmondta, azt felelte: *marvelous!* - ami persze ugyanaz, mint a *wonderful*, csak ragadóssabban hangzik. A felvételvezető formabontó módon azt kérdezte: meddig maradsz Amerikában, kedves Gí? Marton vállat vont, még nem tudom, mondta - kiderült, hogy ez is *wonderful*. A gyártásvezető viszont ragaszkodott a refrénhez: érdekes dolgok történnek odát... ön honnan jött *Mr Máhten?* - franciásan ejtette, ami a keresztneve folytán logikus választásnak tűnt. Guy Martain, ismételte magában Marton franciásan, uvuláris r-rel és nazális n-nel, ragyogónak találván, *merveilleux!* - azazhogy *marvelous*. Marton úgy érezte, még *wonderfulabb* volna, ha Romániából vagy Kelet-Németországból származna. Az most az igazi.

Másfél óra múltán a díszletszobát bevilágították, Salamon Király leszólt a technikai helyiségből megafonon: készen van, Mr Martin? Azt hiszem, eddig sem rám vártunk, mondta ő hetykén (hülye! - szólt önmagára, Allister magabiztosat mondott, nem pökhendit!). Oké, mit tudna mutatni nekünk, Mr Martin? Mit szeretne? - kérdezett vissza ő a lehető legmagabiztosabban, monológ? vers? jelenet? vicc? dal? vígjáték? szomorújáték??? Well, inkább meséljen valamit önmagáról. Magamról... - Marton megköszönte a torkát, nevem Gí Martin, negyven éves múltam, magyar színész vagyok, aki elhatározta, hogy szerencsét próbál Amerikában... remélem, a történet végét maguk fogják elmesélni nekem! - fejet hajtott. Hosszú másodpercekig csönd volt.

Mondtam, hogy túl öreg! - jelentette ki Kirk Solomon a technikai helyiségben. Ne szórakozzál, förmedt rá Mrs Allister, a szerep szerint harmincnyolc! Igen, de nézd meg, mennyire ősz... elaggott pléboj! - Marton közelképére bökött a négyes monitoron. Mi van, már hajfestékre se telik nektek? - kérdezte Mrs Allister élesen. Ez öv alatti ütés volt. A produkció költségvetése nagymértékben függött Hugh Allister jóindulatától. A rendező sóhajtott, a mikrofonhoz hajolt, és megnyomta a gombot: Mr Martin, tudna mutatni nekünk valami rövid, vicces dolgot?

Rövid, vicces dolgot, ismételte Marton szolgálatkészen. Esetleg... vagyis inkább... pillanat! - benyúlt a zsebébe, előhúzta a naptárát, kinyitotta az első oldalon, és olvasni kezdte, olyan vérfagyasztó komolysággal, mintha a *Hamlet* nagymonológja volna: *SZERENCSECSILLAGOD IDÉN A HOLD, SOSE FELEDD! NE ESS KÉTSÉGBE, SIKERFÁK ÁLLNAK KÖRÜLÖTTED! LÁTNÍ FOGSZ MINDENT A NAPPALI SÖTÉTSÉGBEN! TÖBBÉ MÁR NEM LEHETSZ AZ, AKI VOLTÁL! KÉSZÜLJ FÖL, ÚJ SZEREPEKET KÍNÁL A JÖVŐ! GÖRÖNGYÖS AZ ÚT, MEG FOGSZ BOTLANI! VÉR ÉS KÖNNY PATAKJÁN KELL ÁTGÁZOLNOD A BOLDOGSÁGODÉRT! HOZZÁD FORDULNAK AZ ISTENEK!*

A technikai helyiségben Salamon Király a térdét csapkodta, úgy röhögött. Gyakran járt kínai vendéglőkbe. Leszólt: Köszönjük, Mr Martin, ennyi. Küldjék be Mr McCoy-t!

Marton kihátrált a reflektorfényből, melybe most Mr McCoy - egy harmincéves, ír származású színész - lépett. Készen van, Mr McCoy? - érdeklődött Salamon Király a megafonból. Az ír származású színész nem válaszolt, csak állt ott (Marton úgy érezte: *szükszavúan és magabiztosan*), hosszúkás arcát fürdetve a fejpép tüzeiben. Addigra leért a vaslépcsőn Marilyn, Marton kérdően nézett rá. Mehetek anyámba most rögtön, vagy majd értesítenek róla? - gondolta. Okéság, súgta Marilyn az anyanyelvén. Hogyhogy okéság? Meglesz... gyere! - odakinn beszálltak a limóba, *Golden Dragon!* - utasította Marilyn a karót nyelt sofőrt. A Golden Dragon valószínűleg Los Angeles - de talán egész Kalifornia - legelegánsabb kínai étterme volt, ahol a fogásokat glaszékesztyűben szolgálták föl, s a plafonról leereszthető, alulról megvilágított fémkorongokra rakták, e csillogó-villogó tálcák lassan forogtak a levegőben a kedves vendégek orra előtt.

Most akkor mi van? - kérdezte Marton. Nyugodt vagyok, jelentette ki Marilyn, úgyis mint ügynököd, úgyis mint barátod... bekajáltak, légy nyugodt. És akkor mi a következő lépés? Értesíteni fognak. De... megkapom a szerepet? Megkapod. Biztos? Biztos a halál, Gyuluskám... ez viszont több mint valószínű. Jaj... - Marton nagyot fűjt, érezte, egyelőre itt a pőzna vége, erről nem lehet tovább beszélgetni. Nekilátott, hogy szisztematikusan végigegyje az étlapot, a Guns & Greenburger számlájára, a szerencsesüteményig bezárólag. Marilyn ezt olvashatta: *HAMAROSAN GYERMEKEITEK CSILINGELŐ KACAGÁSA TÖLTI BE OTTHONOTOK CSÖNDJÉT!* Marton pedig ezt: *HA TUDSZ VÁRNI, LESZ MIRE!* Na látod, mondta Marilyn jelentőségteljesen.

A limó visszavitte Martont a szállodába. Másnap hazarepült Connecticutba. Mindössze két és fél napot töltött Hollywoodban, de úgy érezte, mintha ugyanennyi év lett volna. Hamdeni garzonlakását éppolyan lepusztultnak és sivárnak látta, mint egész keleti parti életét, az ingázást az egyetemekre, a beutazásokat Manhattanbe, a parttalan reménykedést. Újra a telefonkészülék, az üzenetrögzítő és a postaláda bővületében élt. A postaládához naponta háromszor is leszaladt, a telefont és az üzenetrögzítőt örökké ellenőrizte. Gépei hibátlanul működtek, csakúgy, mint a Szövetségi Postaszolgálat. Derülátása és csüggedése görbéje óránként ívelt a magasba és a mélybe, néha úgy érezte, becsavarodik, ha nem történik valami, de rögtön! Olyankor elismételte fennhangon: *HA TUDSZ VÁRNI, LESZ MIRE!*

Múltak a hetek, kinkeservesen. Többször beszélt telefonon az ügynökével, Marilyn nyugtatgatta, a produkció beindulása kissé elhúzódik, de meglátja, hívni fogják. Marton tehát várt tovább. Ha a telefonja tilinkózni kezdett, azonnal összerándult a gyomra. Rendre csalódnia kellett. Egy este aztán érthetetlen kiejtésű, hebegő-hadaró titkárnő hívta, Kaliforniából, kapcsolom Pram, Pram Pram (érthetetlen)-ot! Marton a halántékához emelte a tenyerét, egészen biztosra vette, hogy *ez az!!!* Jó napot, Professzor Marton, ez itt Professzor Angár, mondta a kaffogó férfihang tört magyarsággal, én a *Júszíélé*-n vagyok professzor a színházi tanszéken, Kotász Máriától kaptam meg a számát. Kitől? Kotász Máriától, azt mondta, hogy ő az ön ügynöke! Mrs Allister? Igen, mostanában ez a neve, tőle hallom, Professzor Marton, hogy ott van maga a *Jél Junivörziti*-n, ezért hívom, ajánlok egy jó üzletet, az én rezjuméből még hiányzik a Jél Junivörziti, szóval, maga meghív engem a Jél Junivörzitre előadást tartani, én meg visszahívom magát ide Losz Éndzsöliszbe, a Júszíélére, és akkor kvittek leszünk! Csak az a baj, mondta erre Marton - a csalódás felbőszítette -, hogy az én rezjuméből nem hiányzik a UCLA! - azt már nem tette hozzá, hogy egyébként sem volna módja meghívni bárkit. Így ez a jó üzlet nem jött létre.

Ezekben a hónapokban sokat hallott Magyarországról Dick Elmertől, aki tanulmányt írt a szocializmusból a kapitalizmusba vezető átmenetről, melyet *transition period*-nak nevezett. Martonnal nézette át a magyar nevek helyesírását. Marton e dolgozatból tudta meg az első szabad választások részletes eredményét, s azt is, hogy Sam on Hudson bejutott a Parlamentbe.

Mindeközben írt egy új darabot, rögtön angolul, Dick Elmer segített kijavítani a stílust. Beadta a Drama School pályázatára, harmadik lett, színre vitték a *Yale Cabaret*-ban. Úgy érezte, végre egyenesben van. Ekkor ismerkedett meg Amy-vel, égzengető szerelem sült ki e kapcsolatból - egyszerűen, zajlott az élet rendesen, csak épp az a bizonyos tévéprodukció kussolt odaát a túlsó parton. Connecticutban közelgett a nyár, a szemeszterek befejeződtek, a napok rohamosan hosszabbodtak és melegedtek.

Már-már föladta a reményt, amikor egy incifinci női hang várt rá az üzenetrögzítőjén, közölte vele, hogy indul a forgatás, még aznap megkapja a repülőjegyet. Reszkető ujjakkal tárcsázta Allisterék számát, Hugh vette föl, aki persze mindenről tudott, gratulált. Hívta azután Amy-t, újságolta neki a fantasztikus hírt. Amy azt hitte vicc ez. Tulajdonképp Marton is erre gyanakodott, amíg meg nem érkezett a repülőjegye. Gyertyafényes vacsorán búcsúztak el egymástól. Marton szerette volna, ha a lány elkísérné Hollywood-ba, ám e lehetőséget egyikük sem vélte kivitelezhetőnek.

A Los Angeles-i reptéren most nem a fehér limó várta, hanem csak egy üzenet: üljön taxiba, vitesse magát a *CBS Lot*-ra. A taxit már az első sorompónál föltartóztatták, s csak hosszan tartó telefonálás után engedték tovább a következőig, ahol ugyanúgy át kellett esniük a gyanakvó igazoltatási procedúrán - a mindenre elszánt autogramvadászok rámenőssége a végsőig fokozta a biztonsági örök óvatosságát. Marton legértékesebb fegyvere két név volt - Hugh Allister és Salamon Király, azaz Kirk Solomon -, ezekkel vagdalkozott. A saját neveivel semmire se ment.

A CBS Lot földszintes moteljében kapott szobát, napi huszonöt dollárért. Vastag boríték várta, melyben egy Wells Fargo csekket talált négyezer dollárról. *Pay to the order of Guy Marton \$4,000 - - FOUR THOUSAND - - DOLLARS...* Táncra perdült a pici szobában, félrerugdosva a két nádfotelt, *Here's my first paycheck!* - énekelte az amerikai himnusz dallamára, *hírz máj förszt pé-éj-csek, hírz máj förszt pé-éj csek!* Valaki átkopogott a falon, akkor ordítsál, haver, ha megkapod a másodikat is! De Marton jókedvét nem lehetett elrontani. A *schedule*-ját a tükörrre ragasztották gondos kezek, délután *make up* próbája volt, este jelmezigazítás, másnap reggel fényképezkedés, aztán kamerapróbák, harmadnap pedig főlvétel. A forgatókönyvet küldönc hozta. A bevezető szerint a pilót másfélórás lesz, a későbbi folytatások pedig bruttó 30 percesek, lejön belőlük a reklámidő. A szereposztás szerint Guy Marton egy *Attila* (így! két ellem) nevű úrlényt alakít. Pergette a lapokat, s még izgatottabb lett, amikor látta, hogy átlag három oldalanként Atillának van azért egy-két mondata, tehát nem is olyan pici szerep ez... ámbátor: kis szerep, nagy szerep, Martonnak az egyremegy!

A jelmezpróba után a stáb fotósa - nyurga, szőke srác -, elhívta Martont egy közeli klubba, ahol éjjel-nappal *stand up* színészek léptek föl, komikus monológokkal. A közönség iszogatót és beszélgetett, miközben azok a szerencsétlen flótások - kezükben mikrofonnal - igyekeztek nevetést fakasztani a teremben. Szörnyű foglalkozás, gondolta Marton.

Egy Buchanan nevű ismertebb stand up színész következett. Marton látta már ezt a férfit, egy gyümölcslet népszerűsítő tévéreklámban. Buchanan a többiekénél valamivel nagyobb figyelmet kapott. Magánszáma arról szólt, hogy ő a túlsó parton, a Martha's Vineyard szigeten szokott horgászni, és mindig kibabrálnak vele a halak. Buchanan épp csak a gatyáját nem tolta le, minden más alpári trükköt bedobott. Erőlködését Marton szánalmasnak találta. Megitta a sörét, elbúcsúzott a fotóstól és hazament szerepet tanulni.

Másnap reggelre betéve fújta minden mondatát. A fényképezkedésen összeismerkedett a sorozat sztárjaival, a két főúrlény - állítólag híres színészek, noha a nevük öneki semmit nem mondott - úgy nézett át Gí Martonon, mint egy darab szaron. A közepes szerepek büszke tulajdonosai valamivel barátságosabban fogadták. Mindenki egyszerre beszélt, hiába csitította a félszáz embert a fotós srác. Villantak a vakuk, pukkantak a pezsgős dugók. Marton csak egy kortyot ivott, ügyelt rá, hogy az elméje tiszta maradjon, a teste pedig acélos. Biztosra akart menni. Már tudta, ő játssza a szomszédban lakó úrlényt, aki néha átjön a cselekmény helyszínére, a szabvány amerikai ház szabvány bútorokkal berendezett nappalijába. Repülő csészealjon érkezett a Földre, de nem arról a távoli bolygóról, ahonnét a két főszereplő, hanem egy másíkról. Örökké az amerikai technikai civilizáció újdonságain álméködik, a mikro-hullámú sütőtől a telefaxig, ebből adódnak aztán a mulatságos félreértések. A valóságban is így van, gondolta, egy másik távoli bolygóról jöttem, s bámulom az itteni csodákat... E csodák legnagyobbika pillanatnyilag az a tizenkét sűrűn telenyomtatott papírlap volt, mely egy hónapra szerződtette Guy Martont a CBS *Külföldi földiek* című produkciójához.

Szíve csordultig telt hálával, át akarta önteni belőle Marilynre és Hugh-ra. A késő délutánba nyúló kamerapróba - őt mindössze egy percre hívták a díszletbe - után taxiba vágta magát, az első virágboltnál vett száz szál rózsát (száznolcvan dollárba került), s Allisterék házához vitette magát. Föltette, hogy nagyoperettes belépője - bokacsattogató meghajlásra készült, a *Csárdáskirálynő* második felvonásából - mindenki számára sokáig emlékezetes marad. Felsietett a széles, dupla körívben kanyarodó lépcsőn, mely önmagában is az operettek világát idézte, bement a nyitott főkapun, kongtak a léptei a hatalmas előcsarnok márványpadozatán, sehol senki. Indult fölfelé a cirádás belső lépcsősoron, s hirtelen hangokra lett figyelmes. A fordulóból már látta, hogy Marilyn szobájának ajtaján ruhadarabok röpülnek ki. Odabenn valaki torkaszakadtából ordított: micsoda állat vagyok én, hogy ezt tűröm!! tűr-tem!! de mindennek van határa!! kész!! vége!! ennyi!!!

A jelenet kísértetiesen emlékeztetett arra a régi jelenetre, amikor visszafordulhatott volna, ahelyett hogy szépen bekopogtatott az Artúréknál tartott házkutatásba; *most is visszafordulhatott volna*, hogy eltűnjön a *Pacific Pallisade* forgatagában, épp olyan észrevétlenül, ahogyan érkezett, de nem! - ő folytatta útját fölfelé és előre, az ajtó téglalapja egyre nőtt, feltűnt benne Hugh Allister, vértolulós arccal, hajigálta azokat a lenge női ruhadarabokat, a háttérben Marilyn támasztotta a falat, talányos mosollyal, utoljára került a képmezőbe a harmadik szereplő, egy meztelen felsőtestű és rendkívüli izomzatú férfi, aki az ujjait tördelte - Marton hallani vélte az apró roppanásokat.

Mindhárman ugyanabban a pillanatban vették észre; hát te mit keresel itt? - kérdezte Marilyn magyarul; na, megjött a magyarod is, bömbölte Hugh Allister sebzett oroszlánként, kikapta Marton kezéből a kévényi csokrot és csapkodni kezdte vele a feleségét: te szemét! még ez is megdugott? Még ez is, mondta Marilyn fojtott hangon, engem már mindenki megdug, csak te nem! Persze, hogy nem, amikor még az úszómesterrel is összefekszel! hogy jövök én ahhoz, hogy a saját úszómesterem megdugja a saját feleségem a saját házában! - egyre csapkodott a szerencsétlen rózsákkal, hullottak alá a leszakadó szirmok. Marilyn megelégte, kikapta a kezéből a bukétát, s most ő ütötte vele a férfit. Martonnak fájt minden egyes suhintás, száznyolcvan dollárt fizetett ő azért a gyatra korbáccsa silányuló csokorért.

Elnézést, ha rosszkor jöttem, mondta zavartan. Mindhárman rámeredtek. Hugh jött rosszkor, jegyezte meg Marilyn. Az Allister házaspár mindkét tagja hevesen lihegett, e szaggatott lélegzetvétel alakult heherészéssé, majd vad röhögéssé. Marton boldog volt, hogy ekkora sikere van, együtt nevetett velük. Kisvártatva a halálra vált úszómester is csatlakozott az általános bruhaházához, öblös basszusa kirítt a kórusból. Hugh Allister úgy nézett rá, mintha lándzsát dobna feléje, erre az a férfi gyámoltalanul elhallgatott, a földre sütötte a szemét. Másodjára Marton csöndesedett el, harmadjára Marilyn, utoljára Hugh Allister, örülök, hogy ilyen jól mulattok, sziszegte. Marton krárogott, azt hiszem, az a legjobb, ha most el fogok távozni! - mondta. Az idétlenül használt igeidő dühbe gurította Hugh Allistert: gondoskodni fogok róla, hogy te is megtudjad, hogy mi a legjobb! mi a legeslegjobb! takarodjál, te rohadt *anyabaszó*! mindannyian takarodjatok, rohadt *anyabaszók*!!!

Marton elsőként hátrált ki a szobából, futott le a belső majd a külső lépcsősoron, paradicsomvörös fejjel, melyben az a hülye gondolat fogalmazódott meg, hogy Marilynt éppenséggel nem anyabaszónak kéne nevezni, hanem úszómesterbaszónak, avagy csak egyszerűen: kurvának. Ámbár a kurva pénzért baszik, Marilyn meg azért, mert - ahogyan Pesten mondják: - szereti a faszt. A *motherfucker* amerikai idióma nyilván úgy fordítandó: a rohadt kurva anyád! - míg e nyelvleckével bibelődött, egyre gyorsabban vitte a lába, a végén már rohant, s meg sem állt az Allisterék ingatlana előtt kanyarodó gyorsforgalmi útig. Itt nem lesz könnyű taxit kapni, gondolta. Igaza volt.

Másnap reggel a dohányzóban gyakorolta az első felvételi napra jutó tizenkilenc mondatát oda-vissza, amikor szólt az asszisztens, hogy a rendező úr látni kívánja. Egy kis műsorváltozás van, Mr Martin, mondta neki Salamon Király a büfében, átírtuk a forgatókönyvet, és Attila nem a szomszédban lakik, hanem mindig ott van a nappaliban. Wonderful! - Marton boldogan vigyorgott, hiszen akkor ő szinte állandóan látszani fog! És az új dialógusok? - kérdezte. Nincsenek új dialógusok, mondta Salamon Király. De minden jelenetem azzal kezdődik, hogy jónapot, bip-bip, bocsánat, hogy a szomszéd közbeszól... ez nyilván ugrik, vagy nem? Bizony, ez ugrik... meg a többi szövege is. Tessék? Majd az első asszisztensem tájékoztatja. De hát mi leszek én, egy néma úrlény? Mondom, meg fogja kapni az új instrukciókat... jó munkát, Mr Martin! - faképnél hagyta.

Marton úgy érezte, megnyílik alatta a föld. Az első asszisztens máris odaperdült hozzá, magyarázni kezdte, hogy Attila mindjárt a landolás után figyelmetlenül szalad át az úttesten, autóbaleset éri, tetőtől talpig begipszelik, ott fekszik a nappaliban, beszélni nem tud, csak bip-bipezni, ez rettentő vicces lesz, majd meglátja! Remek lesz, ismételte Marton merev ajakkal. Wonderful... Hugh Allister bosszúja máris lecsapott rá.

Így történt, hogy Guy Martin (a makacs sajtóhiba a stáblistába is bekerült) a másfélórás pilotban végig ott hevert a szín háttérében, s egy-egy poén után így szólt: bip-bip! - néha helyeslésképpen, máskor pedig tiltakozva. Valójában egy szintetizátor bippegett, amelyet a technikai helyiségből működtettek, a rendező intésére. Martont minden reggel betekerték több kilométernyi gézbe, s azután bekenték egy bizonyos fehér kenőccsel, mely néhány perc alatt megszilárdult - visszatérő humorforrás volt, hogy a főszereplők Atillán kopogtattak. Marton a saját verejtékében úszva hevert ott, napi nyolc órát, gondolatait a heti négyezer dollárra összpontosította, hogy kibírja. Ilyen érzés lehet a teljes bénaság... vagy a vastüdő, gondolta.

Az is eszébe jutott, hogy - mindennek dacára - immár joggal írhatná a rezjuméjába: *Kicsi de fontos szerepet alakítottam a CBS TV Külföldi földiek című nagysikerű sitcomjában.* De ennek sem tudott örülni. Úgy érezte, elpusztul abban a kemény testhezálló burookban. Múmiát csináltak belőlem... - minden porcikája viszketett. Állandóan vicsorgott odabenn, és véresre harapta a száját.

Miért nem fekhet egy bábu énhelyettem? - kérdezgette az ügyelőt, a felvételvezetőt, az operatőrt - a rendező nem tárgyalt vele. Kitérő válaszokat kapott. Végül az első asszisztens megadta neki: fekhetne bábu, csak hogy akkor te nem kapnál gázsit... mint tudod, egy hónapra szerződtettünk. És... mi lesz azután? Az első asszisztens erre már nem felelt, de Marton sejtette: azután jön a bábu. Szeretett volna beszélni Marilynnel - úgyis mint ügynökével -, néhány-szor föltárcásztta az Allister ház számát, ám a szobalány szerint a ház gazdái külföldre utaztak.

Amikor a hónap letelt, Marton vert sereggént repült vissza Connecticutba. A Tweed reptéren senki nem várta, taxival ment haza - ha ugyan megérdemli ezt a szót az a vacak garzon.

Néhány nappal később a New York-i kínai negyedben kószált, s a döglesztő hőség elől időnként légkondicionált üzletekbe menekült. Az egyik boltban csodálkozva látta, hogy százasával kapható a forcsn kuki, celofánzaskókban. Vett egy csomaggal. Leült egy padra a Washington Square-en, egyenként szétroppantotta a szerencsesüteményeket, és elolvasta a jóslatokat. Csupa hülyeség... semmitmondó frázisok, bárgyú bölcsességek, rejtélyeskedő álígazságok... Visszagyűrte a papírfecniket a zacskóba a száraz tésztadarabokkal együtt, s a szemétkosárba dobta. Kisvártatva egy mocskos ruházatú *homeless* kiguberálta onnan, s vitte sietve, akár a kutya a csontot. Nem sok öröme lesz benne, gondolta Marton. Marilyn jutott eszébe. Mi lehet vele? hol él? és kivel? - Marton a történetek dacára remélte, hogy jól megy a sora.

Eroica a San Francisco-i operaház kulcsra zárt öltözőjében egy híres svájci karmester alatt feküdt, térdig húzott lábakkal. A férfi állandóan azt kérdezgette, mulatságos hangsúllyal: már teneked ez jó? Eroicának tetszett, hogy a híres svájci karmester ilyen nagyon ki akarja elégíteni. A férfi azért szólította Eroicának a néhai Marilynt, mert az egyik híres zeneműre emlékeztette őt a jelleme - Eroicának ez is tetszett. A férfiak ritkán érdeklődtek a jelleme iránt. Tűnődött, hogy elvetesse-e magát e rendkívül gusztusos, rendkívül tapintatos és rendkívül híres férfival. Ámbár az is lehet, hogy nő, boldog családapa. Még csak keveset beszélgettek. A dilemma eldöntésében a korábban fölhozott kínai vacsora forcsn kukija sem segített: *ELJUTHATSZ AZ ÉRTŐL AZ ÓCEÁNIG.*

Kérdés, hogy melyik óceánig, gondolta Eroica, miközben a híres svájci karmesterrel hánykolódott a mámor tengerében.

Egon Katz

a maga nemében világbajnok volt,

a túlélés világbajnoka. Három náci koncentrációs táborba zárták be, állati számítás szerint mindegyikben el kellett volna pusztulnia. Mind a háromból megszökött. Hátralévő életében örökké a táborokról kérdezték, ő azonban bármiről szívesebben beszélt, mint azokról az évekről. Akik már ismerték, tapintatosan kerültek a témát, azt hitték, fölkaparja az emlékezés. Nem tudták, hogy öt éjjel-nappal kísértették a borzalmas emlékek, e szempontból mindegy volt, kimondja-e vagy sem. Egon Katz *másról* szeretett beszélni. Elsősorban készülő regényeiről.

Vágyai netovábbja az volt, hogy írjon egy *rendes* könyvet. Egy *best seller*-t, ami hetekig éllovas lehet a *New York Times* listáján. Három memoárkötete (táboronként egy) tisztes kritikai sikert aratott, Egon Katz azonban másféle babérokra vágyott. Hamisítatlan ponyvaregényt akart, olyat, amelyet minden reptéren árulnak, szerelmi szállal, holdfényes tengerparti tájakkal, vígjátéki bonyodalommal és romantikus *happy ending*-el. A könyv filmjogaira azonnal lecsap a *United Artists*, a film bemutatója zajos nemzetközi sikert hoz, nagydíjat és forgatókönyvi különdíjakat *Cannes*-ban, *San Remó*-ban és *Új Delhi*-ben; azután amerikai díjak özönét, beleértve természetesen az Oszkárt is; végül, de nem utolsósorban hatalmas összegekről szóló jogdíjcsikkeket, melyek révén ő nyugdíjba mehet és átköltözhet a túlsó partra, *Friscó*-ba (illetve mellé). Hatvannégy éves volt, ám ebből csak tizenkilencet töltött amerikai alkalmazottként, így túlságosan alacsony lett volna a nyugdíja ahhoz, hogy megengedhesse magának a költözködést, és meg is éljen azután odaát. A túlélés világbajnoksága korántsem olyan jövedelmező, mint - mondjuk - az ökölvívásé, Frisco pedig drága város. Egon Katz következetesen Friscónak mondta San Franciscót, mint a San Franciscó-i bennszülöttek, mert úgy érezte, ő is közbük tartozik, csak éppen sok időt tölt másutt.

Valójában a felső-csehországi Pisekben volt Egon Katz bennszülött - de erről sem szeretett beszélni. Immár tizenkilencedik éve lakott és dolgozott a connecticuti *Quinnipiac College*-ban (illetve mellette, ami a lakást illeti). Egon Katz volt a művészeti tanszék vezetője, de mint-hogy beosztottal - a tikárnőt leszámítva - nem rendelkezett, igazság szerint Egon Katz volt a művészeti tanszék. A többiek meghívott vendégelőadóként dolgoztak, az ő irányításával.

A Quinnipiac College Wallingford és Hamden közt volt félúton, tanárainak zöme egy hosszúkás sorházban lakott az azonos nevű - pataknak látszó - folyó partján, háromnegyed mérföldnyire a campustól. Ez volt az egyetlen épület abban a kunkori utcában, melyet eredetileg *Walnut Road*-nak hívtak. Minden amerikai kisvárosban van Walnut Road (vagy Street), sokhelyütt több is. Egon Katz javasolta a lakógyűlésen, változtassák meg valami szebbre, hiszen senkinek sem öröm újra meg újra azt írni a lakcíméül, hogy Dió út 1. A szomszédok - csupa sznob oktató - azonnal ráálltak. De sehogy sem sikerült megegyezniök az új névben. Hónapokig húzódott az ügy. Végül a levélkihordó - egy szakállas fiatalember - dobta föl az ötletet: minek ezen annyit problémázni? egyszerűen fordítsák meg a szót, és legyen *Tunlaw Road*! Ezt mindenki elfogadta.

Egon Katz kezdetben lelkesedett a Tunlaw-ért (bár sose tudta úgy kiejteni, hogy az amerikaiak első hallásra fölfogják). Ő persze a szavak többségét a Felső-Csehországból hozott kemény hangzókkal képezte, s beszédmodora egészében a *heavy Iron Curtain accent* - erős Vasfüggöny-akcentus - iskolapéldája volt. Persze, a Tunlaw-t a született amerikaiak is legalább három változatban ejtették: Tönlóu, Tánlóu, Tyunlóu - csakhogy ők mondhatták bárhogyan,

mégse kérdezett vissza rögtön a másik amerikai, mint Egon Katz-nak: *ikszkjúzmí?* Egymást valahogyan mindig megértik...

A Tunlaw-t Egon Katz - eltekintve a kis helyesírási hibától - házi használatra *Hangszerelt Törvény*-nek fordította, mert ugye *tune* = hangolni, szerelni, beállítani; *law* = jog, szabály, törvény stb. A Hangszerelt Törvény Útja sejtelmes poézist árasztott magából.

Egon Katz elmagyarázta a névadás történetét Gyula Marton magyar színésznek, aki az *Honors Program*-ba ajánlkozott tanerőnek. Érdekes, mondta a magyar színész, Egonkám, ezek szerint egy nem létező utcában laksz! - kapásból leegonozta, mint egy sliccgombot.

Nem létező utca, nem létező ország, nem létező élet, gondolta Egon Katz. Örökre elment a kedve a Tunlaw Roadtól. A magyar színész kereszbe vetett lábbal és karba font kézzel ült az íróasztal előtt az egyetlen fotelban, a csöppnyi irodába kettő nem fért volna be. Gyula Marton minden ruhadarabja - kopott bőrdzseki, magasnyakú pulóver, kordnadrág - fekete volt. Miért hord dzsekit nyáron, amikor odakinn az időjárásjelentés szerint kilencvenhat fok van? - kérdezte Egon Katz önmagától. Belemélyedt Gyula Marton önéletrajzába. Harminckilenc éves, Magyarországon sikeres színész, tíz hónapig Alzheimer ösztöndíjas volt a nagy hírű Yale School of Dramán, ez mindenesetre jó ajánlólevél, a mostani tanévben óraadóként kíván boldogulni, két egyetem - köztük a Yale - már fölfogadta, de annyiból nem tud kijönni. Darabokat is írt, némelyiket ideát is bemutatták. Magyar filmek sztárja volt, és játszott kisebb szerepeket amerikai filmekben... - ez fölkeltette Egon Katz érdeklődését: hogyan került amerikai filmekbe, Mr Marton? A magyar színész elvigyorodott, úgyszólván véletlenül... épp arra jártam! - pontosan így történt. Filmforgatások helyszínén belopakodott a háttérbe, ingyenstatisztaként... ám ezt nem akarta Egon Katz orrára kötni. Nagyon kellett neki az a munka a Quinniapiac College-ban.

A magyar színész minden vonatkozásban eleget tett a meghirdetett feltételeknek, csak egy kis baja volt: kelet-európai származása. Egon Katz amerikai élete során gyakran segített a születése régiójából érkezőkön. Mindig megbánta. Becsapták, kihasználták, szégyent hoztak a fejére. Tapasztalatai nyomán keletkeztek előítéletei, s annak dacára, hogy helytelenített minden előítéletet, a sajátjait nehezen tudta kikapcsolni. Cseh honfitársait általában kicsinyesnek és megbízhatatlannak találta, a lengyeleket iszákosnak. A magyarok rendszerint pitiáner üzleti ügyekbe bonyolódtak, a bolgárok többségét modortalanságon kapta, a románok intrikáltak, az oroszok pedig... nos, az oroszok letiporták a cseh forradalmat 1968-ban, amikor ő a maga részéről meg sem állt Svájcig, ahol azonnal megkezdte a sorbanállást az amerikai vízumért.

Are you a Jew? - kérdezte a magyar színész. Egon Katz annyira meglepődött, hogy a bifokális szemüvege leesett az orráról az íróasztalra. A keret megrepedt. Maga nem túl tapintatos, hallja! - förmedt a magyarra, milyen alapon tesz föl nekem ilyen kérdéseket? Bocsánat... nem akartalak megsérteni, csak láttam a gyertyatartót... - a szekrény tetejére mutatott, ahol - rengeteg egyéb lom között - egy kisméretű Hanuka gyertyatartó porosodott. Egon Katz olyan régen tette oda föl, hogy már megfeledkezett róla. Magyarországon talán hiánycikk a Hanuka gyertyatartó? - kérdezte Egon Katz ellenségesen. Azt hiszem, igen, mondta a magyar színész.

Egon Katz lelki szemei előtt megjelent a kép, amint ez a pasi vesz száz Hanuka gyertyatartót valamelyik New York-i zsidó kegyesáruháznál, becsempészi Budapestre, és eladja dupla áron... ez aztán a pitiáner üzlet... Martonnak ugyan esze ágában se volt ilyesmivel foglalkozni, de Egon Katz annyira belelovalta magát ebbe a kényszerképzetbe, hogy máris haragudott rá. Nekem ne célozgasson, mondta neki sértett hangon, ez itt Amerika, mindenki annyira zsidó, amennyire csak kedve tartja! A magyar színész fölpattant, két tenyerével az íróasztalra támaszkodott, közvetlen közletről hadarta a tanszékvezető pofájába: elment az eszed, jóember?!

engem nézel te antiszemitanak?! a fölmenőimet majdnem mind elgázosították a lágerokban!!! Egon Katz is talpra ugrott, igen?? vedd tudomásul, hogy én pedig ott voltam azokban a táborokban!! nem egyben, hanem háromban!! *drei! trois! tri! three!!!* Háromban, egyszerre? - kérdezte Marton ütődötten. Nem egyszerre, nagyokos! egymás után! - Egon Katz elnevette magát. Marton még mindig gyanakodva bámult rá, a három koncentrációs tábor hitte is, nem is. Egon Katz váratlan ötlettől vezérelve kezét nyújtott neki, és azt mondta: föl vagy véve, hülye barom!

A magyar színész még nem tudta, hogy a *stupid idiot* Egon Katz szavajárása volt, s a szavak eredeti jelentésével ellentétben ez nála a szeretet és nagyrabecsülés jele. Mindenesetre köszönte a bizalmat, majd az iránt érdeklődött, hogyan tehetne volna föl tapintatosabban a kérdést, hogy zsidó-e a tanszékvezető? Egon Katz eltűnődött, s azt kérdezte: *are you Jewish?* Igen, felelte Marton, mint mondtam, az vagyok szintén. Egon Katzból újra kibuggyant a nevetés: tudom, te hülye barom! csak a kérdésedre válaszoltam! az *ár jú e dzsú?* kissé sértő, az *ár jú dzsúis?* semlegesebb. Marton elővette kisalakú spirálos jegyzetfüzetét, gondosan leírta a hallottakat. Egon Katz elmosolyodott - amerikai életének első tíz évében ugyanígy gyűjtögette az idiómákat.

A Quinipiac College művészeti tanszéke a juniorok és seniorok - harmad- és negyedévesek - számára az Honors Program keretében speciális összehasonlító kurzusokat ajánlott, ezeket mindig kéttagú team vezette, egy szakprofesszor, meg egy művész. A képzőművészeti speckolhoz a tanár mellé egy festőt szerződtettek, a zeneihez egy csellistát, a film- és színházihoz - melynek szaktanára Egon Katz volt - színészt vagy rendezőt. E tanítási módszer lehetővé tette, hogy az oktatás egyszerre legyen gyakorlati és elméleti. Hamar elterjedt a híre az államban, tavaly hosszú ismertetést írtak róla az *Educational Review*-ban, melynek szerzője a cikk végén azt írta: „Egon Katz a jelenkori amerikai pedagógia egyik szürke óriása.” Ez jólesett neki, az már kevésbé, hogy a diákjai azóta fáradhatatlanul Szürke Óriásnak hívták a háta mögött - a kollégái szemtől szemben is.

Egon Katz a végletek embere volt. A magyar színész iránti kezdeti ellenszenv ismeretségük harmincadik percében mély rokonszenvedésbe csapott át. Meghívlak ma este vacsorára, hülye barom! - mondta neki, a vállát veregetve. A magyar színész szabadkozott, sajnos, más programja van. Egon Katz királyi mozdulattal intett: lemondhatod a kedvemért!

Gyula Marton magyar színész ezerkilencszázhusz dollárt kaphatott a team-tanításért az őszi szemeszter-ben. Heti egy délutánja megy rá, fölkeszűlnie nem kell, megteszi helyette Egon Katz, a syllabus készen van, a dolgozatokat szintén Egon Katz javítja, s az összes többi papírmunka és a fogadóóra is az ő dolga. Igaz, a főállású amerikai professzorok ennek sokszorosát keresik, ám ő már megszokta, hogy az a legokosabb, ha saját magát következetesen csak egyvalakihez viszonyítja: saját magához. Az ő lehetőségeihez képest a Quinipiac College ajánlata igen kedvező volt - csakugyan hülye barom lett volna, ha elszalasztja -, így hát hét óra tízkor - hóna alatt egy palack francia borral - megnyomta a gombot Egon Katz kaputelefonján. Ki az? - kérdezte Egon Katz, noha pontosan látta a pici képernyőn (biztonsági kamera volt a főbejárat fölött). A hülye barom! - mondta a hülye barom.

A Tunlaw Road-i épület házirendje szerint tűzvédelmi előírások miatt a fából ácsolt teraszokon tilos a barbecue használata. Egon Katz ennek dacára rendszeresen sütötte a vastag bélszín szeleteket a balkonján. Ne ugassanak tűzvédelemről öneki, aki háromszorosan megúsza a krematóriumot! Ijesztően sűrű fekete füstoszlop szállt az ég felé Egon Katz teraszáról, régebben ilyenkor a tapasztalatlanabb szomszédok kihívták a tűzoltókat. Uram, szólj föl a tűzoltóparancsnok, legyen szíves, oltsa el. Egon Katz a fakorlátra téhenkedett, úgy ordított lefelé a második emeletről: szarok a maguk ostoba előírásaira! A parancsnok

sóhajtott, nem tudta, mit kezdjen e kormos arcú patriarkával, aki nem Szürke, hanem inkább Fekete Óriásnak látszott. Sajnos, uram, nincs mit tenni, szabály az szabály. Fasiszta! - jelentette ki Egon Katz, és sütötte tovább a húst. A tűzoltók rövid tanakodás után elvonultak. Lassacskán mindenki tudomásul vette, hogy a Tunlaw Road-i teraszokon tilos a barbecue - kivéve Egon Katzot.

Megették a kissé elszenesedett marhaszeleteket, melyeket a hülye barom keserűnek talált, de nem vallotta be, inkább cuppogott, s azt mondta: wonderful! Két üveg kaliforniai bor is elfogyott. Egon Katz elmesélte néhány legkedvesebb készülő könyvének cselekményét. Egyszerre négy kéziron dolgozott. A hülye barom alig tudta megőrizni a komolyságát. Mit akarhat Egon Katz ezekkel az émelygős és lapos történetekkel? Miért izgatja például, hogy Robert, az iowai farmercsalád legkisebb fia hogyan gyullad szerelemre Esmeralda, a francia fotómodell iránt, s miként utazgatnak szélében-hosszában az Amerikai Egyesült Államokban divatbemutatóról divatbemutatóra, egészen az esküvőjükig? A hülye barom úgy érezte, tíz perc alatt épületesebb sztorit talál ki, a vécén ülve, szarás közben. De ezt sem merte megmondani, inkább figyelmesen bólogatott, érdekes...! nagyon érdekes...!

Érdekes, hogy egy ilyen sokat próbált ember efféle bárgyú históriákra pazarolja az idejét. A hülye barom az este folyamán többször igyekezett a három koncentrációs táborra terelni a szót, de Egon Katz gyakorlottan háritotta el: arról én már mindent elmondtam, olvasd el a memoárjaimat! - odaadta neki, mind a három kötetet. A hülye barom elolvasta. Jeges borzongás futkározott a hátán. Úgy érezte, le kéne borulnia Egon Katz vaskos lábai elé, mert ez a koravén nagypapának látszó férfi a megtestesült emberi szenvedés szobra. Miképp lehetséges, hogy Egon Katz nagyjából úgy él, mint a többiek, ahelyett hogy állandóan teli torokból ordítana?! Elcsitulhat-e a fájdalom?! Enyhülhet-e valaha az édeskés hullaszag, mely örökre beleivódott az emlékek szövedékébe?!

Egon Katz az általa átélt kitalálhatatlan állati kegyetlenkedéseket visszafogott szomorúsággal és aggályos tárgyyszerűséggel írta le. A hülye barom erről akart beszélgetni vele, nem pedig a szépséges fotómodell és az iowai farmergyerek bimbózó szerelméről. Zavarban volt. Hogyan kérdezősködné e szörnyűségekről anélkül, hogy megbántaná a túlélés világbajnokát (az első kötete fülszövege nevezte így), aki már az *are you a Jew?*-t is sértésnek vette?!

Megállapodtak, hogy ő a Tunlaw Roadra jön az órák kezdete előtt, onnét sétálnak be a campus-ra, útközben átbeszélhetik az aznapi teendőket, ő elolvashatja az Egon Katz írta *hand out*-ot - a diákoknak szétosztandó sokszorosított óravázlatot -, mely a Quinnipiac College-ban kötelező volt. A Tunlaw Road és a campus között át kellett vágniuk a *Sleeping Giant* nemzeti park nyúlványán, e gondosan karbantartott erdőben sétautak, tisztások, gránitból épített tűzrakóhelyek várták a kirándulókat.

Az óravázlatról nem esett szó. Egon Katz az óravázlatokról sem szeretett beszélni. Ezúttal névtörténeti fejtegetésekbe bocsátkozott, elmagyarázta, hogy a jelenlegi nemzeti park területét még az indiánok keresztelték el *Alvó Óriás*-nak, nem tudni, mely okból. Connecticut úgyszintén indián elnevezés, eredetileg úgy írták: *Quonecktacut*, aminek a jelentése az indianológusok szerint: *fenyők övezte folyó*. Más államok neve spanyol kifejezések elferdítése! - Egon Katz hevesen gesztikulált. Elemében volt, ha elkápráztathatta hallgatóit az angol nyelvvel kapcsolatos beható ismereteivel. *Californiá*-t példának okáért annak idején *calor de forni*-nak hívták, ami olaszul annyit tesz: *olyan meleg, mint a kemence*.

Ezekben a szeptemberi napokban Connecticut is olyan meleg volt, mint a kemence, mindkettejükről patakozott a verejték, pedig a Sleeping Giant hatalmas fáinak árnyékában haladhattak, míg el nem érték a campus főbejáratát. A hülye barom itt gépiesen jobbra indult,

Egon Katz pedig balra. Hová mész? - kérdezte a tanszékvezető. Hogyhogy hova, hát a *Main Hall*-ba, ahol az óránk lesz! A *Main Hall* erre van, mondta Egon Katz. Hát... erre rövidebb, vélte a magyar színész. Épp az, hogy *erre* rövidebb! Ne haragudj, de megnéztem a campus térképén, és határozottan állíthatom, hogy az a legegyszerűsebb út a *Main Hall*hoz, ha az ember átvág a *Dining Hall* mögött, és... Egon Katz türelmetlenül közbevágott: öregem, én tizenkilenc éve vagyok itt, volt időm kitanulni a járást! jössz te, az újszülött, és rögtön mindent jobban tudsz? Nem mindent, de általában jól kiismerem magam a térképeken, és aszerint erre rövidebb, mert így nem kell bekanyarodni a sportpályáknál, hanem... Egon Katz újra közbevágott: tudod hányszor tettem már meg én ezt az utat?! gondolod, hogy nem próbáltam ki minden variációt?! annyira ostobának látszom, hogy nem bírom megkülönböztetni a rövidet a hosszútól? Nem látszol ostobának, drága Egonkám, de amerre te akarsz menni, az kerülő, erre mérget vehetsz! - mondta a hülye barom, a rá jellemző nyakassággal. Igen? - kérdezte Egon Katz felbőszülten, a halántékán kidagadtak az erek: tehát mérget vehetek? - páros lábbal ugrálni kezdett, ami roppant mulatságos látvány volt, tekintettel arra, hogy Egon Katz közel száz kilót nyomott. Nyugodj meg, ajánlotta a hülye barom, ez az egész nem olyan fontos... De fontos! igenis fontos! jól figyelj rám, nagyokos! ha én egyszer azt mondom: erre rövidebb, akkor erre rövidebb! punktum!!! - hirtelen abbahagyta az ugrálást, hátat fordított, s dacos léptekkel elindult azon a útvonalon, amelyen tizenkilenc éve közlekedett a *Main Hall*hoz.

A hülye barom döbbenetesen pislogott, azt latolgatva, hogyan lehet a túlélés világbajnoka ennyire begyöpösödött és önfejű?! miért nem hallgat az észérvekre?! megmutathatná neki a térképen, hogy téved!! - kérdés, vitatkozhat-e az ember a túlélés világbajnokával egy ilyen marhaságon?? végeredményben tök mindegy, melyik a rövidebb út...

Egon Katz már messze járt, magában füstölögve, a fene egye meg, azt hiszi, mindent tud, pusztán azért, mert tanulmányozta a térképet... néha egészen más a térkép, mint a valóság... - hátrasandított, látta, a makacs magyar nem követte, ragaszkodott tehát az általa kieszt útvonallhoz. Nagyon helyes, így mindjárt eldönthetjük a dolgot, hiszen aki előbb ér a *Main Hall*hoz, annak van igaza! - sietősen fogta lépteit. Amikor bekanyarodott a főépület elé, a hülye baromnak még se híre, se hamva nem volt, Egon Katz jóleső elégtétellel nyugtázta, hogy természetesen ő nyert. Amint fölért az emeletre, a hülye barom ott támasztotta a falat a tanterem bejáratánál. Én meg odalenn vártam rád, hazudta Egon Katz.

Aznap a bemutatkozás után a film és a színház gyökereiről volt szó. Egon Katz elismeréssel adózott a hülye baromnak, aki szabatos és élvezetes előadást rögzőzött a görög színjátszásról - kecskebőr, álarcok, koturnusz satöbbi -, be is mutatott egy részletet egy tragédiából. A tizenkét diák úgy hallgatta, akár a szentbeszédet. Nem gondoltam volna, hogy ilyen furcsa nyelv az ógörög, mondta egy copfos szőke lány, akinek a stréber megjegyzéseit Egon Katz már jól ismerte tavalyról. A hülye barom élvezte a sikert, s nem árulta el, hogy a *Electra* monológját egyrészt összevissza mondta, másrészt újmagyarul.

A következő héten a hülye barom még korábban érkezett, nem bánta volna, ha ezúttal láthatja a hand out-ot, mielőtt belép a tanterembe. Ámde Egon Katz azt olvasta a *Time* magazinban, hogy erősödik az antiszemitizmus Kelet-Európában, okvetlenül hallani akarta a magyar színész véleményét. Lehetséges ez? A hülye barom úgy vélte, lehetséges. Sok-sok évig a proletár internacionalizmus jegyében az antiszemitizmus éppúgy tilos volt, mint a vallásosság vagy a nacionalizmus, most aztán föltörnek, mint a talajvíz. És ezt te csak ilyen nyugodtan mondod? Hát micsináljak? Nagyokos, ha ez igaz, akkor megint zsidóüldözés lesz! - Egon Katz megragadta az egyik gombot a hülye barom ingén, annál fogva rázta, egészen addig, amíg a kezében maradt, akkor aztán bocsánatot kért, visszaadta: ne haragudj, ez a kérdés mindig lázba hoz! Érthető, vélte a hülye barom.

Megérkeztek a campus főbejáratához. A hülye barom jobbra fordult, Egon Katz balra. Ne hülyéskedj, Egonkám, láthattad a múltkor, mennyivel hamarabb értem oda! Persze, de csak azért, mert futottál! én viszont szép komótosan sétáltam, csakúgy, mint mindig. Sétáltál... Igen, sétáltam! csak nem föltételezed, hogy hazudok? Nem, azt nem... legföljebb, hogy tévedsz. Te tévedsz! Jó, én tévedek, legyen neked igazad! - a hülye barom vállat vont, de csak azért is jobbra indult, pedig szívesen folytatta volna az eszmecsérét a kelet-európai antiszemitizmusról. Ha tényleg olyan elemi erővel tombol, mint Egon Katz állítja, lehetséges, hogy őneki semmiképp se kéne hazamennie, okosabb, ha beletörődik, hogy hátralévő éveiben amerikai egyetemistákat oktatgat a film és színház rejtelseire. Ez is egy szakma... jobb híján...

Egon Katz színlelt kényelmességgel emelgette a lábait, egészen addig, amíg az első épület takarásába ért, ott azután rohanni kezdett. Kissé féloldalasán csápolva szaladt, mert a nácik az egyik lábáról a szó szoros értelmében leégették a körmöket és a húst. Amikor a célegyenesbe fordult - ahol a hülye barom már láthatta -, lassított, s minden igyekezetével próbálta abba hagyni a lihegést. A hülye barom sehol. Megint fönt lesz?! - igen... támasztotta a falat, csakúgy, mint legutóbb. Egon Katz meg tudta volna fojtani. Legjobban az fájt, hogy a magyar nem aknázza ki a győzelmet, semmi *na-ugye-megmondtam!* - csak biccentett, és előreengedte. Egon Katz az ajtóban adta át neki a hand out-ot. A hülye barom a címre pillantott: *Shakespeare és Lumière fényei*. Oké, mondta, olyan hangon, akár a jótanuló, akit felelni hívtak a táblához.

A következő héten a hülye barom öreg Mercury Zephyrje már tizenegykor bekanyarodott a Tunlaw Road-i vendégparkolóba. Gondolta, így biztosan lesz idejük megbeszélni az óravázlatot, talán még a következő hetet is. Egon Katz éppen kilépett az ajtón, hogy elsétáljon a *Mount Carmel Diner*-be, egy autóbusz külsejű vendéglőbe. Agglegény lévén, minden délben ott ebédelt. Megörült a hülye baromnak, kérte, csatlakozzék hozzá. Az étkezés alatt Egon Katz kifejtette, hogy Frisco nemcsak a világ legszebb városa, ám egyszersmind nagyon egészséges hely, ott az emberek tovább élnek, mint az USA más városaiban. Kitűnő az éghajlat, meleg, de mégsem olyan unalmas, mint Kalifornia déli részein, van egy kis enyhe tél, és a négy évszakot igényli az ember biológiai órája.

Frisco azon kevés dolgok közé tartozott, amelyekről Egon Katz boldogan cserélt eszmét. Ő az eszméit legszívesebben egy figyelő tekintetre cserélte, nem pedig más eszmékre. A hülye baromban tökéletes partnerra lelt, neki ugyanis semmi mondanivalója nem volt sem Friscóról, sem San Franciscóról. Alaposan elbeszélgették az időt. Ki kellett lépniük, ha nem akarták lekésni az órájukat. A hülye barom úgy gondolta, Egon Katz ez egyszer hallgathatna rá, már ami az útvonalat illeti. Ám a campus bejáratánál Egon Katz szó nélkül balra indult - ő pedig jobbra. Egyikük sem leplezte, hogy sietős a dolguk, futóra vették. A hülye barom húsz méteres előnnyel érkezett a Main Hall díszes üvegbetétes ajtajához. Na persze, ha én is olyan fiatal volnék mint te! - zihálta Egon Katz. Nem vagyok én olyan fiatal... most leszek negyven. Hülye barom! majd ha hatvannégy leszel! plusz a háborús évek duplán számítanak... minimum.

A következő héten a hülye barom fél tizenegyre futott be. Ittak néhány bourbont Egon Katz spártai berendezésű lakásában, majd ismét együtt ebédeltek. Ez alkalommal New York City került napirendre. Eleinte majd megveszett, hogy beutazhasson a városba, mesélte Egon Katz, úgy hitte, Manhattan a világ közepe, minden alkalmat megragadott, hogy ott lehessen. Ismerem ezt az érzést, szúrta közbe a magyar színész. Egon Katz szemrehányón nézett rá - utálta, ha félbeszakították. Elmondta, hogy tulajdonképpen azért pályázta meg ezt az állást annak idején, mert a Quinipiac College közel van New Yorkhoz. Sokáig minden héten bevonatozott, mintha dolga volna ott, igyekezett kapcsolatokat teremteni, fontos emberekkel

találkozni. Ezt is ismerem, szúrta közbe a magyar színész. Lassacskán azonban kezdte megutálni Manhattant, a tülekedést, a koszt, a megbízhatatlan metrókat, az arrogáns embereket... A színház is kevésbé érdekli, mint régen, ami pedig a mozit illeti, szinte mindent bemutatnak az *Orange Cinema Complex*-ben, az csak tíz perces autózás innét. Mit keresne ő a városban? Újabban már hónapok telnek el anélkül, hogy bebumlizna.

Megint kiszaladtak az időből, az óravázlat szóba se került. A campus főbejáratánál elváltak, mint rendesen, hogy azután a Main Hall előtt találkozzanak össze, ahová a magyar színész változatlanul némi előnnyel érkezett.

A hülye barom belátta, bármilyen korán megy Egon Katz-hoz, úgyse tesznek mást, csak eszmét cserélnek. Nem nagyon bánta. Az órák tematikája eléggé sablonosan követte a színház- és filmművészet nagy fejezeteit, könnyű volt kapcsolódnia a tanszékvezető fejtegetéseéhez.

Egon Katz meghosszabbította a hülye barom szerződését a második szemeszterre. Újabb tizenhat alkalmuk volt rá, hogy eldöntsék, melyik a rövidebb út - de már szót sem ejtettek róla. Ez a téma is besorolt azok közé, amelyekről Egon Katz nem szívesen beszélt.

Egy héttel a legutolsó óra előtt a tanszékvezető elhatározta, hogy újra meghívja a magyar színészt a lakásába, barbecue sütésre. Arra készült, hogy az este fénypontjaként majd bejelenti: az új tanévre állandó szerződést ajánl neki, két kurzusra, havi ezerhatszáz dolláros fizetéssel. A hülye barom azonban a vacsorameghívást sajnálkozva visszautasította, mondván, hogy váratlanul el kell utaznia Hollywoodba, szerepet kapott egy tévésorozatban. Egon Katz legyen kedves az utolsó órát megtartani nélküle, ha ez nem túl nagy probléma. Oké, dűnnyögte zordan a tanszékvezető. Köszönök szépen mindent, mondta a hülye barom. Nincs mit. De van... nagyon jókor segítettél. Oké, hülye barom! csak semmi ellágyulás!

Soha többé nem látták egymást. A hülye barom többször gondolt rá, hogy Egon Katz-nak (is) írnia kéne, de aztán addig halogatta, míg a végén már annyi idő telt el, hogy... Addigra abban sem volt biztos, hogy Egon Katz még a Quinipiac College-ban van. Talán tényleg átköltözött Friscóba, ahogyan tervezte.

Egon Katz-nak gyakran eszébe jutott a magyar színész. Akárhányszor elindult a campus-ra, a főbejáratnál mindig megállt, néhány pillanatig tétovázott. Sokszor elhatározta, hogy egyszer majd *arra* indul. Hátha igaza volt a hülye baromnak...?! Meg is mérhetné, leszámolván a lépéseket, vagy stopperrel az időt. Ám a végén mindig a saját irányába fordult. Nagyokos magyar! - gondolta újra meg újra. Többé már nem mehetett végig a maga útján anélkül, hogy eszébe ne jutott volna: hátha tényleg... hátha mégiscsak ez a hosszabb.

Thanksgiving előtt - november utolsó hetében - hideg és meleg frontok hajkurászták egymást Connecticutban. Egon Katz hétfőn délelőtt a szívéhez kapott és elvágódott a Quinipiac College főbejáratánál. A túlélés világbajnoka épp annyira váratlanul halt meg - s ugyanolyan szabványos *best seller* fordulattal -, mint bárki más. Merevedő teste ott feküdt a sokezer talp által simára csiszolt gránitkockákon, görcsbe rándult jobbkezevel arrafelé mutatott, amerre a hülye barom magyar szerint rövidebb.

Amy Gohom

biztosra vette: túl magas és túl szőke

ő ahhoz, hogy valaha is megkaphassa a *Romeo and Juliet* női címszerepét, melyre pedig minden másnál inkább vágyott. Hiába, a rendezők azt akarják, hogy *Dzsúliet* kicsi és törékeny, ébenfekete mediterrán szépség legyen, amiképpen *Rómió* szőrös mellkasú, nagy orrú, sötét-hajú digó. Mintha éppenséggel a sudár, szőke nők ne lehetnének végzetesen szerelmesek! De a *kliségyárosok* - a rendezők - azt se tudják, mi a szerelem...

Amy mindenesetre föliratkozott az új darab *audition*-jára a Yale Cabaret-ban. A Yale School of Drama hetilapja, a *Súgó*, rendszeresen közölte az iskola mind a hét színházában műsorra kerülő darabok és a szerepek rövid ismertetését, az *oudisn* időpontjával.

Audition a Yale Cabaret-ban, május 4-én, de 10-kor. Rom and Jul, dráma két részben. Shakespeare parafrázis: idősebb külföldi férfi beleszeret a gyönyörű amerikai lányba, de nyelvi nehézségek folytán nem tudja kifejezni magát. Szerepek: 1 női, 2 hím. Sugárzó szépségű, szende tizenéves lány. Idősebb, intellektuális férfi. Öregapó, aki azonban öreganyót is alakít. Író: Gyula Marton (Magyarország), aki a tavalyi évet Altheimer ösztöndíjasként töltötte nálunk, idén óraadó tanár, a Yale-en is tart egy speckolt, Szemközt a kamerával címmel. Rendező: Louis Stroock, harmadéves rendezőszakos hallgató. Színészi feladatért 4, egyéb közreműködésért 3 credit kapható. Próbaidőszak két hét + főpróbák.

A kor megjelölése - különösen öreganyók és öregapók esetén - viccnek hatott, tekintettel arra, hogy a színész-szakosok között a legidősebb hallgató sem volt több huszonnyolcnál. Mindenesetre a fekete haját kifejezetten nem írták be, a szendesség pedig akármit jelenthet, gondolta Amy. Megnézte magát a parányi erkély teleüveg ajtajában, melyet tükörnek használt. Széles járomcsontú és állkapcsú, hibátlan fogazatú (elemista korában évekig hordta a beragasztott fogszabályzót), arányos termetű, bár a kelleténél colosabb nő tekintett vissza rá, vállig erő vajszőke sörényén átsütött a napfény, fürtjei világítottak a fején, akár egy égő csipkebokor. Megrázta, hogy lobogjon. Az üvegajtóban sem az arca térsztafehér színe, sem a nyakán lángoló, ezüstdolláros méretű tűzfolt nem látszott. Jobb is... Sugárzó szépségű szende? *Well...* A fiúk gyakran mondták róla: *érdekes* arca van. Gyűlölte ezt a szót. Felmenői anyai ágon norvégok, apai ágon pedig ukrán bevándorlók voltak, tőlük örökölte érdekes vonásait, minden egyebet - elsősorban sudárságát (colosságát) - pedig a családba beházasodott keleti parti amerikaiktól.

Sejtette, két komoly hátránnyal kell számolnia, az egyik az, hogy a Drama School férfiszínészeinek zöménél magasabb (lapos sarkú cipőben is), a másik, hogy tavaly nem feküdt le Louis Stroockkal, amikor az általa rendezett *A vágy villamosa*-ban Stellát alakította. Louis Stroock vágya egy hosszúra nyúlt próba után vált villamossá, mindenáron haza akarta kísérni Amy-t, arra hivatkozván, hogy még meg kell beszélniük bizonyos művészi kérdéseket. Amy az *Elm City* nevű söröző mellett lakott, melynek hullámalumínium borítása mögül állandó diszkózene lüktetett ki, az örületbe kergetve a környék lakóit. Amint bekanyarodtak a földszintes fémkaszni oldalához, mindjárt kiderült, hogy Louis Stroock valójában *baszélgetni* akar, jobb kezével szakavatottan megragadta Amy nyakát, magához rántotta egy vad csókra, bal kezét pedig az ágyékára tapasztotta: megőrülök érted! - lihegte a fülébe, dohánybűzös lehelettel (rendezés közben művészi önkívületében az egyik cigarettáról gyújtott a másikra), tisztára megvadítasz! Kár, mondta Amy, s a legősibb kifogással állt elő, miszerint menstruál. Nem baj, jelentette ki a fölgerjedt rendező, de Amy félretolta: ilyenkor nem! - mondta, annyira

kedvesen, amennyire az adott helyzetben képes volt. Az ember nem gázol a rendezője férfiúi hiúságába...

Az oudisn reggelén kibontott és lenyalt hajjal (úgy valamivel alacsonyabbnak látszott) jelent meg a Yale Cabaret félemeleti színháztermében. A szokottnál jóval többen - majdnem harmincan - gyűltek össze a színész-válogatásra, talán mert a *Rom and Jul* a Yale Cabaret idei utolsó bemutatója a vizsgaidőszak előtt. Amy rosszkedvűen méregette vetélytársnőit, első-sorban Claudia Fernandezt, a Drama School másodéves üdvöskéjét, aki a szerepek javát még a végzősök elől is elhappolta. Claudia Fernandez nem volt hülye: jajvörös fűrtjeit ez alkalommal fekete paróka alá gyömöszölte. A Jul(iet) szerepére aspiráló lányok arcából kiszaladt a vér, amint meglátták.

Louis Stroock egy idősebb, őszes bozontú pasassal üldögélt a dobogó szélén, műanyagpohárból itták a gépkávét, halkan beszélgettek. Louis Stroock pontban tízkor egy kis figyelmet kért. Bejelentette, hogy a színész-válogatást ábécésorrendben tartja, a résztvevők huszadik századi monológgal készüljenek, utána improvizáció lesz a darab témájára. Ja, majd elfelejtettem, aki még nem ismerné a szerzőt: Dzsúla Marton, neves színész, rendező és író, Magyarországról!

Néhányan tapsolni kezdtek, mindenki átvette. Marton idétlenül fejet hajtott. Annyira izgult, hogy a halántékán vitustáncot jártak az izmok. Ennek a fele se tréfa, ez egy óriási lehetőség, ha egy kis szerencsém van, bármi lehet belőle! - gondolta. Igaz, valamennyi amerikai bemutatója alkalmával így vélte - az előzőhöz képest. De ez itt *tényleg* nem babra ment: A Yale Cabaret bemutatóira rendszerint eljöttek a tekintélyes New York-i és bostoni kritikusok. A jelíges pályázat kiírását és eredményét - Marton a saját és mások nagy meglepetésére harmadik lett - közölte a *New York Times* Connecticut rovata. Marton ezt is megemlíthette az önéletrajzában, ha akarta. Ám ő ennél jóval többet akart - *mindent*. Soha ilyen közel nem állt ahhoz, hogy megkapja. Tucatnyi darab indult a Yale Cabaret-ből ország- és világhódító útjára. Színészeket is fedeztek föl itt, Meryl Streep például azzal vonta föl magára a szakma figyelmét, hogy egy hisztérikus banyát alakított, tolószékben ülve, *Az idióta Karamazovok* című Dosztojevszkij paródiában - utána meg sem állt Hollywoodig. A színésznő-palánták mind Meryl Streepnek képzeltek magukat. A színész-hallgatók pedig Paul Newmannek, aki szintén idejárt.

Rom szerepe hamar gazdára talált, Brendon Leigh eddig Louis Stroock minden rendezésében fontos feladatot kapott. Marton is megfelelőnek vélte, ámbár ez nem számított, a rendező nem kérte ki a véleményét. Az apó-anyó figurát Louis Stroock végül a kiírással ellentétben egy kövérkés harmadéves lányra, Theresa Mystickre osztotta, azzal az indokolással, hogy ő tűnt a legidősebbnek az egész mezőnyben. Marton ezt sem bánta. Amikor azonban *Jul*-t Louis Stroock a parókás Claudia Fernandeznek akarta adni, Marton cigarettaszünetet kért, és tiltakozott: *Dzsúl* nem egy ilyen nyafka majom, hanem egy nagyon természetes amerikai csaj, a szomszéd lány, akibe gimnazista korodban szerelmes voltál! Louis Stroock ingatta a fejét, csak hogy itt nincsenek nagyon természetes amerikai csajok! - párbeszédüket suttogva folytatták, mert a *Dzsúl* szerepéért vetélkedő amerikai csajok hallgatóztak. Kérlek, esdekelt Marton, válassz valaki mást, a kedvemért! Oké, sziszegte Louis Stroock ingerülten, akkor tessék! mondd meg te, hogy ki legyen! Jó... de hívjuk be őket újra.

Louis Stroock fősorakoztatta a színésznőket, Theresa kivételével. Claudia a sor elején állt, igéző pillantásokat lövellt Martonra, ess-belém! ess-belém! ess-belém! - hadarta magában spanyolul (szülei anyanyelvén), mindig e babonás mondókéval bátorította önmagát a vizsgákon és az oudisneken. Műszempilla, gondolta Marton.

Jody pimaszul mosolygott, bámészkodj csak, faszikám, mint az almaszüreten, gondolta. Marton emlékezett Jody monológjára, a hangját túl gyöngének és fátyolosnak találta.

Jelena volt a következő, akivel egy kis ideig szerették egymást a múlt évben, Jelena tudta, hogy ő épp emiatt nem jöhet szóba, Marton pedig tudta, hogy Jelena tudja, ezért habozott olyan sokáig, de Jelena túl okos és túl komoly nő volt a darabbeli Dzsúlhoz képest.

Frances még soha nem kapott főszerepet, kishitúsége a homlokára rajzolódott, Marton fürdött egy darabig a félénk, gesztenyebarna szempárban, á, nem...

Sharon erős déli akcentusban beszélt, ami édes zene volt Marton fülének, de a darabjába nem hiányzott, elég, ha a külföldi férfinak akcentusa van, a nő legyen a megtestesült Amerika, helyi sajátosságok nélkül. Sharonról rebesgették a Drama Schoolban, hogy teherbe esett, Marton pillantása az alhasára siklott, a YALE fölíratú tiszort puhán borult a cicanadrágra, tehernek semmi nyoma. A muffomat nézi, gondolta Sharon, marha jó, végül is a muffom játssza majd a szerepet vagy én? egyáltalán, miféle darab ez?

Cathy idéetlen vihogással állta a magyar színész tekintetét, tudom, hogy pattanásos az arcom, görbe a hátam, iksz a lábam, de attól még vagyok olyan jó, mint *ezek*... Marton sóhajtott, tetszett neki, ahogyan Cathy az Ibsen monológot előadta, igyekezett elképzelni Dzsúlként, de nem sikerült.

Rachelnek eszébe jutott Kovaksz bácsi, a clevelandi szomszédjuk, aki állítólag Magyarországról menekült ki, göthös, karvalyarcú ember, csöppet sem hasonlít erre a nagy darab, torzonborz drámaíróra. A kamaszlánynak látszó Rachel úgy kepesztette pingpong labda méretű melleit, hogy a bimbók pontosan kirajzolódtak a kockás flaneling vastag anyagán keresztül. Marton szívesen megnézte volna azokat a pici melleket élőben, de amint ez átfutott az agyán, vén szatírnak érezte magát.

Jessica trampli volt és rágt a szája szélét, azon tűnődött: melyik a magyar étel, a gulyás vagy a kebab?

Dianából hiányzott a nőiesség varázsa. Pamela épp annyira túlzásba vitte az arc- és szemfestést, mint Ilus, Marton legutóbbi felesége.

Harriet selypegett és nazálisan képezte a hangokat...

Marton immár percek óta állt a lányokkal szemben, beesett vállal, bocsánatkérő arckifejezéssel. Egy hiányzik, mondta végül. Hogyhogy hiányzik? - csattant föl Louis Stroock, kissé türelmetlenül. Ja igen, Amy már elment, jelentette Theresa, ahogyan a hetes szokta a gimnáziumban a hiányzót. Az a szőke? Louis Stroock bólintott, az... hova ment? Visszahívjam? - Theresa szolgálatkészen indult az ajtóhoz. Ne, mondta a rendező, aki fogja magát, és elhúzza a csíkot, mielőtt döntenénk, az le van szarva. De én szeretném, ha mégis... ha láthatnánk! - kérte Marton. Louis néhány másodpercig gondolkodott, nem tudhatta, Amy kinek mesélte el, hogy ő... ha sokan tudják, még azt hihetik... - Oké, mondta, hívjátok vissza.

Amy Gohom... - amint Marton kimondta magában, megjelent az agyában a transzparens, kamaszkora tünetéseiről: AMI GO HOME! A vietnami háború idején világszerte ezt üvöltözték a tömegek, mutatta a tévéhíradó. Így hát ők is ezt ordították a Hősök terén, meg az USA nagykövetsége előtt, meg a Szolidaritási Vasárnapokon. AMI GO HOME! VIJETNÁM A VIJETNÁMIAKÉ! JOHNSON GYILKOS! AKI KÖZÖMBÖS HÜJE, ANNAK KÖSZTÜNK NINCS HEJE! *AMI GOHOM!* Odahaza mostanában épp ellentétes volt a jelszó, immár nem elküldeni akarják az amcsikat, hanem odacsalogatni. AMY COME BACK! E fölszólítás dallama a fülébe idézte a korabeli rock számot: *Bééé-bi, kám bek!* - basszusgítár: pamm-pa-pa-pamm...

Így kapta meg Dzsúl szerepét Amy Gohom, és amikor Theresa később bizalmasan a tudtára adta, milyen határozottan kiállt érte a magyar drámaíró, elfutotta a szemét a könny. A férfiak őérte nem szoktak kiállni. Inkább cserben hagyják. Az apja egyik napról a másikra elköltözött hazulról, amikor ő tizenhárom éves volt, azóta Kanadában él, ritkán találkoznak. Első komoly szerelme egy rozsdás Chevrolet kisteherautó platóján szabadította meg a szüzességétől, s mindjárt másnap Amy legjobb barátnőjét vitte fagyaltózni - utána nyilván őt is megismertette a plató vashordáival. Amy egyikükről sem akart hallani többé.

Marton lehetőség szerint minden próbát végigült, pedig Louis Stroock nem hagyta, hogy *az elvakult szerző* beleszóljon a munkájába. A darab fokozatosan kibontakozott, Amy és Theresa szépen haladt, csak Brendon Leigh nem talált bele a kerékvágásba. Örökké kifogásokat keresett. Micsoda ökörség! - üvöltötte a színpadon toporzékolva, miért tanuljam meg ezt a fucking halandzsát? miért kell nekem magyarul beszélnem, amikor amerikai vagyok??? Louis Stroock órákat töltött a Brendon Leigh-vel vívott meddő vitákkal. Újra meg újra elmagyarázta neki: a darab lényege éppen az, hogy a kelet-európai Rom beleszeret az amerikai Dzsúlba, a huszadik század végén, New Jersey-ben, és reménytelenül nem értik egymást, illetve félre-, emiatt hálnak meg azután mind a ketten. A világ kulturális és gazdasági kettészakadtságáról van szó, ésatöbbi.

Brendon Leigh a magyar szöveg felét önhatalmúlag kihúzta, a másik felét szabadon kezelte - még az angol mondatait is. Minden alkalommal egészen mást játszott, újra és újra megakasztván a partnereit. Marton kétségbeesetten tanácskozott Louis Stroockkal. Ne nyugtalankodjál, mondta a rendező, Brendon már ilyen, neki több idő kell, mint másoknak, de meglátod, a főpróbahétre majd összeszedi magát.

Lehet, hogy a főpróbahétre Brendon összeszedte magát, de nem a Yale Cabaret-ban - ott meg se jelent. Louis Stroock érte szalasztotta az ügyelőt, hiába, Brendon nem volt a lakásán. Eltűnt, köddé vált. A rendező a színészeket hazaküldte, s világítópróbát tartott. Marton is elindult valamerre. A Park Streeten összefutott Amy-vel. Hova mész? - kérdezte a lány. Világgá, mondta Marton. Megyek veled, ajánlotta Amy. Órákig rótták New Haven utcáit, anélkül hogy egy szót szóltak volna egymáshoz. Talán azért holnapra kitisztul a feje és előkerül, mondta Amy, mielőtt szétváltak volna az Elm City sarkánál. Hogyhogy kitisztul a feje? Ha nem szív többet. Mit nem szív? Well... Brendon a *pot* rabja.

Martonnak fogalma se volt arról, hogy a *pot* nemcsak edényt jelent, hanem többek között marihuánát is. Amikor Amy megmagyarázta neki, egy pillanatra kihagyott a szívverése. Louis Stroock tudja ezt? Persze, hogy tudja. És volt képe egy kábítószeresre osztani a darabom főszerepét? Ugyan már... Stroock sem veti meg a potot, nem olyan komoly anyag az, majdnem mindenki szívja... az a baj, hogy Brendon néha túlzásba viszi. Csak nem azt akarod mondani, hogy te is? Én nem... nem nagyon... szinte soha.

Brendon Leigh másnap sem jelent meg a próbán. Most már Louis Stroock is elvesztette a hidegvérét. Dzsúla, esetleg, ha minden kötél szakad, be tudnál ugrani? - kérdezte összetörten. Marton sóhajtott. Két nap múlva premier... Eszébe jutottak a híres New York-i kritikusok, akik várhatóan megjelennek a bemutaton. Talán azért rendezte így az úristen, a sors, a vakszerencse - nem kívánt törlendő -, hogy dupla alkalmat teremtsen neki. Bízhatok bennem! - mondta Louis Stroocknak. Aznap átvette Rom szerepét. Ettől Amy is fölvilanyozódott, és a darab - végre - sisteregve fölizzott.

Rom magyarul vallott szerelmet Dzsúlnak, Dzsúl angolul utasította vissza, egészen addig, amíg Rom makacs udvarlással meghódította. Átölelték egymást nyílt színen, s amint Dzsúl fiatal testét magához szorította, Rom áramütésként jött rá, hogy fülíg szerelmes belé. Persze,

az ember gyakran hiszi, hogy szerelmes a partnerébe, pusztán azért, mert a színpadon szeretnie kell. Rom esete még bonyolultabb és még veszélyesebb: hiszen ő álmodta meg Dzsúl - voltaképp már akkor belehabarodott, amikor leírta, most a színpadon is alakítja esténként a szerelmet - játék a tűzzel -, a drámaíró instrukcióit követve, ehhez jön még a hála forró hulláma, amiért a lány mindent elkövet az ő darabja sikeréért - sok ez egy negyvenéves férfinak...

A híres New York-i kritikusok sem hiányoztak.

Izmos tehetségű rendező és rutinos kelet-európai színpadi szerző szárnypróbálgatása...

Ügyes színdarab, megfelelő alapanyag egyetemi színjátszóknak...

Amy Gohom sokra viheti, ha nemcsak kitűnő adottságaival él...

A Yale Cabaret-ban mindenki boldog volt - Martont leszámítva. Ő boldogtalan volt. Mennyi *fuckin*g mondat, gondolta. Szárnypróbálgatás, *my ass*... A *fuckin*g kritikusok ugyanolyan *fuckin*g *bullshit*-okat írnak a *New York Times*-ban, mint a *Veszprémi Napló*-ban... *So many stupid motherfuckers!* Semmi értelme... *Nonsense*... Amy mi mással élhetne, mint a kitűnő adottságaival?

Rom valójában nem az amerikai kritikusok miatt borult ki. Ezekben a napokban csak egyvalami izgatta: Dzsúl. Ne haragudj, erről szó sem lehet! - mondta Dzsúl azonnal, amikor ő esetlenül bevallotta, hogy nem közömbös a számára. De... miért? - kérdezte sebzetten. Verd ki a fejedből, hadarta Dzsúl, és Rom esküdni mert volna rá, hogy valamelyik amerikai film nagyjelenetéből valóak ezek a szavak. A kudarc megsemmisítette.

Naponta háromszor-négyszer föltárcsázta Dzsúl telefonszámát. Halló, mondta Dzsúl. Rom nem szólalt meg, a fülében a szíve dobbanásai szakaszolták a múló másodperceket. Halló, ki az... - mondta Dzsúl, kérdőjel és meggyőződés nélkül. Várt, aztán: Rom... meddig csinálod ezt? Bár tudnám, gondolta Rom. Leteszem, dűnnyögte Dzsúl, de még hallgatta egy darabig a férfi fojtott lélegzetvétélét, mielőtt a helyére rakta a kagylót. Rettentően sajnálta, hogy így alakultak a dolgok. Hálás volt Romnak, amiért kiállt mellette - neki köszönhetette, hogy Dzsúllá válhatott -, ráadásul szeretett vele játszani, de azt nem tudta elképzelni, hogy ők ketten, együtt... Túl öreg. Túl magyar. Túl... férfi.

Ámbár... az ő apja tizenkét évvel volt idősebb az anyjánál. Rom most negyven, ő pedig huszonöt... És... Dzsúl norvég nagymamáját sem zavarta, hogy a nagypapa ukrán bevándorló volt. Lehet, hogy zavarta, de túltette magát rajta. Ami pedig a férfiasságot illeti... Dzsúl családjában a férfiaknak alig volt szörzetük, Rom bozontosságát Dzsúl ijesztőnek érezte, ám egyszersmind vonzónak is.

Rom azt szerette a legjobban, ha nem Dzsúl vette föl a telefont, hanem az üzenetrögzítője. Ilyenkor viszonylag hosszan hallgathatta. *Itt É-mi Go-om*, mondta a lány szalagról éneklősen, *ne haragudj, de most nem beszélhetsz velem, légy olyan kedves, hagyd meg a neved, a számod és hogy miért kerestél! Kösz, szia!* - pi-pa-pi-pa-pimm! - a lány gépe bíp helyett trillázott, mint egy pályaudvari hangosbeszélő. Rom számtalanszor elhatározta, hogy üzenetet hagy Dzsúlnak, de mindig visszariadt. Undorítóan giccses mondatok születtek az agyában. Beleszerelmesedett ő egynéhány lányba otthon, meg ideát is, ám semmi - *semmi* - nem hasonlított arra, amit Dzsúl iránt érzett. Úgy látszik, még sosem volt (igazán) szerelmes... Az is lehet, hogy még sosem volt (igazán) negyven éves. Ám a legvalószínűbb, hogy még sosem volt (igazán) e kettő egyszerre. Ráadásul épp ott tartott, hogy el kellett döntenie, mit kezdjen az életével. Már csak két előadás volt hátra - a Yale Cabaret-ban rövidek a szériák. Megkapta a

csekkjeit, színészként kétszáz dollárt keresett, drámaíróként háromszázat. A szerzőket jobban megbecsülik...

Mit tegyen? Maradjon-e idekinn, remélve, hogy a *Rom and Jul* farvizein evezve újabb pici esélyek nyílnak előtte? egyúttal hajtson rá, hogy valamivel kedvezőbb munkalehetőségekhez jusson óraadóként? aztán majd csak lesz valahogy?! Vagy térjen haza Magyarországra, mindazzal, amit Amerikától kapott, s próbálja folytatni, amit ott félbehagyott?! Még mindig reménykedett a hollywoodi tévészerp ígéretében, akár egy bedobott lottószelvényben. De bizakodása hervadozott.

Amy éppen olyan, mint Amerika, gondolta, fiatal, erős, vonzó, kegyetlen... Újra meg újra föl-tárcsázta a számát. Egy alkalommal ezt hallotta: *Itt É-mi Go-om, hagyd meg a neved, a számod és hogy miért kerestél! Rom, ha te vagy az, hidd el, nekem se könnyű. Vigyázz magadra!* - pi-pa-pi-pa-pimm! Ő inkább arra vigyázott, nehogy túlértékelje e bátortalan jeladást. Meghallgatta még tizenháromszor, mielőtt azt a gondosan fogalmazott üzenetet hagyta: Köszönöm. Előadás után vacsorázz velem. Rom.

Egy kis japán étterembe vitte, mert tudta, hogy a lány szereti a távol-keleti konyhák ízeit. A csöppnyi helyiségben félhomály volt, a nádfonatú asztalokon gyertyák égtek. Dzsúl aznap este férfitöltényt viselt, s a gátlástalan értelmiségi nő szerepét alakította, Diane Keaton nyomán, szabadon. Rom nem bánta. Átnyúlt az asztal fölött, megfogta Dzsúl kezét, színpadon kívül most először, s azt mondta: szeretem a kezedet... ami persze magától értetődik, ha egyszer szeretem az egészet! Dzsúl csiklandósan nevetett, kedves vagy. Rom ezzel beérte, s egyre a saját *sushi*-ját kínálhatta a lánynak kóstolásra, azon mesterkedvén, hogy cserébe kaphasson egy darabkát Dzsúl *soshumi*-jének abból a részéből, amely már érintette a lány ajkát, hátha ezáltal valamiféle titkos kapcsolat keletkezik közöttük... - eddig ilyesmit is csak ostoba szerelmesregényekben olvasott, íme! - benne volt a kellős közepében. Utólag nem tudta fölidézni, mi mindenről beszélgettek, valójában inkább Dzsúl csacsogott, ő meg csak nézte, minduntalan bepárásodó szemmel, időről időre átnyúlt, hogy megfogja a kezét, érzékelt valamelyes haladást, mert a lány már nem tolta el *azonnal*.

Pezsgővel temették a *Rom and Jul* utolsó előadását. Rom juhászkutya módjára követte Dzsúlt - szerelmi történetüket már szélében-hosszában beszélték a Drama Schoolban. A közhiedelem szerint rég túlestek mindenben, csak ők ketten tudták, hogy bár a színpadon Rom már teherbe ejtette Dzsúlt, *igazából* még csupán a kezét szorongathatta, s puszt adhatott neki kétfelől. Egyáltalán, úgy viselkedtek, akár a gátlásos kamaszok a tánciskolában. Sosem foglak siettetni, súgta Rom. Dzsúl élvezte ezt a régimódi tempót. A korban hozzáillő fiúk rendszerint az első randevű végén kigombolták a blúzá - körülbelül ez volt az a pillanat, amikor ő rájött, hogy haza kell sietnie.

Dzsúl gözerővel készült a vizsgákra, Rom pedig ímmel-ámmal vizsgáztatta a diákjait négy egyetemen, három különböző városban, New Yorkban, New Londonban és New Havenben. Első csókjukat az *Orange Cinema Complex*-ben váltották, miközben a vásznon az *Esőember* pergett, Dustin Hoffmant a liftben lesmárolta egy kis feketehajú nő, majd megkérdezte tőle: milyen volt? Elég nedves, mondta Dustin Hoffman, egy furcsa elmebetegségben szenvedő férfit alakítván. Rom ezzel szemben egy gyakori elmebetegségben szenvedő férfi volt. Suttogva eldicsekedett Dzsúlnak, hogy találkozott ő Dustin Hoffmannal, Arthur Miller házában. Láttá, ez imponál a lánynak, kihasználta a pillanatot, hirtelen a szájára tapadt. Mielőtt szétváltak volna - leheletfinoman végigsimított Dzsúl mellén, s amikor a lány a vállára hajtotta a fejét, ő ott helyben elélezett.

Még csak itt tartottak, amikor Martonnak beütött a tévés szerep - egy hónapra Hollywoodba kellett utaznia. Igyekezett rávenni Dzsúlt, hogy kísérje el, de a lánynak még több vizsgája volt hátra. Marton Kaliforniából gyakran fölhívta, és több terjedelmes levelet írt neki.

Hollywoodból porig alázva érkezett vissza Connecticutba. Két napig halogatta, hogy telefonáljon Dzsúlnak. A lány megelőzte. De jó, hogy itt vagy, édes Rom! tudod, mi újság? asszem szeretlek! - kevéssel azután, hogy Dzsúl kagylót letette, Rom már csöngetett az ajtaján. A szívében teljes hangerővel játszott a vonószene kar. Rom sorsa eldőlt tehát. Hátralévő életét Dzsúl oldalán akarta tölteni, menjen bár a lány bármelyik szegletébe az országnak vagy a világnak, ő mindenüvé követi. Ennek jegyében a vizsgaidőszak végén beültek a lány piros, itt-ott rozsdásodó Peugeot-jába (az amerikaiak *Puzsó*-nak ejtették), és elhajtottak Amy szülőházához, hogy részt vegyenek az *évi rendes családi hét* eseménysorozatán. A ház a Cliffside Park (New Jersey) körzetében állt, a Hudson túloldalán, ahonnét tiszta időben látszott az egész Manhattan. Esténként a felhőkarcolók fölött puha fénypor lebegett az égen, álomszerűvé lágyítva a toronyházak csoportozatából összeálló jellegzetes körvonalat. Középen kimagaslott az Empire State Building szűrös kupolájának a hegye, Marton ősi ellensége.

Dzsúl úgy mutatta be az anyjának, a nagynénjének, a testvéreinek valamint azok kapcsolt részeinek: *a barátom!* Dzsúl két nővére már férjestül jött, a család e kültagjai - az *in-law*-k - kissé gyanakodva méregették az új fiút (a kelleténél idősebbnek találván), a többiek viszont úgy mosolyogtak rá, mintha évek óta ismernék. Dzsúl anyja sem kérdezett semmit. Rom fürdött a népes familia gátlástalan jókedvében, szórakoztatta, hogy általában legalább hárman beszélnek egyszerre az asztalnál, tetszett neki, hogy kalákában végzik a konyhai munkát, ő maga is beállt a sorba, noha ezt nem kérték és nem várták el, de ugyanolyan természetességgel fogadták, mint a jelenlétét. Esténként az *in-law*-k kapitányságával vegyes csapatokat alakítottak és *softball*-oztak a garázs előtti betonnegyszögön.

Éjszakánként Rom nem tudott betelni Dzsúl hajlékony testével, s amikor a lány nevetve a másik oldalára fordult: na, most már hagyj egy kicsit aludni! - Rom még vagy félóráig lehetetlenül cirógatással követte Dzsúl hátán, tomporán és combján az izmok ívelt vonalát.

A családi hét leteltével Dzsúl *cross country* vakációra indult. Amikor bepakolta a holmiját két hordó méretű sportszatyorba és búcsúzkodni kezdett Romtól, ő úgy érezte magát, mint akit hátbadöftek vasvillával: nélkülem akarsz elmenni? Dzsúl arca ferde fintorba rándult, Rom, édesem, ne tégy úgy, mintha nem tudnád, hogy erre a *cross country* vakációra készülök hónapok óta. Persze, de azt hittem, engem is beleértesz. Sose mondtam! Az igaz... sose mondtad... - Rom lábai annyira elgyöngültek, hogy le kellett ülnie. Van valakid? - kérdezte. Te megőrültél! - Dzsúl elébe kuporodott, s a térdére eresztette az állát: szerinted a kapcsolatunk azt jelenti, hogy egyikünk se tehet egy lépést se a másik nélkül soha többé? Rom szipogott, akár egy kislány, átautóznál egész Amerikán nélkülem... az testvérek között is legalább négyezer mérföld... jó nagy lépés, mondhatom! Dzsúl elnevette magát, olyan pofát vág, mint a Donald kacsa! - magához húzta a férfi fejét, és megcsókolta. Egy perc múlva már szerelmeskedtek a szőnyegen, anélkül hogy levetkőztek volna. Rom soha nem tudott ellenállni Dzsúlnak.

Miért ne mehetnék veled? - kérdezte, amikor már az oldalukon heverték, fejüket a fiókos szekrénynek támasztva. Azért, mert én *SERVAS*-szal utazom! Kivel? - Rom gyanakodva pislogott. Hülye... a *SERVAS* egy nemzetközi szervezet! - elmesélte. Ha az ember belép - két ajánló kell -, kap egy igazolványt, meg egy vastag könyvet, mely tartalmazza az összes *SERVAS* vendégváró család adatait, államokként listázva. Kiderül belőle, hogy miféle *SERVAS* utazókat szeretnének vendégül látni, hány napra, milyen körülmények között. Vannak, akik szívesebben veszik külföldiek látogatását - esetleg meg is jelölik a preferált

nemzeteket -, mások egy-egy foglalkozási ág képviselőit részesítik előnyben: az állatbarátokat, a bélyeggyűjtőket, a környezetvédőket... Sokan feltételeket szabnak: csak egyedülálló jöhet; kizárólag nők (férfiak); dohányzókat nem fogadunk; vegetáriusok vagyunk, hús nem hozható be; este tízkor villanyoltás; csak mormonok (unitáriusok, zsidók, mohamedánok); alkoholmentes háztartás... A leírásból kiderül a SERVAS család otthon lakó tagjainak száma, életkora, foglalkozása, nyelvtudása, hobbjai, ésatöbbi. Ha az ember megérkezik egy bizonyos helyre, választhat magának testhezálló vendégvárókat a könyvből, fölhívja őket, s ha nem alkalmatlan, akkor megszáll náluk.

Mennyiért? - kérdezte Rom. Ingyen. Hogyhogy ingyen? Csak jelképes tagsági díjat kell fizetni a könyvért, negyven vagy ötven dollárt, a vendéglátás szívességi alapon megy, a SERVAS-ba azért lépnek be az emberek, mert barátkozni akarnak máshonnet való emberekkel, érted? épp ez a SERVAS alapeszméje, ismerjék meg egymást az idegenek... lehetsz csak utazó, vagy csak vendégváró, vagy mindkettő! én például mind a kettő vagyok, sokszor adok szállást idegeneknek, persze, mire elmennek, már jóbarátok vagyunk! - megmutatta a saját adatlapját a könyvben. *Amy Gohom, 25, nő, egyedülálló, protestáns, nem dohányzik, egyetemi hallgató a Yale School of Dramán, szűkösségi lakáslehetőségek, 1-2 éjszakára 1 személy jöhet, kinyitható futonon lehet aludni, érdeklődési kör: színház, mozi, irodalom, zene, francia sportkocsik.* Aha... szóval tehozad egyedülálló férfiak is... úgy értem... - Rom nem fejezte be. Dzsúl bólogatott, én bárkit befogadok, mindennemű megkülönböztetés létjogosultságát tagadom. Aha, mondta Rom megint. Dzsúl kinevette: féltékeny vagy! Féltékeny vagyok... és szerelmes... légy szí, ne hagyj itt, hanem vigyél magaddal! kérek! naaa! - gyermek módjára kérincsel.

Dzsúl nem tudta, mit feleljen. Évek óta tervezgette a cross country vakációt, mindig úgy képzelte, egyedül vág neki a végtelen autópályáknak. Soha nem jutott eszébe, hogy társaságban utazzék, pláne nem férfitársaságban. Ábrándképeiben egymaga ült a piros *Puhszó*-ban, szólt a rádióból az ilyesfajta kalandhoz illő country zene - gitár, bendzsó, szájharmonika, feszes férfi tenorok... Ugyanakkor Rom bizonyára hiányozna neki, ha négy teljes hétig nem látná. Féltő, hogy a könyvből kiválasztott SERVAS vendégvárók egy része nem fogadná, ha a barátja társaságában állítana be. Esetleg mondhatnák, hogy házasság... - elképzelte magát Rom feleségének. Mrs Rom. Vagyis inkább: Mrs Dzsúla Marton. Jól hangzott. Milyen volna megöregedni mellette? Ő írta a darabokat, melyekben én játszánék a főszerepet... Néha együtt hajolnánk meg a végén, mint a Yale Cabaret-ban, kézenfogva.

Ha nem viszel magaddal, akkor is megyek! - jelentette ki Rom. Mi? Egyszerűen követlek a kocsimmal... végül is ez egy szabad ország, jogom van arra hajtani, amerre kedvem tartja... robogok mögöttem a Mercury Zephyrral... ameddig ki nem dől alólam... akkor pedig lóra szállok, úgy ügetek a végtelen pampákon! - máris föltérdelt, a paták jellegzetes zaját hallatta. Megigazította a fején a széles karimájú kalapot, előhúzta az övéből a hatlövetű koltot s a lányra fogta: vigyél el! vigyél-el! vi-gyél-el!!! Zsarolni nem hagyom magam, jelentette ki Dzsúl kaján arccal. Rom sóhajtott, a halántékához emelte a kézifegyvert, elsütötte, összecsuklott. Dzsúl egy darabig nevetgált, aztán megrázta, Rom!? Ő azonban nem mozdult. Mindig erőssége volt a halottak alakítása, lélegzetét úgy tudta visszafojtani, hogy jószíval meg se moccan a hasa és a mellkasa, arca hamuszínűre váltott, izmait megmerevítette. Rom?! - kérdezte Dzsúl újra, immár enyhe ijedelemmel a hangjában, Rom, ne hülyéskedj, rosszul vagy? - rémülten hajolt fölébe, tapogatta. Rom hirtelen magához rántotta - a lány fölsikított -, vi-gyél-el-vi-gyél-el-vi-gyél-el!!!

Első este Buffalo (New York) mellett éjszakáztak, a Niagara vízesésnél. Rom akarta így, azt olvasta, hogy az amerikai nászutasok hagyományos célpontja a Niagara. A vízesés nagyjából olyan volt, mint a képeslapokon, de sokkal zajosabb. Dzsúl Bruce Ellingtonékat pécézte ki a

SERVAS könyvből. Bruce jégsozbrásznak mondta magát, Lilly, a felesége pedig állattenyésztőnek. Jöjjenek csak bátran, mondta Bruce, amikor Dzsúl telefonált, ha nem félnek a bolhák-tól. Ugye, nem félsz a bolhák-tól? - kérdezte Dzsúl. Nem, hazudta Rom, s a teste legkényesebb pontjai azonnal viszketni kezdtek. Ellingtonék harminckét kecskét tartottak a kertjükben, ezek az állatok mágnesként vonzották a bolhákat. Lilly megnyugtatta őket, nem kell félni, az állatbolhák az embereket kevésbé szeretik. Ez az érzés kölcsönös, gondolta Rom lúdbörözve. Dzsúlt nem izgatták a bolhák, nagyon álmos volt, azonnal lefeküdt. Rom még kiült a teraszra a házigazdákkal, borozgatni. Megtudhatta, hogy Bruce csakugyan jégsozbrász, minden szilveszterkor kiállít a szabadidőközponttá átépített manhattani Fulton halpiac főterén. És évközből mit csinál? Várom a telet, mondta Bruce Ellington. De akkor miből él? Kémiát tanítok a Saint Louis gimnáziumban, Lilly pedig biológiát. Rom nyelve hegyén volt a kérdés: miért nem ezt írták foglalkozásul a SERVAS könyvben? - de nem tette föl. Számukra bizonyára a jégsozbrászat a fontos, meg a kecskék. Utóbbiakat Lilly az Egyesült Államok különböző elnökeiről nevezte el.

Rom szeretett volna több napig maradni a fenséges vízesés közelében, de Dzsúl panaszkodott, hogy éjszaka nem tud aludni az állandó robajlástól, így másnap továbbálltak. Indulás előtt tanulmányozták a térképet a kertben, a kerítésnek támaszkodva. Jimmy Carter váratlanul átdugta a pofáját a résen, kikapta Rom kezéből Pennsylvania térképét és megette. Mindegy, mondta Dzsúl, Pennsylvánián épp csak áthajtunk, útból Ohio-ba.

Clevelandben választhattak egy magyar származású vákuumkályhás özvegyember és egy kínai házaspár közt, akik virágpréssel foglalkoztak. Rom szívesebben vette volna a kínai házaspárt, de Dzsúl ragaszkodott a magyar vákuumkályháshoz. Rom kezdte megtanulni, hogy Dzsúllal nem érdemes vitatkozni. Az özvegyembert Ernie Esslai-nek hívták, ami *Örni Eszléj*-nek ejtendő, negyvenhétben jött ki, akkor angolosította a nevét Iszlai Ervinről. Hallom, Magyarországon mozt jó, mondta Ernie Esslai a bemutatkozás után, egészséges Vasz megyei tájszólásban. Mozt már jó, ismételte, de itten jobb. Mi az a vákuumkályhás? - kérdezte Dzsúl. Tessék? - Ernie Esslai kissé nagyothallott. Vákuumkályhás!!! - kiáltották ők ketten kórusban. Elírás, mondta Ernie Essai, aki városi postás volt. Amikor megtudta, hogy a vendégei színészek, elismerően bólogatott, az szép... nagyon szép... - ábrándos hangon elmesélte, hogy egyszer ő is volt színházban, a Clevelandi Magyar Házban adták a *Csárdáskirálynő*-t. Rom nekilátott, hogy előadja a *Csárdáskirálynő* legfontosabb áriáit, ott, a konyhaasztalnál. Ernie Esslai tercelt.

Rom Clevelandben is szívesen időzött volna, Dzsúl azonban kijelentette: randa ipari város, gyerünk tovább! Rom már szédelt az örökös autózástól, de Dzsúl nem tárgított, ő a maga részéről azért jött, hogy minél többet lásson. Rom belátta, hogy a lánynak igaza van.

Dzsúl egész úton jeges narancslét iszogatózott. Gyakran megállította a kocsit a benzinkutaknál és az üzletekkel ellátott parkolóhelyeknél, hogy zacskós jeget vegyen a hűtőládába. Árt a hangszálaidnak, vélte Rom. Ugyan... Csoda, hogy nem rekedsz be. Én sose rekedek be! Majd ha... - Rom nem fejezte be. Azt akarta mondani: majd ha olyan idős leszel, mint én...

Chicagóban (Illinois) rengeteg SERVAS család közül választhattak. Mit gondolsz, melyiket hívjam föl? - kérdezte Dzsúl. Rom érezte, okosabb, ha nem nyilatkozik, de Dzsúl addig unszolta, míg egy prédikátor + díszlettervező házaspárt választott. Dzsúl helyettük Richard Bogosiant és a feleségét hívta föl, a sovány férfi ékszerész, a duci asszony kisegítő ápolónő volt, a Hyde Park nevű lerobbant körzetben laktak, egy valaha jobb napokat látott utcában.

Elanor Bogosian megmutatta a lomtárnak használt szobát, ahol már fölállította a kemping-ágyakat. Dzsúl leült - és elaludt. Rom is elgyötört volt a mérhetetlen autózástól, de kötelességének érezte, hogy beszélgesen a háziakkal, hiszen a SERVAS-nak az ismerkedés az alapeszméje, mint tudjuk. Bogosianék a magyar sertéspörköltre emlékeztető egytálételrel kínálták, mely azonban az örmény konyha egyik jellegzetes fogása volt. Elmesélték, hogy e tizenkét lakásos épületet 1970-ben húzták föl, ők voltak a legelső lakói. Akkoriban errefelé még ritkaságnak számított a társasház, a neve - *co-op* - is rosszul hangzott, ellenkezett az amerikai életideállal, az emberek zöme ragaszkodott a saját kis kertben lévő önálló otthonhoz. Bogosianék azonban úgy gondolták, nem lehet rossz, ha más fiatal párokkal lakhatnak egy házban. Két gyereket neveltek föl itt, és sokáig minden úgy alakult, ahogyan képzelték. Szomszédaikkal kellemes viszonyt alakítottak ki, az asszonyok együtt jártak vásárolni, a férfiak kártyáztak vagy futballoztak valamelyik parkban.

Kábé tíz éve kezdődött, hogy az eredeti lakók fokozatosan újaknak adták át a helyüket. Nemcsak a házban, az egész utcában. Az új lakók kivétel nélkül feketebőrűek voltak. Tavaly Bogosianék azon kapták magukat, hogy immár az épületben - s jószerivel az utcában - rajtuk kívül mindenki fekete. Őket ez nem zavarta, de a fekete családok nem bánták volna, ha Bogosianék is elköltöznének. Minden módon megkeserítették az életüket. Ablakaikat gyakran betörték. Postájukat elorozták. Macskájuknak patkánymérget adtak. Teraszukra bűzbombát dobtak. Az ajtójukra részben obszcén, részben fehér- és örménygyalázó szavakat írtak. Bogosianék félni kezdtek. A *co-op* többi lakója azt is kifogásolta, miért szállnak meg Bogosianéknál állandóan idegenek - a SERVAS utazók. Bogosianék viszont lassan már csak akkor érezték magukat biztonságban, ha épp lakott náluk valaki, a szomszédok mérsékelték magukat, ha kívülállók voltak a házban, akik tanúskodhatnak ellenük.

Amikor Dzsúl mindezt megtudta Romtól, fölült a kempingágyon, holnap reggel csomagolunk és megyünk. Még csak most jöttünk! De ha egyszer veszélyes! Épp az, hogy addig nem veszélyes, ameddig itt vagyunk... addig a feketék nem macerálják őket. És mi van, ha egyszer kivételt tesznek? Nyugi, nem tesznek. Miért vagy ebben olyan biztos? Ne légy már annyira berezelve... Nem vagyok berezelve, de eszembe sincs kockáztatni a saját életem vagy a tiédet Bogosianékért, akiket lényegében nem is ismerek, csak kinéztem a SERVAS könyvből... Akkor sem futhatunk el innen, akár a patkányok a süllyedő hajóról! Ne beszélj versben! nem mi tehetünk a helyzetről, és ha egyszer ez itt fekete környék lett, az a legokosabb, ha elköltöznék! milyen alapon teszik ki a SERVAS látogatóikat annak a veszélynek, hogy a feketék megsértsék vagy megtámadják őket? végeredményben ez felelőtlenség! Megáll az eszem... hogyan lehetsz ilyen közönyös? Attól, ha minket is fejbevágnak, Bogosianéknak nem lesz jobb! nekem te ne magyarázd el, hogy mi a faji megkülönböztetés! gyerekkoromban láttam lincselést! lenn Alabamában! nem a tévéhíradóban, hanem a saját két szememmel! agyonverték egy *nigró*-t a szabadstrandon! nehogy azt hidd, hogy az ilyesmit el lehet felejtetni!!! Hogyhogy *nigró*? - kérdezte Rom főbekólintva, azt hittem, ezt a szót nem szabad... Alabamában így mondták, jelentette ki Dzsúl.

Reggel a jégszekrény ajtaján lévő mágnesfigurák egyike alá csúsztatta a *New Haven Mall*-ban nyomtatott kártyák egyikét: *KÖSZÖNÖM! Egy hálás SERVAS utazó, Amy Gohom, YALE STA 765/139, New Haven, C.T. 06520.*

Minden látogatásuk így végződött. Romnak ilyenkor az járt az eszében, hogy azért az ő nevét is odabiggyeszthetnék arra a kártyára, golyóstollal, valahogyan így: + *Gyula Marton (Magyarország), aki szintén hálás. Magyarországi lakcíme jelenleg nincs...* Dzsúlnak azonban nem jutott eszébe, hogy aláírassa vele, ő pedig röstellte szóvá tenni. Végeredményben hülyeség...

létezésének nem ad nyomatékot az, ha vadidegen amerikai családok konyhájában ott marad a neve a jégszekrényre biggyesztett kártyán.

Beszálltak a piros Puzsóba, indultak tovább. Lehet, hogy nem a fajöldözés miatt nem maradtunk, gondolta Rom. Dzsúl tulajdonképpen sehol sem akart időzni, számára az utazás állandó mozgást jelentett, szüntelen nyomulást előre, valamiféle cél felé, mely jelenleg a nyugati part volt, a *másik* óceán. Haladtak arra rendületlenül, követvén a rendkívül praktikus AAA térkép-füzet hosszúkás oldalain vastag zöld filctollal kijelölt útvonalat. E műanyagspirálos térképfüzeteket *triptik*-nek hívták, az American Automobile Association ingyen állította össze a tagjainak. Triptik... úgy hangzik, mintha köpködne az ember. A triptik minden elképzelhető információval és jótanáccsal ellátta az utazót. Dzsúl volt az az utazó, aki a kapott információkat száz százalékgig hasznosította, a jótanácsokat pedig követte. A mérföldóra állását mindig gondosan összevetette a triptik-lapok szélén megadott számokkal. Ahol festői panorámát jelzett a térkép, meg kellett állniuk gyönyörködni és fotókat készíteni.

A gyakorlott utazó 2 1/2 órát szán 100 mérföldre (161 kilométerre), föltételezve az étkezések, a tankolás és a pihenő céljaira szolgáló megállások ésszerű arányát, írta a triptik általános útmutatója. Az alábbi képlet segítségével kiszámíthatjuk a vakáció hatékony beosztását:

A vakáció napjai, megszorozva az utazással töltött órákkal = rendelkezésünkre álló órák száma. Nevezzük az eredményt A-nak. Utazásunk teljes becsült hossza (mérföld), szorozva 0,025-el (ez másként 2,5 osztva 100-al) = vezetésre, étkezésre, tankolásra és pihenésre jutó órák száma. Nevezzük az eredményt B-nek. Ezek után: A mínusz B = a tényleges turizmusra (nézelődés, múzeumok stb) jutó órák száma. Nevezzük az eredményt C-nek. Írjuk az alábbi táblázatba a megnézni kívánt látványosságokat, úgy, hogy a rájuk fordítandó órák összege ne legyen több, mint C.

Rom hátán mindettől fölállt a szőr. Dzsúl kiszámígtatta A-t, B-t és C-t, a *Grand Canyon*-tól a *Golden Gate*-ig. Hasonló műgonddal könyvelte a tankolt gallonok számát, kivetítve a megtett mérföldekre. Vezette továbbá a kiadások bonyolult táblázatát, elfogadván az autóklub becslését, mely szerint személyenként és naponta 29,95 dollár számítandó étkezésre, + borraivaló. Dzsúl ügyelt rá, hogy az átlagot ne lépjk túl. Nem fösvényiségből, hanem elvből. Minden költséget centre elfeleztek, ehhez a lány ragaszkodott, és Rom hiába erősködött, hogy néha hadd fizessen *csak* ő, Dzsúl nem fogadta el, az ilyesmi sértené a női egyenjogúságot. Rom egy-egy rajtaütésszerű vacsorameghívással igyekezett kitörni a triptik szabta arányokból, Dzsúl azonban résen volt: majd holnap! - mondta, ha valami már nem fért bele a keretbe.

Dzsúl alapos természetének előnyei is voltak. Rom esténként alig várta, hogy mellé fekhessen az ágyba. Dzsúl sosem volt olyan fáradt, hogy egy-két órás szundítás után ne lett volna kapható a szerelmeskedésre, hajlékony teste néha olyasmivel is megpróbálkozott, amiben Romnak még soha nem volt része. Gyakran csak azért nem hallatott szarvasbögést a mámor pillanataiban, mert SERVAS vendéglátóik ott aludtak a szomszéd szobában. Rom legjobban a nagy, lapos államokat szerette Amerika közepén - Iowa, Nebraska, Wyoming -, melyeken Dzsúl (a mérföldátlag érdekében) gyorsan akart átrohanni, és sajnálta az időt SERVAS család keresésére pazarolni, megszálltak inkább az AAA listái szerinti legolcsóbb motelok egyikében. E hosszú, földszintes épületeket úgy tervezték, hogy a fáradt utazók egészen a szoba ajtajáig hajthattak a kocsijukkal. A motelban Rom kedvére bégethetett - a szomszéd lakók legnagyobb öröme.

Salt Lake City-ben (Utah) hét SERVAS család látszott megfelelőnek, közülük öt mormonnak vallotta magát. Mormonokhoz menjünk? - kérdezte Dzsúl. Igen! - Rom úgy gondolta érdekes volna látni, hogyan élnek a mormonok. Dzsúl azonban különböző ürügyekkel kilötte az öt

mormon famíliát. A fennmaradó kettő: 1. gyermektelen karikaturista férfi + könyvelő asszony, 2. elvált teniszedző + két leánygyermek, akiket a bíróság neki ítelt a négyből. *Elváltak előnyben!* - írta a könyvben. Karikaturista + könyvelő legyen, vagy *elváltak előnyben* teniszedző? - kérdezte Dzsúl. Rom a teniszedzőt szerette volna, így a karikaturista + könyvelőre szavazott. Nyert - a teniszedzőhöz mentek.

Ian O'Brien vékony csontú, vastag szemüvegű férfi volt, éjjel-nappal suhogó fényes melegítőalsóban és narancssárga pólóban járt, csakúgy mint a tizenéves lányok, ám az ő trikójukat nem a helyi teniszcsapat emblémája ékesítette, hanem az a fölirat: *U CAN'T TOUCH THIS!* - és M. C. HAMMER aláírása. Ian O'Brien már a bemutatkozásnál zavarban volt, ez később - amikor megtudta, hogy színészek jöttek hozzá látogatóba - fokozódott. Rendkívüli megtiszteltetés számomra, hogy művészek társaságában lehetek, mondta bocsánatkérően pislogva sok dioptriás szemüvege mögött, mely a pupilláját többszörösére nagyította. Megkérdezte, nem akarnának-e teniszezni, boldogsága nem ismert határt, mert Rom azonnal igent mondott.

Tengerkék beton borította a tizenkét pályát, melyeken Ian O'Brien kereste a mindennapi kenyerét. Ütött néhányat Rommal - aki saját megítélése szerint elég jól visszalötte a labdákat tenyeressel és fonákkal -, majd megkérte, fáradjon át a kettesre. Ő azt hitte, a teniszedző kisvártatva követni fogja, ám helyette egy idősebb, kopasz és elhízott úr jött oda: *Ilyen* küldött, hogy meccsezzünk, tudsz sorsolni az ütőddel? Tudok, makogta Rom, lassacskán rájött, hogy az *Ilyen* nem a magyar névmás, hanem az Ian angol keresztnév szabatos kiejtése. Harry vagyok, mondta az idősb úr, kezdem a szervát! - mert az ütőpörgetés az ő javára döntött. Rom kissé neheztelt Ilyen O'Brienre, mi a túrónak hoz össze egy ilyen trottyakos öregúrral? - odahaza a magyar színészek között nem talált legyőzőre. Rosszkedve fokozódott, amikor látta, milyen angol-kóros mozdulattal dobta föl Harry a labdát az adogatáshoz.

Elnyerte Harry adogatását, és úgy döntött, nagyvonalú lesz, enged az öregnek egy-két gémet. Igyekezett kíméletesen bánni vele. Szép halál lehet az, gondolta, ha egy ilyen Harry hirtelen a szívéhez kap a teniszpályán - és vége. Míg ez emelkedett gondolatsor lépcsőit megmászta, kétszer is elvesztette a saját adogató gémjét. Négy-kettő *ide*, mondta Harry diadalittasan. Jó, gondolta Rom, ennyi elég! - nekilátott, hogy lehengerelje Harryt.

Csak hogy Harry nem hagyta magát. Reménytelennek látszó labdákat ért el, s olyan idétlen mozdulattal vágta vissza, hogy Rom képtelen volt kiszámítani a röppályát, rendszeresen rossz irányba indult. Harry hat-kettőre nyerte az első szettet, utána leült a padra, lihegve törülközött, s olyan elmélyülten összpontosított, mintha a wimbledoni döntőt vívná. Gyerünk, apuskám, gondolta Rom türelmetlenül, állj föl szépen az alapvonalhoz! - Harry megfontolt mozdulatai most már határozottan idegesítették. Megpróbálta erősebben ütni a labdát, de így sokat hibázott. Kétségbeesetten küzdött, nem lehet igaz! hagyom, hogy megverjen egy ilyen trottya! mi van velem?! - nem vitte a lába, nem engedelmeskedtek az izmai, rendre hibás parancsok érkeztek az agyából. A második szettet Harry hat-nullra nyerte. Miután beütötte a meccslabdát a fonák sarokba, hájas és kurta karjait az égnek lökte, s azt kiáltotta: *jesz! jesz! jesz!* - jött a hálóhoz kezefogni. Gratulálok, mondta Rom savanyún, alig tudott uralkodni a vonásain. Sírni lett volna kedve. Megöregedtem, már nem megy a játék, mondta búsan. Hány éves vagy? - kérdezte Harry. Negyven. Én is! - Harry élvezte a hatást, tudom, valamivel többnek látszom... nehéz életem volt.

Rom úgy érezte, neki van nehéz élete. Még szerencse, hogy Dzsúl nem jött le a pályára, egyből kiábrándult volna belőle, ha ezt a kínlódást látja. Másnap estére revansot beszélt meg Harryval, ám addigra már a havas fennsíknak látszó Nagy Sós Sivatagon vágta át a Puzsóval - Dzsúl számításai szerint csak másfél nap jutott Salt Lake City-re. Indulás előtt még megnézték a nagy központi mormon templomot, melynek központi nagytermében az a

meglepetés érte őket, hogy hallhatták az Isten hangját. Magnóról. Az Istennek basszus hangja volt, és arra próbálta rávenni őket, hogy csatlakozzanak a mormonok nagy családjához. Te hiszel istenben? - kérdezte Rom Dzsúltól a Nagy Sós Sivatag kellős közepén. Hiszek. Melyikben? Hogyhogy melyikben? Elég nagy a választék, hihet az ember Jézusban, Buddhában, Mohamedben... én például egyikben sem... Te *nem* hiszel Istenben?! - Dzsúl megrökönyödve pillantott rá, és egy másodpercre elengedte a volánt. Nézz előre! - mondta Rom. Hát akkor miben hiszel? Jó kérdés... - cirógatni kezdte a haját, s boldog volt, amikor a lány visszacirógatta.

Nevadában Rom hirtelen gyermekké vált, állandóan játszani akart. Rulett, black jack, póker... még a benzinkutaknál is lehetett félkarú rablózni. Nevada nagy állam, s míg elérkeztek Kalifornia határára - az utolsó települést sajátos módon *Verdi*-nek hívták -, többször összevesztek. Dzsúl hideglelést kapott a szerencsejáték minden válfajától, talán mert az apja nagy kártyás volt. Rom viszont úgy vélte, azt csinál a pénzével, amit akar. A legvadabb balhékat a legvadabb szeretkezések követték, mintha volna a kettő közt valamiféle összefüggés.

Rom magának se merte bevallani, de kezdte unni ezt a száguldozást a szebbnél szebb tájakon, amelyeket Dzsúl kivétel nélkül lefényképezett. Kérlelte a lányt, lassítsanak a tempón, Dzsúl azonban az orra alá dugta a triptik képleteit: már így is egy nap késésben vagyunk! Késésben? mihez képest? ki a francot érdekel, hogy hány mérföldet irányoz elő az autóklub? miért nem lazítasz egy kicsit? Én? - visította Dzsúl, hát ki ordibál?? ki hisztériázik folyton a másikkal?? kinek ment agyára a jólét??? Rom hátat fordított neki, lecsavarta az ablakot, hadd csapkodjon a pofájába a szél, hadd nyomjon el mindent a légvonat süvítése. Húzd föl az ablakot, légkondicionálok! - kiáltotta Dzsúl. Rom nem hallotta. Süket vagy? húzd föl az ab-la-kot! - hátba vágta. Rom visszakézből ütötte arcon. A lány félrekapta a kormányt, kis híján karamboloztak. Dzsúl azután egészen San Franciscóig nem beszélt Rommal, pedig jó nagy darab út az. Rom eleinte nem bánta: amíg kussol, addig se veszekszik... - hirtelen rájött, hogy ők ketten már mindig és mindenben marakodnak, kivéve a szexet.

Dzsúl, kérlek, fogadjuk meg, hogy soha többé nem veszekszünk! ne viselkedjünk úgy, mint az óvodások, semmi értelme... amikor annyira szeretjük egymást! - mondta a lánynak. Nem kapott választ, Dzsúl tartotta magát ahhoz, hogy nem áll vele szóba. Rom megalázottan nevetgélt, akkor csak intsél vagy biccents, hogy rendben van! De nem volt rendben - Dzsúl nem intett, nem biccentett, levegőnek nézte. Rom kitartóan igyekezett megbékíteni. Tizenegyszer bocsánatot kért. Sacramentóban letérdelt elébe a faburkolatú sétálóutcán. Vett neki három font vegyes bonbont, magának pedig egy Fehér Bohóc álarcot, abban idétlenkedett, a járókelők legnagyobb öröme. Dzsúl már-már elnevette magát, ám azután összeszorította a száját és kitartott.

Minthogy nem voltak beszélő viszonyban, Dzsúl egyedül választotta ki Mr és Mrs Robinsont, akik többek között azt írták magukról, hogy a *Zöld Színház* tulajdonosai. Az ember mindig szívesen találkozik szakmabeliekkel. Robinsonék egy nagyon ferde utcában laktak, negyed-óránnyira a kábel-vontatta villamos egyes vonalától. Előnyös lakcímük miatt sok *SERVAS* utazó jött hozzájuk. Nem bánták. Ez volt az ő luxusuk. Keith Robinson betöltötte a hatvan-kettőt, húsz évvel volt idősebb a feleségénél, Susannál. Úgy bánt vele, akár egy szigorú atya az engedetlen lányával. Éjjel-nappal veszekedtek. Keith első felesége autóbaleset áldozata lett, Susannak akkoriban nagyon tetszett a délceg tartású katonatiszt. Keith már tizenkét éve nyugalomba vonult, azóta átlag tíz havonta vásárolt egy-egy kis házat San Francisco külterületén, rendbehozta őket, s kiadta vagy jó áron tovább passzolta. Jelenleg kilenc ingatlan

tulajdonosa volt. Susan átlag évente költözött be valamelyikbe, amelyik éppen megürült, de Keith-nek a végén mindig sikerült hazahoznia.

Amikor az a pár beállított, Mr és Mrs Robinson gyakorlott szeme rögtön észrevette, hogy veszekedtek a kocsiban. Jelentősegteljes pillantást váltottak. Helyezzék magukat kényelembe! - Susan fölkiáltotta őket az emeleti kishálóba. Rájuk csukta az ajtót, s a kulcslyukra tapasztotta a fülét. Kérlek, most már hagyjuk abba ezt, mondta odabenn a férfi feszes hangon, eleget büntetted! Nincs válasz. Dzsúl, légy szíves... négyezer mérföldet vezettünk, hogy ideérjünk, az ember belefárad az örökös autózásba... mindenkivel megesik, hogy eljár a keze... te, ha nem szólalsz meg, én bizisten elindulok vissza, gyalogosan!

Susan biccentett odakinn, s lábujjhegyen settenkedett le a lépcsőn. Alig várta, hogy elmesélhesse Keith-nek: képzeld, ezek ölik egymást! Gondoltam, mondta Keith. Majd hozzáfűzte: ha már most itt tartanak, mi lesz később? - Robinsonék egymásra mosolyogtak, ez már évek óta nem fordult velük elő.

Rom közben az emeleti kis szobában letérdelt Dzsúl elé, úgy könyörgött neki, majd amikor ez sem használt, csüggedten csomagolni kezdte a holmiját. Nna, jól van, mondta ekkor Dzsúl, de ez volt a legutolsó eset! Rom az ágyra rántotta, összevissza csókolt. Hamarosan lüktetve szerették egymást. A sodronyos rézágú fejtámlája kétoldalt cirádás fémlabdacsokban végződött, melyek ritmikusan döngölni kezdték a falat, bámm, bámm, bámm!

Verekednek? - kérdezte Keith alant; bizonyára, vélte Susan, és a férje vállára hajtotta a fejét.

Másnap délután és este Robinsonék születésnapjára zsúrt tartottak, Susan nagylánya, Irene húszéves lett. Meghívták a marakodós SERVAS párt is. Ha nincs jobb dolguk, szívesen látott vendégek, mondta nekik Susan. Rom és Dzsúl városnézésre indult, de San Francisco ötcsillagos látványainál is azon veszekedtek, hogy elfogadják vagy visszautasítsák a meghívást. Dzsúl az utóbbira szavazott: két napunk van a világ legszebb városára, a *Golden Gate*-re, a *Cable Car*-ra, a *Fisher-men's Wharf*-ra, a *Lombard Street*-re, ebből igazán nem áldozhatunk ennyi időt egy bakfisra, akit még nem is ismerünk! Miért volna bakfis? alig néhány évvel fiatalabb nálad! Jó, akkor nem bakfis, csak hogy a tiéd legyen az utolsó szó. Nekem nem kell az utolsó szó, de úgy érzem, ilyen kedves meghívást nem utasíthatunk vissza. És miért nem? Azért, mert nem illik. Nagyon érdekes, eddig azt hittem, vakáció ez, most meg kiderül, hogy illemtanfolyam...

A Lombard Streeten, a világ sokak szerint legizgalmasabb - de mindenesetre legkanyargósabb - utcáján Dzsúl kijelentette, hogy ő a maga részéről nem jelenik meg a zsúron, Rom pedig tegyen legjobb belátása szerint. Rom legjobb belátása szerint vásárolt egy celofánba csomagolt rózsacsokrot, s elindult hazafelé. Remélte, hogy Dzsúl követi - de nem. Ha nem, hát nem...

Robinsonék bejáratához három lépcső vezetett, melyeket vastag kőív fogott közre. E negyedikben majdnem minden házba ilyesfajta följáraton juthatott az ember. Romnak az jutott eszébe a kőívekről, hogy milyen jól csúszkálhatnak rajtuk a gyerekek télen. Az nem jutott eszébe - pedig tudta -, hogy e vidéken gyakorlatilag nincs tél. Épp mielőtt bedugta volna a kulcsot a zárba, odabentről ordibálás szűrődött ki. Százezerszer megállapodtunk, hogy nincs én lányom, meg te fiad! csak gyerekeink vannak! mind a négy! - ez Mrs Robinson. Azért azt ne várjad el, hogy örüljek, amikor az egész család kiglancolja magát Irene tiszteletére, ő meg csak úgy rámondja az üzenetrögzítőre: nem tom, mikorra érek oda, kezdjétek enni! - ez Mr Robinson. Mindenkinek közbejöhet valami! Igen, de épp a születésnapján? Miért csinálsz ebből ekkora ügyet? várhatunk egy picit! még a marakodós pár sincs itt!

Marakodós pár... - ez fájt. Rom behúzta a nyakát, csöndesen kinyitotta az ajtót, föllopózott az emeletre, ott aztán óvatlanul az ágyra dobta magát. Bámm! bámm! - a fémlabdacsok megdöngették a falat. Mr és Mrs Robinson a plafonra emelte a tekintetét. Ezek a szerencsétlenek már itt vannak, mondta Keith, hallotta Rom. A szerencsétlen marakodós pár... - Rom látta önmagát és Dzsúlt öregkorukban, egy efféle amerikai házban, addigra elpárolog a szerelem, marad a jelentős korkülönbség, meg az indulatok, ilyesfajta undorító párrá lesznek, ellenséggé vált gyerekekkel, akik igyekeznek elbliccelni a családi összejöveteleket. Rom áthelyezte a hatvan éves *Misztör end Misziz Rom*-ot egy hűvösvölgyi családi házba, a részletek különböztek, a lényeg ugyanaz maradt. Talán jobban járok, gondolta Rom(inzon), ha Dzsúl nem bocsát meg, s nekivágok a nagy amerikai autópályának, stoppal. Persze, négyszáz dollárért bármelyik benzinkútnál vehetne magának egy öreg kocsit, egy még üzembiztos romot, amelyik átvinné az Atlanti Óceánhoz. Emberi rom a géperejű romban... Négyszázért kaphat egy uszkve tíz-tizenkét éves Datsunt. Vagy Chevrolet-t. Vagy Buickot. Agyában fölharsant a reklám kórusa: *The great American Road belongs to Buick!*

Hamarosan belépett a szobába Dzsúl, vörös fejfel: azt üzenik a háziak, hogy asztalon a vacsora, mondta. Mindketten gyorsan átöltöztek, lementek. Mr és Mrs Robinson ott ült, a gőzölgő porcelánedények és három gyerek társaságában. Foglaljanak helyet, javasolta Keith hidegen, Susan, találhatsz! Mrs Robinson úgy tett, mint aki nem hallja. Mami, éhes vagyok! - visította Maggie, a legkisebb gyerek, egy rózsaszínbe öltöztetett, óvodáskorú lány. Mindjárt eszünk, mondta Susan, de nem kezdte osztani az előételnek szánt avocadót. Látszott, így próbálja kivárni az ünnepelet megérkeztét. Maggie csapkodni kezdte az evőeszközeit, és azt skandálta: éhesek vagyunk! enni akarunk! szomjasak vagyunk! inni akarunk!!! Maradj már, szólt rá Theo, az iskolás fiú. Csönd lett. Rom találgatta, mi rejtőzhet a lefedett tálakban, közülük kettőn gyöngyözött a pára, azok tehát meleg ételt tartalmaznak. Dzsúl minden percben arra készült, hogy hátralóki a székét és fölszalad az emeleti szobába, csomagolni, mert ez borzasztó, kibíratatlan, elviselhetetlen. Csak Maggie nem zavartatta magát, időnként újra elskandálta a versikét, utána csönd. Akár egy szakaszos ablaktörő, gondolta Rom.

Végre-valahára befutott a születésnapos Irene, egy pattanásos arcú, rendetlen hajú, bandzsa - egészében taszítóan csúnya - lány. Szó nélkül leült a neki szánt helyre. Mrs Robinson abban a pillanatban kiporciózta a ráksalátát, a villák kocogni kezdtek a kékmintás tányérokra. Az előétel után Keith pezsgőt bontott, éljen az ünnepelet, mondta higgadtan. Susan átadta az ajándékát, egy nyakéket és egy aranygyűrűt, mindkettőn brillek csillogtak szerényen. Köszönöm, mondta Irene kelletlenül. A testvérei is átadták apró ajándékaikat, elemes mozgó hajkefét, indiai kendőt, Miles Davis új CD-jét. A pattanásos arcú lány őket megcsókolta, ettől még nyilvánvalóbbá lett, hogy az anyját és a mostohaapját nem. Amazok pofákat vágtak, a többiek úgy tettek, mintha észre se vennék.

Romnak eszébe jutottak a rózsák, fölszaladt értük a szobába. Susan és Irene arcán átsuhant a rémület, amikor Rom a csokrot maga előtt tartva közelgett feléjük, jaj, ne! - nyögték kórusban. Rom azt hitte, sajnálják, hogy ő, az ismeretlen, a magyar színész, költségbe verte magát (Amerikában nem olcsó a virág), s rendkívül nagylelkűek érezték magát: fogadja el tőlünk ezt a csekélységet! - nyújtotta, laza meghajlással. Senki sem vette át. Az a helyzet, mondta Susan, hogy sajnos mi mind a ketten allergiásak vagyunk a rózsára. Tessék? Igen... a rózsa szagától vagy virágporától rögtön ránkjön a szénanátha... azért persze nagyon kedves... természetesen nem tudhatta! - Susan végül megragadta a csokrot, s mintha egy patkányt fogna a kezében, kivitte a ház elé, ahol a lépcsőfeljárat mellett öblös kövára volt a falon, abba dobta. Így élvezhetjük a virágok látványát, anélkül, hogy tüsszögnünk kéne, magyarázta.

Épp a desszertnél tartott ez a rendkívül hangulatos vacsora, amikor hetyke dudálás hallatszott odakintről. Irene föl pattant, szevasztok! - ajándékait fölnyalábolva kiszaladt. Láthatták, a ház előtt egy talpig fekete bőrbe öltözött srác ült a hatalmas, Easy Rider jellegű motorkerékpáron. Irene mögé csücscent, dübörögve elhajtottak. A légvonat megrezegtette a rózsák szirmai, néhány le is hullott. Keith ette tovább a mogyorótortát, miközben a szemrehányás nyilait lödözte Susan felé, a szívébe célozva. Ám egy sem talált célba, az asszony páncélban volt.

Rom úgy érezte, a feszültség már elviselhetetlen, ezért megkérdezte Keith-et, hogy miféle tájakon teljesített szolgálatot aktív katonakorában. Németország, Vietnam, Guam, Németország, sorolta Mr Robinson. Bizonyára sok megrázó élményben volt része. Igen, mondta Mr Robinson. Megint csend lett. Most Dzsúl próbálkozott: tessék mondani, mi az a *Zöld Színház*, amelynek a tulajdonosai? Keith az asztalra dobta az öléből a vakítóan fehér damaszt szalvétát, hallod, édesem? a látogatóink kíváncsiak a Zöld Színházra! Susan is fölélénkült valamelyest, ó, az egy nagyon érdekes hely... elvihetjük magukat oda, ha akarják! Keith föltápáskodott, indulás! A gyerekek nem moccantak. A srácokat nem visszük? - kérdezte Rom tétován. Nem, felelte Keith, nem nekik való.

A házból belső ajtón jutottak a garázsba, melyben három kocsit parkolt, Keith a legelöl álló mályva színű, rendkívül elegáns autóba terelte őket. Távkapcsolóval nyitotta a garázsajtót, kisuhantak az utcára. Most vettem ezt a Cadillac-et, magyarázta, ezek sokkal jobb kocsik, mint a *Mörszidisz Benz...* egyébiránt ugyanolyan drágák! - elhallgatott. Mindent inkább, csak ne legyen csend, gondolta Rom: és ön milyen autóval jár? - érdeklődött Mrs Robinsontól, könnyednek szánt hangon. Pontiac, mondta az asszony, nekünk csak amerikai kocsink *lehet*, Keith nem enged mást venni! Persze, hogy nem, csattant föl Keith, amerikaiak vagyunk, miért vennénk magunknak japán autót?

Több kérdés nem lévén, beállt a feszes csend. Szerencsére a *Zöld Színház* közel volt, a kínai negyed szélén. Nagy, forgó üveggolyó lógott a bejárat fölött, erősen megvilágítva. Odabenn félhomály, sűrű cigarettafüst, bárpult, asztalok, hátul elhagyatott dobogó. Üdv, főnök! - mondta a színesbőrű mixer sunyi mosollyal. Hogy mennek a dolgok? - kérdezte Keith. Megjárja... félház.

Leültek a háromtagú zenekar melletti asztalhoz, Keith - anélkül hogy megkérdezte volna, mit isznak - négy *Zöld Színház Koktél*-t rendelt, mely fölcicomázott bólénak bizonyult. A zenészek régi slágereket játszottak, Susan ritmusra ingatta a fejét. Aztán a dobos bejelentette: hölgyeim és uraim, következő műsorszámunk Miss Cairo! Belibbent egy bronzbőrű táncosnő, indián lánynak öltözve, a zene tüzes ritmusára riszálni kezdte magát, s lassacskán megszabadult a ruhadarabjaitól. A Zöld Színház jólmenő sztriptízbár volt. Romnak eszébe jutott Egon Katz, a túlélés világbajnoka az egyik best seller regényét egy sztriptíztáncosnőről akarta írni, aki végül színésznőként fut be - a későbbi filmváltozatban a főszerepet Julia Roberts-nek szánta. Hát... egy fordított karrier jobb történet volna... - Rom Dzsúlra pillantott, a lány megvető mosollyal nézte ezt a *gusztustalanságot*. Nem, Dzsúlból sose lenne sztriptíztáncosnő.

Dzsúl másnap reggel a jégszekrényre helyezte a köszönő kártyát, majd beültek a Puzsóba, elindultak az óceán partján dél felé.

Los Angeles-ben két vigkedélyű asszonyság - Ginger és Ina - vendégei lettek. Addigra végképp elmérgesedtek a dolgok. A szokásos turisztikai célpontokat - elsősorban a *Disneyland*-et és a *Universal Studio* mozivárosát - kötelességszerűen végigjárták, de nem sokat láttak belőlük. Minden apróság újabb sérelmet jelentett, alkalmat a másik gyötrésére. Gyakran gondolták mind a ketten (bár nem mindig ugyanazokban a pillanatokban), hogy ennek a viszonynak vége. E fontolgatás azonnal szertefoszlott, amint az ágyban egymáshoz értek.

Dzsúl a korábbi kapcsolataiban ritkán jutott el a mámor tetőpontjára - Rom sokszor elérte, hogy a lány orgazmusai úgy kövessék egymást, akár az alakzatban szálló vadászbombázók. Ne hagyj el soha, súgta Rom fülébe azután. Rom sem érezte magát még ennyire ellenállhatatlan férfinak, így hasonló vallomásokat és könyörgéseket sugdosott vissza.

Elindultak keletnek, kiindulópontjuk irányába. A *Yosemite* Nemzeti Parkban Rom szándékosan elvesztette Dzsúlt a *Sequoia* óriásfenyőfák közt. Ezúttal - Nevada csücskét keresztezve - megszálltak Las Vegasban, és Rom dafke elvert háromszáz dollárt. Másnap Dzsúl kis híján betaszította a férfit a *Grand Canyon*-ba (Arizona), mely a helybeliek szerint a világ legnagyobb, legbonyolultabb, legfestőibb szakadéka. E természeti csodából Rom kizárólag Dzsúl vérben forgó szemére emlékszik. Santa Fe (New Mexico) négyzet alakú főterén összeveszttek egy indián sípon, melyet Rom hamisnak talált, Dzsúl viszont azt állította, hogy talán pentaton. Miért nem mindjárt szinkópa? Az is lehet, vélte Dzsúl bizonytalanul. Fogalmad sincs, mi az. De igenis tudom! Akkor tessék, mondd meg! Nem mondom, engem te ne vizsgáztassál...! - stb.

Dallas-ban (Texas) egy Willy Sabinas nevű tagbaszakadt fiatalembernél szálltak meg, akiről kiderült, hogy műkedvelő bűvész. Elvitte őket abba a kis klubba, ahol időnként föllépett. A helyiség hasonlított a budapesti Fiatal Művészek Klubjának alagsorára, azzal a különbséggel, hogy itt jó hangulat volt. A fiatal pincérek fergeteges tempóban szolgálták ki a fiatal művészeket.

Rom és Willy Puerto Rico-i rumot ivott, Dzsúl gin fizzt. A zsebkendőnyi színpadon amatőr énekesek, zsonglőrök, táncosok, *stand up* színészek váltották egymást. Egy-egy műsorszám csak addig tarthatott, amíg a közönség zöme tűrte - a gyöngéket azonnal kifütyülték. Ma *Open Microphone* lesz, mondta Willy Sabinas. Rom tudta, ez azt jelenti, bárki fölmehet a színpadra, időnként a Yale Cabaret-ban is csináltak ilyet. Fölmész? - kérdezte Willy-t; az amatőr bűvész a fejét rázta, nincsenek itt a rekvizitumaim... nektek, színészeknek könnyű...

Az Open Microphone résztvevői bedobták a nevüket egy öblös keménykalapba, onnét fogja kihúzni a neveket a konferanszié, találomra. Rendszerint a jelentkezők fele se kerül sorra. Rom gondolt egyet, fölírta a kerek söröspohár-alátétre: *Marton Gyula, magyar színész* - behajította a keménykalapba, anélkül hogy fölállt volna. Kosár! - mondta Willy Sabinas elismerően. Te meg vagy örülve, támadt rá Dzsúl, mit csinálsz, ha kihúznak? Elszórakoztatom őket. Azt megnézem magamnak. Miért? asszed, nem tudnám elszórakoztatni ezt az ötven embert? Hetven, vágta rá Dzsúl. Ötven. Hetven... - etc.

Másfél órával később a szalmakalapos műsorközlő bejelentette, hogy szabad a pálya. Elsőként húzta ki a kalapból a kerek söröspohár-alátétet: *Gijüle Merton?! - olvasta róla bizonytalanul.* Rom feltápáskodott, kissé dülöngélő léptekkel fölment a színpadra. A közönség szórványos tapssal bátorította. Ráfért. Gőze se volt, mit fog csinálni. Csak az a vágy hajtotta, hogy bebizonyítsa: Dzsúl téved... egész Amerika téved.

Well, kezdte, én vagyok magyar. Gratulálok! - kiáltotta be egy dagadt férfi, körötte röhögtek az emberek. De képzeljék, amerikai barátnőm van. Éljen! - kiáltotta be ugyanaz a pasas, néhányan gúnyosan tapsoltak. Várjatok csak, gondolta Marton, s fennhangon azt mondta: persze... sose voltam válogatós! Mindenesetre cross country vakáción vagyunk, megnézzük az egész marha nagy országot. Az összes államban hosszan időzünk... némelyikben fél napig is maradunk, mert mindent látni akarunk...

A közönségből kigyöngyözött az első nevetés. Nesztek, gondolta Marton. Csak Dzsúl maradt komoly. Marton mesélni kezdte cross country vakációjuk hiteles történetét, valamennyi SERVAS családot a jégsozbrász + állattenyésztőtől Mr és Mrs Robinsonig, hosszan időzve

Irene remekbeszabott születésnapján. Minden figura hanghordozását utánozta, egyes jelene-
tekben hat-nyolc szerepet is játszott. A legélethűbben - természetesen - Dzsúl sikerült meg-
elevenítenie.

A fiatal művészek imádták hallani, hogy a magyar színész barátnője milyen elviselhetetlen
perszóna - többségük barátnője szintén elviselhetetlen perszóna volt, de talán nem *ennyire*.
Persze, Amy Gohom sem olyan kiállhatatlan, mint ahogyan ő lefestette, de amikor az ember
nevettetni akar, csúnya szavakat használ és túloz. Martonnak eszébe jutott Buchanian, a stand
up színész, akit egy hollywoodi klubban látott. Remélte, hogy ő azért kevésbé közönséges. Na
jó, megengedett magának néhány obszcén szót az elején, de csak a bemelegítés kedvéért...
Rögtönzés esetén is kell egy-két biztos patron, erre a célra az alhasi tevékenységekkel
kapcsolatos kifejezések a legalkalmasabbak. Azért a gatyámat nem tolnám le, gondolta.

Közben már arról beszélt, hogy milyen arcot vágott a barátnője, amikor ő a nadrágját is
elvesztette az egyik Las Vegas-i kaszinóban. Nem tudtam, hogy az amerikai nők ilyen
szégyenlősek... kértem, hadd veszítsem el az ő nadrágját is, de nem engedte...

A fiatal művészek fetrengtek a röhögéstől. Marton nyelvi hibáit is poénnak vették. A fiatal
pincérek abbahagyták a fől szolgálást, és az előadót figyelték - itt ez jelentette a siker felsőfo-
kát.

Marton több mint negyven percig nyomta a sódert. Alig akarták leengedni a színpadról,
dörgött a taps, néhányan brávóztak. A lelkes nézők köréje sereglettek. Egy fiatal lány félénken
az aláírást kérte. A bekiabálós férfi odanyomakodott, megragadta Marton ingét, annál fogva
húzta közelebb: idefigyelj, magyar, szemben van egy másik éjszakai klub, a *Single Belle*, ott
én vagyok a főnök, szerződtek három hónapra, napi száz dolcsiért! mit szólsz hozzá? csapj
a tenyerembe! Marton törölgette verejtékező homlokát, nagyon megtisztelő, de azért aludjunk
rá még egyet. Mit kell erre aludni? figyelj, magyar, ez Amerika, itt gyorsan döntenek! Lehet,
de én nem vagyok biztos abban, hogy az életemet egy ilyen klubban akarom tölteni, mondta
Marton. Az üzletvezető csóválta a fejét, nem sokan utasítanak vissza... a Single Bell híres
hely, egyszer a tévében is bemutatták... - Marton kezébe nyomta a névjegyt.

Mindenki elégedett volt, csak Dzsúl őrvongott, kihívta Martont a klub elé az utcára, üvöltve
hányta a szemére, hogy hülyét csinált belőle: azt állította, egész úton veszekedtünk! meg
hogy az agyamra ment a zacskós jég! kigúnyoltál, amiért minden városban csinálók kétezer
fotót... Ne haragudj, mondta Marton, csak úgy beszéltem összevissza, ami a számra jött.
Tudod, Rom, az nem véletlen, hogy az embernek mi jön a szájára és mi nem! - sziszegte
Dzsúl. Te, én azt szeretném, ha mátol nem hívnál Romnak, mondta erre Marton búbanatosan,
többé én se hívlak téged Dzsúlnak.

A lány egyszerűen irigyli tőle a sikerét. Mindig is irigyelni fogja. Eszébe jutott a régi Molnár
Ferenc jelenet, a színész és a színésznő késhegyig menő vitája arról, hogy ki állhat a másik elé
a színpadon. *Ne takarj, Sárközi!* Szívesen lefordította volna Amy Gohomnak. De Amy
faképnél hagyta, elrohant. Az irigy színésznők nyilaitól ments meg, uram, minket!

Baj van? - Willy Sabinas is kijött az utcára. Marton nem tudta, hogyan magyarázza el a
helyzetet. Willy Sabinas azonban mindent értett. Hazamegyünk, mondta, addigra biztosan ő is
ott lesz. Ám amikor befartoltak a garázs elé, a Puzsónak már csak a hült helyét találták. Amy
hagyott Willy Sabinasnak egy nyomtatott üzenetet a jég szekrényen - *KÖSZÖNÖM! Egy hálás
SERVAS utazó...* satöbbi -, Martonnak azonban semmit.

Willy Sabinas kerülte a magyar színész tekintetét. Ha akarod, kölcsönadom a kocsit, még
utolérheted! - ajánlotta. Marton eltűnődött, aztán bizonytalanul vállat vont. Miért futnék egy
olyan nő után, aki nem képes elviselni, ha sikerem van? - gondolta.

Másnap reggel megkérte a házigazdáját, hogy vigye el a Dallas körüli sztrádagyűrűhöz. Miután elbúcsúztak, kiállt az út szélére, autóstopra várva. Tudta, hogy errefelé ez nem nagy divat, de azért remélte, majd csak fölveszi valaki. Igyekezett bizalomgerjesztő arcot vágni.

Senki nem állt meg.

Fütyörészett.

Valószínűleg itt fogok megöregedni.

Bár... azon már-már túl vagyok.

Dudorászott.

Bééé-bi, kám bek! - a talpával verte a ritmust a betonon.

Mar-ton, go hóm! - basszusgitár: pamm-pa-pa-pa-pamm.

Márton Anikó

nagyjából havonta elhatározta,

hogyan nevet változtat. Már a főiskolai felvételin is azt kérdezte tőle jövődi osztályfőnöke, a színész tanszak vezetője: Anikó, van valami köze Marton Endréhez? Nincs, én... - azt akarta mondani: az ő családi neve *Márton*, nem Marton, ám addigra megkapta a következő kérdést: és Marton Frigyeshez? Nem... az a helyzet, hogy én... - újra megelőzték: és a Marton Lacihoz? - Márton Andrást, Marton Gyulát, és Márton Lászlót (az ifjú drámaíró) ritkábban említették.

Ízelgette a kézenfekvő változatokat: Már Anikó? Áron Anikó? Tonmár Anikó? Az is eszébe jutott, hogy az anyja nevét használja: Kertész Anikó. De mire eldöntötte volna, a szakma már megszokta, hogy ő a Márton Anikó, s nem volt annyira fontos az apja kiléte, akinek egyébként semmi köze a színházhoz : vízipóló-edző. Amikor megtudta, hogy a lánya titokban - a közgáz helyett - színésznőnek jelentkezett, két csattanós pofont kevert le neki.

Márton Anikó 1992-ben végzett, és a Thália Színházhoz szerződött, mely épp ekkoriban lett Arizóna. Mindez őt nem izgatta, helyzetét átmenetinek tekintette. Ki akart jutni Amerikába, olyan hamar, ahogyan csak lehet. A Budapesten forgatott külföldi filmek próbafelvételeire mindig elment. Kapott időnként pici - egy-két napos - szerepeket. Aztán egy öt naposat is, egy német bűnügyi tévéjátékban. Többször le kellett vetkőznie, s kétszer vérbefagynia. Nem zavarta. Márkában fizetnek, az a lényeg. Bízott önmagában. A nagy lehetőség december közepén mosolygott rá.

Sajtóhibás névkonát Miskolcon kereste föl, karácsony előtt. Helló, mondta a telefonban, jótanácsokra volna szükségem. Tőlem? - kérdezte Marton, bivalybőgésre emlékeztető hangon, mert kissé kapatos volt. Amerikáról lenne szó, mondta Márton Anikó, oda készülök. Négy nappal később befordult a színházhoz szolgáló ramaty lakótelepi kockaépület elé egy ezüstös Ford Fiesta, s kiszállt belőle Márton Anikó, hosszúszerű fekete félbundában, ugyanolyan színű bőrnadrágban és csizmában. Marton Gyula az ablakból figyelte, amint a nyúlánk lány bevonul a kapun, olyan léptekkel, ahogyan az őzgidák járnának, ha csak két lábuk volna. Helló, mondta Márton Anikó, kézfogásra nyújtva bőrkesztyűs ujjait, Marton Gyula azonban a kézcsókot választotta. Jaj, ne tessék hülyéskedni, mondta Márton Anikó nevetve.

Marton még soha nem látta ennyire sivárnak a kétszobás lakást, melyen egy idősebb kollégával osztozott. Úgy érezte, okosabb, ha beviszi a színházba ezt a széplányt, meghívta hát egy italra és harapnivalóra. Aznap este az inas szerepét játszotta a futó Goldoni darab meglehetősen közepes előadásában. Beültek a kis Fordba. Marton átkozta saját magát, amiért nem vett magának egy ilyen bájos autót az Amerikában összegyűjtött dollárokból. Igaz, a négy éves Lada 1500-ashoz éppen feleannyiért jutott, a dezsőkből inkább egy házrész vásárolt Mátyásföldön. Akkor még nem tudta, hogy hamarosan Miskolcra szerződik.

A színházi büfében ezúttal - mindenki nagy meglepetésére - készpénzben és azonnal fizetett, amint kihozták a két konyakot és a melegszendvicseket. Marton Gyula általában fölírásra fogyasztott, s fizetésnapon egyenlítette ki, de most azt akarta, hogy ez a bőrbe bújtatott széplány észrevegye a tárcájában az ötdollárost. Amióta hazajött Amerikából, mindig hordott a pénztárcájában egy ötdollárost, hogy el ne veszítse a kontaktust. Ettől világpolgárnak érezte magát. Ő még úgy nőtt föl, hogy a dollár, a márka, a frank bűnjelnek számított, ha megtalálták. Az apja többször mesélte, hogy az ötvenes évek házkutatásainál a nyomozók gyakran húztak elő diadalittasan egy százdollárost valamelyik polcra leemelt könyvből (ők rejtették oda).

A madárlátta ötdollárost úgy őrizgette, mintha az volna a belépőjegy a nyugat világába. Amerikai tárcájából, amelyben fémklamni alá hajtogathatta a bankjegyeket, a magyar címletek kilógtak. A dollárok kisebbek. A Váci utcában egy bördízműves kirakatában fölfedezett aztán egy ilyesfajta tárcát, azt írták alája: *dollar folder, 1200 Ft*. Megvette volna, de a forintok abból is kilógtak.

Hazatérte után sokáig ösztönösen dollárban számolt. Nem értette, miért panaszkodnak a barátai és ismerősei drágaságról. Alaposan bevásárol az ember a közértben, fizet kétezer forintot, az kábé huszonöt dollár, nem olyan veszélyes, Amerikában ennyi minden legalább negyvenbe kerülne. A hétszáz forintos éttermi számla sem rázta meg a Fészek Klubban, istenkém, kilenc dollár alatt két ember még a MacDonald's-nál sem ússza meg, nemhogy normál vendéglőben. Ez persze gyorsan elmúlt. Sokkal tovább tartott a *tenk jú*, a *blessz jú*, az *áj m szori* és az *íkszkjúz mí* - gépiesen csusszant ki a száján, rögtön utána pironkodva magyarul is hozzáfűzte. Utálta az affektáló disszidensek beszédmodorát, akik elegánsnak érzik, hogy angol fordulatokat keverjenek a magyarba. Hiába, legalább egy évig, ha nem figyelt oda, még ki-kiszaladt belőle a *tenk jú* meg a többi. Akkor tájt folyton angolul álmodott. Mintha szinkronizálatlan amerikai filmet látna. Volt aztán egy időszak, amikor már magyarul mondta a *köszönöm*-öt meg a hasonlókat, pedig az agyában még angolul jött - gyorsan lefordította. Végül ez is elmúlt.

Ha Amerikába akarsz menni, az a legfontosabb, hogy minél előbb megtanulj angolul, magyarázta Marton Gyula Márton Anikónak. Én spec már tudok, mondta a lány. Igen, de úgy értem, majdnem annyira, mintha ott születnél volna! Majdnem annyira tudok, mondta Márton Anikó. Elmesélte, hogy az apja sokfelé edzősködött a világban, rendszerint kivitte magával a családot, ő több évig járt különböző amerikai iskolákba Görögországban, Angliában és Málta szigetén. Most az a helyzet, mondta Márton Anikó, hogy esetleg jutna nekem egy szerep egy francia-amerikai koprodukcióban, amit részben a Riviérán, részben pedig az USA-ban forgatnak, ezzel kapcsolatban szeretnék tanácsot kérni... arra gondoltam, hogy kimennék a filmmel, aztán ottmaradnék, szereznék valami ösztöndíjat, beiratkoznék egy jobb drámaisiskolába, a UCLA-re vagy a Yale-re, a többi majd elválik. Igen, felelte Marton, ez jó terv, mindenesetre szükséged lesz egy amerikai önéletrajzra, egy úgynevezett... *rezjumé*-ra! - ezt már ketten mondták, kánonban. Márton Anikó mosolygott, a retiküljéből az asztalra tette a rezjuméját. Úgy nézett ki, mintha nyomtatva volna. A papa csinálta, lézerprinteren, tette hozzá a lány.

Márton átfutotta. Szerette volna, ha néhány nyelvi vagy stilisztikai hibára bukkan, de ilyesmi nem volt benne.

Anita Martin (Magyarországon: Marton Anikó) színésznő

Milyen okos, gondolta Marton.

Magyarországon sikeres színésznő vagyok, aki szerencsét próbálna a nagyvilágban. Bízom magamban, a sors kegyében és a rendezőkben.

MUNKAHELY:

Fél éve az egyik leghíresebb Budapesti Repertoár Színház állandó tagja vagyok.

Az Arizóna, mint az egyik leghíresebb repertoár színház?! De persze igaza van. Úgyse tudják ellenőrizni.

DIPLOMÁK ÉS ISKOLÁK:

1988-92: Színház- és Filmművészeti Főiskola

1990: Felsőfokú állami nyelvvizsga angolból

1989: Felsőfokú állami nyelvvizsga németből

1984-88: Radnóti Gimnázium

Az általános iskola 4-től 7-ik osztályát amerikai követségi iskolákban végeztem külföldön.

CSALÁDI ADATOK:

Születtem 1970-ben. Hajadon vagyok. A szüleim elváltak. Apám vízipólóedző, jelenleg Kanadában dolgozik. Anyám egy ruhabolt tulajdonosa.

Tehát a kedves mama butikos, gondolta Marton, onnan a sok drága cucc meg a Ford Fiesta. Bár a vízilabdaedzők sem kereshetnek rosszul, pláne Kanadában. Ennek a csajnak tehát annyi dollárja lehet, amennyit csak akar, fütyül az én madárlátta ötösökre... Korrekt rezjumé, mondta Marton, bár kissé rövid. Mit írnak még bele? - kérdezte a lány. Marton eltűnődött. Semmi nem hiányzott abból az életrajzból, legföljebb a kirobbanó sikerek, ami huszonkét éves korban még érthető.

Kedves Gyula, írna nekem néhány ajánlólevelet? tudja, olyan amerikai stílusú *letter of recommendation*-t, ami tele van túlzással! például hogy én vagyok a legnagyobb tehetség Magyarországon. *The Best of Budapest*, gondolta Marton; éppenséggel írhatok, mondta. Jó... okvetlenül vegye bele, hogy maga mégiscsak a Yale-en volt, azért az jól hangzik. Rendben van, mondta Marton. Kissé lekezelőnek érezte a *mégiscsak*-ot. Miféle koprodukcióban szerepelnél? - kérdezte, egyáltalán, mennyire biztos? Tuti. Tessék? Már elküldték a szerződést, tizenhat forgatási napom van, napi háromszázötven dollárt kapok, plusz néhány pontot a film bevételeiből, ha lesz olyan... - kitette az asztalra a retiküljéből az amerikai kinézetű - a hazai géppapírnál valamivel rövidebb és szélesebb - lapokat. Marton Gyulának leesett az álla. Szabályos szerződés volt, angol jogi bikkfanyelven, tele *therefore*-okkal és *hereby*-okkal, ahogyan kell. Nem bánnám, ha átfutná, mielőtt aláírom, maga nyilván jobban kiismeri magát az ilyen szövegekben. Jó, mondta Marton, elolvasom... - a lány aggályos magázása idegesítette. Rendelt még két konyakot. Gyula, maga le akar engem itatni? - kérdezte a széplány, árnyalatnyi kacérsággal a hangjában. Nem, magamat akarom leitatni... de azért ihatnánk pertut! - emelte a poharát. Inkább ne... Miért? Nehezemre esne tegezni egy... szóval... én spec jobb szeretem a magázódást.

Egy ilyen öreg faszit! - gondolta Marton. Nem baj... oly mindegy... - fölhajtotta a konyakot. Gyula, maga mindig iszik, amikor játszik? - kérdezte a széplány. Nem, mondta Marton ellenségesen, csak előtte meg utána... mi a fasz közöd van hozzá? Maga meg mi a picsát káromkodik? nehogy má azt higgye, ez a sikkes! - Márton Anikó kislányosan mosolygott. Na, jól van, majd beszélgetünk előadás után, *all right*? - ajánlotta Marton Gyula békülékeny hangon. *That's fine with me*, felelte Márton Anikó, olyan tökéletes kiejtéssel, hogy Martonnak elakadt a szava. A kurva anyját, gondolta, ennek fele se tréfa... ez kimegy, eljátssza azt a szerepet... fölfigyelnek rá... befut... megcsinálja mindazt, amit én szerettem volna, olyan könnyedén, ahogyan a konyakos poharat tartja a hosszú ujjával. Milyen szépek a körmeid! - dünnyögte. Köszönöm, mondta a széplány, de ezek spec ragasztottak. Hogyhogy? Hát, van ez az új amerikai dolog, hogy ráragasztják a műkörmöt, és ha lenő, a rést mindig kiöntik masszával... egy gép csinálja, nagyon ötletes. Szóval... ezek szerint ez nem a te körmöd? Ami azt illeti, az enyém, csak éppen műanyag. Mutasd! - Marton megfogta a széplány pirosra lakkozott körmeit, tapintásra éppen olyanok voltak, mint az igazi. Mindenfélét kitalálnak, motyogta, amikor a lány visszahúzta a kezét.

Marton Gyulának mennie kellett átöltözni. Kért a művészeti titkártól egy tiszteletjegyet, kivitte Márton Anikónak. Ám a lány már néhány volt évfolyamtársa - fiúk - körében üldögélt, akik addigra szereztek neki belépőt. Veletek nehéz konkurálnom, gondolta Marton. Rosszke-

vüen ült be a tükör elé, hogy föltegye magának az álbajuszt, amihez a Goldoni darab rendezője ragaszkodott. Aznap a szokottnál is lassabban döcögött az előadás - a rendezőből és a társulatból hiányzott a ritmusérzék. Marton Gyula alig várta, hogy vége legyen, gyorsan ledobálta magáról a jelmezt, ment a büfébe.

Márton Anikó a pultnak támaszkodva beszélgetett, immár nemcsak fiatal színészekkel, néhány Marton korabeli kolléga is odanyomakodott. Nagy sikere van, gondolta Marton savanyún, pedig *annyira* nem is szép... Gyere, most átnézhetjük a szerződésedet! - kézenfogta, egy távoli sarokba vitte. A faképnél hagyott hímek borús arccal pislogtak utánuk. Éhes vagy? Igen, de fogyókúrázom, mondta a széplány, napok óta almán élek. Kár... ma disznótorost adnak! - rendelt magának egy nagyadagot, aztán megkérdezte: hogy tetszett? Micsoda? Az előadás! Igazán nagyon szép volt! - Márton Anikó állta a férfi tekintetét, s arra gondolt, mit mondhatna egy ilyen középszar vidéki előadásról, mely olyan lassúdad, hogy az ember majd elalszik?!

Marton Gyula megkapta a fénylő véres és májas hurkát a vele sült krumplival és a párolt káposztával. Márton Anikó jóétvágyat kívánt, s egy darabig szótlánul nézte, amint a férfi mohón tömte magába az ételt. A sok zsíradék lerakódik az érfalain, itt-ott összeszűkítve a folyosókat, amelyekben a vér áramlik a létfontosságú szervekhez, előbb-utóbb a szív erei fölmondják a szolgálatot, jön az infarktus vagy a műtét, az *open heart surgery*... állítólag most már Magyarországon is sorozatban csinálják. Márton Anikó a sajtófotók és néhány kisebb tévészerrep alapján jóval fiatalabbnak képzelte Marton Gyulát. A férfi arcát mély ráncok szakaszolták, a szeme táskásodott, a haja tiszta ősz... Persze, vidéki színésznek lenni sose volt leányálom, az alkohol és a nikotin se fiatalít. Gyula, mondja meg nekem, de őszintén, maga miért jött vissza Amerikából? Marton egy pillanatra abbahagyta az evést, a szája csillogott a zsírtól. Csak azért, hogy téged lássalak, mondta azután. Na ja... de engem spec komolyan érdekel!

Marton hümmögött, falta tovább a hurkát, kissé csámcsogva és szuszogva. Visszaemlékezett, hányan tették föl neki ezt a kérdést annak idején - az első néhány hét volt a legnehezebb. Aki meglátta, öszecsapta a két tenyerét: hát te itt vagy? megőrültél? mi az istennek jöttél vissza??? Ha jobb nem jutott eszébe, azt felelte: mert szeretem az állatokat! - akkoriban rajzfilmek kutyáit, macskáit és oroszlánjait szinkronizálta tucatszám.

Azért jöttem vissza Amerikából, mondta Marton, mert úgy éreztem, hogy már ott is mindent kipróbáltam... különben is... miért ne jöttem volna haza?! Na jó, de rebesgetik, hogy maga egyetemen tanított, bemutatták a darabját, szerepelt a tévében, még ügynöke is volt... az azért nem semmi! Hát... nem semmi, de nem is minden. Elárulná, kedves Gyula, hogy egészében mennyit keresett odakinn? Hm... sose számítottam ki. De nyilván nem annyit, hogy érdemes lett volna maradnia!? - ez inkább állítás volt, mint kérdés. Nem sokat vacakol, egyből a lényegre tér, gondolta Marton Gyula. Úgy látszik, más nem érdekli, csak a végösszeg. Milyenek lehetnek a huszonéves srácok, ha ilyenek a lányok? Hirtelen vénséges vénnek érezte magát. Nehéz pillanatokat élt át, mert egyszerre kellett volna bőfögnie és szellentenie - mindkettőt visszafojtotta. Mit szólna ez a széplány, ha alul-felül kieresztené a megkönnyebbülés neszeit? Csodálkozna. Fintorogna. Undorodna.

Marton Gyula erőt vett magán, elkérte a szerződést, úgy tett, mintha gondosan végigolvasná, sorról sorra. Nagyon jó, mondta azután, nyugodtan aláírhatod... - bár én írhatnám alá, gondolta. Márton Anikó megköszönte a férfi segítségét, elbúcsúzott, még föl kell vezetnie Budapestre. Amint kilépett az ajtón, Marton rendelt magának egy dupla konyakot. Mire azonban felhörpínthette volna, a széplány már visszajött: nem akar beindulni, mondta durcásan, nem tud egy autószerelőt a közelben?

Lementek az ezüst színű Ford Fiestához, a lány nyitvahagyta a motorháztetőt. Marton belenézett, de nem sokat látott, egyrészt a sötétség, másrészt a szakértelem teljes hiánya miatt. Éjfél tájt szerelőt találni reménytelen. Muszáj följutnom, mondta Márton Anikó, holnap reggel próbám lesz... bajban vagyok... megy még ilyenkor vonat Pestre?

Marton felajánlotta a lánynak, hogy fölviszi a Lada 1500-asán, ami ugyan elég szar autó, de biztosan beindul. Megtenné? tényleg megtenné? köszi szépen! igazán nagyon hálás vagyok! Semmiség... úgyis régen jártam már odafönn. A Lada 1500-as tényleg azonnal beindult, Marton hajtani kezdett Pest felé. Ha fáradt, én spec szívesen vezetek! - ajánlotta Márton Anikó. Á, száznyolcvan kilométer nekem semmi... Amerikában volt olyan, hogy egy nap alatt nyolcszáz mérföldet autóztam, az kábé ezerháromszáz kilométer. Ezerkétszáznyolcvan, mondta Márton Anikó.

Néhány percig szótlánul ültek a rohamosan melegedő kocsiban. Mesélj valamit, kérte Marton. Mit meséljek? Valami érdekeset. Érdekeset... jó... azt olvastam, hogy százhuszonnégy év múlva, vagyis 2116 augusztus 14-én a Föld összeütközik egy hatalmas üstökössel, mely akkora erővel csapódik be, mintha egymillió atombomba robbanna föl... valószínű, hogy akkor aztán lőttek az emberiségnek... állítólag a dinoszauruszokat is egy ilyen ütközés pusztította ki. Klassz, mondta Marton. Kisvártatva megkérdezte: és te ezt elhiszed? Én spec el... - megint hallgattak egy darabig. Aztán a lány: most maga meséljen valamit, kedves Gyula! meséljen még Amerikáról. Mit meséljek? Hogyan telt az élete odakinn? Gyorsan. És általában mivel foglalkozott? Saját magammal. De mégis, mit csinált? Megöszültem. Értem... azt akarja a tudtomra adni, hogy nem szívesen beszél erről!

Marton eltűnődött, mit mesélhetne ennek a széplánynak. A Lada 1500-as négy hengere öblösen bögött, s eszébe juttatta a Ford Mercury Zephyr zajtalan suhanását. Amerikában nekem is Fordom volt, de háromszor akkora, mint a tiéd, mondta. Ha az ember megnyomta a gázpedált, az orra fölemelkedett, akár egy motorcsónaké.

A lány nem válaszolt. Elaludt. Marton sóhajtott. Előtte két lobogó ponyvájú teherautó vándorogott, és folyton kanyar jött, nem lehetett őket megelőzni. Mit keresek én itt a nagy magyar éjszakában, hajnali egykor, útban Budapest felé? Miért fuvarozom ezt a széplányt a fővárosba...? Az úttörő ahol tud, segít. Ezt most már nyilván kiscserkésszel mondják. Tiszta hülye vagyok...

Márton Anikó Pest határán ébredt föl, kismacsckaként nyújtózkodott, s azt mondta: Hegyalja út négyszáznyolcvankettő. Amikor Marton lefékezett a földszintes sorház előtt, nem csodálkozott volna, ha a lány megkérdi: mennyivel tartozom? Ám Márton Anikó - *Anita Martin* - mást kérdezett: feljössz egy italra? Marton Gyula zavarba jött, hm... nagyon kedves vagy... biztos, hogy ezt akartad mondani? Miért? Azt hittem, te spec jobban szereted a magázódást! Ne gonoszkodj! - a lány könnyű pusztit lehelt Marton borostás arcára, hajts be a garázsba! - retiküljéből pirinyó távkapcsolót húzott elő, a fehér fémkapu gombnyomásra nyílt. Marton bekanyarodott a Lada 1500-assal, egy fekete BNW és egy vörös Fiat Typo közé. Tiszta Amerika, gondolta. Ez az érzés fokozódott, amikor a belső falépcsőn a lakásba jutottak. Odabenn jellegzetes amerikai följárat következett, az elején gömb végű oszloppal. A felső szint is szakasztott úgy nézett ki, mint a keleti parti alvóvárosok legkisebb típusotthona, pici szobák, süppedékeny padlószőnyegek, harmonika ajtós beépített szekrények, padlófűtés... talán még légkondicionálás is van? A televízió bekapcsolva, a lámpák egy része meggyújtva, igen, ezt így szokták odakinn, hogy a betörő azt higgye, itthon vannak... A képernyőn Bernard Shaw, a CNN híres színesbőrű műsorvezetője az amerikaiak szomáliai segélyakciójáról beszélt. Persze, parabola antennájuk is van.

Ki mindenki lakik itt? - kérdezte Marton. Jelenleg csak én, a többiek Kanadában vannak! - a széplány egy üveg konyakot és két poharat tett a fekete üvegasztalra. Leült Marton mellé, igéző pózban. Azért hívta föl a férfit a lakásba, mert megsajnálta, most azonban már szeretne volna, ha a tárgyira térnek. Majd leragadt a szeme.

Fantasztikus ez a lakás, mondta Marton, úgy érzi magát az ember, mintha nem is Magyarországon volna. Örülök, ha tetszik... nem vagy éhes? Attól függ, mid van itthon. Itthon semmi nincs, de hozhatunk pizzát. Marton azt hitte, rosszul hall: most? ide?? Persze, van a közelben egy éjjel-nappal működő pizzeria, telefonrendelésre házhoz hozzák a kaját, és elfogadják a hitelkártyát. Micsoda? milyen hitelkártyát??? A forintosat... naná, majd a VISA-t...hülye lennék valutában fizetni, pláne hogy olyan gyöngye a dollár.

Marton néhány percig emésztette mindezt. Hézagosan hallott arról, hogy az embernek lehet Duna hitelkártyája, melyet a Skálában és más nagyobb áruházakban már elfogadnak. Azt is tudni vélte, hogy a devizaszámla mellé kiváltható a VISA credit card, mely *majdnem* úgy használható, mint a rendes, külföldi hitelkártyák. Sose járt utána. Le vagyok maradva... de totál... Ennek a lánynak már itt van Amerika, az ő tévéjüket nézi, az ő stílusukban öltözködik, az ő módszerükkel fizet... - megérintette Márton Anikó kezét a piros műkörmökkel. A lány e mozdulattól lassan vízszintes helyzetbe hanyatlott - az igazak álmát aludta. Marton ráterítette a horgolt takarót. Óvatos léptekkel leballagott a lépcsőkön, beült a Lada 1500-asba. Már járt a motor, amikor rájött: távkapcsoló híján nem tudja kinyitni az önműködő garázsajtót. Visszaemlékezett az ilyesfajta garázsokra, például Joe Seegerére, rémlett neki, hogy szokott lenni valamiféle nyomógomb is bent a falon, kiszállt, addig tapogatózott, míg megtalálta.

Odakinn még sűrű volt a sötétség, de az ég alja már derengett. Marton céltalanul autózott a városban. Alig ismert rá - ha feljutott Budapestre, mindig rohant valahová, sosem volt ideje nézelődni. Éjjel-nappal nyitva tartó élelmiszerboltokat látott. Villogó neonreklámok hirdették a gyorsbüféket: *Burger King, Pizza Hut, Kentucky Fried Chicken, Dunkin' Donuts...* A mozik csupa amerikai filmet játszottak. A belváros fölött hatalmas reklámzászlók lógtak, melyekről Arnold Schwarzenegger tűzelt a járókelőkre. Rengeteg autó tetején meredezett a rádiótelefon antennája. A volt Népköztársaság útján a fákra pici villanykörtek füzérét akasztották, ahogyan New Yorkban szokták karácsony előtt.

New Yorkot ilyenkor előnti a hulladék, az üres kartondobozok és csomagolópapírok hatalmas kupacai beborítják a járdákat. Piszkos Amerika. Persze, itthon is rengeteg a szemét. Piszkos Magyarország. Amerikából már majdnem minden szar megérkezett ide: kábítószer, autólopás, bányászati tévésorozatok, gengszterizmus, tandíj az iskolákban, drága egészségbiztosítás, hazug hollywoodi álmok, egészségtelen gyorséttermek, csődbe menő színházak, hontalanok a pályaudvarokon...

Áthajtott a Lánchídon. Hirtelen ötlettől vezérelve elindult fölfelé a szerpentin a Várba. Gépkocsival tilos a behajtás - de hajnali fél ötkor mindent lehet. Leparkolt a Hilton előtt. Még emlékezett rá, milyen heves viták voltak arról, szabad-e hagyni, hogy ez a hatalmas amerikai szálloda a Halászbástya mögé épüljön. Talán a Hilton volt Amerika első nagy győzelme Budapesten. Marton kiült az elhagyatott Halászbástya párkányára. Lóbálta a lábát. Több mint négy évvel ezelőtt azért jött fel ide, hogy elbúcsúzzék a várostól, az országtól.

New Yorktól és Amerikától másként búcsúzott. Hazaköltözése viharos volt, hirtelen elhatározás eredménye. Tíz nap alatt az egész kinti életét összecsomagolta és fölszámolta. Meghirdette a Ford Mercury Zephyrt a *New Haven Register*-ben. Föltételezte, hogy senki nem jelentkezik, arra az esetre is volt egy terve: a biztosítást felmondja, elhajt a kocsival a Kennedy Reptérre, a parkolóban leszereli a rendszámot, majd otthagyja az autót, egy fölirattal a szélvédőn: *Ajándék! Akinek kell, vigye!*

A hirdetésre egyetlen érdeklődő jelentkezett, egy olasz biológus, aki Ford ösztöndíjasként jött a Yale-re, vendégprofesszornak. Ha én Ford ösztöndíjas volnék, mondta neki Marton, csak Ford autót vennék. Kérdés, mennyiért! - felelte az olasz biológus. Hétszázban állapodtak meg.

Két év alatt tengernyi holmija gyűlt össze, tévé, videó, hordozható CD lemezjátszó, sok-sok könyv, kazetta, újságkivágás, kövek a sivatagokból, kagylók a tengerekből - semmit nem akart itthagyni. New Yorkban találkozott egy magyar matematikussal, aki a *Rutgers*-ről készült vissza Debrecenbe egy év után, ő mesélte, hogy most teljes őrsgváltás van a követségen és a konzulátuson, rengeteg embert zavarnak haza a régi, jól bevált külügyes elvtársak közül. Emezek töméntelen mennyiségű szajrét visznek innen, közösen bérelnek egy hatalmas konténert, s abban kap ő, mármint a matematikus, némi helyet, próbálja meg Marton is, leírta neki a konzulátus számát meg a pasas nevét, akivel kapcsolatban állt.

Marton azon nyomban fölhívta Bordás Sándort a konzulátuson; Bordás Sanyi vagyok, parancsoljál, mondta Bordás Sanyi, azonnal tegezésre váltva. Marton előadta a kérését, Bordás Sanyi pedig biztosította jóindulatáról: a magam részéről mindent elkövetek, szerintem a dolognak nincs semmi akadály, de mindenesetre beszélj Csikós Gabival, ő szervezi a konténert, megadom a telefonszámát. Marton beszélt Csikós Gabival. Csikós Gabi elmagyarázta, hogy a *követségi*ek, a *konzulátusi*ak meg az *enszesek* hazatelepülési költségeit a külügy állja, Martont és a matematikust olyan alapon veszik be, hogy ők ketten fizessék a közös költséget az egész társaság helyett. Mi az a közös költség? Amit az ügyintézőknek meg a vámosoknak adunk, hogy ne legyen semmi gond... Milyen gond? Ne viccelj, apukám, biztos te is többet viszel, mint amennyit szabad, mindenki többet visz, és senkinek se hiányzik, hogy problémák legyenek...

A problémák Martonnak se hiányoztak, noha ő a maga részéről azt se tudta, mennyit szabad hazavinni, úgy hitte, a mostani időkben a hülye korlátok ledőltek, eszerint még nem egészen... persze, vám a nyugati országokban is van. Csikós Gabi nem tudta megmondani, hogy Martonnak mennyit kell fizetnie a közös költségre, ebben Hunyadkürty Imrus volt az illetékes. Hívta Marton Hunyadkürty Imrust, aki emlékezett Martonra, látta annak idején egy tévéjátékban, ennél fogva következetesen *művészkém*-nek szólította. A címére momentán nem emlékszek, de olyan jó kis marhaság volt, zaftos kis marhaság, hehe, te játszottad benne a felszarvazott férjet, művészkém, szóval, annyit de annyit röhögtünk!

Marton biztosan tudta, Hunyadkürty Imrus összetéveszti valakivel, mert őrá a legritkább esetben osztottak szerelmi szerepet, ha véletlenül mégis, akkor a csábító volt, nem pedig a hülye férj, bizonyára tagbaszakadt termete miatt, a rendezők zöme ragaszkodik a klisékhez. Mindegy, Hunyadkürty Imrus sem tudta megmondani az összeget, a pénzügyekkel ő csak globálisan foglalkozik, a tényleges számításokat a Balassa Gyuri csinálta. Marton hívta Balassa Gyurit, aki valóban elvégezte a tényleges számításokat, majd azután családostul elutazott Hawaii szigetére, így búcsúzván az Amerikai Egyesült Államoktól.

Hívta Marton újra Bordás Sanyit, aki - hallván, hogy Balassa Gyuri Hawaii-ban van, s csak a konténer berakódásának napjára, augusztus 13-ára tér vissza New Yorkba -, azt mondta: a kurva anyját! ezek szerint nekem kell kézbe vennem az egészet! jól kibaszott velem ez a Gyuri! - de kiderült, hogy a közös költség mégis Csikós Gabi reszortja, ő a vámszakember. Marton hívta Csikós Gabit, aki nagy nehezen kibökte, hogy szerinte kétszáz dollár elég lesz, ezt persze még okéztatni kell a többiekkel. Ki fogja okéztatni? - kérdezte Marton, és Csikós Gabi azt mondta: Balassa Gyuri. Hawaii-ban okéztat? Miért, hát Hawaii-ban van? Úgy tudom. Nahát, micsoda rohadék, elhúzza a mocskos formáját Hawaii-ba, amikor még a papírok sincsenek rendben! megbolondult???

E kérdésre Marton nem válaszolt, boldog volt, hogy az ügye végre egyenesbe került. Augusztus 13-án lesz a berakodás, ami hétfő, az ő jegye épp aznap délutánra szól - szerencsés

időzítés. Megengedték neki, hogy 12-én, vasárnap berakja a holmiját a konzulátus alagsorában lévő pingpong szobába. Dick Elmer szerzett egy kollégájától kölcsön egy *Plymouth Voyager* márkájú van-t, Connecticutban sok család tartott személyautó helyett ilyen nyolc személyes kisbuszt, gyakran utaznak és költözködnek. Mindent bepakoltak, elhajtottak New Yorkba, a konzulátus épületéhez, mely előtt már ott vesztegelt a hatalmas konténer, kerekeken. Kiderült, hogy a pingpong szobát a hazaköltözők - többek között a matematikus a *Rutgers*-ről - már dugig telerakták. Marton majd fölrobbant dühében, megígérték! - ismételte a portásnak. Az a férfi a vállát vonogatta, nem én ígértem meg.

Semmi baj, mondta Dick Elmer, majd telefonálok Pettygrew-nak, hogy csak holnap tudom visszavinni a kocsit, betesszük egy parkolóházba, a városban alszom én is... legalább alaposan elbúcsúztatlak, csapunk egy görbe estét! - a brit hangulatú *Yale Club*-ban kötöttek ki, vacsoráztak, pezsgőztek, majd nyugovóra tértek abban a vacak szladiban, ahol Marton foglaltatott szobát. Hétfőn reggel kilencre értek a konzulátus épületéhez, mely az 5-ös avenue-ről nyílt, közel a Guggenheim Múzeumhoz, az *Upper East Side*-on - Marton már csak így mondta, akár a bennszülöttek. Rendkívül elegáns - azaz méregdrága - negyed ez, a klasszicizáló házak előtt sujtásos egyenruhában álldogálnak a portások, a széles járdán a bejárattól az úttestig díszes ponyvatető vezet, hogy meg ne ázzanak a lakók, amíg beszállnak a kocsiba. Ha a ponyvatető végére erősített villanykörte meggyullad, azonnal lefékez egy arra járó sárga taxi - ez a jel.

Ilyen puccos környék az Upper East Side, és amikor befordultak az 5-ösről a 75-ösre a van-nel, az a hihetetlen látvány fogadta őket, hogy egy futballcsapatnyi félmeztelen - zömében klottgatás - férfi állt a járdán, terjedelmes kartondobozok, hajóbőröndök, bútordarabok társaságában, és emberi mivoltukból kivetkőzve ordítottak. Ne rakjad a mélyhűtőre a rohadt tévédet, te állat! - üvöltötte Bordás Gabi Csikós Sanyinak, ha behorpasztod, meg is fizeted! De hát így jövünk ki jól a hellyel, ha szépen egymásra pakoljuk a cuccokat, méret szerint! Nem érdekel, akkor se rakjad a mélyhűtőre, mer szájonváglak! Azt próbáld meg, te személtáda!!! Legmélyebb tisztelem, mondta Marton. Dick Elmer segítségével kipakolta a motyóját a járdára. Dick Elmer átölelte, vigyázz magadra! - beszállt a kisbuszba, elhajtott. Marton ottmaradt a bőröndjeivel és a kartondobozjaival, hisztérikusan anyázó és bazdmegező honfitársai körében. Hunyadkür Imrus kikérte magának, hogy Bordás Gabi az ócska csapóajtóit az ő kerti garnitúrájára stószolja, egyáltalán, ki az a barom, aki tizennyolc darab csapóajtót visz haza innen? Ez a seggfej azt hiszi, a kerti garnitúra akkora okosság! mikor pedig kerti garnitúra még a Corvinban is kapható! De nem ilyen! Pont ilyen!!!

Ezzel párhuzamosan két - Marton számára ismeretlen - pocakos férfi kapott össze azon, hogy melyiknek a videója és hifitornya kerüljön beljebb; valamint többen támadtak egyszerre Balassa Gyurira, amiért rosszul számította ki a térfogatot, lehet hogy be se férnek a cuccok: azt mondtad, minden oké, közben meg elhúztad a mocskos formádat Hawaii-ba! és épp te vagy az, akinek sokkal több a csomagja, mint amenynyiben megállapodtunk! mi lesz, ha nem férünk be??? Marton rögtön tudta, mi lesz, ha nem férnek be: az ő motyóját otthagyják a járdán, a matematikusával együtt, aki jelen se volt a bepakolásnál. A munkálatok csigalassúsággal folytak az állandó viták és dührohamok miatt. A Fifth Avenue-n hömpölygő amerikaiak és a külföldi turisták meg-megálltak bámészkodni, úgy figyelték a tucatnyi félmeztelen alak által előadott jeleneteket, mintha filmforgatás volna.

Kiderült, hogy nemcsak Balassa Gyurinak több a holmija az előre megbeszélnél - az utolsó pillanatban mindenki többet akart hazamenteni annál, mint amennyit az utolsó előtti pillanatban. Marton egyre biztosabbra vette, hogy mindene ottmarad a kövezeten, de tévedett, az ő cucca még nagy nehezen befért. A debreceni matematikusé maradt ott a járdán. Amikor a konténer dupla vasajtaja döndülve bezárult, egyszeriben kitört isten békéje, valamennyi izzadt

arcon szétterült a telihold mosoly; művészkém, kezdte Hunyadkürty Imrus, gyere, az asszonyok csináltak marhapörköltet, meg van hazai borunk, leöblítjük a jól végzett munka porát!

Egy szabad taxi fordult be az 5-ös avenue-ről, Marton leintette, beült, szerbusztok, mondta honfitársainak, a reptérre, mondta a sofőrnek. Azóta is lelkipurdalást érez, mert nem tudja, mi lett a sorsa a szegény matematikus holmijának.

Világosodott az ég alja, Budapest kezdett magához térni éjszakai bénultságából. Szaporodtak az autók az alsó rakparton. Itt-ott egy-egy ablakban kigyúlt a fény. Márton Anikó most fordulhat a másik oldalára. Neki se meséltem Amerikáról, gondolta Marton Gyula. Újabban már szándékosan kerülte ezt a témát. Ha valakinek megpróbálta elmondani, amit ő tudott, gyakran végig se hallgatták. Mindenkinek határozott véleménye volt az USA-ról, filmek, könyvek, hallomások alapján, tőle is saját nézeteik megerősítését várták.

Csak hogy az ő Amerikája Ensi volt, a japán drámaíró, Don McGuire, a beszédtanár, a Yale School of Drama Associate Deanje, Lora de Laval, a New Orleans-i panziósno, Zsanpól, a francia születésű, Amerikában élő képerkedő, Dzsoana, a diáklány, és Dzszeremi a kislány, Lió Sztinmen, a sajtóattasé harmadik helyettese - azaz Steinman, a grófnő, Joe Seeger, a professzor, aki drámaíró lett, Viktória, az ellenállhatatlan gyűjtőszemélyű asszony, Egon Katz, a túlélés világbajnoka, Amy Gohom, az ifjú színésznő, Marton Gyula szerelme, Dick Elmer, a szociológia professzora, Saul Gordon, a Yale School of Drama színészbőrű Deanje, Jelena, az elsőéves színésznő, George Wallach, a seggfej rendező, a Grandstand Stage-ben, Mérienn, a szenátorné, Nina Kaufinger, a román műfordító, Ted Willow, az off-Broadway színész, Marin-ics-pics, a szerb vagy horvát buzeráns (Jugoszlávia ugye időközben megszűnt), a Grimm fivérek, a legeslegtehetségtelenebbek azok közül, akiket Marton Gyula valaha látott, Sandy Bukowitz, a szívárványhajú író, és Kim Szen, a koreainak látszó, erősen selypítő ügynöke, meg az összes többi bámult és irigyelt nagyság, Woody Allen, Dustin Hoffman, Arthur Miller, Nick Nolte, Debra Winger, Gregory Hines, Joseph Papp (aki azóta meghalt), aztán Viktória összes férjei és barátai Ricstől egészen Hugh Allisterig, a CBS tévétársaság alelnökéig, s tovább Sam on Hudsonig, aztán Arthur Guns, a legsikeresebb keleti parti független filmproducer, Cindy Selby, a Surprise Theatre Club PR-felelőse, Kirk Solomon azaz Salamon király, a tévésorozat-rendező, valamint a SERVAS vendéglátók, Ellingtonék Buffalóban, Ernie Esslai Clevelandben, Richard és Elanor Bogosian Chicagó-ban, Ian O'Brien Salt Lake City-ben, Mr és Mrs Robinson San Franciscóban, Ginger és Ina Los Angeles-ben, Willy Sabinas Dallasban, meg akit kifelejtett, meg az összes kristálytisza hangú telefon operator, meg a különböző egyetemek diákjai és professzorai, meg a bankok csöndes beszédű ügyintézői, meg a színházak artistic és managing directorai, továbbá Gyula Marton, Dzsúla Marton, Mösztör Martn, Misztör Mertn, Guy Martain, Dzsú Marton, Dzsí Martin, meg a *Víziló*, a *Kismadár* és *Varangyos béka*, meg a *Harcsa*, az *Angolna* és az *Ebihal*, meg *Rom and Jul*, meg a New York-i sárga taxik vezetői, meg a Metro North vonatjáratok és a New York-Budapest metró vezetői, kalauzai és utasai - - -

Mindez lassacskán homályos üveglap alá került, melyre finom port szitált a múltó idő. Marton Gyula ott, a Halászbástyán jött rá, a téli hajnal fagyos leheletében vacogva, hogy már nem emlékszik az amerikai telefonszámára, se magyarul, se angolul. Tudta, ez azt jelenti: a felvonás - a darab, a regény - lezárult. Nézte a város ébredését, azon tűnődve, leugorjon vagy elrepüljön? Alant jégablak szorultak egymásnak a Dunán; fenn éhes sirályok köröztek, lesve a kiszámíthatatlan sors kegyét.

1990-93.